Josep Maria Mata Perelló

50 anys de Terra i docència

MESTRES

Josep Maria Mata Perelló

50 anys de Terra i docència

Josep Maria Mata Perelló

50 anys de Terra i docència

Mestres

Edició a càrrec David Parcerisa Duocastella, Montserrat Méndez Planell i Joaquim Sanz Balagué

50 ANYS
UNIVERSITAT POLITÈCNICA DE CATALUNYA BARCELONATECH
sense límits

Disseny de la col·lecció: RafamateoStudio

Primera edició: maig de 2021

© Josep Maria Mata Perelló, 2021
© Universidad Politècnica de Cataluña, 2021
Iniciativa Digital Politècnica
Edifici K2M, Planta S1, Despatx S103-S104
Jordi Girona 1-3, 08034 Barcelona
Tel.: 934 015 885
www.upc.edu/idp
E-mail: info.idp@upc.edu

ISBN: 978-84-9880-869-8
DL: B 9543-2021

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista a la lei

Sumari

7 El mestre Mata
9 Pròleg

Josep Maria Mata Perelló: el do de la ubiqüitat
13 Josep Maria Mata Perelló: el do de la ubiqüitat

Trajectòria
19 Trajectòria

La petjada a l'Escola
37 Josep Maria Mata Perelló: l'Escola Politècnica de Manresa com a centre bàsic de la seva activitat i de la seva carrera científica i acadèmica
44 L'origen del Museu de Geologia "Valentí Masachs"
49 La gènesi d'un geoparc

Josep Maria Mata y la conservación del patrimonio geológico y minero
53 Josep Maria Mata y la conservación del patrimonio geológico y minero español e iberoamericano
83 Josep Maria Mata i l'Agrupació Cultural "Terres del Marquesat"
100 Un itinerari en homenatge al Dr. Josep Maria Mata. Els recorreguts geològics, una via eficaç per interpretar la història. Algunes propostes

Viatges i emprempta internacional
117 Els viatges a ultramar del professor Josep Maria Mata
139 Mis viajes con Mata
145 Mata en Bolivia
148 Els records dels viatges amb en Josep Maria Mata
153 Recull fotogràfic dels múltiples viatges per l'Amèrica Llatina del professor Josep Maria Mata Perelló

Singularitat i reconeixement
165 Reflexiones acerca de los recorridos y de las andanzas de Josep Maria Mata en Iberoamérica
170 O migo e professor Josep Maria Mata Perelló, de Catalunha
171 Per a l'amic Josep Maria...
173 Unes breus notes sobre el professor Josep Maria Mata Perelló

174 A Josep Maria Mata Perelló
178 Vindrà el Mata
190 Salut, Matoff!
192 Escrits amb motiu del nomenament de Josep Maria Mata Perelló com a *magister honoris causa* de la UPC
224 Escrits diversos en rebre el Premi "Carmina Virgili" 2017

Contribucions poètiques
231 Poemes conservats de la primera època
245 Poemes de la segona època

Annexes
289 Les intervencions de Josep Maria Mata Perelló a les xarxes de comunicació
304 Publicacions

El mestre Mata

Les institucions arriben on arriben gràcies a l'esforç col·lectiu de moltes persones. Quan una institució com la nostra Escola supera els 75 anys de trajectòria, és segur que aquesta fita és fruit de moltes dones i homes que han contribuït, en major o menor grau, a arribar fins al moment actual. Crec que no m'equivoco en afirmar que, en aquest viatge, la figura d'aquest mestre ha acomplert un paper especialment significatiu.

Parlar d'en Josep Maria Mata Perelló, d'en Mata, el mestre Mata, vol dir parlar d'un Personatge, en majúscules. L'Escola és plena d'anècdotes ben variades al voltant de la seva figura. Són anècdotes d'una persona polifacètica que sempre ha sortit dels patrons tradicionals, però totes elles parlen d'un home bondadós i treballador, entregat en cos i ànima a totes i cadascuna de les diverses activitats a les quals ha dedicat el seu temps i les seves forces.

Des del vessant universitari, cal destacar fonamentalment la seva tasca acadèmica, que ha generat una base inestimable de coneixements per tots aquells que es dediquen a la geologia al nostre petit país i, també, molt més enllà. Aquests coneixements els ha transmès de forma prolífica per moltes vies: entre d'altres, les classes que ha impartit a tantes generacions d'estudiants, les seves incomptables publicacions i els seus viatges.

En Mata és un personatge que estima el territori. Un territori, el del nostre petit país, que ha suportat de bon grat ser recorregut repetidament, de dalt a baix, del dret i del revés, en múltiples ocasions, amb diversos mitjans de transport (les cames, entre ells) amb una varietat enorme d'acompanyants i amb objectius ben diversos. En les seves conegudes i concorregudes sortides de camp, ha aconseguit acostar la geologia i la mineralogia a persones molt diverses, a estudiants de les branques més diverses de l'enginyeria, però també a persones de fora d'aquest entorn acadèmic. És un mèrit destacable el fet d'atreure un públic divers, que s'enganxa a escoltar una persona que explica apassionadament el seu món, encara que quedi fora de l'entorn d'interès més proper.

Alhora, en Mata ha estat i és encara un activista. Ha estat compromès políticament amb els valors d'esquerres, també en èpoques en què això era una activitat de risc. Qüestionar el sistema no ha estat mai una activitat que hom es pugui prendre a la lleugera –en tenim exemples ben propers als nostres dies–, però les propostes comunistes, anarquistes i catalanistes, en determinats moments de la nostra història recent, eren massa trencadores per no ser considerades un perill per a l'*statu quo* imperant.

D'altra banda, en Mata palesa un sentit especial per la bellesa, en una faceta força desconeguda fins a l'edició d'aquest llibre. Sap expressar amb una tria acurada de

les paraules els sentiments més profunds que acompanyen l'existència humana i que sovint es pressuposa –erròniament, en aquest cas– que les persones de ciència deixen en un segon terme.

Aquest llibre és un tribut al nostre *magister honoris causa*, en Mata, i n'exposa punts de vista diversos que ens ajuden a comprendre la complexitat i la trajectòria d'aquest personatge polièdric.

Pere Palà, director de
l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM)

Pròleg

En aquest llibre, tractarem de les vivències d'un personatge relacionat amb l'antiga Escola de Mines de Manresa durant més de quaranta anys. Ens referim a en Josep Maria Mata Perelló, un lleidatà extraordinàriament lligat al teixit social de Manresa i del Bages. Al llarg d'aquest temps, la popular escola ha canviat de nom diverses vegades: primer era l'Escola Universitària d'Enginyeria Tècnica Minera, després fou l'Escola Politècnica Universitària de Manresa i actualment és l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa, l'EPSEM-UPC. I en Josep Maria ha estat testimoni i alhora protagonista dels canvis que ha experimentat aquest centre docent de la UPC durant tots aquests anys.

Concretament, intentarem reflectir algunes de les activitats, relacionades d'una manera directa o indirecta amb l'Escola, que en Josep Maria va dur a terme al llarg de bona part d'aquest temps, en què va passejar el seu nom per tot Catalunya, pels Països Catalans i arreu del món, essent un ambaixador d'aquest centre i de la nostra Terra, la qual cosa va propiciar un bon nombre de situacions anecdòtiques, de les quals ara no parlarem.

Sí que ens farem ressò, en canvi, d'alguns dels seus nombrosos escrits, publicats especialment a la premsa local (al *Regió 7*), com també dels articles apareguts en diferents revistes locals (com *El Pou de la Gallina*), que signava en qualitat de president del Comitè Científic del GeoParc de la Catalunya Central, el qual té la seu al Museu de Geologia de la UPC. A través d'aquests articles, ha descrit innumerables indrets de Catalunya.

I també ens referirem als notables escrits poètics que va signar, pràcticament inèdits (només sis o set han vist la llum abans), alguns dels quals ara veuran la llum en aquesta publicació. En efecte, entre els anys 1970 i 2018, va escriure més de dos mil poemes, la immensa majoria molt poc coneguts. Aquí en transcriurem uns quants, seleccionats a l'atzar.

En fi, intentarem oferir una semblança de qui era aquest personatge, mogut per una profunda inquietud social i política. Va entendre que la universitat havia d'estar sempre al servei dels ciutadans, lliurement i sense cap altre compromís que el seu propi ideari social. I ell mateix va estar a disposició dels veïns del barri del Carmel i del barri de l'Estació de Sallent, quan es van esfondrar les seves cases. També es va posar al servei dels habitants de Potosí, quan la UNESCO el va enviar a avaluar els esfondraments del Cerro Rico. Igualment va assistir els habitants de l'Alt Àneu, quan es volia obrir una explotació minera al bell mig de la vall i del seu parc natural. Aquestes són, tan sols, unes mostres de la seva implicació social.

En definitiva, doncs, intentarem plasmar qui era i què pensava aquest personatge que va marcar tota una època a la Politècnica de Manresa i a la capital del Bages, contribuint a fer conèixer aquest territori i la seva escola arreu del món.

Montserrat Ubach i Tarrés, en nom de totes les persones que han contribuït a redactar aquesta obra

Manresa, gener del 2020

Josep Maria Mata Perelló: el do de la ubiqüitat

Josep Maria Mata Perelló: el do de la ubiqüitat

David Parcerisa Duocastella
Geòleg, Professor i Secretari Acadèmic de la UPC Manresa

Quan penso en Josep Maria Mata Perelló, la primera paraula que em ve al cap és ubiqüitat. Una definició d'aquest mot caçada al vol a la xarxa diu: "Capacitat d'estar a tot arreu al mateix temps, qualitat atribuïda primer a Déu i, a l'edat mitjana, a alguns sants." La polifacètica vida del personatge que protagonitza aquest llibre li ha conferit realment aquest do, no precisament en un context religiós, però sí en molts altres contextos, com el científic, el social o el polític. Parlant de definicions, probablement caldria demanar al Centre de Terminologia de Catalunya que proposés una nova accepció al diccionari, ja que hi ha molta gent a Catalunya que, quan sent la paraula mata no pensa en el regne vegetal, sinó en la figura entranyable d'en Josep Maria Mata Perelló.

Voldria parlar, doncs, de les raons per les quals considero que val la pena llegir aquest llibre, és a dir, què té d'especial la persona que es presenta en les pàgines que venen a continuació. Tanmateix, crec que tinc l'obligació de parlar, en primer lloc, en nom d'una altra personalitat destacada: la Rosa Argelaguet. La fatalitat ha volgut que la Rosa no fos a temps d'escriure uns quants paràgrafs en aquesta introducció i em sembla oportú que algunes línies d'aquest text serveixin per omplir parcialment aquesta mancança i també per recordar-la.

Desconec què hauria dit la Rosa, però el que sí que puc dir és que sempre que en Josep Maria sortia en una conversa amb la Rosa (i això passava sovint) un somriure nostàlgic l'envaïa. Inevitablement, els records que tenia del "senyor Mata" (ella l'anomenava així) afloraven i ens parlava de les classes de Mineralogia i Cristal·lografia que va impartir al primer any dels seus estudis a la UPC Manresa, de les vicissituds viscudes com a protagonistes –i, m'atreviria a dir, com a activistes– del progrés de la UPC Manresa, i de les anècdotes de tipus polític que van compartir tots dos, sobretot als darrers anys, vinculades amb la gestió del Geoparc Mundial UNESCO de la Catalunya Central. Una de les darreres anècdotes s'esdevingué quan en Josep Maria, a instàncies de la Rosa, va haver de fer una defensa aferrissada dels mèrits de la UPC Manresa per optar a la Medalla de la Ciutat. La seva argumentació fou tan contundent que, dins el complex ventall de sensibilitats polítiques del consistori manresà, ningú no fou capaç de trobar-hi la més mínima objecció. La Rosa esperava amb candeletes la publicació d'aquest llibre com una part més de tot allò que va impulsar durant el seu mandat com a directora de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (a ella li agradava més anomenar-la UPC Manresa). Aquest document és, doncs, un petit gra de sorra que s'afegeix a tot allò

que ens ha deixat, com a impulsora dels progressos notables a la UPC Manresa als darrers anys.

Voldria destacar el valor de la tasca que ha desenvolupat el Josep Maria Mata Perelló en el context acadèmic. La seva activitat investigadora, abanderada per la tesi doctoral titulada "Els minerals de Catalunya", l'ha dut a recopilar un coneixement enciclopèdic dels minerals i dels jaciments, en primer lloc, de Catalunya, però al llarg dels anys aquest coneixement l'ha anat estenent, com una taca d'oli, per bona part de la península Ibèrica i l'ha portat a travessar l'oceà fins a Hispanoamèrica. Aquests coneixements han estat la base sobre la qual nombrosos investigadors han fonamentat i fonamenten la seva activitat. Així, molts treballs científics dels àmbits de la geologia i la mineria s'inicien consultant els treballs d'en Josep Maria Mata Perelló per localitzar les zones on es realitzarà un mostreig de les roques i dels minerals que posteriorment seran analitzats del dret i del revés als laboratoris universitaris. M'atreveixo a dir que la majoria si no tots els geòlegs i els enginyers de mines que fan recerca a les universitats espanyoles coneixen la seva tasca ingent. Per aquesta raó, quan treballes a la UPC Manresa i visites tot tipus d'institucions vinculades a les ciències de la Terra, saps que tard o d'hora algú et preguntarà: "I què fa el Mata?" I aquesta pregunta sempre vindrà acompanyada, sense excepció, d'un somriure.

A l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa, en Josep Maria Mata Perelló és recordat per tots els estudiants per moltes anècdotes, succeïdes sobretot durant les sortides de camp, i també per les seves classes de cristal·lografia, en les quals ensenyava a distingir els diferents grups de minerals segons la morfologia dels seus cristalls, i ho feia amb unes figuretes de fusta conegudes col·loquialment amb el nom de "tarugos" –qualsevol antic estudiant us en parlarà amb un somriure d'orella a orella. Anècdotes a banda, crec que cal destacar la seva dedicació a la UPC Manresa durant la seva etapa com a director de l'antic Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals. En Josep Maria Mata Perelló ha lluitat pel progrés dels estudis de mines a Manresa, contribuint a consolidar el Màster Universitari en Enginyeria Minera, el Màster Universitari en Enginyeria dels Recursos Naturals i el Programa de Doctorat en Enginyeria dels Recursos Naturals. A més, juntament amb en Josep Biosca i en Joaquim Sanz, ha estat un dels impulsors del Museu de Geologia Valentí Masachs. Aquest museu fou inaugurat l'any 1980 i actualment continua oferint, als milers d'escolars catalans que el visiten cada any, una oferta formativa sobre l'aprofitament sostenible dels recursos minerals. Biosca, Mata i Sanz en continuen essent l'ànima i expliquen amb tristesa com van haver de presentar el museu a l'equip rectoral de la UPC de l'època el mateix dia que van assabentar-se de la pèrdua del professor Valentí Masachs, que dona nom al museu i probablement ha exercit una gran influència en el desenvolupament de la trajectòria acadèmica de Josep Maria Mata Perelló.

Estic convençut que un personatge omnipresent en tot allò que té a veure amb la geologia i la mineria i que, de forma ineludible, desperta somriures en tothom qui l'anomena alguna cosa especial ha de tenir. Aquest llibre és un retrat polifacètic d'en Josep Maria i brinda al lector una oportunitat de conèixer el personatge i, a qui ja el coneix, de descobrir-ne noves facetes. I estic totalment segur que la seva lectura farà aflorar més d'un somriure.

Trajectoria

Trajectòria

Joan Salvador Puig Oriol

Introducció

Començo aquest escrit amb la intenció de donar a conèixer unes vivències d'un amic i un company que fa força anys que conec. De fet, l'origen de tot plegat va ser un encàrrec que inicialment va rebre un amic comú, en Joaquim Sanz, col·laborador durant anys d'en Josep Maria. Després, aquesta mateixa tasca se li va encarregar al propi Josep Maria, però la proposta va restar latent durant tres llargs anys, mentre diverses persones escrivien altres capítols d'aquesta història (com el mateix Joaquim Sanz, Josefina Pla, Francesc Xavier Puig Rovira, Francisco Bravo, Fernando Sa Couto, Paul Carrión, Octavio Puche, Salvador Vall de la Fuente i jo mateix) i d'altres van començar a fer-ho, però no van arribar a enviar les seves contribucions (Margarida Genera i Jordi Pasques).

Ara, finalment, amb un retard considerable, ens hem decidit a publicar aquests escrits. Som conscients que ens hem deixat moltes coses al tinter (ara potser hauríem de dir, al "disc dur"). Aquest llibre, doncs, no pretén ser una biografia, perquè això seria impossible: és simplement un recull de vivències, fet amb la complaença del nostre protagonista i amb la mirada crítica d'altres personatges amb els quals hem compartit molt sovint l'espai i el temps.

Diem que seria una tasca impossible intentar fer-ne una biografia, perquè la personalitat del nostre amic és difícil d'encabir en unes poques pàgines. Quasi seria com intentar fer la "quadratura del cercle". I, en aquesta introducció, només volem donar-ne unes breus pinzellades, que en alguns casos seran desenvolupades més endavant pels altres companys que han col·laborat en la redacció d'aquest lliure.

Efectivament, el nostre personatge ha estat un geòleg destacat del nostre país, que gairebé ha estat a tots els pobles de Catalunya i de la península Ibèrica. Al mateix temps, ha viatjat a quasi tots els països americans (amb l'excepció dels més extrems, de l'Argentina i el Canadà, Haití o Grenada). Especialment, ha voltat per Cuba, Colòmbia, Bolívia i Mèxic als darrers anys. Durant bastant temps, es va dedicar a fer els inventaris mineralògics, poble per poble, de tota la península Ibèrica i del sud de França. Més tard, va començar a col·laborar amb grups de treball dedicats fonamentalment a la conservació del patrimoni geominer de tota l'Amèrica del Sud, com veurem més endavant.

Alhora ha portat diversos grups de persones a conèixer la geologia de molts indrets peninsulars, generalment en viatges de 4 o 5 dies. Aquests viatges s'han efectuat per diferents llocs d'Andalusia, Galícia, Astúries i Portugal, i al llarg dels anys

han cobert gairebé tota la península Ibèrica i el sud de França. L'objectiu principal d'aquests recorreguts era mostrar els valors geològics, miners i naturals dels diferents indrets, amb vista al seu aprofitament per a l'ensenyament de la geologia.

El nostre personatge també ha tingut una activitat social molt intensa, fent costat en diferents lluites veïnals a les persones que han tingut problemes relacionats generalment amb l'execució d'obres. Cal destacar les activitats de suport als veïns del Carmel (quan es van esfondrar les seves cases per les obres de la construcció del metro de Barcelona), als veïns del barri de l'Estació de Sallent (en esfondrar-se les seus llars per raons geològiques) i també als veïns de Riells del Fai (per esllavissades dels terrenys). També ha ajudat els pobles de la vall d'Àneu, davant la possibilitat que s'obrís una mina al bell mig del parc natural, i els afectats d'un accident de tren, en esllavissar-se i esfondrar-se part del terreny d'un talús a prop de Manresa.

Així mateix, ha tingut una agitada vida política, com a militant més o menys actiu de diversos grups polítics. Primer va pertànyer a Cuaderno Blanco (un corpuscle d'esquerra, escindit del moviment sindicalista, d'ideologia pestanyista), i va freqüentar els sectors anarcosindicalistes quan part d'aquell grup es va integrar en un altre d'ideologia més o menys anarquista. Posteriorment, va militar al PSUC durant bona part de la seva vida universitària i fou dirigent del Sindicat Democràtic d'Estudiants de la Universitat de Barcelona (SDEUB). Durant aquell temps, va estar en diversos grups que s'anaven escindint del PSUC, concretament al PCEI i al PCEIsta, però després sempre tornava al PSUC, fins que va abandonar les activitats polítiques durant cinc anys. Més tard, quan va arribar a Manresa, va tornar a entrar al PSUC, però aviat es va passar al PSAN i després a Nacionalistes d'Esquerra. Posteriorment, va tornar al PSUC, en el moment en què es va produir la gran escissió del PCC, i va entrar en aquest darrer grup, del qual va arribar a ser un dels membres del Comitè Central durant tres anys. Però finalment va tornar al PSUC, ara transformat en ICV. Als darrers temps, va ingressar de nou al PCC i finalment es féu de la CUP, que és on es troba ara. És a dir, s'ha mogut per coordenades anarquistes, comunistes i independentistes al llarg de més de seixanta anys.

Una altra faceta difícil d'enquadrar són les seves diverses activitats literàries, com la composició de poesies (n'ha arribat a escriure prop de dues mil), escrits i comentaris als diaris (especialment al *Regió 7*, però també en altres mitjans informatius peninsulars). Tanmateix, destaquen per la seva quantitat els articles científics i els capítols de llibre, fonamentalment de difusió de les ciències, dels quals n'ha escrit prop de tres mil, una xifra realment excepcional.

I, per damunt de tot, cal esmentar la seva dedicació a l'ensenyament, a diferents nivells –tant a batxillerat com a la universitat. Va iniciar les seves tasques docents a l'Institut de batxillerat Lluís de Peguera de Manresa, que de seguida va alternar amb les que va desenvolupar a l'Escola Universitària Politècnica de Manresa i a l'Escola Flama de Manresa. Després de guanyar la primera oposició, va anar a l'Institut de

batxillerat Jaume Callís de Vic. I, poc després, amb altres companys –especialment amb en Pere Rubió–, va crear l'IES "Pius Font i Quer" a Manresa, mentre seguia desenvolupant la seva activitat a l'EUPM, on va guanyar l'oposició de professor titular i llavors va abandonar els ensenyaments de batxillerat. Ja dins de l'EUPM, en va viure la transformació d'Escola Universitària Politècnica de Manresa a Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa, dintre de la UPC. Arran d'aquesta transformació, va passar de ser titular d'escola universitària a catedràtic d'escola universitària i, finalment, catedràtic d'universitat (de fet, fou la primera persona que va tenir aquesta categoria en una escola universitària a Manresa i, probablement, a tot l'Estat). Posteriorment, fou nomenat director del Museu de Geologia "Valentí Masachs" (càrrec que va exercir durant quasi vint anys), subdirector de l'EUPM (durant dos anys) i cap del Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals (durant sis anys, fins arribar pràcticament a la jubilació).

Una altra tasca molt destacable que ha impulsat el nostre amic és la defensa del patrimoni geològic i miner. Així, conjuntament amb Octavio Puche, va iniciar el camí que portaria a la creació de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM), de la qual seria el primer president durant un període de quatre anys (el màxim permès d'acord amb els seus estatuts). Després passaria a ser-ne president honorari, càrrec que manté encara. Durant aquest temps, ha contribuït a organitzar una trentena de reunions científiques a la península Ibèrica (congressos, simpòsiums, reunions científiques diverses) i ha estat l'editor de les diferents actes. També ha contribuït a realitzar unes deu reunions científiques a l'Amèrica del Sud, atès que després de crear-se la SEDPGYM va néixer la Federación Iberoamericana de Sociedades de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, de la qual fou el primer coordinador general i encara l'és.

Aquesta activitat continuada, especialment als països sud-americans, va fer que la UNESCO el designés director de la missió internacional per estudiar l'esfondrament del Cerro Rico de Potosí, que es va produir l'any 2006 i va tenir una segona actuació el 2011.

Aquestes tasques per l'Amèrica Llatina, les va compaginar amb les que acomplia a la UPC, concretament al Centre de Cooperació per al Desenvolupament (CCD). Així, va participar en diverses activitats a Cuba, El Salvador, Colòmbia i Bolívia, fonamentalment. I, mentre coordinava totes aquestes activitats, va contribuir a la creació de dues ONG: Geólogos del Mundo i, després, Mineria per al Desenvolupament, de la qual és encara el vicepresident.

Darrerament, ha estat treballant (i encara treballa) en activitats relacionades amb els geoparcs i amb els parcs geològics i miners. Així, és el president de la Comissió Científica del Geoparc de la Catalunya Central (que va contribuir a crear) i el responsable miner dels geoparcs de Sobrarbe, de l'Alto Tajo, de la Conca de Tremp-Montsec i del Maestrat. Al mateix temps, lidera les gestions per a la creació

dels parcs geològics i miners del Solsonès, de la Noguera i, darrerament, de la Llitera-Ribagorça. En el passat, va impulsar altres propostes similars, que no van reeixir, com el Territori Geològic i Miner de l'Aiguabarreig.

Als últims anys, ha diversificat les tasques anteriors en diversos camps relacionats amb la coordinació. Així, ha anat desenvolupant la iniciativa de coordinar les diferents persones i grups dedicats a la difusió de la geologia a Catalunya, que ha reunit prop d'una quarantena de persones dedicades a aquesta tasca. Ara, caldrà aprofundir aquesta tasca i, en aquest sentit, cal destacar fonamentalment la col·laboració eficaç del Dr. David Rabadà.

També és molt lloable la tasca acomplerta amb la creació de la Xarxa Ibèrica d'Espais Geominers, que ja aplega 130 indrets del territori peninsular i que ara caldrà estendre als territoris insulars. La idea fonamental de la xarxa és fer difusió dels diferents indrets, coordinar-ne i difondre'n les activitats i, especialment, afavorir el coneixement entre els diferents indrets. Actualment, la xarxa està integrada per parcs geològics miners, parcs culturals, museus miners, parcs miners, salines, coves i avencs, parcs naturals, parcs nacionals, reserves de la biosfera i entitats dedicades a la difusió de la geologia. Aquests indrets estan dividits en diferents grups, d'acord amb les seves característiques. A més, la xarxa (www.patrimonigeominer.eu) té diversos coordinadors, tant temàtics com zonals.

Fins aquí hem volgut fer una síntesi breu de les diferents activitats del nostre company i amic. És evident que en aquest llibre no les tractarem totes, sinó que tan sols oferirem unes petites pinzellades d'algunes de les temàtiques en què ha treballat el nostre amic, a través de les aportacions de molts col·laboradors.

Tot això és el que farem als propers capítols, que hem enfocat cronològicament o bé temàticament, segons els casos. A la primera part, presentarem un conjunt de vivències històriques i tot seguit oferirem les diferents aportacions. Ara, dins d'aquesta introducció, desenvoluparem una sèrie d'apartats:

1. Els primers anys d'en Josep Maria Mata Perelló a Lleida i a Tarragona
2. Els primers anys a Barcelona
3. L'inici de la tasca docent i investigadora
4. L'experiència de crear un centre nou: l'Institut Pius Font i Quer
5. La tasca a l'Escola de Mines (Escola d'Enginyeria Tècnica Minera i EUPM)
6. L'activitat al Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals de la UPC

Els primers anys d'en Josep Maria Mata Perelló a Lleida i a Tarragona

El nostre amic va néixer a Lleida a l'any 1942, concretament el mes de febrer a la partida de Llívia d'aquesta ciutat. Aleshores, els seus pares (Ramon Mata Vall i Teresa Perelló d'Ascó) eren els mestres de l'escola d'aquest barri. El seu pare, represaliat pel franquisme, tornava a fer classes en una escola. Als primers anys, van viure en aquesta partida fins poc després del naixement de la seva germana Conxita, l'any 1946, durant un març molt gelat i molt nevat. També llavors la seva mare caigué malalta de diftèria, de la qual ja mai més no es recuperaria del tot.

Cal esmentar que mentre el seu pare era un mestre que havia estat represaliat durant el franquisme per haver estat comissari del poble durant la República, la seva mare procedia d'una família de militars de la banda guanyadora de la guerra. Tot i així, la família la va condemnar a l'ostracisme per l'amor cap al seu company, el pare d'en Josep Maria. Aquesta família tenia una llarga tradició militar, que es remuntava a les guerres carlines. El rebesavi d'en Josep Maria havia estat un general carlí, condecorat i nomenat comte de Perelló, que després es va passar a la banda isabelina. També l'avi del nostre amic va rebre diverses condecoracions fruit de les seves actuacions militars i va arribar a ser president del Tribunal de Responsabilitats Polítiques.

Poc més tard, es van desplaçar a viure als afores de la ciutat de Lleida, a la partida de Balafia, concretament als blocs construïts per Regiones Devastadas, un servei nacional creat pel franquisme arran de la Guerra Civil. En aquest organisme, hi va treballar el seu pare com a escrivent, en no haver estat reconegut el seu títol de mestre per part del franquisme.

Durant aquell període, la família va viure amb pocs mitjans econòmics, però dignament. De fet, des dels pobles on vivien els germans del pare d'en Josep Maria, periòdicament arribaven viandes cap a la capital. Això els va permetre menjar millor en les èpoques de penúria.

Un fet que el nostre amic recorda és quan van arribar a casa companys del seu pare que acabaven de sortir de la presó, on havien estat condemnats pel franquisme. Durant uns quants dies, van viure i conviure a casa seva, repartint-se el que teníem. Fou un fet curiós, però molt important, del que mai no es va parlar a casa.

En Josep Maria pràcticament no va anar mai a l'escola, ja que els pares li feien les classes a casa, en ser tots dos mestres. Només al final va anar al Col·legi dels Maristes durant un parell d'anys. Poc després, va aprovar la revàlida i va començar a anar a les classes de Batxillerat Elemental a l'Institut de Lleida (primer situat a l'Escola del Treball i després, als Camps Escolars de Lleida), on va completar els estudis de batxillerat. D'aquesta època, hi ha una història de picaresca: cada dia, el seu pare li donava diners per a l'autobús, però ell anava a peu i després, a les tardes, amb els diners de l'autobús, anava cada dia al cinema... fins que un dia el pare el va trobar

a dintre del cine! A partir de llavors, va haver de desplaçar-se sempre a peu, perquè el pare no li va tornar a donar diners per a l'autobús.

Tot i que els estudis de Batxillerat Elemental els va fer sempre a l'Institut de Lleida (l'únic que hi havia aleshores), durant tres anys va anar a la Universitat Laboral de Tarragona a fer-hi els estudis de Batxillerat Laboral. Durant aquell període, va coincidir amb en Joan Manuel Serrat. En aquests estudis fets a Tarragona, va obtenir la nota màxima en algunes assignatures i la mínima en altres (en totes les dedicades a la formació professional).

Després d'aquest període, va tornar a Lleida per fer els estudis de Batxillerat Superior i els de Preuniversitari. Així doncs, va cursar els estudis de Batxillerat Elemental a Lleida, els de Batxillerat Laboral a Tarragona i, finalment, els de Batxillerat Superior i Preuniversitari de nou a Lleida.

De tot aquest temps, en queden pocs records. Possiblement, el fet més remarcable fou la mort d'un company de classe quan el nostre amic tenia tretze anys. Aquest fet li va fer conèixer la transcendència de la mort per primera vegada.

També en va quedar l'amistat amb dos companys de Lleida (Fernando Llacer i Sebastià Climent), amb els quals tenia llargues passejades a peu pels carrers "Fernando" i "Fernandito" –és a dir, per la Rambla de Ferran– i pel carrer Major, respectivament, segons el temps i en funció del fred que aleshores feia a la ciutat de Lleida.

Un altre fet destacable de les vivències d'aquells anys fou la llarga malaltia de la seva mare, que patia d'un reuma articular deformador que va durar vint-i-quatre anys. Això possiblement va contribuir a crear-li una extraordinària hipocondria.

Un altre fet decisiu fou l'entrada a les Congregacions Marianes de Lleida, on va conèixer un jesuïta extraordinari i molt crític, el pare Gabernet, gràcies al qual va començar a adquirir una gran preocupació social i política, que més tard desenvoluparia en tota la seva activitat pública, fins avui.

Els primers anys a Barcelona

Després de finalitzar els estudis de batxillerat a Lleida, en Josep Maria es va traslladar a Barcelona per començar els estudis universitaris. En principi, no tenia gens clar què volia estudiar. La idea inicial d'estudiar cinematografia va quedar abandonada, però no fou substituïda per cap altra. Això sí, va decidir fer el Curs Selectiu de Ciències, en què es va trobar amb un bon professor de Geologia, el Dr. Lluís Via, que el va decidir a començar els estudis de Ciències Geològiques. Tanmateix, va haver de repetir el curs, en suspendre les matèries de matemàtiques.

Així doncs, l'any 1969 va començar formalment la carrera de geologia. A partir d'aquí, els estudis ja no van experimentar cap més interrupció i progressivament

va anar aprofundint els coneixements de les diferents ciències de la geologia, sense destacar en cap d'elles. I, a mesura que anava avançant en els estudis, cada vegada li agradava més la carrera escollida.

Durant aquell temps, es va instal·lar en un pis d'estudiants a Barcelona, conjuntament amb en Josep Maria Nacenta Atmella, que coneixia de Lleida i que es convertirà en el seu cunyat en casar-se amb la Conxita, germana d'en Josep Maria Mata.

Alhora, es va començar a introduir en el camp de la política. Inicialment, durant el selectiu, va formar part d'un grupet molt petit, anomenat Cuaderno Blanco, integrat per membres que compartien la ideologia d'Ángel Pestaña, un destacat sindicalista. Després, tot el grup entraria en contacte amb l'anarcosindicalisme, mentre que en Josep Maria es va decantar cap al comunisme i va ingressar al PSUC. En el moment d'entrar-hi, li van fer una prova, que consistia a estar disposat a anar de matinada a Girona a llançar-hi octavetes. Va superar la prova queda i en Josep Maria va començar a militar en aquest grup.

Paral·lelament, comença a desenvolupar dues lluites simultànies. D'una banda, s'erigeix com a líder dels comensals d'un menjador universitari que vol tancar. Ell és partidari de la lluita dura, mentre que molta gent prefereix la lluita pacífica. Aquesta darrera postura guanya i en Josep Maria manté entrevistes amb diversos personatges de la política per mirar d'evitar-ne el tancament. Fins i tot arriba a parlar amb el ministre Lora-Tamayo. Però tot fracassa i el menjador és a punt de tancar. Aleshores, en Josep Maria fa valer la seva línia dura i el tancament arriba amb una protesta general, pràcticament al carrer.

L'altra tasca que desenvolupa és la línia sindical. Aleshores, és elegit delegat de curs del SDEUB i, posteriorment, subdelegat de Ciències Geològiques, i, per raó d'aquest càrrec, intervé en una reunió coordinadora preparatòria (RCP) que té lloc a Madrid. Aquesta reunió és abordada per la policia i acaba amb la detenció de bona part dels participants. Tanmateix, en Josep Maria se n'escapa i es refugia a Madrid. Finalment, aconsegueix sortir de la ciutat aprofitant un partit de futbol entre el Madrid i el Barça. De nou a Barcelona, on ha estat buscat per la policia, prossegueix la lluita sindical. Més tard, aquest sindicat clandestí guanya les eleccions però alhora comença la seva autodestrucció per diverses lluites internes.

En aquest període, abandona el PSUC arran d'una escissió d'esquerres i se'n va al Partit Comunista d'Espanya Internacional (PCEI), del qual serà expulsat en negar-se a facilitar la col·locació d'uns explosius al Pati de Ciències mentre hi ha una assemblea al Pati de Lletres. En ser expulsat, ell i tota l'agrupació de Ciències, que l'ha secundat, entren al Partit Comunista d'Espanya Internacionalista (PCEIsta), però al cap d'un any abandonarà aquest grup, atesa la seva total inacció.

Simultàniament, comença a participar en diferents camps de treball dels Serveis Universitaris del Treball (SUT) com a cap de camp, després d'una formació. Els participants en aquests camps van a diverses empreses a treballar com a peons.

D'aquesta manera, en Josep Maria assisteix als camps d'Aldeaquemada (Jaén), el Port de Sagunt, Colloto (Astúries), Perlío (la Corunya) i de nou al Port de Sagunt. I, en acabar el camp de treball de Sagunt, fa per primera vegada autoestop per anar de València a Madrid ja que, com a cap del camp, ha d'anar a passar els comptes a la seu central. Doncs bé, com que el cotxe que el recull se'n va cap Astúries, decideix seguir cap enllà, sense aturar-se a Madrid i després hi torna fent el mateix. A partir de llavors, aquesta manera de viatjar es converteix en habitual i fa llargs viatges utilitzant aquest mètode.

Mentrestant, la família d'en Josep Maria s'ha traslladat de Lleida a Sabadell i s'ha instal·lat al barri de Torre Romeu, i el seu pare passa a ser el mestre del grup escolar del barri. Al cap de dos anys de viure a Sabadell, mor la mare d'en Josep Maria. Poc després, la família es trasllada a un edifici dels voltants de l'estació de la Renfe a Sallent. Tanmateix, el nostre amic continua vivint a Barcelona, on fa una vida quasi totalment independent de la família.

L'any 1973, finalitza els estudis de Geologia i, mentre espera fer el servei militar, comença a cursar els estudis de Física dels quals no passa del primer curs. Llavors, comença a treballar realitzant activitats diverses —d'una d'elles és acomiadat en fer vaga el dia 1 de maig i fer propaganda de la manifestació—, fent enquestes i actuant com a ajudant de detectiu.

Quan arriba l'hora de fer el servei militar comença una època de foscor en la seva vida, que progressivament s'anirà aclarint. Fa la mili a la caserna de Las Navas 12 de Saragossa i, en finalitzar el servei, comença a treballar a l'Institut de batxillerat Lluís de Peguera de Manresa, com ja explicarem en un altre apartat.

L'inici de la tasca docent i investigadora: la tesi doctoral

Durant un permís del servei militar, en Josep Maria comença a buscar feina, amb tanta bona sort que ben aviat la troba a l'Institut de batxillerat Lluís de Peguera de Manresa. Aleshores, el director de l'Institut (Antoni Llort) escriu al coronel del regiment Las Navas 12 i li demana l'autorització perquè el nostre amic es pugui incorporar a la tasca docent. Aquest ho autoritza, tot i que a l'aleshores caporal Mata Perelló encara li queda un mes d'activitat militar, de manera que abandona provisionalment el servei i s'incorpora a la vida civil. Només haurà de tornar a la caserna per llicenciar-se.

Així doncs, s'incorpora a les activitats a l'Institut Lluís de Peguera i comença a fer-hi classes de Física i Química com a professor interí. Aleshores, el cap de seminari és el professor Alejandro Lansac. A poc a poc, es va consolidant en la tasca docent i ocasionalment també fa classes de Ciències Naturals, amb el Dr. Valentí Masachs com a cap del seminari. Durant aquest període, coneix la Montserrat Mira, del Seminari d´Història, que anys més tard esdevindrà la seva esposa.

La feina al Lluís de Peguera finalitza a l'any 1981, quan l'encara director Jon Llort vol acomiadar el professor Luis Betoret. Aleshores, el nostre amic organitza un comitè de defensa d'aquest professor, de resultes del qual tot el comitè és acomiadat. Tanmateix, com que el director no vol acomiadar al nostre amic, li demana que entri de nou a l'Institut. Aquest, però, li diu que si no hi entra també en Betoret, ell tampoc no hi entrarà. D'aquesta manera, tots dos es queden al carrer.

Aquest fet farà que en Josep Maria es presenti a les oposicions a professor agregat de batxillerat. Les oposicions es realitzen a Saragossa i queda el dotzè de les 250 persones que s'hi presenten. D'aquesta manera, aconsegueix la plaça de professor agregat de l'Institut Jaume Callís de Vic, on imparteix classes de Ciències Naturals. Alhora, comencen els viatges diaris entre Manresa i Vic. S'està a l'institut de Vic durant tres anys, durant els quals accedeix per mèrits al cos docent de catedràtic d'institut; tanmateix, l'endemà hi renuncia, de manera que figura en aquest cos només un dia, tot i que oficialment ja consta que ha assolit el grau de catedràtic d'institut.

D'altra banda, durant un parell d'anys també acompleix tasques docents a l'Escola Flama, una escola de pedagogia activa situada a prop de Manresa, on fa classes de Física i Química al batxillerat, que deixarà d'impartir en guanyar la plaça d'agregat a l'institut de Vic.

L'any 1970, també comença a fer classes a l'aleshores Escola d'Enginyeria Tècnica Minera, que acabava de ser objecte d'una reorganització molt forta. Així, l'entrada d'en Josep Maria a l'Escola coincideix amb la consolidació de Francesc Xavier Puig Rovira a la direcció. Llavors, les classes s'imparteixen en un local del carrer de Barcelona i alhora a la darrera planta de l'edifici dels sindicats, tan sols a les tardes.

Durant aquest període, presenta a la Universitat de Barcelona una tesina sobre el tema de les Mines de Talc de Maçanet de Cabrenys, sota la direcció del Dr. Joaquim Montoriol Pous, que aprova sense gaires dificultats. Posteriorment, comença la tesi doctoral al Departament de Cristal·lografia, Mineralogia i Dipòsits Minerals de la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona, també sota la direcció del Dr. Joaquim Montoriol Pous, que dedica a l'estudi dels minerals de Catalunya.

Comença així una dedicació continuada a la recerca, que durarà molts anys. L'any 1981, després de deu anys de dedicació, presenta la tesi i n'obté la qualificació d'excel·lent *cum laude*. L'estudi té una extensió de 1.256 pàgines i és publicat per l'Institut d'Estudis Catalans, en una versió simplificada d'unes 500 pàgines.

Durant aquest temps, s'estudien els diferents jaciments minerals de Catalunya i se'n recullen mostres, que després són analitzades als laboratoris del Departament de Cristal·lografia. I, alhora que es visiten molts jaciments coneguts de Catalunya, se'n descobreixen molts de nous i s'analitzen els minerals que contenen. D'aquesta manera, al llarg dels anys, s'estudien 1.266 jaciments minerals, de manera que la tesi d'en Josep Maria resulta necessària per conèixer la mineralogia i els jaciments

minerals del nostre país. Així doncs, la realització d'aquesta tesi potencia la recerca mineralògica de camp a Catalunya i esdevé el punt de referència de nombroses tesis doctorals posteriors.

Durant aquest temps, visita els diferents indicis de minerals situats a les diferents comarques de Catalunya i alhora fa un buidatge de més de 775 publicacions en les quals es fa referència a les mineralitzacions catalanes. També visita la major part de les col·leccions minerals de Catalunya, tant les situades als museus catalans com les particulars, que són molt nombroses.

Aquestes recerques generen una gran quantitat de publicacions, que es recullen inicialment a les *Acta Geologica Hispanica*, amb articles publicats conjuntament amb el Dr. Joaquim Montoriol Pous, director de la seva tesi doctoral. I també comença a publicar monografies sobre algunes comarques catalanes.

L'experiència de crear un nou centre docent: l'Institut Pius Font i Quer

Durant l'estada a l'Institut de batxillerat Jaume Callís de Vic, es van començar a fer gestions per crear un nou institut de batxillerat a Manresa, en què van participar Pere Rubió, Anna Ferran, Constantí Mas i el nostre amic Josep Maria, i que van culminar amb la creació de l'Institut de batxillerat Pius Font i Quer, anomenat inicialment "Institut Nou", que venia a ser el segon institut de Manresa. L'acte de creació es va esdevenir el dia 11 de novembre del 1978 i fou presidit per Josep Tarradellas.

En totes aquestes gestions que van portar a la creació de l'Institut, el nostre company Josep Maria va viure una experiència sensacional, en què veia dia a dia com s'anaven superant obstacles. Als primers temps, l'Institut es va situar en una planta d'un edifici (ara ocupat per l'Ajuntament) situat a la plaça Major de Manresa. Hi havia pocs alumnes (la majoria repetidors de l'altre institut, el Lluís de Peguera) i pocs professors: els quatre inicials que van fer les gestions i altres que hi van arribar a través d'una borsa de treball creada a Manresa i gestionada des de la Delegació al Bages del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya, delegació que presidia el nostre amic.

Així doncs, aquest institut es va anar fent a poc a poc. Inicialment, es va situar en un lloc provisional, mentre s'anava construint el nou edifici del qual Josep Tarradellas va posar la primera pedra. Temps després, el 21 de febrer del 1980, es va fer el trasllat des de l'indret provisional fins al nou centre, ja totalment enllestit. Aquest trasllat fou un gran esdeveniment, ja que es va fer en plena Festa de la Llum. Hi van participar tots els membres de l'Institut: pares, alumnes i professors, encapçalats per la directiva del centre. Tothom va aportar els seus mitjans –cotxes, camions, furgonetes– per poder traslladar tot el material d'una banda a l'altra. Així doncs, a

partir del dia 22 de febrer del 1980, va començar a funcionar aquest nou centre al lloc on ara es troba.

Aquesta acció no hauria estat possible sense la col·laboració de l'AMPA (que aleshores es deia APA). Així doncs, gràcies a l'activa tasca realitzada pels seus dirigents, especialment en Pere Canal i la Josefina Dorcal, va ser possible aquesta estreta col·laboració. Molts dels pares de l'APA procedien de l'Escola Flama i estaven impregnats de l'estil de la pedagogia activa que s'hi practicava.

A partir de llavors, el nou centre, ara ja amb el nom d'Institut Pius Font i Quer, va començar a operar des del nou emplaçament situat al barri de la Parada de Manresa, a tocar del Col·legi de La Salle. Els inicis, segons ens comenta el nostre amic, van ser engrescadors i enormement satisfactoris, especialment a mesura que s'anaven superant les dificultats que anaven sorgint dia a dia, gràcies a la col·laboració de tots els integrants del centre.

Probablement va ser el primer centre docent de secundària a acceptar els alumnes a les sessions d'avaluació, a les quals assistien els representants dels alumnes, i també al claustre, on venien a més els representants dels pares. Després, totes aquestes iniciatives es generalitzarien per a tot Catalunya, però l'Institut Pius Font i Quer en va ser pioner.

És evident que no tot eren flors i violes, però les dificultats s'anaven superant, tant les pròpies del centre com les relacionades amb els veïns del barri de la Parada. Un dels problemes freqüents que hi havia eren els constants robatoris als caps de setmana, quan no hi havia ningú al centre.

Una altra dificultat fou l'arribada de nous professors, després d'haver fet les oposicions oportunes, o de nous interins. Com és lògic, hi havia algunes discrepàncies entre els inicials (que a poc a poc anaven guanyant les oposicions) i els nous. Però, gràcies a l'esperit de gran col·laboració que hi havia a l'Institut, totes aquestes dificultats es van anar superant i en poc temps van deixar de ser-ho. El nostre amic no era aliè a aquestes tasques, sinó que tot s'anava superant gràcies a la seva bonhomia: aleshores era el secretari del centre. I també gràcies a la labor d'en Pere Rubió, que fou durant molts anys el director de l'Institut.

Una altra de les dificultats que es va produir fou que, en tractar-se d'una nova experiència docent, no tothom seguia el mateix ritme. Hi havia professors que volien anar més lluny, mentre que a d'altres els costava més avançar: tot això és lògic en qualsevol col·lectiu. Però, a poc a poc, tot es va superar.

Un altre problema va sorgir quan l'empresa de neteja que el Departament d'Ensenyament havia llogat va fer aigües i tres dones van quedar sense feina. Quan, des d'Ensenyament, es va donar la instrucció de llogar una nova empresa, en Pere i en Josep Maria, de comú acord, van proposar a les dones que es quedaven sense feina que constituïssin una cooperativa. Des de la seu central ho van acceptar, però a les tres dones els va costar sis mesos acceptar la idea. Després, però, la solució va ser un èxit.

Una altra dificultat va aparèixer quan una de les persones que havia contribuït a crear l'Institut, l'Anna, va haver de fugir a França junt amb el seu marit, implicat en el fracassat assalt a la caserna de Berga. En aquesta circumstància, tots els elements de l'Institut van contribuir a ocultar la fugida i, al cap d'un temps, l'Anna va poder tornar-hi sense perdre la condició de funcionària. I això era conseqüència de la gran harmonia que hi havia al centre, impulsada des del principi de la seva creació.

La tasca a l'Escola de Mines (Escola d'Enginyeria Tècnica Minera i EUPM)

Simultàniament amb la creació i l'entrada en funcionament del nou institut, el nostre amic anava consolidant la seva presència a l'antiga Escola de Mines, on havia entrat com a interí l'any 1970. Durant aquell temps, i fins al 1982, en va ser professor ordinari, com a catedràtic interí, llevat d'un breu període de temps durant l'any 1979, quan va arribar a l'escola el professor Valentí Masachs. A partir de l'any 1982 va passar a ser professor titular d'escola universitària, després de superar un concurs de mèrits.

Mentrestant, l'Escola anava creixent a la seu que s'havia inaugurat als anys setanta, sota la direcció del professor Francesc Xavier Puig Rovira, que en va ser el director durant molts anys.

En aquell temps, el nostre company Josep Maria es va dedicar a la docència i a la recerca de les matèries de geologia, que més endavant va compartir amb l'enginyer Antonio Ramírez. També va compartir Mineralogia amb el professor Joaquim Sanz, que era l'encarregat de les pràctiques de l'assignatura.

Durant aquell llarg període, l'Escola de Mines (com se la coneixia popularment) va canviar de nom i va passar de dir-se Escola d'Enginyeria Tècnica Minera a dir-se Escola Universitària Politècnica de Manresa. Aquesta circumstància no era un mer canvi de nom, atès que s'hi van començar a impartir noves titulacions, alhora que l'escola entrava a formar part de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Així mateix, en aquesta època es crea el Museu de Geologia –que ben aviat passarà a dir-se "Valentí Masachs"–, gràcies a la iniciativa d'aquest professor i dels seus col·laboradors, entre els quals hi ha el nostre amic. Poc temps després de crear-se, el mateix any 1980, mor el professor Masachs i en Josep Maria passa a ser-ne el director. Alhora, des del Museu es comencen a publicar diverses revistes de divulgació de la geologia, com *Xaragall*, *Cantil*, *Rodeno* i *Algeps*.

Mentrestant, nous professors es van incorporant a l'Àrea de Geologia que dirigeix en Josep Maria com a catedràtic interí, lloc que ocupa després de la mort del professor Valentí Masachs. D'aquesta manera, el nostre amic és cap de geologia tant del Museu com de l'Escola, responsable de la docència de la geologia a les carreres de Mineria, que aleshores són tres: Explotació de Mines, Investigació i Prospecció

Minera, i Metal·lúrgia Minera. D'aquestes tres especialitats, actualment tan sols queda la primera.

Amb el temps, l'antiga Escola de Mines cada dia era més coneguda, tant arreu de Catalunya com a fora, gràcies a l'existència del Museu i a les seves publicacions. A més, una altra faceta important eren les sortides de camp, que organitzava setmana rere setmana. En aquestes sortides, hi participaven professors de tot Catalunya.

L'Escola també era coneguda per la seva recerca en el camp de la geologia, tant en mineralogia com en paleontologia. Així, en Josep Maria, després de presentar la tesi sobre els minerals a Catalunya, va començar a investigar, des del Museu de Geologia, els minerals de l'Aragó i del País Valencià..., fins a completar tota la península Ibèrica i seguir per l'Occitània. Aquestes recerques s'anaven difonent a través de les revistes esmentades.

D'altra banda, dintre el camp de la paleontologia, els col·laboradors del Dr. Valentí Masachs, que era un paleontòleg eminent, van continuar la seva recerca i la van estendre arreu del nostre territori, i anaven incorporant al Museu els fruits de tots aquests estudis. Lideraven aquesta tasca els professors Francesc Porta i Josep Biosca.

Alhora, el company Joaquim Sanz anava incorporant al Museu noves instal·lacions, moltes d'elles pioneres a Catalunya i a la península Ibèrica, com les vitrines dedicades a les aplicacions de minerals.

Totes aquestes recerques es realitzaven des del Museu i s'estenien a la docència de les assignatures de Geologia, que coordinava en Josep Maria. D'alguna manera, era la continuació de la feina que havia iniciat el Dr. Valentí Masachs i que havien seguit els seus col·laboradors.

D'altra banda, en aquesta llarga etapa, el nostre amic va assumir diferents càrrecs tant a l'Escola com a la Universitat. Així, durant un temps fou uns dels subdirectors de l'Escola, mentre n'era el director en Pere Rubió, amb qui havia compartit tasques de direcció a l'Institut Pius Font i Quer, on van coincidir.

Així mateix, sempre fou membre de la Junta de l'Escola i de la seva Comissió Permanent, com també del Claustre de la UPC. Finalment, durant quatre anys, fou membre de la Junta de Govern de la UPC.

La tasca al Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals de la UPC

L'any 1988, es començaren a fer gestions amb vista a crear un departament amb seu a l'Escola Politècnica Universitària de Manresa. Finalment, el Claustre General de la UPC va aprovar la creació del nou departament. Així doncs, si fins aleshores hi havia quaranta departaments acadèmics, a partir d'aquell moment n'hi va haver un de més: el Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals, amb seu a Manresa.

Progressivament, el nou departament es va anar consolidant, durant el rectorat de Gabriel Ferrater. En fou el primer director el Dr. Francesc Travé Obradors, que exercí el càrrec entre els anys 1989 i 1994. El van seguir els doctors Josep M. Casas Sabata (1994-2000), Francesc Xavier de las Heras Cisa (2000-2006) i el nostre amic Josep Maria Mata Perelló (2006-2012). Posteriorment, el va succeir el Dr. Josep Oliva Moncunill, que n'havia estat sotsdirector durant els períodes anteriors. Finalment, l'any 2014, el departament va desaparèixer arran d'una nova remodelació de la UPC.

La creació del nou departament fou una autèntica revolució per a l'EUPM –que més endavant passaria a denominar-se Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM). D'una banda, podia signar convenis de col·laboració amb diverses empreses i organismes públics, la qual cosa va suposar un gran revulsiu tant per al propi Departament, com per a l'Escola i també per a la ciutat de Manresa.

D'altra banda, des del Departament, es van possibilitar els estudis de tercer cicle, per primera vegada a Manresa. Així, s'oferir el Doctorat en Recursos Naturals i Contaminació, que fou impulsat, entre d'altres, pel nostre company Josep Maria Mata Perelló. Ell mateix, abans de ser director del Departament, en fou el coordinador de tercer cicle. Poc temps després, es van impartir estudis de màster en el mateix programa, com a pas previ per fer el doctorat.

Tot això va propiciar l'arribada de nombrosos estudiants procedents de diversos països del món, primer de l'Amèrica Llatina i després d'arreu. I fins i tot va fer que, durant uns quants anys, aquest doctorat s'implantés a Bolívia, on anaven els professors des de Manresa a impartir les classes de les matèries del màster. I després els alumnes venien a Manresa a cursar el doctorat.

Tanmateix, tot plegat era una anomalia. Perquè a l'EUPM hi havia uns estudis de primer cicle ben consolidats (encara que a vegades amb pocs alumnes) en Explotació de Mines i en Química, i també hi havia els del tercer cicle (els de màster i els del Doctorat en Recursos Naturals i Contaminació, que s'anaven consolidant), però no hi havia estudis de segon cicle!

Per suplir aquesta anomalia, aviat s'hi van establir els estudis de segon cicle, els d'Enginyeria de Mines, que amb el temps esdevindrien els estudis del Màster en Enginyeria Minera. D'aquesta forma, ja es podien cursar a Manresa els estudis de primer, segon i tercer cicle, de forma continuada, per primera vegada a la ciutat, a la comarca i a la Catalunya central. Aquesta fita la va assolir el Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals, l'únic departament universitari existent al territori.

Abans, però, d'establir-se aquest segon cicle, ja s'havia creat una titulació pròpia al Departament: la titulació conjunta d'Enginyeria Minera i Química, que va funcionar durant uns quants anys. Així, els estudiants d'una branca podien fer els estudis de l'altra amb uns quants complements.

Amb l'arribada dels nous plans d'estudis, per primera vegada fou possible que els estudiants passessin del primer cicle al segon i després al tercer sense haver de canviar de centre ni de ciutat. Va ser així com el Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals va contribuir a consolidar els estudis universitaris i, amb ells, la recerca a la ciutat de Manresa. De tot això, el nostre amic, en Josep Maria, en fou un dels activistes més convençuts.

La petjada a l'Escola

Josep Maria Mata Perelló: l'Escola Politècnica de Manresa com a centre bàsic de la seva activitat i de la seva carrera científica i acadèmica

Francesc X. Puig Rovira

Conec en Josep Maria Mata des de l'octubre de 1970, quan va començar la seva vinculació a la que llavors s'anomenava Escola d'Enginyeria Tècnica Minera de Manresa, més coneguda en l'àmbit local com a Escola de Facultatius de Mines o, simplement, Escola de Mines. Llavors ell tenia vint-i-vuit anys. Feia poques setmanes que jo n'havia estat nomenat director i, des d'un any abans, n'era catedràtic. L'Escola es trobava en una situació bastant peculiar i crítica. Havia estat fundada l'any 1944 per l'impuls d'un grup d'enginyers i tècnics de les empreses mineres de potassa i de carbó de les zones de Cardona, Súria, Sallent, Balsareny i Fígols, amb l'objectiu de donar formació als capatassos i facultatius per a les empreses, a les quals l'Escola estava molt vinculada; la majoria dels professors eren enginyers de les mines. Els alumnes, en general, n'eren treballadors. La preparació que se'ls donava era de caràcter molt pràctic. Era l'única escola d'aquesta branca a Catalunya. Des del punt de vista acadèmic, depenia de l'Escola Superior d'Enginyers de Mines de Madrid. En l'etapa inicial, de fet, estava més integrada en l'estructura del sector de la mineria que no pas en el sistema educatiu. Les classes s'impartien a les tardes dels dissabtes i als matins dels diumenges, horaris compatibles amb els de treball a les mines, en unes aules cedides provisionalment per l'Institut de batxillerat Lluís de Peguera.

Des del 1944 fins al 1970, el marc oficial de l'Escola havia anat augmentant la dependència del Ministeri d'Educació, a semblança de les escoles tècniques de totes les branques. Una fita assenyalada fou l'any 1957, quan s'aprovà la Llei de reforma de l'ensenyament tècnic, que abastà les escoles tècniques de tots els nivells, branques i especialitats, i en tots els vessants de l'organització. La seva aplicació real a l'Escola de Manresa es notà molt poc. Els hàbits dels professors, més vinculats a les empreses mineres que a l'Escola, havien variat molt poc. Una de les novetats de la llei de 1957 fou la regulació del règim del professorat; amb aquesta finalitat, es va crear un cos de catedràtics de les escoles tècniques de grau mitjà i, per ingressar-hi, s'establí el sistema d'oposicions. En aquest canvi, als qui ja eren professors de l'Escola –alguns ho eren des de la fundació– se'ls mantingué el lloc de treball, que es definí com un lloc interí del cos de catedràtics. Als anys posteriors al 1957, es convocaren oposicions per proveir places de catedràtic de l'Escola, però cap dels qui

les ocupaven interinament hi optà i tots seguiren en la mateixa situació, de la qual eren poc conscients, ja que la tasca docent la consideraven un apèndix de l'activitat professional a les mines. Cap al 1964, arribà a l'Escola Juan E. Segarra Hernández, com a catedràtic de Física.

Una reforma legal que va afectar tot el sistema educatiu espanyol fou la Llei general d'educació (LGE) del 1970. Segons aquesta llei, tot l'ensenyament tècnic, tant el de grau superior com el de grau mitjà, quedava integrat en l'ensenyament universitari.

La meva arribada a l'Escola de Manresa com a catedràtic, el juny del 1969, després d'haver superat l'oposició corresponent, va agafar per sorpresa el seu director, que no l'esperava. Li costà molt d'entendre que jo hagués guanyat una plaça de catedràtic de l'Escola, ja que desconeixia que la plaça s'hagués convocat i no semblava conscient que existís aquesta possibilitat; a l'Escola, hi tenia un dedicació molt reduïda. Poc abans de l'aprovació de la LGE, el Ministeri d'Educació va publicar una convocatòria d'oposicions en la qual figuraven gairebé totes les places de l'Escola de Manresa i també les de totes les escoles estatals de grau mitjà. Aquest fet va augmentar el desconcert del director de la de Manresa i va desencadenar una crisi interna, que ja era latent des de feia bastant de temps.

La convocatòria "massiva" d'oposicions va provocar que la majoria dels professors, que eren interins –encara que no n'eren prou conscients– manifestessin la decisió de no participar-hi i alhora la voluntat d'abandonar l'Escola abans que arribés ningú que pogués ocupar la "seva" plaça, encara que a l'Escola es produís un buit institucional i no pogués continuar. Naturalment, l'actitud del professor Segarra i la meva, els dos únics catedràtics numeraris, eren ben diferents, ja que érem conscients que una de les nostres obligacions era precisament impedir que el buit institucional s'arribés a consumar.

En aquest context, que he relatat breument, vaig ser nomenat director. Vaig prendre possessió del càrrec el 30 de setembre del 1970, amb l'encàrrec explícit de no interrompre la continuïtat de l'Escola i de començar les classes del curs 1970-1971 al més aviat possible. Tanmateix, hi va haver un agreujant suplementari: poques setmanes abans d'aquella data, el professor Juan E. Segarra havia estat víctima d'un accident de circulació greu, que el col·locà entre la vida i la mort, i va estar de baixa laboral durant bastants mesos; després, afortunadament, va poder reprendre la tasca docent.

En acceptar el càrrec de director, la primera qüestió que havia d'enfrontar, amb veritable urgència, era trobar els professors necessaris per cobrir les deu o onze baixes que s'havien produït i proposar-ne el nomenament com a interins per poder començar el curs sense un retard excessiu. Tenia el convenciment que, principalment per a les assignatures més específiques de la branca minera, s'havia de ser curós en la selecció per tal d'evitar el risc que pogués ser motiu de crítica en el sector professional de la mineria.

Per a les assignatures de Mineralogia i Geologia, que formaven part del grup de matèries específiques, em van parlar d'en Josep Maria Mata Perelló com una persona idònia i que hi estaria interessat. Era un jove de vint-i-vuit anys (Lleida, 1942), llicenciat en Geologia per la Universitat de Barcelona, que era professor interí de l'Institut de batxillerat Lluís de Peguera. En vaig rebre informes bons per més d'una via. Recordo la primera entrevista amb ell. Em va semblar un noi de poques paraules, bastant tímid, amb ganes d'entrar a l'Escola com a professor, que assegurava que dominava la matèria, i ho expressava amb correcció i delicadesa, sense aixecar gaire la veu, de manera que obligava a escoltar-lo amb atenció per no perdre's el que deia. Des de l'inici, estava predisposat a acceptar-lo, atès que tampoc no tenia cap alternativa millor, però ho feia amb el temor que no s'adaptés bé a un nivell que era superior al del batxillerat i que pogués tenir algun problema en el tracte amb els alumnes, poc més joves que ell. Vaig pensar que hauria d'observar amb atenció com actuava. Ben aviat vaig poder comprovar que era apreciat pels alumnes i pels companys del claustre.

Gràcies a en Josep Maria Mata i a un grup de professors seleccionats de manera semblant, el curs 1970-1971 va començar abans d'acabar el mes d'octubre. Un cop assolit aquest primer objectiu, vaig intentar analitzar els diversos aspectes de la situació real de l'Escola i vaig comprovar que hi havia moltes mancances: la docència no disposava d'un edifici propi i, per tant, s'estava impartint d'una manera provisional i precària en dos locals separats –tot just llavors, el Ministeri d'Educació havia iniciat les obres de construcció d'un edifici de nova planta a l'avinguda que actualment porta el nom de les Bases de Manresa. Tanmateix, no hi havia material docent per a les pràctiques i l'Escola era molt poc coneguda i valorada en l'àmbit ciutadà.

Arran de la Llei d'educació, va adquirir la categoria d'escola universitària i va quedar integrada dins la Universitat Politècnica de Barcelona (des del 1984, de Catalunya); per a l'Escola, aquest fou l'inici d'un canvi substancial. Als qui hi estàvem al capdavant, ens va omplir de satisfacció, alhora que representava un repte i l'exigència d'una responsabilitat més elevada. Progressivament, vam poder disposar de més mitjans humans i materials, i algunes de les necessitats materials esmentades es van anar solucionant. Després d'un parell de cursos d'experimentació, l'any 1976 fou reconeguda com a Escola Universitària Politècnica i, a més de les especialitats de la branca minera, s'hi afegiren les de mecànica i electricitat de la branca industrial, la qual cosa fou una novetat a tot Espanya, ja que fou la primera escola de dues branques que s'autoritzava. Una conseqüència de l'ampliació d'especialitats fou que es podria prestar més atenció a la minera, que era cursada per un nombre d'alumnes relativament reduït, per a la qual, però, Manresa continuava essent l'única ciutat de Catalunya on es podia cursar.

La transformació cap a la democràcia de l'organització política del país, arran de la mort del general Franco el 1975, va possibilitar encara més els canvis a l'Escola.

Es va començar a parlar de la necessitat d'una nova llei d'universitats. La tramitació fou molt més llarga del que s'esperava i l'enfocament definitiu d'alguns problemes s'anava endarrerint, tot esperant que la nova llei fos aprovada, fet que no es produí fins al 1983, quan entrà en vigor la Llei de Reforma Universitària (LRU), que representà un pas endavant notable per al conjunt de les universitats de l'Estat, en un marc democràtic i sota el principi de l'autonomia universitària.

En aquells anys, en Josep Maria Mata, com a professor de l'Escola, hi quedà més vinculat i participà en l'esperit que li procuràvem imprimir. Cal assenyalar diversos aspectes de la seva trajectòria personal, sobretot un de força important, com fou aconseguir la vinculació permanent i estable a la seva plaça de professor, en aprovar-se la llei del 1983.

Pocs anys abans, cap al 1978, l'Escola rebé un donatiu científic important del Dr. Valentí Masachs Alavedra (Manresa, 1915-1980), geòleg i catedràtic de l'Institut Lluís de Peguera de Manresa, membre de la Institució Catalana d'Història Natural. Era un geòleg català de prestigi reconegut arreu que, com a conseqüència del seu estat de salut delicat, no havia optat a una plaça de professor universitari i havia fet tota la carrera docent a l'Institut de Manresa, atès que, per recomanació mèdica, li era més favorable residir en una ciutat petita que immers en la contaminació d'una gran ciutat com Barcelona. Quan el seu estat de salut s'agreujà i hagué de ser sotmès a una intervenció quirúrgica delicada, Masachs decidí cedir a l'Escola de Manresa la seva col·lecció personal de minerals i fòssils i el seu fons bibliogràfic, compost d'una biblioteca especialitzada selecta i ben dotada i d'un arxiu documental abundant. En féu un lliurament immediat abans d'entrar a l'hospital on s'havia de sotmetre a la intervenció, perquè era ben conscient que li anava la vida. Afortunadament no fou així i, un cop recuperat, va poder gaudir novament de tot el que havia recopilat pacientment al llarg de la vida.

Llavors, Masachs s'incorporà parcialment a l'Escola d'Enginyeria Tècnica Minera en algunes tasques docents i de recerca, i també en l'ordenació dels fons esmentats en el que s'anomenaria el Centre d'Estudis i Museu de Mineralogia "Valentí Masachs", al qual es va destinar un espai específic de l'edifici de l'Escola, que es va inaugurar l'any 1979 i s'hi podrien fer ampliacions posteriors. La creació del Centre d'Estudis i el reconeixement d'un règim personal per al professor Masachs van ser possibles gràcies a un acord amb la Universitat Politècnica de Barcelona que li permeté anar reduint la tasca de l'Institut, i dedicar-se més a la Universitat. El seu desig era poder ser nomenat catedràtic de l'Escola, acollint-se a una disposició de la LGE del 1970, que permetia que els catedràtics d'Institut amb titulació de doctor poguessin accedir per mitjà d'un concurs a la condició de catedràtics d'escola universitària. Tots els implicats estàvem d'acord que en Masachs pogués veure acomplert el seu desig, però calien unes gestions complicades perquè la disposició esmentada es desenvolupés reglamentàriament i s'arribés a convocar el concurs.

Seguint els complexos tràmits administratius pertinents, al ritme notablement lent amb què avancen si no existeix un motiu que es consideri extraordinari i que en justifiqui la urgència, finalment l'any 1980, després d'anys d'espera, es va obtenir la resolució del nomenament i el 26 de novembre el doctor Masachs va esdevenir catedràtic de l'Escola. Però només en va poder gaudir vint dies, perquè el 16 de desembre del 1980, sobtadament, se l'emportà la mort.

En l'obra impulsada pel doctor Masachs, en Josep Maria Mata hi col·laborà molt de prop i amb generositat. Ell i un grup d'antics alumnes seus de l'especialitat minera contribuïren intensament que el Centre d'Estudis es convertís en realitat, durant els mesos en què en Masachs el va dirigir; després de la seva mort, en Mata el substituí com a director. Vull fer èmfasi en la col·laboració lleial d'en Mata, perquè en cap moment dubtà de perdre protagonisme personal a favor d'en Masachs i de la seva obra.

Durant bastants anys, des de la seva incorporació a l'Escola l'any 1970 i, sobretot, veient l'evolució que es va anar produint als anys següents, l'aspiració d'en Mata era poder-s'hi dedicar totalment i no haver de compartir el treball amb altres centres docents. Confiava que aquesta aspiració podria ser una realitat algun dia, però el desenvolupament de diverses disposicions de la LGE del 1970, especialment les referides al règim del professorat, anaven avançant amb una lentitud exasperant.

Un fet destacable en la vida acadèmica d'en Josep Maria Mata d'aquell període fou la preparació i l'aprovació de la tesi doctoral a la Universitat de Barcelona, sobre "Els minerals de Catalunya", dirigida pel professor de la Facultat de Geologia Joaquim Montoriol Pous, que fou presentada l'any 1983 i va rebre la qualificació de *cum laude*. Mata treballà amb rigor i tenacitat, sense estalviar cap hora de dedicació, en un tema sobre el qual globalment només hi havia una publicació de principi del segle xx, el contingut de la qual s'havia complementat amb alguns estudis monogràfics. Per elaborar el treball, Mata va partir de la bibliografia existent per tal de recopilar la informació inicial sobre els jaciments minerals existents al territori català, però en l'etapa definitiva de l'elaboració del treball va procedir a la recerca i al reconeixement dels diferents jaciments escampats arreu de Catalunya, de manera que, si la informació de la qual partia en comptabilitzava uns 800, amb la seva recerca arribà a la xifra de 1.100, tots els quals foren reconeguts per mitjà d'una visita personal que li va servir per recollir-ne mostres, que posteriorment foren estudiades majoritàriament al microscopi del laboratori del Centre d'Estudis Geològics de l'Escola de Manresa i, les més rares o dubtoses, al Departament de Cristal·lografia i Mineralogia de la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona. El treball que va realitzar en Josep Maria Mata va aportar a la seva matèria temàtica un nivell o un abast d'informació que fins llavors no s'havia aconseguit a Catalunya, pel seu àmbit territorial. L'any 1990, una versió reduïda de la seva tesi fou publicada per l'Institut d'Estudis Catalans amb el títol *Els minerals de Catalunya*.

Un cop enllestit aquest treball sobre els minerals de Catalunya, Mata no el donà per tancat i alhora l'amplià a d'altres zones d'Espanya, i viatjà per moltes contrades per descobrir o comprovar *in situ* l'existència de jaciments antics a partir d'alguna referència en escrits antics o d'alguna informació verbal. Amb el seu vehicle utilitari, va recórrer centenars de quilòmetres per visitar nombrosos indrets i també va visitar alguns països estrangers.

Igualment que un gran nombre de professors universitaris coetanis, Mata passà més de deu anys d'inestabilitat laboral. Mentre fou vigent la LGE del 1970, les convocatòries d'oposicions per proveir places de professorat amb caràcter fix foren escasses, i encara més per a les escoles universitàries Al cap de pocs anys, sobretot des de l'adveniment de la democràcia, s'anuncià l'elaboració d'una llei d'universitats nova, però la seva tramitació, a partir de projectes de llei diferents, s'allargà més de cinc anys, durant el mandat de cinc ministres. Fins al 1983, no fou aprovada la Llei de Reforma Universitària (LRU). Les qüestions del professorat es desencallaren aviat. El 1984, en unes "proves d'idoneïtat", Mata fou designat professor titular d'escola universitària. A partir del nomenament, es pogué acollir al règim de dedicació exclusiva a l'Escola Universitària, la qual cosa representà un canvi substancial per a la seva vida. L'any 1985, per mitjà d'un concurs, fou nomenat catedràtic d'escola universitària i, el 1992, per mitjà d'un altre concurs, catedràtic d'universitat, i va mantenir la destinació a Manresa. Cal assenyalar que ell fou l'únic professor de l'Escola que aconseguí aquesta categoria, la de nivell més alt per al professorat universitari.

El grau de doctor i l'estabilitat com a professor universitari foren incentius per incrementar la dedicació a la recerca i ampliar-la a camps, àmbits i projectes nous; per entrar en relació amb altres investigadors i amb altres institucions científiques, i per aconseguir equipaments millors per al Centre d'Estudis Geològics de l'Escola.

La meva arribada a l'Escola de Manresa, l'any 1969, havia estat decebedora, perquè immediatament em vaig adonar de la precarietat extrema de mitjans amb què comptava, de les mancances que tenia, de les poques perspectives que oferia i que a la ciutat era ben poc coneguda i valorada. Fins i tot vaig arribar a pensar si no m'havia equivocat en optar a la càtedra.

Quan en vaig ser nomenat director, a més d'actuar per resoldre amb urgència el funcionament ordinari i per comptar amb el suport del professorat, vaig madurar la idea que l'Escola, que llavors no gaudia de la consideració que corresponia al seu rang, havia de ser una institució amb una finalitat i amb una identitat pròpies. Amb aquesta premissa, vaig procurar reflexionar sobre la seva funció, sobre el paper social i acadèmic que havia de tenir i sobre què s'havia de fer per poder-lo assolir. L'acció directiva es va orientar a obtenir el reconeixement adequat com a institució: en el si de la Universitat Politècnica, com una escola seriosa i modèlica; en el sector professional, el de la mineria i, més tard, l'industrial, per l'eficàcia de l'acció formativa; a

la ciutat de Manresa, com una institució singular, amb una identitat i un prestigi propis. Vaig procurar actuar des del convenciment de la importància que tenen les institucions en l'evolució de la societat, amb el suport de l'equip directiu, del professorat i del personal de l'Escola, i programar i portar a terme accions concretes en els diversos vessants, per molt petites que fossin. En aquesta línia, vaig apreciar el comportament d'en Josep Maria Mata. La integració a la Universitat Politècnica (el 1972), el trasllat a un edifici propi (el 1977, però ja ocupat parcialment des del 1974), la transformació en escola politècnica (el 1973 provisionalment i el 1976 en virtut del decret corresponent), la constitució del Patronat de l'Escola (1974) i algun altre fet foren estímuls positius per treballar en un ambient més propici.

Entre 1970 i 1977, els anys que compartírem a Manresa, vaig ser un testimoni directe i proper de la trajectòria d'en Josep Maria Mata. Amb la intenció de remarcar adequadament la seva tasca als primers anys de la carrera docent, potser m'he estès excessivament a descriure'n el context. Des del 1977, en què vaig ser nomenat gerent de la Universitat Politècnica, el contacte va ser menys regular, però vaig col·laborar en la tramitació d'algun dels seus projectes i vaig poder seguir el que feia, amb la mateixa atenció i amb un afecte que anava creixent. Tots dos, en tasques i responsabilitats diferents, seguíem treballant a la mateixa organització, a la mateixa universitat. Sovint em venia al cap el record de la primera entrevista, de la vacil·lació que vaig sentir, però se'm confirmava que no m'havia equivocat en proposar-lo com a professor. Amb ell, també havíem compartit altres inquietuds.

Després l'he seguit a més distància i he pogut comprovar la magnitud de l'obra que ha portat a terme, en projectes i treballs científics i en congressos, simpòsiums i trobades d'estudi, d'alguns dels quals ha estat l'organitzador. Ha estat membre actiu d'entitats científiques de diversos països; només n'esmentaré dues d'una llista extensa: la Institució Catalana d'Història Natural i la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. El seu àmbit d'influència s'ha eixamplat progressivament per les institucions espanyoles i amb nombrosos contactes i col·laboracions científiques en països estrangers. L'historial científic d'en Josep Maria Mata ocupa centenars de pàgines. La jubilació reglamentària el 2012 no li ha minvat l'activitat, tan sols n'ha modificat el marc administratiu; en la nova situació, la UPC li reconegué el títol de *magister honoris causa*.

No vull deixar de fer una al·lusió breu a una altra faceta significativa de la seva personalitat: el seu compromís cívic i social, de lluita per la justícia, per causes difícils i desnonades, d'afany per superar les desigualtats socials, sovint amb una actitud progressista, tenaç, solidària i radical, mantenint, però, el seu tarannà natural i senzill, sense ostentació, de fer tot allò que sigui possible.

En les diverses circumstàncies, des d'una distància més curta o més llarga, he procurat observar amb atenció la carrera d'en Josep Maria Mata i he pogut constatar l'empremta que ha anat deixant.

L'origen del Museu de Geologia "Valentí Masachs"

Josep Biosca i Munts
Col·laborador de paleontologia (professor de geologia i paleontologia jubilat)

Joaquim Sanz i Balagué
Col·laborador de mineralogia i petrologia (professor de mineralogia jubilat)

El curs 1974-1975, al petit laboratori on fèiem les classes de mineralogia hi havia unes vitrines que el Ministerio de Educación y Ciencia ens donava per posar-hi llibres i les fèiem servir per exposar-hi uns quants minerals bonics, fruit de les sortides de pràctiques amb els alumnes, i també alguns dels que en Josep Maria Mata trobava en les seves visites a les mines mentre preparava la tesi doctoral "Els minerals de Catalunya", juntament amb algunes mostres obtingudes dels viatges de fi de carrera que fèiem amb els alumnes a diferents mines de l'Estat espanyol.

En arribar el curs 1977-1978, ja no ens cabien més minerals a les vitrines del laboratori i llavors vàrem encarregar al fuster de l'Escola vuit vitrines de fusta amb prestatges, que ens va dissenyar en Quim Sanz, preparades i pensades per exhibir-hi minerals. Aquestes vitrines es varen ubicar al passadís exterior al laboratori.

L'any 1979, va culminar l'ampliació de l'Escola, que incloïa la sala que ocuparia l'actual Museu de Geologia "Valentí Masachs". Cap allà hi traslladarem les vuit vitrines, les quals, junt amb una bona colla de vitrines de tipus pupitre que contenien el llegat d'en Valentí Masachs (una gran col·lecció de fòssils i alguns minerals i roques) i minerals de les col·leccions particulars de Serch, Porta, Biosca i Sanz, varen constituir la sala principal del Museu, que al principi estava pensat per a ús exclusiu dels alumnes de Mines i Metal·lúrgia-Siderúrgia, que llavors s'impartia a l'escola.

El Museu fou inaugurat el 13 de juny del 1980, conjuntament amb el Centre d'Estudis Geològics.

L'equip directiu el formaven en Valentí Masachs (director), en Josep Maria Mata Perelló (Activitats Exteriors), en Joaquim Sanz i Balagué (Mineralogia i Petrologia), en Francesc Porta i Torras i en Josep Biosca i Munts (Estratigrafia i Paleontologia).

Malauradament, el director del Museu, el Dr. Valentí Masachs, va morir el 16 de desembre d'aquell mateix any 1980 i llavors el company Josep Maria Mata va ocupar el seu lloc.

Voldríem exposar en aquestes línies la política d'en Josep Maria en la continuïtat de les tasques de recerca que havia iniciat Masachs i que afectaven el Museu de Geologia.

Figura 1. Any 1980. L'alcalde de Manresa Joan Cornet, el rector Gabriel Ferraté i el geòleg Valentí Masachs observant arxius del Museu de Geologia Valentí Masachs

Com ja hem explicat abans, després del traspàs d'en Masachs quedaven ben assegurades les línies de recerca en Mineralogia i Petrologia, plenament incorporades dins l'àrea de coneixement d'en Mata i en Sanz.

No quedava tan clar, però, què passaria amb les àrees de Paleontologia i l'Estratigrafia, que en Masachs dominava perfectament; tanmateix, no hi va haver cap dificultat per continuar enfortint-les, ja que en Josep Maria ens va donar tota la confiança i tota la llibertat perquè els col·laboradors del Museu que teníem predilecció per conrear aquestes disciplines "féssim la nostra".

Gairebé immediatament, Francesc Porta i Josep Biosca es posaren en contacte amb Mn. Lluís Via, llavors director del Museu Geològic del Seminari de Barcelona, per tal de continuar la tasca d'en Masachs, atès que amb aquella institució, adscrita al CSIC, hi havia una molt bona relació investigadora des de feia anys.

Així doncs, l'assessorament en matèria paleontològica quedava garantit, de tal manera que les revisions i les classificacions de fòssils es feien després de consultar el fons bibliogràfic del Museu del Seminari, comparar exemplars amb els de les col·leccions i consultar els experts que hi freqüentaven, molts d'ells de reconeguda vàlua i prestigi internacional.

Tota aquesta activitat es va traduir en l'increment de les col·leccions paleontològiques del Museu, la publicació de treballs d'alt nivell paleontològic en revistes especialitzades com *Batalleria*, del mateix Museu, i també amb col·laboracions a l'estranger, amb el *Brain Anatomy Institute* de Berna (Suïssa), i a *Geodiversitas*, una de les publicacions científiques del Muséum National d'Histoire Naturelle de París.

Aquesta forma de lideratge de "deixar fer" d'en Josep Maria Mata, junt amb l'encertada pràctica de facilitar-nos contactes amb persones i institucions que conreaven la paleontologia, ha enriquit sens dubte tot el patrimoni material i intel·lectual del Museu.

Un fet memorable és que el Museu de Geologia "Valentí Masachs" és dipositari d'un *holotip*, és a dir, d'un exemplar fòssil a partir del qual s'ha descrit per primera vegada una nova espècie, i que representa el material al qual es fa referència per al reconeixement d'altres exemplars del mateix rang taxonòmic.

Una de les vitrines més atractives és també la que exposa l'ullal de mamut (*Mammuthus meridionalis*) que, juntament amb el seu molar, va ser preparat durant dies per l'equip de paleontologia (Porta-Biosca).

A mesura que passaven els mesos amb el museu obert als alumnes, vàrem començar a rebre peticions de professors d'escoles i instituts de Manresa que el volien visitar.

El mateix professorat que ens visitava ens va demanar, però, que el féssim una mica més didàctic per als alumnes de nivells no universitaris.

Per això, l'any 1993, en Quim Sanz va passar un temps al *Natural History Museum* de Londres per "prendre nota" de com enfocaven ells el tema de la docència dels minerals i els fòssils de cara a les escoles.

L'observació del museu londinenc va ser clau, perquè tenia tota una planta dedicada als minerals, la seva utilitat i les seves aplicacions. Aquest espai era visitat diàriament per centenars de professors i alumnes anglesos de totes les edats. També hi havia l'atractiu dels dinosaures animats mecànicament amb tota una sèrie de sons teòricament produïts per ells.

La idea la vàrem "importar" al nostre museu i hi vam muntar una sèrie de vitrines amb minerals, en què n'explicàvem les aplicacions, les propietats i el reciclatge. Aquesta innovació va fer augmentar molt considerablement les visites de les escoles de Manresa i de la comarca.

Poc temps després, en Biosca i en Porta varen muntar una vitrina sobre la utilitat dels fòssils formadors de roques, semblant a la dels minerals.

Més endavant, es va crear la pàgina web del museu (www.geomuseu.upc.edu), on es posava –i encara es posa– a disposició del professorat uns dossiers de treball adequats a les diferents edats dels alumnes, per tal de facilitar l'aprenentatge i l'aprofitament de la visita al Museu.

A mitjan 1995, seguint la línia de les aplicacions de minerals i fòssils, en Quim Sanz va preparar uns expositors oberts amb les aplicacions dels materials geològics, bàsicament roques, adaptant una iniciativa que havia descobert al *Geological Survey of Ireland* (Dublín). També es va fer un aplicatiu explicant les aigües subterrànies.

Al juliol del 2003, en Joaquim Sanz va substituir al company Josep Maria Mata en la direcció del Museu.

L'any 2005, el Museu va celebrar els seus primers 25 anys (1980-2005) amb una nova retolació de les vitrines de fòssils i minerals, per tal de facilitar l'orientació dels visitants.

Figura 2. Detall d'un fòssil i un mineral exposats en l'acte de clausura del 25è aniversari del Museu de Geologia Valentí i Masachs

A mitjan 2007, es va obrir un nou accés directe al Museu pel carrer de Bernat de Cabrera (paral·lel a l'avinguda de les Bases de Manresa). Aquest accés dóna a l'espai anomenat "Àrea de reflexió", on l'alumne o el visitant aprenen coses importants sobre la Terra, la radioactivitat (pros i contres), els minerals i les persones.

Des de llavors, s'hi han fet diferents vitrines i exposicions monogràfiques, com ara: "Minerals del futur", "Donacions i llegats paleontològics" o "Estalvi energètic", entre d'altres.

Cal destacar la construcció de la primera cadira-cam per a persones amb dificultats físiques per visitar el Museu. Aquesta cadira de rodes disposa d'una càmera connectada a una pantalla en la qual la persona que observa les vitrines pot apropar-se la imatge tant com vulgui, asseguda a la cadira.

Des del principi del Museu, el company Josep Maria Mata Perelló ha anat organitzant sortides geològiques els caps de setmana, adreçades tant als alumnes com a les persones interessades en la Terra. Actualment, aquestes visites s'amplien amb observacions geològiques i botàniques.

Des de l'any 2015, arran de les jubilacions d'en Josep Maria Mata, en Quim Sanz i en Josep Biosca, l'equip del Museu ha quedat integrat de la manera següent: Pura Alfonso (directora), David Parcerisa (Petrologia), Joaquim Sanz (col·laborador de Mineralogia), Josep Biosca (col·laborador de Paleontologia), Josep Maria Mata (col·laborador de les sortides geològiques).

El proppassat mes de desembre (2019), s'hi va inaugurar la vitrina paleontològica "Fòssils i canvi climàtic", preparada per en Josep Biosca.

Aquest curs 2019-2020, celebrarem els 40 anys de la inauguració del Museu, d'un museu que ha tingut sempre com a objectiu ensenyar als milers de nois i noies que ens visiten els materials geològics que conformen el planeta Terra, les seves característiques i el seu reciclatge, i així motivar l'aprenentatge d'aquesta matèria i fomentar el respecte per l'explotació dels recursos geològics, el seu estalvi i la restauració posterior, per tal de contribuir a crear una nova societat en què les persones aprenguin a utilitzar els recursos naturals de la Terra amb responsabilitat i amb respecte al medi ambient.

Actualment, l'equip del Museu està preparant la versió anglesa del llibre *Elements i recursos minerals: aplicacions i reciclatge*, que aquests darrers anys hem editat en català i en castellà, tant en paper com en versió digital.

Cal esmentar també les xerrades i conferències que els companys Pura Alfonso i David Parcerisa han fet i fan a petició de moltes entitats educatives i culturals de Manresa i comarca.

Els milers d'estudiants i visitants que han visitat el Museu han estat "ben guiats", des de l'any 1992, per un estol molt important de becàries i becaris, alumnes de mines, que els han facilitat l'aprenentatge d'una forma divertida, ja que és un Museu que ensenya i que encara "mola".

La gènesi d'un geoparc

Ferran Climent
Director científic del GeoParc Mundial UNESCO de la Catalunya Central

L'any 2006, estava realitzant un projecte sobre el patrimoni miner a la comarca del Sobrarbe, a Osca. En aquell indret, hi ha un patrimoni magnífic, que mostra els grans esforços que els miners van haver de fer per treure profit dels recursos minerals que amaguen aquelles roques tant antigues. No existia aleshores gaire bibliografia de referència sobre la història i la geologia d'aquelles mines, de manera que vaig decidir recórrer a l'experiència i als coneixements d'un referent tan reconegut com el Dr. Josep Maria Mata Perelló, que en aquells moments només coneixia de nom i d'haver-lo vist un parell de vegades.

Per qüestions d'agenda, en aquell moment no fou possible que col·laborés més a fons en aquell projecte. Tot i això, el contacte es va mantenir. I fou així com, a principi del 2007, es va posar en contacte amb mi per explicar-me el projecte en què estava treballant, conjuntament amb un equip de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM).

El Dr. Mata Perelló –en Josep Maria, si se'm permet– ha realitzat durant decennis una tasca incondicional i molt valuosa per posar el patrimoni geològic i miner, la geologia i la mineria al lloc que els pertoca, de manera que la societat els pugui veure. És amb aquest rerefons que em va explicar que estava treballant per crear un parc geològic i miner al Bages.

El 2006, amb el suport del Consell Comarcal del Bages, l'EPSEM havia fet un inventari d'espais d'interès geològic i miner al Bages. D'aquell treball, se'n va desprendre immediatament la necessitat d'articular, d'alguna manera, un projecte per valorar-lo i que permetés que la societat i el territori que l'acull en pogués fer un ús racional, orientat al benestar dels habitants i amb el màxim respecte pel medi ambient. Així és com, l'any 2007, un equip de persones vinculades a l'EPSEM, liderat pel Josep Maria, es va posar a treballar en un pla director per a la creació d'un parc geològic i miner.

Aquest pla també va comptar amb el suport del Consell Comarcal del Bages i hi van intervenir, entre d'altres, en Roger Mata, en Josep Girabal i la Clàudia Mesa. Jo m'hi vaig incorporar més endavant, cap a l'abril, amb la petició d'en Josep Maria d'aportar-hi una mica de coneixement sobre el món dels geoparcs. La redacció de l'estudi es va allargar tot aquell any i el resultat fou un projecte ambiciós que tenia un repte enorme per endavant: aconseguir que l'Administració apostés per "invertir en roques".

Ja de bon principi, aquest projecte va comptar amb el suport de diferents municipis que formen part del territori, els quals, gràcies als contactes i al bon fer d'en Josep Maria, de seguida van creure en aquest projecte com una bona eina per poder esdevenir un motor de desenvolupament sostenible. Aquest suport local i la tenacitat del Josep Maria van ser, sens dubte, factors essencials per mantenir viu un projecte que no veuria la llum fins a cinc anys més tard. De fet, el treball volgut i promocionat des de baix és la clau de l'èxit dels geoparcs.

Durant aquest *impasse*, l'activitat d'en Josep Maria no va decaure. Es poden comptar per desenes les xerrades, sortides i activitats que va organitzar per promoure aquesta iniciativa, i d'altres d'aquesta mena que es començaven a gestar. Mentrestant, el projecte del Geoparc va agafar una nova embranzida a partir del 2010, i va culminar amb èxit al setembre del 2012, en el marc del 13è Congrés Internacional sobre Patrimoni Geològic i Miner que es féu a Manresa, organitzat per la Societat Espanyola per a la Defensa del Patrimoni Geològic i Miner (SEDPGYM), amb en Josep Maria al capdavant. Finalment, a la reunió que els geoparcs europeus van fer al Geoparc d'Arouca, a Portugal, es va acceptar l'entrada del Parc Geològic i Miner de la Catalunya Central a la Xarxa Europea i Mundial de Geoparcs. Aquest anunci es va poder fer en directe a tota la gent que assitia al Congrés de Manresa i fou un moment molt emocionant per tothom qui estava implicat en aquest projecte.

Des del 2012, el Geoparc ha anat fent camí i s'ha anat fent gran. Des d'aquell dia, també, no han mancat mai el suport, el consell i el treball del Josep Maria, tant a títol personal, com a president del Consell Científic del Geoparc, com també a través del Museu de Geologia Valentí Masachs, des d'on s'organitzen periòdicament sortides de camp amb un gran èxit de públic i una molt bona valoració.

En Josep Maria ha dut a terme –i encara ara ho fa– molts de projectes que, a més petita o a més gran escala, deixen empremta en el territori on es desenvolupen. En el cas del nostre territori, cal destacar i reconèixer la seva empenta en la consecució del Geoparc Mundial UNESCO de la Catalunya Central.

La conservació del patrimoni geològic i miner

Josep Maria Mata y la conservación del patrimonio geológico y minero español e iberoamericano

Octavio Puche Riart
International Commission on the History of Geological Sciences (IUGS)

El inicio de una amistad

Conocí a Josep Maria con motivo de las I Jornadas sobre la Enseñanza de la Geología en las Escuelas Universitarias de Ingeniería Técnica Minera, reunión que tuvo lugar en la Escuela de Linares (Jaén) los días 19 y 20 de febrero de 1985, eso es, hace más de 35 años. Desde entonces, nuestra colaboración científica y nuestra amistad se han mantenido, pese a las diferencias ideológicas.

Aquellas Jornadas se repitieron en otros lugares de España (Puche Riart y Parra Salmerón, 1986): en el Consejo Superior de Colegios de Ingeniería Técnica Minera de Madrid (28-29 de abril de 1985); en la Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Minera de Belmez, Córdoba (30 de septiembre de 1985), y en la Escuela Universitaria Politécnica de Almadén, Ciudad Real (27-28 de noviembre de 1985, 15-16 de enero de 1986 y 2 de mayo de 1987). Fueros asiduos a dichas reuniones, entre otros, los profesores Ignacio Manteca Martínez (Universidad Politécnica de Cartagena), Luis Mansilla Plaza (Universidad de Castilla-La Mancha) y Rafael Hernando Luna (Universidad de Córdoba). Citamos a estos compañeros porque nos acompañarían en diversas aventuras posteriores, particularmente en la defensa del patrimonio geológico y minero.

Recuerdo que, en una de las reuniones habidas en la Escuela Universitaria Politécnica de Almadén, donde yo impartía docencia en aquel entonces, terminamos el trabajo a altas horas de la tarde. Pese a ello, Josep María se puso manos al volante de su destartalado Renault 5, lleno de polvo y minerales, rumbo a su casa en Manresa (Barcelona), distante más de 800 km. Además, las carreteras eran bastante peores que las de ahora –por ejemplo, la autovía Madrid-Andalucía no se inauguraría hasta 1992–, pero él tenía gran vitalidad y empuje, y también era afable en el trato, características que me parecían sugerentes para iniciar trabajos conjuntos.

En mayo de 1987, Josep Maria me invitaría a la Escuela Universitaria Politécnica de Manresa para participar en las *Jornades d'Arqueofísica i Tècniques d'Investigació Geofísiques Aplicades a l'Arqueologia* (mayo de 1987), donde dicté la conferencia "La teledetección aplicada a la arqueología". Posteriormente, regresaría a Manresa en numerosas ocasiones. También me ofreció publicar, junto con José María

Iraizoz, el "Inventario mineralógico de la comarca de Almadén" en *Cantil. Revista de Geología*,[1] que él editaba.

Enseguida empezamos a presentar en común comunicaciones en congresos o a publicar trabajos en revistas, como los siguientes:

– Mata Perelló, J. M., et al., 1988. Bases para la confección del mapa metalogenético de Castilla-La Mancha. En: VIII Congreso Internacional de Minería y Metalurgia: Oviedo (Asturias), 16-22 octubre 1988. [Madrid?]: Asociación Nacional de Ingenieros de Minas, p. 630-636.
– Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1991. Introducción al estudio de las mineralizaciones albacetenses. En: *Jornadas sobre el medio natural albacetense: Albacete, 20, 21, 22 y 23 de septiembre de 1990*. Albacete: Instituto de Estudios Albacetenses, Diputación provincial. ISBN 8487136265.
– Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1991. Introducción al estudio de diversos indicios cupríferos situados en la Sierra de Cameros (Cordillera Ibérica, La Rioja). En: *III Coloquio del Cretácico de España: resúmenes de las comunicaciones y conferencias: Morella, septiembre de 1991*. Barcelona: Departament de Geoquímica, Petrologia i Prospecció Geològica. Universitat de Barcelona: Institut de Ciències de la Terra Jaume Almera. ISBN 847602620X.
– Puche Riart, O., et al., 1991. El uso de las piedras de corte en los monumentos y en la construcción. 1. Areniscas y calizas. *Materiales de Construcción* [en línea]. vol. 41, no. 223, p. 41-52. eISSN 1988-3226, [Consulta: 3 febrero 2020]. Disponible en: <https://doi.org/10.3989/mc.1991.v41.i223.739>.
– Puche Riart, O.; Mata Parelló, J. M., 1992. La enseñanza de la Mineralogía y de la Petrología, con especial atención a las Escuelas de Minas. *Industria Minera* [en línea]. no. 315, p. 21-36. ISSN 0210-2307, [Consulta: 3 febrero 2020]. Disponible en: <http://oa.upm.es/10526/>.
– Puche Riart, O.; Mata Perelló, J. M., 1992. El volcanismo en la parte oriental de la zona alcudiense durante el Palezoico Inferior. En: Gutierrez Marco, J. C.; Saavedra, J.; Rábano, I., eds. *Paleozoico Inferior de Ibero-América: [ponencias presentadas en la Conferencia Internacional sobre el Paleozoico Inferior de Ibero-América, celebrada en Mérida (Extremadura) entre los días 8 y 12 de mayo de 1992]*. Mérida: Junta de Extremadura (Programa Extremadura Enclave 92), p. 125. ISBN 9788460427674.
– Puche Rialt, O.; Mata Perelló, J. M., 1992. Recursos minerales del Paleozoico Inferior del Principado de Andorra. En: Gutierrez Marco, J. C.; Saavedra, J.; Rábano, I., eds. *Paleozoico Inferior de Ibero-América: [ponencias presentadas en la Conferencia Internacional sobre el Paleozoico Inferior de Ibero-América, cele-*

1 Puche, O.; Iraizoz, J. M., 1987. Inventario mineralógico de la comarca de Almadén (Ciudad Real). *Cantil: revista de geología*. no. 45. ISSN 2014-9174.

brada en Mérida (Extremadura) entre los días 8 y 12 de mayo de 1992]. Mérida: Junta de Extremadura (Programa Extremadura Enclave 92), p. 125. ISBN 9788460427674.
– Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1992. Introducción al estudio de Indicios cupríferos en Brieva de Cameros y en Ajamil (Sierra de Cameros, Cordillera Ibérica, La Rioja). *Geogaceta*. [en linea] no. 12, p. 76-77. ISSN 0213-683X [Consulta: 23 marzo 2020]. Disponible en: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo12/Art25.pdf>.
– Puche Riart, O.; Mata Perelló, J. M., 1993. Casiano de Prado (1797-1866), ingeniero geólogo, y los inicios de la Prehistoria española. En: Dhombres, J.; Hormigon, M.; Ausejo, E., eds. *XIXth International Congress of History of Science: 22-29 August 1993 Zaragoza (Spain): symposia survey papers plenary lectures*. Zaragoza: International Union of History and Philosophy of Science, Division of History of Science, p. 51-52. ISBN 8460473317.
– Puche Riart, O; Mata Perelló, J. M., 1993. Mineralizaciones de mercurio en la Zona Centroibérica y en el batolito de Los Pedroches. En: Chambel, A., coord. *Comunicações da XII Reunião de Geologia do Oeste Peninsular: Évora, Portugal, 20-24 September, 1993*. Évora: Universidade de Évora- Depto. Geociências.
– Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1994. Introducción al estudio de la minería del hierro, en los Pirineos de Catalunya y de Andorra. *Cuadernos del Laboratorio Xeológico de Laxe.* [en línea]. no. 19, p. 457-461. ISSN: 0213-4497, [Consulta: 3 febrero 2020]. Disponible en: <http://hdl.handle.net/2183/6177>.

Asimismo, en 1989, organizamos conjuntamente el I Congreso Latino de Investigación Geológico-Minera y su Enseñanza en las Escuelas de Minería (Manresa, 14-16 de septiembre de 1989), cuyas actas fueron editadas por el Museu de Geologia "Valentí Masachs"-UPC en 1990. También colaboré, junto con Fernando Pedrazuela, en el libro *Guía de identificación de minerales, adaptada fundamentalmente a la Península Ibérica*[2] de J. M. Mata Perelló y J. Sanz i Balagué, editado por Parcir en Manresa (Barcelona) en 1993 con tres itinerarios mineralógicos (Almadén, Riaza y Otero de Herreros).

Por último, trabajamos juntos en varios cursos de doctorado: Mineralizaciones de la zona centroibérica (Universidad Politécnica de Madrid, 1993-1994); Deterioro de las rocas ornamentales: medidas de corrección/Deteriorament de les roques ornamentals: mesures de correcció (UPC, 1993-1994) y Deterioro de la piedra monumental y cambios medioambientales/Deteriorament de la pedra monumental i canvis medioambientals (UPC, 1995-1999, 1997-1998, 1999-2000 y 2003-2004).

2 Mata Perelló, J. M.; Sanz Balagué, J., 1993. *Guía de identificación de minerales adaptada fundamentalmente a la Península Ibérica*. Manresa: Parcir Edicions Selectes. ISBN 8486538270.

Como puede apreciarse, entre 1987 y 1994 realizamos mucho trabajo en común: viajes, trabajos de campo, docencia, proyectos de investigación, propuestas de estudio, etc.

El patrimonio minero en España

En 1985, impulsé, junto con otros compañeros (José María Iraizoz Fernández, Luis Mansilla Plaza, Fernando Pedrazuela González y Pablo Galisteo Gámiz, entre otros), el Grupo Geológico y Minero de Almadén, con la pretensión de dinamizar la vida cultural de la Escuela Universitaria. Enseguida nos planteamos la importancia histórica de las minas y la escasa recuperación de su legado material e inmaterial, tema en el cual empezamos a involucrarnos.

Entre los trabajos del grupo, cabe destacar los siguientes:

- La publicación de la revista *Geología y Minería* (1986-1987), de cuya Comisión Asesora y de Redacción era miembro Josep Maria Mata.
- La Exposición sobre la Investigación Geofísica aplicada a la Arqueología, del Laboratoire des Civilisations de l'Antiquité de la Universidad de Tours (Francia) y del Grupo de Arqueofísica de La Rábida de la Universidad de Huelva,[3] que tuvo lugar en la Escuela Universitaria Politécnica de Almadén (25 de noviembre-5 de diciembre de 1986).
- La I Exposición de la Minería en Castilla-La Mancha, en el Museo-Archivo Histórico Municipal Elisa Cendrero de Ciudad Real (28 de abril-12 de mayo de 1988).
- La Exposición de Minería y Recursos Naturales, en la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Segovia (mayo de 1988).
- La creación, en Almadén, del Museo Histórico-Minero Francisco Pablo Holgado, de la Universidad de Castilla-La Mancha, que fue inaugurado el día de Santa Bárbara (4 de diciembre) de 1988 y del cual tuve el honor de ser su primer director (Llorente Gómez, 1990). Josep María nos daría varios minerales para las exposiciones.

A principios de noviembre de 1989, pasé a ser docente a la Escuela Técnica Superior de Ingenieros de Minas de Madrid. Me llevaba muy bien con un compañero, Ángel García Cortés, que trabajaba en temas de patrimonio geológico. En 1991, asistió al I Simposio Internacional sobre Protección del Patrimonio Geológico en la ciudad francesa de Digne, donde se acordó la *Declaración Internacional de los*

[3] El Grupo estaba formado por los profesores Emilio Romero Macías, Fulgencio Prat Hurtado, Manuel Riquelme Castaño y algún docente más.

Derechos de la Memoria de la Tierra. A su regreso de Francia, Ángel me propuso lanzar un proyecto de investigación sobre el patrimonio minero y elevar la propuesta al Instituto Geológico y Minero de España (IGME), ya que pensaba que tenía conocimientos sobre ese asunto y podría ser un tema de interés. Me puse a trabajar en la confección de una memoria, para lo cual solicité la colaboración de un activo alumno de la Escuela, Gonzalo García García (Grupo Mineralogista de Madrid), pero el proyecto finalmente fue rechazado. Gonzalo puso interés y, años más tarde, en 1996, realizó su trabajo de fin de carrera sobre la adaptación para visitas del pozo Alfredo de Riotinto, y en la revista *Bocamina* (2005-2008), que él dirigía, se puso mucho énfasis en la descripción del rico legado histórico visible en las distintas cuencas mineras de nuestro país.

Con la experiencia adquirida, decidí realizar una aportación sobre patrimonio minero en el IX Congreso Internacional de Minería y Metalurgia (*9th Mining & Metallurgy International Congress*), que tuvo lugar en León, del 24 al 28 de mayo de 1994. Cuando se lo comuniqué a Josep Maria, me dijo que estaba muy interesado en el asunto. Entonces presentamos el trabajo "Conservación del Patrimonio Histórico Minero-Metalúrgico español" (Puche Riart, O.; García-Cortés, A.; Mata Perelló, J. M., 1994). Entre las conclusiones del Congreso, cabe destacar las del área IV, presidida por nuestro común amigo Francisco Javier Ayala Carcedo:[4] "*Es necesaria una actuación urgente por parte de las diversas administraciones para la protección y valoración del importante patrimonio minero-metalúrgico español*." Con esta y otras propuestas, y alguna iniciativa más, empezaba a arrancar en España la protección del patrimonio minero.

Tal vez a raíz de la intervención en el congreso de León, me invitaron a presentar una ponencia sobre la conservación del patrimonio minero español en el apartado "Le esperienze estere" del *II Convegno su Valorizzazione dei siti minerari dismessi*, que tuvo lugar en Cagliari, Cerdeña, del 12 al 14 octubre de 1994. Aparte de este trabajo, presentamos varios pósteres, que aún permanecen inéditos:

- Font Soldevila, J.; Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O.; García-Cortés, A. 1994. Il Complesso Minerario Neolitico di Gava (Baix Llobregat, Catalogna, Espagna). En: *II Convegno valorizzazione dei siti minerari dismessi* [en línea]. Cagliari. [Consulta: 10 febrero 2020]. Disponible en: <http://oa.upm.es/10464/>.
- Mata Perelló, J. M.; Font, J.; Puche Riart, O.; García-Cortés, A. *Il futuro 'Museu de la Mineria de Catalunya', Spagna*.

[4] Paco Ayala (1948-2004), responsable del Área de Geología Ambiental y Riesgos Geológicos del IGME, fue un buen amigo. Cuando tuvo problemas por sus posiciones críticas con la Administración, Josep Maria Mata y yo estuvimos a su lado.

– Ayala Carcedo, F. J.; Puche Riart, O.; Gazapo, C. 1998. Patrimonio Histórico Minero-Metalúrgico, Patrimonio Cultural/ Mining-Metallurgical Historical Heritage, Cultural Heritage. En: *Patrimonio Histórico Minero-Metalúrgico, Patrimonio Cultural/ Mining-Metallurgical Historical Heritage, Cultural Heritage* [en línea]. [Consulta: 10 febrero 2020]. Disponible en: <http://oa.upm.es/10816/>.

Josep Maria no pudo acudir a la isla –no recuerdo exactamente el motivo–, pero fue una bonita experiencia. A la vuelta, le conté entusiasmado la participación de más de 300 personas en un evento dedicado a las minas abandonadas y a la defensa del patrimonio minero, así como la presencia de Ivor J. Brown, presidente de la National Association of Mining History Organisations (NAMHO), sociedad que reunía las asociaciones e instituciones británicas dedicadas a la historia minera y a la recuperación patrimonial de las minas antiguas, junto con las experiencias europeas de conservación y el turismo en las minas. A Josep Maria, le vino de repente una idea: ¿Por qué no fundamos en España una sociedad para la defensa del patrimonio minero? Y nos pusimos inmediatamente manos a la obra.

La fundación de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero

A finales de 1994, Josep Maria y yo realizamos la convocatoria de la asamblea constituyente de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM), que se celebraría en febrero de 1995 en los locales de la Fundación Gómez Pardo (Escuela Técnica Superior de Ingenieros de Minas de Madrid). Como en España había pocas personas que se dedicaran a estos temas, añadimos al patrimonio minero el patrimonio geológico, para generar sinergias y agrupar así a más gente.

Teníamos miedo de que un tema tan poco conocido en nuestro país suscitara poco interés y llamamos por teléfono a nuestros compañeros y amigos para explicarles nuestra propuesta. El día de la reunión fue una gran sorpresa, ya que acudieron más de treinta personas y además recibimos varias adhesiones por fax, carta u otras vías. A continuación, indicamos la relación de socios fundadores:

– Josep Maria Mata Perelló, Manresa, Barcelona (F)[5]
– Isabel Rábano Gutiérrez del Arroyo, Madrid (F)
– Octavio Puche Riart, Madrid (F)

[5] F = socio fundador; CF = socio colectivo fundador; O = socio ordinario; C = socio colectivo. Entre parántesis se indica el número de socio.

– Juan Carlos Guisado di Monti, Madrid (F)
– Francisco Javier Ayala Carcedo, Madrid (F)[6]
– Consejo Superior de Colegios de Ingenieros Técnicos de Minas (CF)
– Ángel García Cortés, Madrid (F)
– María Teresa González Aguado, Madrid (F)
– José Luis Ibáñez Lobo, Oviedo, Asturias (F)
– Luis Mansilla Plaza, Almadén, Ciudad Real (F)
– José Ignacio Manteca Martínez, Cartagena, Murcia (F)
– Colegio Oficial de Geólogos (CF)
– Colegio Oficial de Ingenieros de Minas del Centro de España (CF)
– Consejo Superior de Colegios de Ingenieros de Minas de España (CF)
– Adolfo Eraso Romero, Madrid (F)
– Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Minera de Manresa (CF)
– Arsenio González Martínez, La Rábida, Huelva (F)
– Instituto Tecnológico Geominero de España (CF)
– Santiago Jiménez Benayas, Valladolid (F)
– Joaquín Juez y Larre, Manresa, Barcelona (F)
– Antonio Lucius Cormenzana, Barcelona (F)
– Luis Felipe Mazadiego Martínez, Madrid (F)
– Museu de la Ciència i de la Tècnica de Catalunya, Terrassa (CF)
– Museo Histórico Minero "Don Felipe de Borbón y Grecia", Madrid (CF)
– Museu de Geologia "Valentí Masachs", Manresa, Barcelona (CF)
– Museo de la Minería y de la Industria, El Entrego, Asturias (CF)
– Enrique Orche García, Vigo, Pontevedra (F)
– Fernando Pedrazuela González, Segovia (F)
– (39) Museo Histórico-Minero Francisco Pablo Holgado, Almadén (CF)
– (44) María José Bernáldez Gómez, Madrid (F)
– (45) Rafael Fernández Rubio, Madrid (F)
– (57) Ferrán Colombo Piñol, Barcelona (F)
– (46) Fundación Hullera Vasco-Leonesa (CF)
– (47) Grupo Mineralogista de Madrid (CF)
– (48) Esteve Cardellach López, Bellaterra, Barcelona (F)
– (49) Museu Municipal de Gavà-Mines Neolítiques de Can Tintorer (CF)
– (52) Escuela Universitaria de Ingeniería Técnica Minera de Belmez (CF)
– (59) Ajuntament de Cardona (CF)

En total, fueron veintidós socios fundadores, procedentes de ocho comunidades autónomas, y dieciséis socios institucionales, lo cual nos alegró enormemente,

[6] Lamentablemente, algunos de los socios fundadores de la SEDPGYM ya han fallecido; es el caso de Francisco Javier Ayala (1948-2004), José Luis Ibáñez Lobo (1945-2010) y Avelino Suárez Álvarez (1947-2016).

pues veíamos la posibilidad de hacer algo. No recuerdo a los representantes de las instituciones inscritas, salvo a Jesús Miñana Sainz, del Consejo Superior de Colegios de Ingenieros de Minas, y Manuel Regueiro González Barros, del Colegio de Geólogos. Creo que los Colegios de Ingenieros Técnicos de Minas estuvieron representados por José Luis Ibáñez Lobo, con el apoyo de Avelino Suárez Álvarez, y el Museo Histórico-Minero "Don Felipe de Borbón y Grecia", muy probablemente por Benjamín Calvo Pérez.

Ejerciendo las labores de secretario interino, y luego como cargo electo, me encargué de buscar la sede social, de redactar el borrador de estatutos y reglamento, de tramitar el papeleo para su legalización (con la ayuda de Isabel Rábano), de buscar un logo, de dar de alta a nuestra sociedad ante Hacienda y de otras labores más propias del cargo (actas, certificados, altas y bajas, etc.). El hecho de residir en Madrid facilitaba mi presencia en los trámites de la puesta en marcha de una sociedad de ámbito nacional. Josep Maria Mata, desde Manresa, haría otros importantísimos trabajos para la SEDPGYM, como la representación institucional, la organización de congresos, la edición de actas, excursiones y demás, como veremos más adelante. Otros responsables realizarían el resto de las gestiones.

Los objetivos generales que nos marcamos en los estatutos fueron, entre otros:

– Velar por la defensa del patrimonio geológico y minero-metalúrgico español.
– Elaborar, en la medida de lo posible, un inventario de puntos de interés geológico y minero-metalúrgico.
– Coordinar tareas de promoción museística.
– Elaborar material didáctico.
– Colaborar con otras sociedades y entidades relacionadas.

Tras las pertinentes reuniones que permitieron perfilar el modelo de sociedad que queríamos, elegimos la Junta Directiva, que quedó integrada por las siguientes personas:

– Josep Maria Mata Perelló (presidente)
– Isabel Rábano Gutiérrez del Arroyo (vicepresidenta)
– Octavio Puche Riart (secretario)
– Juan Carlos Guisado di Monti (tesorero)[7]
– Francisco Javier Ayala Carcedo (vocal)
– Ángel García Cortés (vocal)
– María Teresa González Aguado (vocal)
– José Luis Ibáñez Lobo (vocal)
– José Ignacio Manteca Martínez (vocal)

[7] Arqueólogo que trabajaba en una institución bancaria.

– Luis Mansilla Plaza (vocal)
– Xavier Martí Artoy (vocal)
– Avelino Suárez Álvarez (vocal)

En la Junta, había geólogos, ingenieros e ingenieros técnicos de minas, un arqueólogo y una bióloga, reflejo del carácter pluridisciplinario de la Sociedad. Josep Maria Mata fue designado presidente y yo secretario. Avelino Suárez estaba en representación de los Colegios de Ingenieros Técnicos de Minas; Xavier Martí, del Colegio de Geólogos, y los Colegios de Ingenieros de Minas delegaron en mí su representación.

El 3 de junio, entregamos al Ministerio de Justicia e Interior y a la Comunidad de Madrid la documentación para su puesta en marcha. Recibimos la respuesta positiva del Ministerio el 9 de octubre de 1995. Tras la legalización, iniciamos nuestra andadura de forma oficial.

Asimismo, buscando proporcionar información a los socios y fomentar su participación en las distintas actividades, en junio de 1995 nació el *Boletín de la SEDPGYM*, del cual se editaron 17 números (1995-2002) y que posteriormente sería sustituido por la revista *De Re Metallica* (desde 2003). Yo, como secretario, quedé como editor del *Boletín*, aunque en algunos casos colaboraron Josep Maria Mata, Luis Felipe Mazadiego, Isabel Rábano e Iñigo Orea Bobo. *De Re Metallica* fue dirigida por Luis Felipe Mazadiego y editada por Isabel Rábano hasta tiempos recientes, en que ha asumido esta responsabilidad Ester Boixereu Vila. A través de los distintos boletines y números de la revista, se puede seguir la marcha de la Sociedad en sus primeros tiempos.

A partir de 1996, para dar salida al trabajo científico de sus miembros y, en general, de todos los que tuviesen algo que aportar en estos campos, empezaron a celebrarse anualmente las *Sesiones Científicas de la SEDPGYM*, que se desarrollarían por todo el territorio nacional, salvo la de 2001, que tuvo lugar en Portugal.[8] Se elegían normalmente localidades situadas en cuencas mineras en declive para potenciar las iniciativas de protección y conservación en la zona. La primera reunión fue en Almadén, donde vino como ponente destacado Ivor J. Brown, presidente de la NAHMO –tuvo la mala suerte de que unos tironeros en la plaza de Colón de Madrid le sustrajeron la bolsa con los papeles de su presentación. A partir de 2000, las *Sesiones Científicas* se convirtieron en los *Congresos Internacionales sobre Patrimonio Geológico y Minero*, que desde 2015 se convocan bianualmente. Sus actas se han publicado normalmente en papel y, por lo general, están disponibles *online* en la web de la SEDPGYM o en otras. La relación de estos congresos es la siguiente:

8 A dicha reunión acudieron unos 300 congresistas y fue tal vez la más numerosa de las Sesiones Científicas de la SEDPGYM.

Sesiones Científicas de la SEDPGYM (desde 1996 hasta hoy)
Congresos Internacionales sobre Patrimonio Geológico y Minero (desde 2000)

Lema. Lugar	**Año**	**Organizador**[9]	**Editor. Editorial**
Almadén (Ciudad Real)[10]	1996	Luis Mansilla	Mansilla, L.; Fernández, C. Ed. Universidad de Castilla-La Mancha
Evaluación y gestión del Patrimonio Geológico. Camarasa (Lleida)	1997	Josep Maria Mata	Mata, J. M. Ed. SEDPGYM y Ajuntament de Camarasa
Actuaciones sobre patrimonio minero metalúrgico. Huelva	1998	Emilio Romero	Romero, E., *et al.* Ed. Universidad de Huelva
Patrimonio geológico y minero. Belmez (Córdoba)	1999	Antonio Daza	Ed. Universidad de Córdoba, SEDPGYM *et al.*
Patrimonio geológico y minero en el marco del desarrollo sostenible. Linares (Jaén)	2000	José Dueñas	Rábano, I. Ed. IGME, Universidad de Jaén y SEDPGYM
Beja (Portugal)	2001	José Manuel Brandao	Brandao, J. M. Ed. Museo do Instituto Xeolóxico e Mineiro
Patrimonio geológico y minero y desarrollo regional. Cartagena (Murcia)	2002	Ignacio Manteca	Rábano, I., et al. Ed. IGME
Defensa del patrimonio y desarrollo regional. Utrillas (Teruel)	2003	Josep Maria Mata	Mata, J. M. Ed. Ayuntamiento de Utrillas
Patrimonio geológico y minero: su caracterización y puesta en valor. Cercs (Barcelona)	2004	Rosa Serra	Rábano, I.; Mata, J. M. Ed. IGME

9 No nos referimos al presidente del Comité Organizador, sino a la persona que presentó e impulsó de forma más significativa la realización del Congreso. Se trata de un dato que damos de memoria, por lo cual pudiera haber algún error u omisión.

10 En esta sesión, se aprobó el *Manifiesto para la defensa del patrimonio minero de Almadén*. Las minas de Almadén fueron declaradas Patrimonio de la Humanidad de la UNESCO en 2012.

Lema. Lugar	Año	Organizador[9]	Editor. Editorial
Fabero del Bierzo (León)	2005	Roberto Matías	Matías, R. Ed. SEDPGYM
Puertollano (Ciudad Real)	2006	Pablo Higueras	Palacios, J. A., et al. Ed. Ayuntamiento de Puertollano
Mieres (Asturias)	2007	Antonio Bernardo	Ed. SEDPGYM
Andorra (Teruel)	2008	Antonio Pizarro	Restrepo, C.; Mata, J. M. Ed. Ajuntament d'Andorra La Vella, SEDPGYM y otros
Coria (Cáceres)	2009	Pedro Florido	Florido, P.; Rábano, I. Ed. IGME
Patrimonio geológico y minero: una apuesta por el desarrollo local sostenible. Huelva	2010	Emilio Romero	Romero, E. Ed. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Huelva
Valorización de elementos geomineros en el contexto de los geoparques. Boltaña (Huesca)	2011	Ánchel Belmonte y Josep Maria Mata	Mata, J. M. Ed. SEDPGYM
La minería sostenible: patrimonio de hoy y del mañana. Manresa (Barcelona)	2012	Josep Maria Mata	Mata, J. M.; Palacios, S. Ed. SEDPGYM
El patrimonio geológico y minero como motor del desarrollo local. Castrillón (Asturias)[11]	2013	Guillermo Laínez	Mata, J. M. Ed. SEDPGYM
Patrimonio geológico y minero: de la investigación a la difusión. Logrosán (Cáceres)	2014	Mark Hunt	Mata, J. M., et al. Ed. SEDPGYM y Ayuntamiento de Logrosán
Minería del pasado, proyecto de futuro. Peñarroya-Pueblonuevo (Córdoba)	2015	María del Carmen García	Mata, J. M.; Hunt, M. Ed. SEDPGYM
El patrimonio geológico y minero, identidad y motor de desarrollo. Almadén (Ciudad Real)	2017	Luis Mansilla	Sin editar

11 Estas actas se publicaron en formato CD; el resto, se han editado en papel.

El último de estos congresos, el de Almadén, fue en homenaje a Josep Maria Mata Perelló.[12] Como puede apreciarse, muchas actas han sido editadas por el IGME o por universidades, ayuntamientos u otras instituciones[13] y, desde 2011, por lo general, el único editor es la SEDPGYM, con lo cual se busca la propiedad de los derechos de autor.

Pero la SEDPGYM tiene otra marca relevante de congresos: los *Simposios Internacionales sobre Minería y Metalurgia en el Suroeste Europeo*, que fueron impulsados por Josep Maria Mata en 2001. Se realizaron más o menos cada dos o tres años, hasta que la Junta Directiva de SEDPGYM propuso convocarlos bianualmente, alternándolos con los *Congresos Internacionales sobre Patrimonio Geológico y Minero*. Estos congresos acogen con frecuencia trabajos de arqueólogos e historiadores de la minería, con lo cual dan cabida a colectivos profesionales con actividades concurrentes a los objetivos de la Sociedad. A continuación, enumeramos estos eventos:

Lema. Lugar	**Año**	**Organizador**	**Editor. Editorial**
Seròs (Lleida)	2000	Josep Maria Mata	Mata, J. M.; González, J. R. Ed. Museu de Geologia "Valentí Masachs" y SEDPGYM
Madrid	2004	Octavio Puche; Mariano Ayarzagüena	Puche, O.; Ayarzagüena, M. Ed. SEDPGYM y SEHA
Oporto (Portugal)[14]	2005	Fernando Sa Couto	Sa Couto, F. Ed. SEDPGYM-IPPAR
Mequinenza (Zaragoza)[15]	2006	Josep Maria Mata	Mata, J. M. Ed. SEDPGYM
Homenaje a Claude Domergue. León	2009	Roberto Matías *et al.*	Mata, J. M., *et al.* Ed. SEDPGYM

12 La primera sesión científica tuvo lugar en Almadén y la vigésima volvió a dicha ciudad y se aprovechó la cifra redonda para homenajear a Josep Maria como persona fundadora de la SEDPGYM.

13 La asunción de los costes de edición por parte de las instituciones permitió mantener unas cuotas de inscripción bajas en los congresos de la SEDPGYM.

14 En portugués *III Simpósio sobre Mineração e Metalurgia Históricas no Sudoeste Europeu*.

15 Se hizo coincidir con el *I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el contexto de la Historia de la Humanidad*, para facilitar la participación de historiadores de la minería hispanoamericanos.

Lema. Lugar	Año	Organizador	Editor. Editorial
Vila Velha de Ródão (Portugal)[16]	2010	Carlos Batata	Batata, C. Ed. SEDPGYM
Utrillas (Teruel)	2012	Josep Maria Mata	Mata, J. M. Ed. SEDPGYM
Granada	2014	Francisco Contreras	Inédito
Nuestras raíces mineras. Madrid	2016	Octavio Puche; Mariano Ayarzagüena	Puche, O.; Ayarzagüena, M. Ed. Valorizza-SEDPGYM
Molina de Aragón	2018	Josep Maria Mata	Inédito

Como hemos visto, Josep Maria Mata organizó más de una decena de congresos constitutivos de la SEDPGYM; además, a él se debe la paternidad de otros muchos simposios en estos campos en que nuestra sociedad conservacionista estuvo presente. Es el caso de los *Simposios Latinos sobre Geología, Minería,*[17] *Medio Ambiente y Sociedad*, realizados en los municipios ilerdenses de Camarasa (1998), Cubells (2000, 2002 y 2004) y Vilanova de Meià (2003). También, de los *Simposios Ibéricos de Geología, Patrimonio y Sociedad*, realizados en las localidades zaragozanas de Tarazona (2000) y Fayón (2002). Y del *I Simposio Ibérico sobre el Ebro, arteria de comunicación, energía y minería,* que tuvo lugar en Fayón (2003). De los *Simposios Ibéricos sobre Termalismo y Sociedad,* de Arenys de Mar (1999 y 2004), Salardú[18] (2001) y Ariño (2010).[19]. De los *Simposios Transfronterizos del Medio Natural (el Patrimonio Natural Pirenaico)*, realizados en las localidades de Vilanova de Meià (1999 y 2001), Sort (2001), Cambrils (2002) y Estopiñán (2004).[20] Del *Simposio Latino sobre Minería, Metalurgia y Patrimonio Minero en el Área Mediterránea*, que tuvo lugar en Bellmunt del Priorat (2002), o de los *Congresos Internacionales sobre Geología y Minería en la Ordenación del Territorio y en el Desarrollo*, de Utrillas (2007 y 2009) y Cardona (2013) (Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O.; Orche Gar-

16 Las actas de este congreso se editaron en CD; el resto, en papel. Batata, C., coord. 2011. *Actas do VI Simpósio sobre Mineração e Metalurgia Históricas no Sudoeste Europeu: realizado na Casa de Artes e Cultura do Tejo, Vila Velha de Ródão, nos dias 18, 19 e 20 de junho de 2010*. Abrantes: Carlos Batata. ISBN 9789892024400

17 En los primeros, no aparece la palabra *minería*.

18 Ibérico (y, primero, Pirenaico).

19 Termalismo, minería y sociedad.

20 Este se hizo coincidir con el *III Simposio sobre el Patrimonio Minero y Geológico Aragonés*.

cía E., 2002). Y, finalmente, del *Congrés de Patrimoni Miner, Història de la Minería i Història de la Geologia*, realizado en las localidades de Sant Llorenç de Morunys, Solsona, Manresa y Vilanova de Meià (2018), y otros varios más, particularmente en América.

Figura 1. Josep Maria Mata, Claude Domergue y Octavio Puche en Las Médulas, (León), con motivo del Congreso Internacional de Minería y Metalurgia Históricas en el Suroeste Europeo (2009)

Por lo general, Josep Maria editó las actas de todos estos congresos. Si consideramos el conjunto de libros de actas de congresos de patrimonio geológico y minero que han sido editados por él, obtenemos una cifra superior a la treintena, sin contar los libros de resúmenes.

Josep Maria Mata y la defensa del patrimonio minero de América

Desde su fundación en 1995, Josep Maria empezó a difundir las ideas de la SEDPGYM por América, aprovechando los viajes que realizaba a dicho continente,

por diversos motivos.[21] Hasta entonces,[22] había sido incapaz de subirse a un avión, pero una serie de acontecimientos hicieron cambiar las cosas. El descubrimiento del cadáver de un amigo que se había suicidado le quitaba el sueño y decidió acudir al psicólogo, el cual, aparte de ayudarle a recuperar la tranquilidad, le hizo superar el miedo a volar. Desde entonces, los vuelos transatlánticos de Josep María a América fueron muy frecuentes y logró captar a numerosos socios americanos. Dadas las dificultades de comunicación, nuestra Sociedad facilitaba a las personas de continentes lejanos la inscripción gratuita y las eximía de las cuotas anuales. De esta forma, recibían información y gozaban, asimismo, de las rebajas pertinentes en las inscripciones para los congresos y otros beneficios. Todo ello contribuiría a desarrollar el movimiento de conservación del patrimonio minero en el Nuevo Mundo.

Gracias a los desplazamientos de Josep Maria, en los primeros meses de 1987 se constituyó la Sociedad Cubana Oriental de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, con sede en la ciudad universitaria y minera de Moa (Holguín). Asimismo, en la Universidad Autónoma de Nicaragua, en Managua, también se formó un pequeño grupo de investigadores con intereses en estos temas, que buscaba constituir la Sociedad Nicaragüense de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. En la misma situación, en la República de El Salvador se había formado un pequeño grupo, en la capital del país, que quería contactar con nuestra Sociedad. Por último, se formó la Sociedad Colombiana de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero en la ciudad minera colombiana de Sogamoso (Boyacá).

Por otro lado, en julio de 1994, acudí al *48º Congreso Internacional de Americanistas* (ICA)[23] en Estocolmo (Suecia). En estos eventos, se presentan diversidad de simposios y en cada uno de ellos se desarrollan pequeñas sesiones temáticas autónomas. La participación fue muy nutrida, pues acudieron unas 1.300 personas. En julio de 1997, se iba a celebrar en Quito (Ecuador) el *49º ICA* y le sugerí a Josep Maria Mata que propusiésemos una sesión de patrimonio minero, pues sería la primera vez que se haría algo similar en Hispanoamérica. Mata respondió favorablemente, entonces preparé la documentación y el proyecto fue aprobado. Para lograr una

21 Los motivos iniciales de sus viajes estaban relacionados con su actividad académica e investigadora. Tras la fundación de la ONG Geólogos del Mundo, en febrero de 1999 (con el apoyo del Colegio Oficial de Geólogos), Josep Maria empezó a realizar viajes de cooperación. Esta ONG tiene como principales líneas de actuación la gestión de los recursos, el abastecimiento de agua, los riesgos geológicos y la ordenación del territorio. Posteriormente, a través de otra ONG, Minería para el Desarrollo, fundada a principios del año 2000, realizó también alguna actividad y desempeñó elcargo de vicepresidente.

22 Sus vuelos transatlánticos empezaron en 1994.

23 Estos congresos (ICA) se remontan al año 1875, cuando tuvo lugar el primero en la ciudad francesa de Nancy. El 49º se celebró en la Universidad Católica de Quito y contó con unos 3.000 participantes.

mayor participación, lanzamos la sesión con un título amplio: "Simposio sobre Arqueología Industrial: Conservación y recuperación del patrimonio minero-metalúrgico en el mundo hispánico". Se apuntaron cerca de veinte personas, pero solo hubo un ponente de fuera de España[24] (Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1999). Poco después, en agosto de 1997, Josep Maria impartiría el primer curso en América sobre estas materias, en el marco del *Seminario sobre el Patrimonio Geológico y Minero*, celebrado en la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia, cuya sede está en Sogamoso.

En noviembre de 1997, la SEDPGYM tenía cinco socios hispanoamericanos, la mayoría procedentes de los contactos realizados por Josep Maria en sus viajes:

– (152) Andrés A. Andreatta Iglesias, Caracas, Venezuela (O)
– (154) Enrique Farfán Flores, Sogamoso, Colombia (O)
– (155) Héctor Antonio Fonseca Peralta, Sogamoso, Colombia (O)
– (156) Carlos Alberto Leyva, Moa, Cuba (O)
– (157) Dionisio Rodríguez, Managua, Nicaragua (O)

Luego se añadieron algunos socios más, hasta llegar casi a la decena, en 2000. Los nuevos inscritos eran:

– (188) Carlos Serrano Bravo, Potosí, Bolivia (O)(224) Luis Enrique Olivares Massardo,25 Copiapó, Chile (O)
– (266) Angélica Muñoz Guerrero, Managua, Nicaragua (O)
– (309) Fernando Román Gutiérrez, Zacatecas, México (O)

Al comienzo del nuevo siglo, hubo dos importantes eventos, organizados por Roberto Cerrini Villas Boas (1943-2016), del CETEM[26] de Río de Janeiro (Brasil), y por Arsenio González Martínez,[27] de la Universidad de Huelva, que estimularían el tema de la conservación del patrimonio minero en Iberoamérica: las *I Jornadas Iberoamericanas de Cierre de Minas* en La Rábida, Huelva (septiembre de 2000),

24 Aparte de un investigador ecuatoriano, también asistió, de oyente, el historiador de la minería de Bolivia Carlos Serrano Bravo (Universidad Autónoma Tomás Frías de Potosí), que había conocido en el 48º ICA de Estocolmo.

25 Luis Enrique Olivares era alumno de doctorado en la Escuela de Minas de Madrid.

26 El CETEM es el Centro de Tecnología Mineral, con sede en Río de Janeiro, Brasil.

27 Arsenio González fue catedrático de Geología de la Universidad de Huelva y vocal de la SEDPGYM. Gracias a sus gestiones y a las de Domingo Javier Carvajal, también socio de la SEDPGYM, y de Roberto Villas Boas, investigador del CETEM, en 2001 se iniciaron los trámites para la creación de la Sociedade Brasileira do Patrimonio Mineiro e Geológico.

realizadas bajo el auspicio del CYTED,[28] y las *Jornadas Iberoamericanas sobre Patrimonio Geológico y Minero* en Santa Cruz de la Sierra, Bolivia (febrero de 2002), amparadas por la AECID[29] y la UNESCO. Posteriormente, se realizarían otras actividades similares por todo el continente. En estas reuniones, se abordó por primera vez a fondo el tema del patrimonio en Hispanoamérica y, en la segunda, se redactó el *Manifiesto de Santa Cruz*, con los siguientes puntos:

- La valorización del patrimonio geológico y minero (de aquí en adelante PGYM) requiere concienciación y sensibilización social.
- La puesta en valor del PGYM requiere la participación y coordinación de todas las entidades públicas y privadas.
- La puesta en valor del PGYM conduce a la mejora medioambiental.
- Para la puesta en valor del PGYM, se necesitan la participación y el compromiso de todos los sectores de la comunidad.
- La puesta en valor del PGYM es una actividad multidisciplinaria.
- Es necesario que nuestros países creen un marco legal apropiado que garantice la protección y conservación del PGYM.
- Es necesaria la formación de profesionales en la temática del PGYM.
- La puesta en valor del PGYM contribuye de forma global al desarrollo sostenible.
- Es prioritario elaborar un lenguaje común y metodologías en esta temática.
- Es importante conocer la historia de la comunidad para proteger su patrimonio.
- El PGYM puede ponerse en valor tanto durante como después de la actividad minera.
- La puesta en valor del PGYM requiere una gestión integral.
- Es necesario incluir el concepto de PGYM en las evaluaciones de impacto ambiental.
- Cada región minera genera una cultura que debe considerarse patrimonio minero.
- El PGYM ha de ser considerado dentro de los planes de ordenación territorial.
- La puesta en valor del patrimonio minero contribuye, de forma directa, a mejorar la imagen de la minería.
- La puesta en valor del PGYM es un medio idóneo de acercamiento de la ciencia y la tecnología a la sociedad.

---

28 El CYTED es el Programa Iberoamericano de Ciencia y Tecnología para el Desarrollo, creado en 1984 por los países hispano y lusoamericanos para la cooperación científica, tecnológica y de innovación para el desarrollo de los países americanos, siendo España quien cargaba con el grueso de la financiación.

29 La AECID es la Agencia Española de Cooperación Internacional para el Desarrollo.

– Dentro de los proyectos de cierre de minas, debe considerarse el valor del PGYM que allí existe.
– Un aspecto importante a considerar en la puesta en valor del PGYM es la seguridad de las instalaciones.
– El PGYM no tiene fronteras.

Cabe recordar que en Santa Cruz estuvo presente Josep Maria Mata. También participaron otros socios de la SEDPGYM, como Arsenio González Martínez, Domingo Javier Carvajal Gómez, Enrique Orche García, Carlos Serrano Bravo, etc. Otro de los asistentes fue el ingeniero de minas ecuatoriano Paul Carrión Mero,[30] profesor de la ESPOL[31] en Guayaquil, que posteriormente contribuiría a poner en marcha la Sociedad Ecuatoriana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (2003), iniciativa en que participó Josep Maria. Poco después, con el apoyo de la SEDPGYM, se organizarían en aquel país las *I Jornadas sobre Patrimonio Minero y Ordenación Territorial* (en Zaruma, Portovelo y otras localidades, en agosto de 2003) y las *I Jornadas Internacionales sobre Patrimonio Cultural, Geológico y Minero* (en Machala, en diciembre de 2003). Al año siguiente, Josep Maria Mata crearía la Federación Iberoamericana de Sociedades de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (FISDPGYM), de la cual ha sido y sigue siendo presidente (Anónimo, 2004). En los inicios de esta sociedad de nombre impronunciable –la FISDGYM–, ya existían y se sumaron a ella las sociedades de defensa del patrimonio del Ecuador (Paul Carrión), Nicaragua (Angélica Muñoz), El Salvador y Cuba. Asimismo, en aquel momento estaban a punto de constituirse las de Colombia (Catalina Restrepo[32] y Jorge Molina), Brasil (Roberto Villas Boas y Katia Mansur), Perú (Ilsen Loyaza) y México, aunque no todas llegarían a buen puerto.

En junio de 2004, se presentó en la sede de la AECID, en Madrid, la iniciativa *Red Minera Iberoamericana* (*Recursos Minerais e Ordenamento do Território*), coordinada por el investigador portugués Luis Martins. Además de Martins y de los responsables del CYTED, también acudieron Daniel Barettino por el IGME, yo mismo como presidente de la SEDPGYM[33] y Arsenio González, entre otros. Arsenio hizo hincapié en una iniciativa surgida en la reunión de Santa Cruz: se trataba de la propuesta de creación de una Red de Defensa del Patrimonio Geológico Minero, en el marco del Subprograma CYTED XIII de Tecnología Mineral, que coordinaba Roberto Villas Boas. Esta iniciativa finalmente no fue aprobada.

30 Había sido alumno de la Escuela de Ingenieros de Minas de Madrid.

31 La ESPOL es la Escuela Superior Politécnica Litoral, sita en Guayaquil (Ecuador).

32 Alumna colombiana de doctorado de la Escuela de Minas de Manresa.

33 Acababa de sustituir en la presidencia a Josep Maria Mata, ya que estatutariamente los mandatos no podían durar más de ocho años.

Figura 2. Algunos miembros de la REUSE en la reunión de Belo Horizonte (Brasil) en 2012 (Foto: cortesía de la SEDPGYM)

La entrada definitiva de la SEDPGYM[34] como entidad en estos programas no ocurrió hasta 2012, con la creación de la Red de Recuperación Sostenible del Espacio Minero (REUSE), en el marco de los proyectos subvencionados por el CYTED para la creación de redes temáticas. En este proyecto participaron, entre otros, los siguientes socios: Josep Maria Mata, Luis Mansilla, Pilar Orche, María Pilar Amaré, Enrique Orche y Antonio Pizarro,[35] algunos de ellos en representación de la SEDPGYM pero la mayoría como miembros de sus respectivas universidades. Previamente, entre 2007 y 2011, en el marco de los Proyectos en Acciones Concertadas del CYTED-Área 3: Promoción Industrial, varios miembros de la Sociedad, incluido Josep Maria Mata, habían participado ya en un proyecto dirigido por Paul Carrión: "Rutas minerales de Iberoamérica y Ecuador y ordenamiento territorial:

34 Lo haría institucionalmente, como sociedad científica, junto con varias universidades.

35 Estos dos últimos, Orche y Pizarro, serían los sucesivos presidentes de la SEDPGYM tras finalizar su mandato Octavio Puche.

un factor integral para el desarrollo sostenible de la sociedad" [Proyecto RUMYS: Rutas Mineras y Sostenibilidad] (Carrión Mero, 2009). Los proyectos del CYTED llevarían a Josep Maria a participar en diversos eventos americanos.

Figura 3. Josep Maria Mata en el Cerro de Potosí

En el Congreso de la SEDPGYM de Belmez (Córdoba) (1998), Josep Maria Mata, junto con Carlos Serrano y Gérard Verraes, presentó una comunicación titulada "Conservación de lugares naturales afectados por la minería en el distrito de Potosí (Bolivia)", que aún permanece inédita. Entre 2005 y 2007, participó en la misión de la UNESCO-ICOMOS para estudiar el patrimonio mundial en peligro[36] del Cerro Rico de Potosí en Bolivia. En 2011, este organismo, le nombró director de la misión internacional para el estudio de la recuperación del lugar. El Comité Cívico de Potosí quería detener la actividad minera, por el riesgo de hundimientos. Al efecto, Josep Maria concertó una reunión con la Federación Departamental de Cooperativas Mineras (FEDECOMIN), auspiciada por José Pimentel, ministro boliviano de Minería. Los mineros estaban preocupados por su trabajo, pero Josep Maria se

36 Había hundimientos en la parte superior del Cerro, causados por la actividad minera.

los ganó enseguida al señalar que el Cerro y la industria extractiva, estaban indisolublement ligados como patrimonio; posteriormente, se plantearía la búsqueda de soluciones (Mata Perelló, J. M., 2006 y Mata Perelló, J. M., 2012). Al final, se llegó a un acuerdo, que consistió en delimitar las zonas afectadas y consolidarlas, realizar la restauración ambiental de las zonas degradadas y regular las actividades mineras, ya que había muchas ilegalidades. Las cooperativas tenían más del 80 % de sus trabajadores en activo sin contrato (de un total de 15.000 personas) y no se tenía en cuenta la seguridad ni la salubridad en las labores. Josep Maria pretendía acabar con todos estos males.

En el cuadro siguiente, detallamos las estancias de Josep Maria Mata en América:

Fecha	**Motivo de la estancia**	**Lugar**
Mayo de 1994	Misión de la Universidad de Barcelona y de la Universitat Politècnica de Catalunya	Moa, Cuba
Agosto de 1994	Curso: "Aprovechamiento industrial de los materiales geológicos y su reconocimiento"	San Salvador, El Salvador
Diciembre de 1994	Invitado por el Instituto Superior Minero-Metalúrgico	Moa, Cuba
Diciembre de 1994	Invitado por el Instituto Superior Politécnico José Antonio Echevarría	La Habana, Cuba
Diciembre de 1994	Universidad de El Salvador y Universidad Centroamericana	San Salvador, El Salvador
Diciembre de 1994	Universidad Autónoma de Yucatán	Yucatán, México
Agosto de 1995	Cursos de posgrado en la Universidad Nacional de San Antonio Abad del Cusco	Cusco, Perú
Agosto y noviembre de 1995	Cursos de posgrado: "Aprovechamiento de Recursos Geológicos y Reconocimiento Práctico de Minerales". Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia	Tunja y Sogamoso, Boyacá, Colombia
Noviembre de 1995	Cursos de posgrado en la Universidad de Córdoba	Montería, Colombia
Agosto de 1996	Curso: "Aprovechamiento Industrial de los Materiales Geológicos"	Belo Horizonte, Brasil

Fecha	Motivo de la estancia	Lugar
Octubre de 1996	Curso: "Aprovechamiento Industrial de los Materiales Geológicos"	Santiago de Cuba
Marzo de 1997	Preparación del convenio INCO.[37] Universidad Autónoma Nacional de Managua	Managua, Nicaragua
Marzo de 1997	Visita a la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia. En el marco del Programa Alfa[38] (PROMENAT)[39]	Sogamoso, Colombia
Julio de 1997	Coordinación, con Octavio Puche, del Simposio Patrimonio Minero Metalúrgico, 49º ICA	Quito, Ecuador
Julio de 1997	Visita a la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia. En el marco del Programa Alfa (PROMENAT)	Sogamoso, Colombia
Julio de 1997	Visita a la Universidad Autónoma Nacional de Managua	Managua, Nicaragua
Julio de 1997	I Simposio sobre Patrimonio Geológico Minero de El Salvador	San Salvador, El Salvador
Agosto de 1997	Seminario: "Patrimonio geológico y minero". Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia	Sogamoso, Colombia
Agosto de 1997	Seminario: "Aprovechamiento industrial de los materiales geológicos". Universidad Autónoma Nacional de Managua	Managua, Nicaragua
Agosto de 1997	Preparación del convenio INCO. Universidad de El Salvador	San Salvador, El Salvador
Octubre de 1998	Seminario: "Aplicación industrial de los materiales geológicos". Universidad Autónoma Tomás Frías	Potosí, Bolivia

37 Proyectos de la Secretaría de Estado de Investigación, Desarrollo e Innovación del Gobierno de España.

38 El Programa Alfa es un programa de cooperación entre instituciones de educación superior de la Unión Europea y América Latina. Desde junio de 1996, Josep Maria coordinaba una red que agrupaba varias universidades americanas y algunas instituciones europeas.

39 PROMENAT es el acrónimo de Protección del Medio Natural.

Fecha	Motivo de la estancia	Lugar
Junio de 1999	Coordinación del convenio de colaboración entre la UPC[40] y el Instituto Superior Minero Metalúrgico de Moa	Moa, Cuba
Febrero de 1999, junio de 2000 y febrero de 2001 y de 2002	Estudio de las áreas afectadas por el huracán Mitch en la cuenca del río Coco	Cuenca del río Coco, Nicaragua
Septiembre de 2000	Curso: "Geología de El Salvador"	San Salvador, El Salvador
Febrero de 2001	Trabajos de investigación para el área internacional del Canal de Panamá	Panamá
Febrero de 2002	Trabajos de reconocimiento de deslizamientos en el Volcán San Miguel	Volcán San Miguel, El Salvador
Febrero de 2002	Jornadas Iberoamericanas sobre Patrimonio Geológico y Minero	Santa Cruz de la Sierra, Bolivia
Febrero de 2002	Trabajos de reconocimiento del patrimonio minero de Potosí	Potosí, Bolivia
Agosto de 2003	Reuniones de trabajo para la creación de la Sociedad Ecuatoriana de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero en la ESPOL[41]	Guayaquil, Ecuador
Agosto de 2003	I Jornadas sobre Patrimonio Minero y Ordenación Territorial	Zaruma, Portovelo y zonas aledañas, Ecuador
Diciembre de 2003	I Simposio sobre Patrimonio Geológico, Minero y Cultural del Ecuador	Machala, Ecuador
Febrero de 2004	Reuniones de coordinación de grupos de Patrimonio Geológico y Minero	Lima
Agosto de 2004	Reunión de grupos de trabajo de Ordenamiento Minero en la ESPOL	Guayaquil, Ecuador
Febrero de 2005	Reunión de grupos de trabajo de Patrimonio Geológico y Minero en la ESPOL	Guayaquil, Ecuador

40 La UPC es la Universitat Politècnica de Catalunya.

41 La ESPOL es la Escuela Politécnica Litoral de Guayaquil (Ecuador).

Fecha	Motivo de la estancia	Lugar
Mayo de 2005	XII Congreso Latinoamericano de Geología	Quito, Ecuador
Octubre de 2005	Evaluación del estado del Cerro Rico de Potosí, para ICOMOS-UNESCO	Potosí, Bolivia
Noviembre de 2005	ESPOL Ciencia. IV Jornadas de Investigación de la ESPOL	Guayaquil, Ecuador
Febrero de 2006	Simposio sobre Patrimonio Cultural, Minero y Natural de la ESPOL	Guayaquil, Ecuador
Febrero de 2006	Coordinación de grupos de trabajo sobre Patrimonio CYTED	Río de Janeiro y Ouro Preto, Brasil
Febrero de 2006	Terminación del informe de expertos sobre el estado del Cerro Rico de Potosí, para ICOMOS-UNESCO	Potosí, Bolivia
Febrero de 2007	Evaluación del estado del Patrimonio Minero de Huancavelica para ICOMOS	Huancavelica, Perú
Febrero de 2007	Conferencia sobre el Patrimonio Geológico y Minero del NE de Iberia. ESPOL	Guayaquil, Ecuador
Octubre de 2007	Reunión de Coordinación de las Rutas Minerales de Iberoamérica (Proyecto RUMYS)[42]	Río de Janeiro y Ouro Preto, Brasil
Octubre de 2007	Congresso de Geologia do Sudeste do Brasil	Belo Horizonte, Brasil
Noviembre de 2007	X Simpósio de Geologia do Sudeste	Diamantina, Brasil
Febrero de 2008	Simposio sobre el Patrimonio Geológico, Minero y Cultural del Ecuador	Cuenca, Ecuador
Febrero de 2008	Curso: "El patrimonio geológico y minero y su aprovechamiento". ESPOL.	Guayaquil, Ecuador
Febrero de 2008	Conferencia: "Patrimonio geológico y minero del NE de Iberia"	Loja, Ecuador
Febrero de 2008	Conferencia: "Patrimonio geológico y su aprovechamiento turístico". Universidad de Nariño	Pasto, Colombia

42 RUMYS es el acrónimo de Rutas Mineras y Sostenibilidad (Proyecto del CYTED).

Fecha	Motivo de la estancia	Lugar
Febrero de 2008	II Congreso sobre Medio Ambiente y Sostenibilidad	Pasto, Colombia
Agosto de 2008	III Congreso Internacional sobre Medio Ambiente y Sostenibilidad	Manizales, Colombia
Septiembre de 2008	Conferencia: "Patrimonio minero de Iberia"	Pasto, Colombia
Septiembre de 2008	Conferencia: "Patrimonio minero de Iberia"	Medellín (Antioquía), Colombia
Septiembre de 2008	Congreso de Geología de Colombia	Medellín, Colombia
Septiembre de 2008	Jornadas sobre Patrimonio y Ordenamiento Territorial	Pasto (Nariño), Colombia
Septiembre de 2010	*Projecte per al desenvolupament tècnic i social de la mineria artesanal de les cooperatives Rayo Roja Ltda., Cotapata Ltda. i 15 de Agosto Ltda. del departament de La Paz de Bolívia*	La Paz, Bolivia
Septiembre de 2010	I Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero de Bolivia y Los Andes	Oruro, Bolivia
Septiembre de 2010	Refuerzo de la clasificación de las muestras del Museo de Geología de la Universidad Técnica de Oruro	Oruro, Bolivia
Septiembre de 2010	Estudio del Museo de Geología de Oruro	Oruro, Bolivia
Enero de 2011	I Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y Los Andes	Potosí, Bolivia
Mayo de 2011	Visita al Cerro Rico. UNESCO	Potosí, Bolivia
Agosto de 2011	*Projecte per a la certificació i el desenvolupament tècnic i social de cooperatives mineres artesanals a La Paz*	La Paz, Bolivia
Octubre de 2011	Proyecto: "Optimización de recursos y mitigación de la contaminación ambiental producida por la minería en Bolivia". CYTED	Potosí, Bolivia

Fecha	Motivo de la estancia	Lugar
Mayo de 2012	Impartición del Máster en Recursos Naturales y Contaminación de la UPC en Bolivia	Oruro, Bolivia
Octubre de 2012	Conferencias sobre el Patrimonio Geológico y el Patrimonio Minero	Yaracuy, Venezuela
Agosto de 2012	*Projecte per a la certificació i el desenvolupament tècnic i social de cooperatives mineres artesanals a La Paz*	La Paz, Bolivia
Octubre de 2012	Evaluación de los estudios en Bolivia del Máster en Recursos Naturales y Contaminación de la UPC	Oruro, Bolivia
Mayo de 2013	Curso: "Patrimonio geológico". Universidad Autónoma del Estado de Hidalgo	Hidalgo, México
Octubre de 2013	Tribunal de tesis doctoral sobre patrimonio geológico en Ensenada (Baja California)	Ensenada (Baja California), México
Octubre de 2013	Visita a la Ferrería de San Juan Capistrano (Alta California)	San Juan Capistrano (California), Estados Unidos
Septiembre de 2014	Curso sobre geoparques	Hidalgo, México
Agosto de 2014	Visita a la Ferrería de Santa Rosa	Orinoco, Venezuela
Mayo de 2015	Inventario patrimonial de la comarca minera de Hidalgo[43]	Hidalgo, México
Mayo de 2015	Conferencia: "La geodiversidad y el patrimonio geológico como patrimonio natural". Universidad Nacional Autónoma de México	México D. F., México
Agosto de 2015	Conferencia: "Patrimonio geológico" y reconocimiento del Cerro Rico de Potosí	Potosí, Bolivia
Septiembre de 2016	Colaboraciones para la puesta en marcha del Geoparque de la Comarca Minera de Hidalgo	Hidalgo, México

43 Josep Maria es asesor del Proyecto de Geoparque de Hidalgo.

Podemos señalar que los viajes a América de Josep Maria Mata han sido innumerables, particularmente a Ecuador, Colombia y Bolivia. Estos se realizaron mayoritariamente en febrero o en los meses de verano, cuando lo permitía su programación docente en la Escuela de Minas de Manresa. En cada desplazamiento, solía visitar varios países. Una vez, al llegar a Cuba, no querían dejarle entrar al país y estuvo retenido, ya que procedía de Colombia y la policía de fronteras no entendía que, para llegar a la isla, tuviese que pasar por América del Sur, en vez de venir directamente de España.

Al principio, impartía docencia sobre el aprovechamiento de los recursos geológicos, pero enseguida se pasó al patrimonio geológico y minero. Años más tarde, gracias a su trabajo con diversas ONG, se introdujo también en el estudio de los riesgos geológicos y en la ordenación del territorio.

Algunos datos más y conclusión

Si me preguntaran cuál es la principal aportación de Josep Maria Mata a la conservación del patrimonio minero, diría que las acciones de difusión, que realizó a través de sus numerosísimas participaciones en congresos, muchos de ellos organizados por él y por su equipo, y de centenares de publicaciones.

Entre 2000 y 2007, el Departamento de Minería y Recursos Naturales de la UPC, bajo la dirección de Josep Maria Mata, realizó el *Inventari de mineralitzacions i explotacions mineres de Catalunyal*, por encargo de la Dirección General de Energía y Minas de la Generalitat de Catalunya. Este estudio, estructurado por comarcas, supuso para Josep Maria y para su equipo la catalogación del patrimonio minero existente en numerosas zonas de la comunidad autónoma, particularmente en su parte occidental (Mata Perelló, J. M.; y Mata Lleonart, R., 2010). Este inventario patrimonial fue ampliado, a iniciativa del propio Mata, a otras zonas de Aragón, de la Comunidad Valenciana, etc., como puede verse en las publicaciones de los sucesivos congresos de la SEDPGYM. En 2013, traslada esta actividad a América e inicia el inventario de los puntos de interés geológicos y mineros de la microrregión de la Provincia del Oro (Ecuador). En 2015, prosigue esta actividad con el inventario patrimonial de la zona minera de Hidalgo (México).

Otro tema de estudio de Josep Maria Mata, en el ámbito minero-metalúrgico, ha sido el de la *farga* catalana. En 1993, participamos en el congreso *La farga catalana en el marc de l'arqueologia siderúrgica* (Ripoll, Girona) con la comunicación de J. M. Mata Perelló, A. Riba Buenaventura y O. Puche Riart, titulada "Introducció a l'estudi de l'antiga mineria del ferro al País Valencià". Allí, Josep Maria pudo conocer al viejo profesor Facundo Rolf Morral (1907-2010), residente en Ohio (Estados Unidos), que luego designaríamos socio honorífico de la SEDPGYM. En la primera

Sesión Científica de la SEDPGYM (Almadén, 1996), presentó la comunicación "Breves apuntes sobre la *farga* catalana de Monlevade (Minas Geraes, Brasil)". A partir de entonces, realizó diversas investigaciones sobre *fargues* catalanas en la Península Ibérica y en Iberoamérica, particularmente en el Brasil, Colombia, Venezuela y Estados Unidos.

No abordaremos en este escrito sus trabajos sobre el patrimonio geológico y en otros campos. Cabe destacar los inventarios mineralógicos; el aprovechamiento de los recursos geológicos; la defensa y protección del patrimonio geológico, y su difusión (excursiones, congresos, Geolodía, etc.); su contribución a los geoparques, tanto en España como en América; la creación de redes de espacios geológicos; las aportaciones en didáctica de la geología; los estudios sobre riesgos geológicos y sobre ordenación del territorio, u otras líneas de investigación menos conocidas, como la geología social.

En resumen, Josep Maria Mata ha destacado por sus aportaciones al estudio del patrimonio minero español e iberoamericano, aunque haya trabajado también en otros campos.

Fruto de todo este esfuerzo en la conservación del patrimonio minero y en otros ámbitos, ha recibido numerosos reconocimientos en los últimos tiempos:

– En 2008, la Asamblea General de la SEDPGYM, a propuesta de su Junta Directiva, le nombró presidente honorario.

– Al concluir el curso 2011-2012, llegó su jubilación como catedrático de Prospección e Investigación Minera de la Escuela de Minas de Manresa. Enseguida, fue acogido en la Universidad Politécnica de Madrid (UPM) como profesor *ad honorem* del Departamento de Ingeniería Geológica de la Escuela Técnica Superior de Ingenieros de Minas (cursos 2012-2013, 2013-2014 y 2014-2015). En este contexto, fue conferenciante, junto con Octavio Puche y Luis Felipe Mazadiego, en "Evolución histórica de la explotación de los recursos minerales", en el marco de las actividades universitarias acreditables en titulaciones de graduado/a por la UPM, y se encargó de realizar excursiones a minas antiguas por la sierra de Guadarrama y la provincia de Segovia.

– En 2013, fue nombrado profesor *magister honoris causa* por la UPC.

– Desde entonces, ha sido objeto de numerosos homenajes (Homenaje a Josep Maria Mata Perelló, 2017); tal vez el más significativo en el campo del patrimonio minero ha sido el reconocimiento realizado a su persona por la SEDPGYM, con motivo del XVII Congreso Internacional de Patrimonio Geológico y Minero, que tuvo lugar en Almadén (2017), al cual tuve el honor de asistir.

Bibliografía

Homenaje a Josep Maria Mata Perelló., 2017. *De Re Metallica* [en línea]. no 29, p. 94-95. eISSN 1888-8615 [Consulta: 10 febrero 2020]. Disponible en: <http://www.sedpgym.es/publicaciones/revista-de-re-metallica/indices-resumenes-y-textos-completos-de-re-metallica/17-publicaciones/de-re-metallica/153-de-re-metallica-n-29-julio-diciembre-2017>.

La entrevista a José María Mata Perelló, Presidente Honorífico de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, 1994. *De Re Metallica: Revista de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero*. no 3, p. 7. ISSN 1888-8615.

Llorente Gómez, E., dir., 1990. *Museos españoles de minerales*. Madrid: Instituto Tecnológico GeoMinero de España. ISBN 8478400559.

Mata Perelló, J. M., 2007. La misión de ICOMOS-UNESCO en Potosí (Bolívia). En: Mata Perelló, J. M., ed. *Actas del I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el Contexto de la Historia de la Humanidad: pasado, presente y futuro: IV Simposio sobre Minería y Metalurgia Históricas del Suroeste Europeo: Mezquinenza, 6-9 de julio de 2006*. Mequinenza (Zaragoza): Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. ISBN 9788461238026.

Mata Perelló, J. M., 2012. Informe sobre la estabilidad del Cerro Rico de Potosí. *Energía, Minería & Construcción*, no 109, p. 4-13.

Mata Perelló, J. M.; Mata Lleonart, R., 2010. Datos para el conocimiento del patrimonio minero de Catalunya. En: Florido, P.; Rábano, I., eds. *Una visión multidisciplinar del patrimonio geológico y minero*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 331-336.

Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1999. *Actas del Primer Simposio sobre Arqueología Industrial: conservación y recuperación del patrimonio minero-metalúrgico en el mundo hispánico. 49 Congreso Internacional de Americanistas, Quito, julio de 1997* [en línea]. [s.l.]. SEDPGYM. ISBN 8488894368. [Consulta: 11 febrero 2020]. Disponible en: <https://ingenio.upm.es/permalink/f/1vo0cl5/34UPM_ALMA2147880950004212>.

Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O.; Orche García, E., 2002. La SEDPGYM una idea originada en las Escuelas de Minas encaminada a la conservación del patrimonio Geológico y Minero de España y de Iberoamérica. En: *XI Reunión Anual de AIESMIN, Reunión de la Society of Mining Professors* [CD-ROM]. Madrid.

Puche Riart, O.; García-Cortés, A.; Mata Perelló, J. M. 1994. Conservación del Patrimonio Minero-Metalúrgico español. En: *Actas IX Congreso Internacional de Minería y Metalurgia, León 24-28 de mayo de 1994* [en línea]. León, p. 433-448. [Consulta: 4 febrero 2020]. Disponible en: <http://oa.upm.es/10575/>.

Puche Riart, O.; Parra Salmerón, R., 1986. Jornadas sobre la enseñanza de la Geología en Escuelas Universitarias de Ingeniería Técnica Minera. En: *IV Simposio nacional sobre la enseñanza de la geología: ponencias y comunicaciones.* Vitoria-Gasteiz: Universidad del País Vasco, p. 125-130.

Josep Maria Mata i l'Agrupació Cultural "Terres del Marquesat"

Josep Roqué i Buscató
Doctor en Ciències Químiques. Associació Cultural "Terres del Marquesat"

Introducció

La relació del doctor Mata amb la nostra associació comença pràcticament amb els nostres orígens –i aviat farà vint-i-cinc anys.

La nostra amistat es remunta molt més enllà. Ens uneixen diversos punts en comú, un esperit encuriosit i inquiet, l'amor a la nostra terra i la passió per la geologia.

Recordo una sortida que vàrem realitzar, allà cap a l'any 1979, amb l'objectiu de fer la descoberta del Montsec d'Ares i pujar a l'ermita de Colobor. A mig camí, va caure un ruixat i alguns dels expedicionaris van desistir, però en Josep Maria ens va animar a continuar –entre ells hi havia el meu fill de 3 anys– i poc després la natura ens va somriure i vàrem arribar al cim.

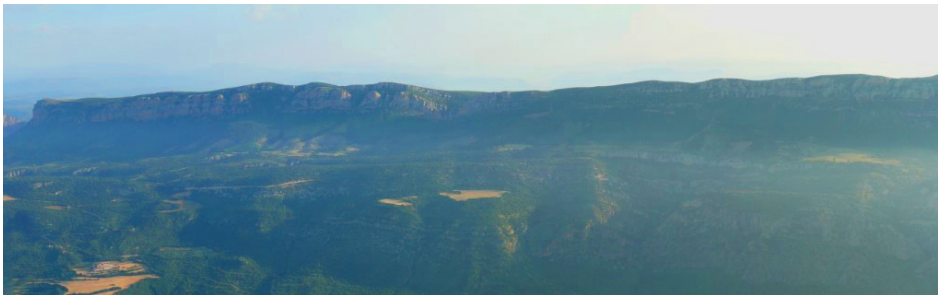

Figura 1. El Montsec d'Ares. Vista des d'un globus, juliol del 2010

L'Associació "Terres del Marquesat" va sorgir com una evolució natural de les sortides culturals mediambientals que un grup d'amics iniciaren, l'any 1993, amb el lema "Fem Municipi", amb l'objectiu de donar a conèixer el patrimoni cultural i natural del municipi de Camarasa. L'acceptació creixent d'aquestes visites culturals i el desig d'ampliar l'actuació a altres activitats (conferències, cursets, exposicions,

treballs de recerca local, etc.) ens va portar a la creació de l'Associació Cultural "Terres del Marquesat" l'any 1999. [1] [2]

Un dels fundadors de l'associació fou en Josep Maria Mata i, des d'aleshores, n'ha estat un pilar fonamental. Ha impulsat i ha col·laborat en un gran nombre d'activitats, que podríem resumir de la manera següent:

– Organitzar simposis de geologia, mineria i medi ambient.
– Guiar les visites culturals mediambientals per les "Terres del Marquesat".
– Pronunciar conferències sobre temes geològics i d'actualitat social.
– Explorar el territori per redescobrir-hi restes d'arqueologia industrial.
– Fomentar la restauració i la valoració de les restes del nostre patrimoni arqueològic i miner.
– Fomentar la creació de museus de minerals i fòssils.
– Divulgar la riquesa patrimonial dels pobles de les Terres del Marquesat a través de diversos llibres: les actes dels simposis; llibrets preliminars; articles científics, de divulgació i d'itineraris, etc.

Realització de simposis i aplecs sobre geologia, medi ambient i societat

Des de l'any 1997, en Josep Maria ha organitzat múltiples simposis nacionals i internacionals sobre temes de geologia, medi ambient i societat, en el territori de les Terres del Marquesat i pels voltants (Camarasa, Cubells, Vilanova de Meià, Balaguer, Estopanyà, Mequinensa, Faió, Artesa de Segre, Cercs...), en els quals la nostra associació ha col·laborat i hi ha presentat diverses comunicacions.

Aquests simposis estaven adreçats tant a professionals com a estudiants i a gent amb inquietuds naturalístiques. Els seus objectius eren múltiples:

En primer lloc, *apropar la geologia i el coneixement científic i historicoartístic al públic en general*.

En segon lloc, *permetre l'intercanvi d'idees i experiències entre diversos grups d'interessats en el patrimoni:* professionals; professors d'universitats, col·legis o instituts; estudiants, investigadors, estudiosos en general, etc.

---

1 Bernaus, R., et al., 2002. Les Terres del Marquesat, una associació que té com a centres d'interès el patrimoni integral, el medi ambient i la sostenibilitat. A: Arjona i Sales, J., et al. *Recerca i innovació a l'aula de ciències de la natura: Actes del VI Simposi sobre l'Ensenyament de les Ciències de la Natura: Balaguer, 7, 8 i 9 de març de 2002*. [Balaguer: Institució Catalana d'Història Natural. ICHN]. ISBN 8469973673. p. 461-468.

2 *Terres del Marquesat, 2020. Associació Cultural Terres del Marquesat* [en línea]. [Consulta: 11 febrer 2020]. Disponible a: <www.marquesat.org>.

En tercer lloc, *realitzar sortides de camp per donar a conèixer la geologia i la història dels llocs on es fan els simposis*, com a eines valuoses per ensenyar o per comprendre millor el nostre territori i la seva evolució al llarg del temps:

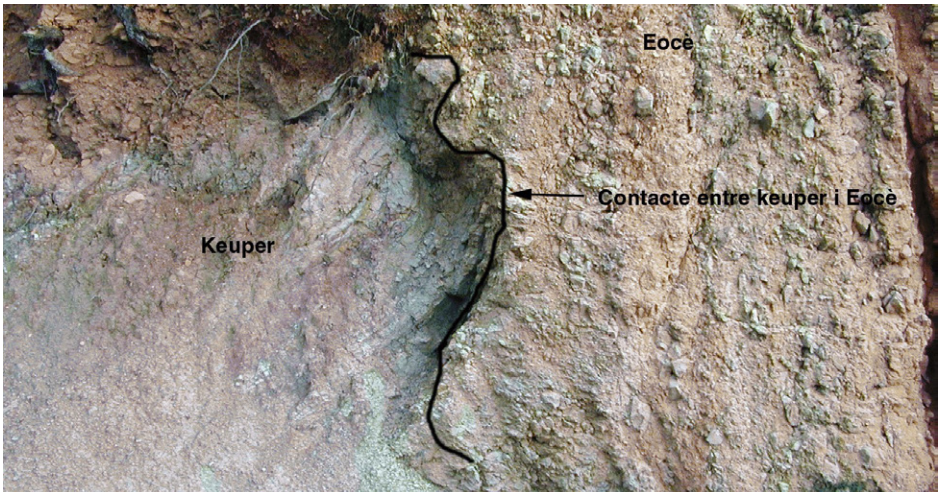

Figura 2. Contacte entre el Keuper i l'eocè. Ctra. de la Foradada (Simp. Cubells, 2000)[3]

Figura 3. Petjades d'ocells. Oligocè (Simp. Cubells, 2002)[4]

3 Mata Perelló, J. M.; Roma, I., eds., 2000. *Actas del segundo simposio latino sobre geología, medio ambiente y sociedad: Cubells (Noguera) del 24-26 de marzo del 2000*. [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Cubells: Ajuntament. ISBN 8488894503.

4 Mata Perelló, J. M., ed., 2003. *Libro de actas del tercer simposio ibérico sobre geología, minería, medio ambiente y sociedad: Cubells (Noguera, Lleida) del 12 al 14 de abril del 2002*. Cubells: Ajuntament; [s.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Manresa: Museu de geologia de la UPC. ISBN 8488894872.

Figura 4. Forn de calç de Vilanova de Meià (Simp. Vilanova de Meià, 2003)[5]

Figura 5. Petjades de dinosaures a la vall d'Ariet. Aplec de Geologia de les Terres de Lleida (Vilanova de Meià, 2017)

5 Mata Perelló, J. M., ed., 2003. *Actas del cuarto Simposio Latino sobre Geología, Minería, Medio Ambiente y Sociedad: Vilanova de Meià (Noguera, Lleida) del 9 al 11 de mayo de 2003*. Vilanova de Meià: Ajuntament de Vilanova de Meià; [s.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Barcelona]: Museu de Geologia de la UPC. ISBN 8468821861.

Visites culturals mediambientals

Paral·lelament a l'organització de simposis i aplecs amb les corresponents sortides de camp, en Josep Maria ha guiat moltes sortides geologicomineres, dirigides als membres de la nostra associació. Ens ha portat per tota mena de terrenys, des del paleozoic fins al quaternari, i per nombrosos punts de la geografia dels Països Catalans, com podem veure al mapa adjunt.

Per a cada visita, s'entrega un butlletí informatiu amb un esquema de la ruta, una mapa geològic i una breu descripció de la zona visitada, tant des del punt de vista geològic com historicoartístic, juntament amb informació complementària que pot ser d'interès.

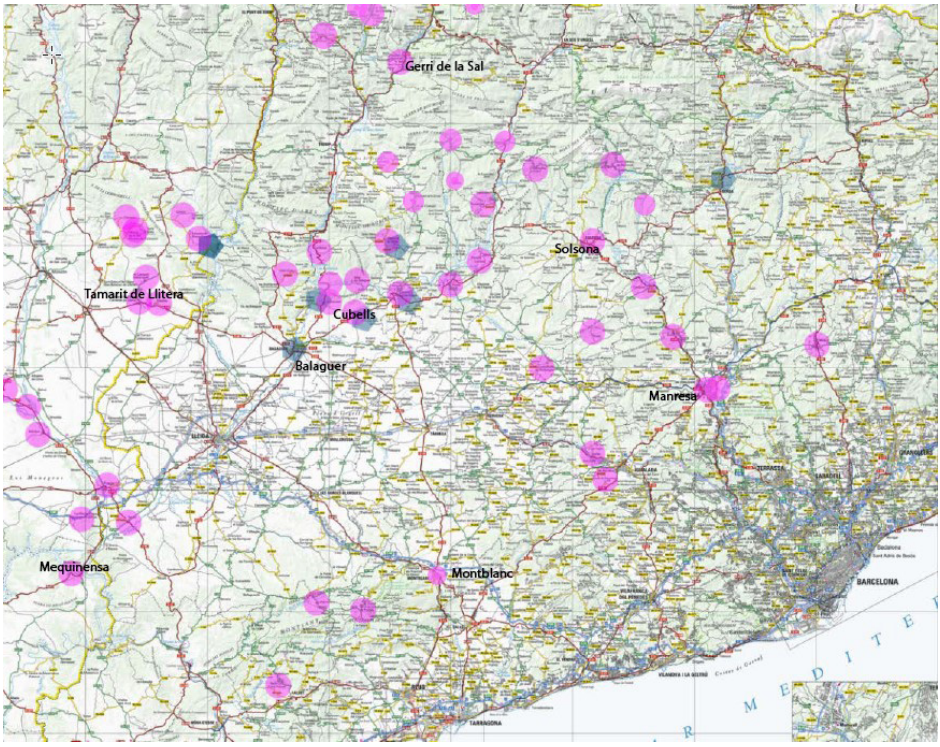

Figura 6. Alguns de llocs on s'han fet visites geologicopaisatgístiques o simposis

A continuació, es mostren alguns exemples de portades de butlletins informatius de les visites culturals mediambientals de les Terres del Marquesat:

Figura 7. Manresa, 11 de maig de 2000 (amb el Josep Biosca)

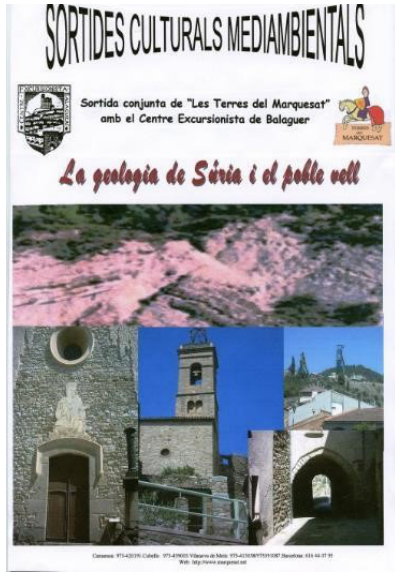

Figura 8. Súria, 7 de gener de 2006

Figura 9. Cubells i Peramola, 4 d'agost de 2010

Figura 10. Pinós i El Miracle (Solsonès), 8 de juny de 2013

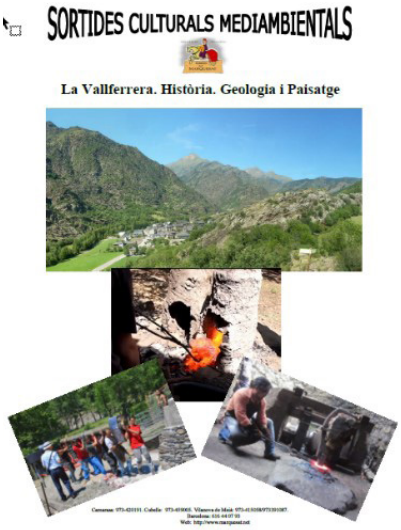

Figura 11. La vall Ferrera, 11 d'agost de 2015

Figura 12. Salí de Cambrils, 19 de juny de 2004

Figures 13 i 14. Pedrera d'ofites d'Estupiñan i minerals aerinita i escolecita, 1 d'octubre de 2005

Figura 15. Salines de Gerri de la Sal, 13 de juny de 2009

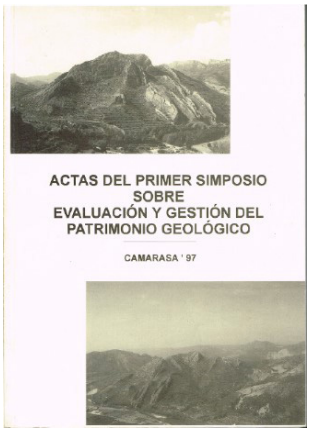
Figura 16. Cubells: serra d'Arquells des del mirador i teuleria (s. XVI), 4 d'agost de 2010

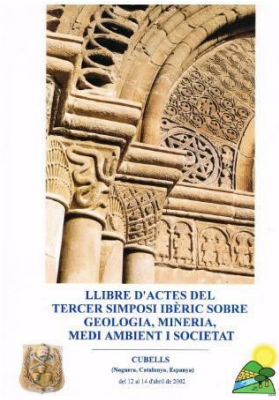
Figura 17. Muralles de Montblanc, 10 d'agost de 2016

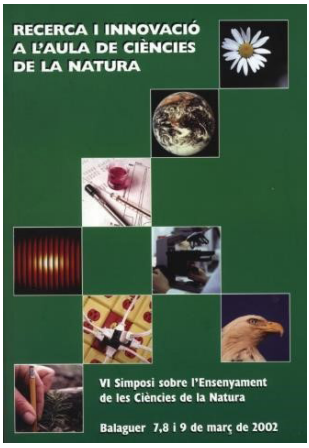
Publicacions relacionades amb les Terres del Marquesat

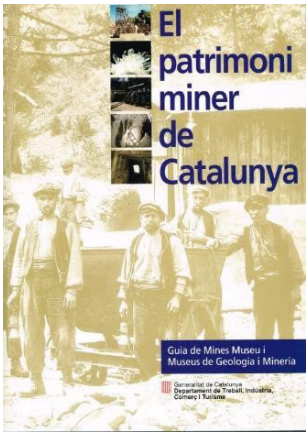
A part de col·laborar amb l'edició dels dossiers informatius sobre les visites culturals, en Josep Maria ha publicat diversos llibres sobre el patrimoni geològic i miner, i ha editat les actes dels simposis de Geologia, Medi Ambient i Societat. En mostrem alguns exemples, que parlen sobre el territori de les Terres del Marquesat:

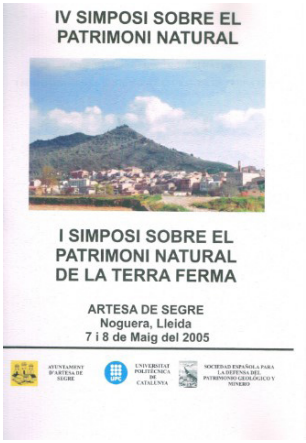

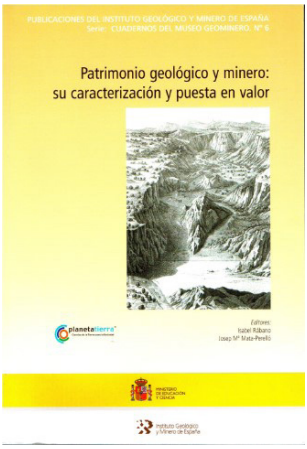

Figura 18. Selecció de cobertes

Conferències

En Josep Maria també ha fet una tasca excepcional en la valoració, divulgació i conservació del nostre patrimoni geològic i miner, dictant conferències sobre temes de caràcter geològic o fent xerrades sobre la problemàtica sociominera (a Agramunt, Alòs de Balaguer, Baldomar, Balaguer, Camarasa, Cubells, Vilanova de Meià, etc.).

Figura 19. Cartells d'algunes conferències impartides.

Promotor de la conservació i de la restauració del nostre patrimoni

Cal destacar també la feina que ha fet per promoure la difusió i la valoració del nostre patrimoni geològic i miner, com a catalitzador per a la seva conservació i restauració, treballant estretament amb col·leccionistes particulars, associacions d'interessos diversos i organismes institucionals.

Figura 20. Neteja i consolidació de la teuleria de Cubells[6 i 7]

Reconeixements

Al llarg de la seva abundant activitat, en Josep Maria ha merescut diversos reconeixements per la tasca realitzada a favor de la defensa de patrimoni no tan sols geològic i miner, sinó també i especialment cultural i social.

La nostra associació s'ha volgut afegir a la felicitació amb motiu de la seva investidura com a *magister honoris causa* de la UPC, en reconeixement a l'àmplia tasca que ha acomplert com a docent, investigador i divulgador de la geologia (1.500 publica-

6 Roqué i Buscató, Josep (2005): *Catàleg dels béns culturals de Cubells*. Ajuntament de Cubells.

7 Roqué i Buscató, Josep (2003): "El patrimoni miner de Cubells". A: Mata, J. M., *et al*. *El patrimoni miner de Catalunya. Guia de mines museu i museus de geologia i mineria*. Generalitat de Catalunya, pg. 88.

cions, 739 congressos, col·laboracions en diverses associacions catalanes, espanyoles i internacionals –SIGMADOT, SEDPGYM, UNESCO, etc.).

La nostra felicitació ha quedat reflectida en una carta de suport a l'homenatge que li va fer la SEDPGYM i en un diploma, signat per tots els assistents, que li vàrem lliurar durant el dinar de germanor de la sortida sobre la geologia i la història de l'entorn dels santuaris de Santa Maria de Pinós i del Miracle de Riner, el 7 de juny del 2013.

La "Associació Cultural Terres del Marquesat" quiere agradecer al Dr. Josep Ma Mata-Perelló, Magister Honoris Causa por la Universitat Politècnica de Catalunya y miembro de nuestra asociación, toda la creatividad y apoyo que nos ha dado a lo largo de nuestros 23 años de existencia.

Por este motivo queremos unirnos al homenaje que le rinde la SEDPGYM, sobradamente merecido.

¡Enhorabuena Josep Ma por toda tu labor!

Esperamos contar con tu valiosa colaboración durante mucho tiempo

Gracias

LES TERRES DEL MARQUESAT

Figura 21. Carta de suport a l'homenatge organizat per la Sociedad de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM) a Almadén, el 21 de setembre de 2017[8]

8 http://www.sedpgym.es/index.php/actividades/resenas/149-homenaje-a-jose-maria-mata-perello

Recull de premsa

Les activitats d'en Josep Maria a l'associació "Terres del Marquesat" han quedat reflectides en múltiples articles i notes de premsa publicats per diaris i revistes de les Terres de Ponent: *Ara Terres de Lleida*, *El Segre Comarques*, *Groc*, *La Mañana*, *La Palanca*, *Lo Pas Nou*, *Noguera*, etc.).

noguera

REVISTA SETMANAL DE LA COMARCA DE LA NOGUERA

Divendres, 20 d'abril del 2002 · Nº 421. ANY 8.

VEURE

El Simposi de Cubells proposa la creació d'un Parc Geològic a la comarca de la Noguera

SERIA EL PRIMER QUE HI HAURIA A CATALUNYA

Un moment del simposi.

Cubells

El tercer Simposi Llati sobre geologia, mineria, medi ambient i societat, que s'ha celebrat aquest passat cap de setmana a Cubells, ha insistit en la necessitat de crear un Parc Geològic a la comarca de la Noguera "per potenciar la importat geodiversitat d'aquesta zona que per a la majoria de persones passa habitualment desapercebuda", segons ha manifestat un dels coordinadors del Simposi, el professor Josep Mª Mata-Perelló.

Es tractaria, segons ha explicat Mata-Perelló, de seleccionar una sèrie de punts d'interès geològic, com la muntanya de Sant Salvador de Camarasa, Terradets, Mont-Rebei o les salines de Vilanova de la Sal, on es col·locarien plafons explicatius i a través d'un esquema es destacarien les estructures geològiques, salines i mineres predominants.

Aquest parc, que seria el primer de Catalunya i que es completaria amb uns itineraris per a fer a peu o amb bicicleta pels voltants, abastaria la zona compresa entre Àger, les Avellanes, Camarasa, Vilanova de Meià, Cubells i Gerb.

Els organitzadors del Simposi tenen la intenció de proposar properament aquesta iniciativa a la Generalitat, al consell comarcal de la Noguera, al Consorci del Montsec i als ajuntaments de la zona, per intentar aconseguir els ajuts necessaris que permetin posar en marxa aquest projecte.

Aquest simposi, que pretenia sensibilitzar sobre el patrimoni geològic i natural de les nostres comarques, ha comptat amb la presència de 150 persones, entre participants i ponents. El simposi es va clausurar amb una conferència sobre els jaciments paleontològics de les comarques de Lleida, a càrrec del professor Antoni LaCasa.

Fallece el joven implicado en el accidente de Cubells

La Paeria elimina la luz natural del Museu de la Panera

la Mañana
DIARI DE PONENT
www.lamanyana.es
DOMINGO
14 ABRIL 2002

TONY ALCÁNTARA

Los jóvenes realizaron una excursión por la zona

Exponen las comunicaciones en el Simposio de Cubells

CUBELLS · La jornada de ayer del Simposio de Geología, Minería, Medio Ambiente y Sociedad, que se celebra en Cubells todo este fin de semana estuvo dedicada a la presentación de comunicaciones por parte de los ponentes.

A última hora de la tarde se realizó un recorrido cultural por el municipio, a cargo del equipo de visitas culturales de Les Terres del Marquesat. Para finalizar la jornada de trabajo, Danielle Camarasa y Maurice Lethurgez pronunciaron una conferencia sobre el mensaje simbólico de diez claves del arco de medio punto de la portada de la iglesia de Cubells.

Por la noche también hubo tiempo para la celebración de una fiesta para los más jóvenes. Esta mañana Antoni Lacasa dirige un recorrido paleontológico por los alrededores de Cubells y finalmente pronunciará una conferencia sobre paleontologia en las comarcas de Lleida.

Cubells va acollir amb èxit el III Simposi sobre Geologia, Mineria, Medi Ambient i Societat

Amb una assistència de més de 150 persones entre ponents i assistents al Congrés

Durant el passat cap de setmana del 13 i 14 d'abril, la localitat noguerenca de Cubells va acollir el III Simposi sobre Geologia, Mineria, Medi Ambient i Societat, amb la participació de més de 150 persones entre assistents i ponents. Durant el Congrés es van tractar temes com la geologia ambiental, l'educació geològica ambiental, el risc geològic, la geologia i l'oci científic, el geo turisme i els parcs geològics, a més de la restauració d'espais degradats, la mineria i el medi ambient en general.

Els participants van assistir des de diferents punts dels Països Catalans i l'Estat Espanyol, i fins i tot va haver-hi assistents sudamericans, portuguesos, italians i francesos.

El Simposi també va incloure una visita pel municipi de Cubells i una visita pels voltants, ja que la Noguera és una comarca geològicament molt rica.

Al llarg dels darrers cinc anys s'han realitzat una série de trobades sobre temàtiques geològiques de medi ambient i societat als municipis que formen part de les Terres del Marquesat, Camarasa, Cubells i Vilanova de Meià.

El Simposi està organitzat pel Departament d'Ingeniería, Mineria i Recursos Naturals i el Museu de Geologia de la Universitat Politècnica de Catalunya, conjuntament amb nombroses entitats científiques i culturals, tant de les Terres de Lleida, Catalunya, o l'Estat espanyol.

Entre participants i ponents, el Simposi de Geologia va comptar amb més de 150 participants, vinguts d'arreu de l'Estat, Portugal, Italia i França

16

SEGRE

ECONOMIA TURISME

La conca de Tremp vol ser Geoparc

Els geòlegs reivindiquen el valor natural de la zona que també inclou el Montsec || Candidatura presentada per l'ajuntament i el consell del Pallars Jussà, pendent de l'aval de la Unesco

DISTINCIÓ DE LA UNESCO

Geòlegs participants en una trobada que s'ha celebrat a Vilanova de Meià aquest cap de setmana.

Fotos per donar divulgació del projecte comarcal

Figura 22. La Palanca, maig de 2016 [9]

[9] Gessé, Francesc (2016): "Terres del Marquesat visita Manresa". *La Palanca*, n. 399 (maig), p. 16. https://issuu.com/revistalapalanca/docs/16mai

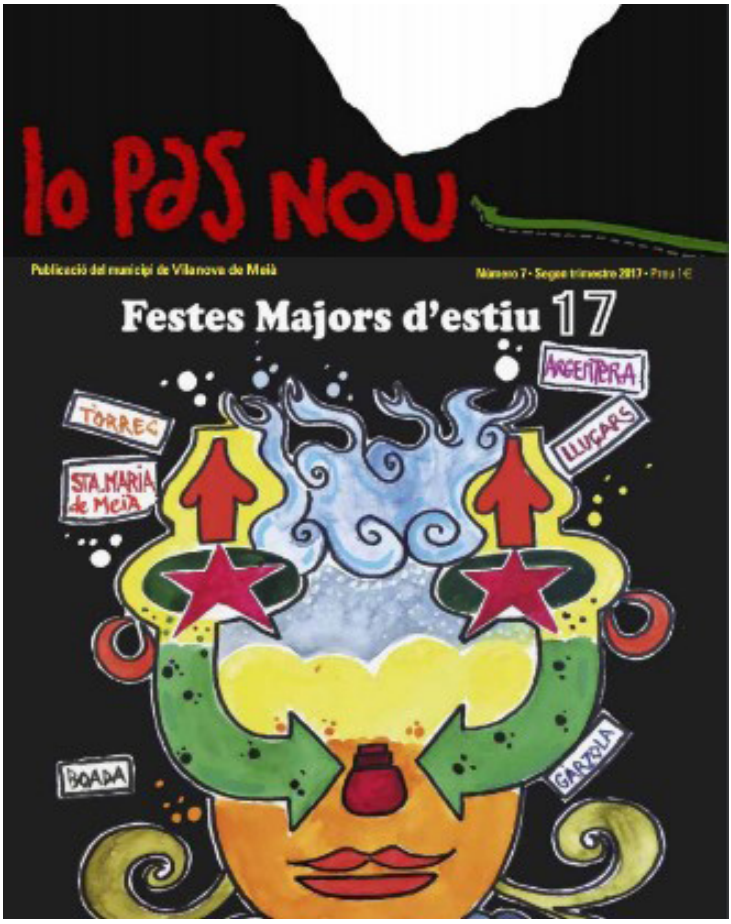

Figura 23. Lo Pas Nou, 2n trimestre de 2017 [10]

El Marquesat compta amb l'experiència i amb la il·lusió del nostre amic Josep Maria Mata Perelló per poder continuar acomplint els nostres objectius de promoure l'estimació pel nostre país, fomentar-ne la sostenibilitat i la integració de les persones.

10 Roqué, Josep (2017): "III Aplec de Geologia de les Terres de Ponent i dels Pirineus. Vilanova de Meià 26, 27 i 28 de maig del 2017". *Lo Pas Nou*, n. 7, 2n trimestre, p. 9-11. http://www.vilanova-meia.cat/actualitat/destacats/lo_pas_nou_7.pdf

Un itinerari en homenatge al Dr. Josep Maria Mata. Els recorreguts geològics, una via eficaç per interpretar la història. Algunes propostes

Margarida Genera i Monells
ICHN (IEC), SEDPGYM, SEHA. Departament de Cultura de la Generalitat (1981-2014). UNED-Barcelona

Presentació

Amb molt de goig ens sumem a aquest homenatge tan merescut al geòleg Josep Maria Mata Perelló –ara ja un vell amic–, persona profundament humana i rica en inquietuds ideològiques.

La seva dedicació plena al treball de camp i a la docència –gairebé sempre centrats en la mineria i en el patrimoni geològic–, en el sentit més ampli d'aquestes expressions, l'ha convertit en una figura paradigmàtica i en tot un referent en aquests àmbits de la ciència. Els seus recorreguts geològics, primer per terres catalanes i, poc més tard, arreu del món són un exemple de les seves aptituds pedagògiques, a més del reflex de la seva sensibilitat per conèixer, protegir, conservar i difondre els valors intrínsecs del nostre territori.

Avui, amb aquesta contribució, volem plasmar tots aquests anhels que d'una forma tan sòlida ens han vinculat en la nostra trajectòria professional, principalment pel que fa als vessants patrimonials de la geologia i de la història, a més de la seva projecció a la societat, particularment en el camp de la didàctica.

D'acord amb tots aquests raonaments, proposem *un recorregut geològic* per diferents punts rellevants, que ens permeten explicar la història del poblament més antic des d'una perspectiva multidisciplinària, fent èmfasi en el paper determinant que la geologia i la mineria han tingut en la vida dels humans.

El marc geogràfic escollit correspon a dues de les zones on el doctor Mata ha treballat i en què, sobretot arran de les nostres recerques respectives, hem coincidit a col·laborar estretament, en particular en la temàtica de la mineria. D'una banda, ens referim a un espai que coincideix amb el *GeoParc de la Catalunya Central* i, de l'altra, a la *conca minera del Priorat* i les seves connexions amb el riberal de l'Ebre.

El nostre objectiu és presentar, doncs, un petit esbós del gran potencial pedagògic i didàctic d'aquests territoris, que ens pot servir com a eina molt valuosa per explicar l'evolució historicoarqueològica d'aquestes contrades, des dels temps paleolítics fins als romans. Tot plegat constitueix un viatge fascinant a través del "nostre petit

país", no tan sols pel seu interès científic, sinó per l'encís de la seva bellesa paisatgística, amb elements geològics singulars, i també –compartint les idees del professor Mata– per les persones que hi han treballat, que mai no hem d'oblidar.

Per tots aquests motius, i amb vista a assolir plenament els nostres objectius, a través d'aquesta petita contribució ens proposem el següent:

– Posar en relleu el gran valor de les ciències de la Terra per la seva aportació al coneixement en el camp de la història i l'arqueologia, no tan sols per la reconstrucció de les formes de vida en els temps prehistòrics i el seu entorn, sinó també perquè permet aprofundir l'estudi d'altres períodes, fins i tot del món clàssic, amb la qual cosa la geologia es converteix en una disciplina imprescindible que cal impartir ja a l'escola.
– Recordar les figures més rellevants que han treballat en aquest camp científic dins d'aquest territori, com a petit homenatge a la seva contribució a la cultura catalana i a la seva projecció exterior. Considerem que el ric bagatge cultural que caracteritza el nostre país s'ha forjat gràcies a l'esforç i al treball de moltes persones que provenien del món de la història natural. A les darreries del segle XIX i principis del XX, gran part de la recerca arqueològica, en particular la prehistòrica, va recaure en diversos investigadors provinents de l'àmbit de la història natural, l'enginyeria, la geologia, etc., que de forma exemplar ens han deixat molts treballs que han servit de base per a les investigacions posteriors.
– Analitzar i plantejar possibles recursos pedagògics i didàctics fàcilment a l'abast, no tan sols com a informació de transferència de coneixement, sinó també com a mitjà de sensibilització envers l'entorn que ens envolta.

Proposta d'itinerari

Tal com havíem anticipat, en primer lloc ens referim a una sèrie d'indrets situats dins l'àrea compresa en el GeoParc de la Catalunya Central, integrat des del setembre del 2012 a la xarxa europea i que l'any 2015 fou reconegut amb la categoria de Geoparc Mundial de la UNESCO. Hi trobem un gran nombre de punts d'un interès extraordinari, molts d'ells relacionats amb l'activitat humana des de molt antic. Vegem-ne alguns, tot combinant-ho amb la visita a determinats museus.

Les coves del Toll i de les Teixoneres, a Moià

Ens referim a un conjunt de cavitats, concretament quatre coves i un avenc (carstificació), on trobem documentada la presència humana des del paleolític mitjà fins a l'edat del bronze. Al Toll, es pot seguir un recorregut de 160 m visitable, entre un

curs d'aigua subterrani i unes formacions geològiques modelades al llarg del temps, que recreen una atmosfera molt especial (v. figura 1).

Figura 1. Fullets informatius per a la visita de les coves del Toll i de les Teixoneres, a Moià

Al seu interior, s'hi ha recuperat un gran nombre de restes faunístiques molt ben conservades, corresponents a la glaciació Würm, fet pel qual aquesta cavitat es coneix també com el "palau de la fauna quaternària". El seu estudi minuciós ens aporta una valuosa informació sobre l'entorn en què varen viure alguns grups humans, especialment durant el paleolític mitjà. A més, molt sovint tots aquests vestigis no tan sols constituïren la base de la seva alimentació, sinó que també van ser una important font de matèria primera per a la manufactura dels estris (aprofitant els ossos, les dents, la pell, els tendons, el greix) i altres elements, com ara l'abillament.

En diferents nivells de la cova del Toll, són molt abundants els vestigis d'ós de les cavernes (*Ursus spelaeus*) i de cérvol (*Cervus elaphus*), que ens testimonien un clima fred, de porc senglar (*Sus scropha*), de cavall (*Equus caballus*), de rinoceront (*Rhinoceros mercki*) i de hiena (*Hyaena spelaea*), entre molts altres. També hi trobem ben representat el teixó (*Meles taxus*), que ha originat el topònim d'una de les cavitats (la Cova de les Teixoneres). Fa molt pocs anys, es va trobar una peça dentària atribuïda a un infant pertanyent a l'*Homo neanderthalensis*, que ens confirma el pas dels humans en aquell període cronocultural.

En aquest cas, hem de recordar, per la seva activitat i les seves recerques en aquesta localitat, el paleontòleg Josep Fernàndez de Villalta (1913-2003), que malgrat haver estat un gran docent a la Universitat de Barcelona (de la majoria de la nostra generació quan n'érem estudiants, als anys setanta) i un investigador impecable, juntament amb Miquel Crusafont, força conegut a l'estranger amb una obra prolífera i amb capacitat de decisió en organitzar alguns dels primers equips de recerca en grans jaciments, com els d'Atapuerca (Burgos), la Cueva Victoria (Múrcia), Venta Micena (Granada) o Pinilla del Valle (Madrid), la dispersió de les seves col·leccions i de la seva biblioteca han contribuït que no hagi tingut el reconeixement que realment mereix. Fins poc abans de la seva mort, va col·laborar també amb el Museu Geològic del Seminari de Barcelona i va contribuir, juntament amb Mn. Lluís Via, a salvar materials paleontològics provinents d'algunes pedreres que s'estaven explotant, amb una riquesa en fòssils important, en particular les de la Lloera, al terme d'Alcover i Mont-ral. En aquest indret, s'han identificat nombrosos exemplars de fòssils marins del triàsic, d'una rellevància extraordinària. Revisant aquests materials, s'han trobat també vestigis d'època quaternària i alguns indicis corresponents a la cultura ibèrica, fet que ens mostra que aquest paratge fou ocupat pels humans, almenys des de la prehistòria recent.

Les cavitats dels voltants de Montserrat, a Collbató

La rellevància arqueològica dels jaciments localitzats en aquest paratge tan singular pels catalans, especialment pel simbolisme i l'espiritualitat intrínseca, està molt relacionada amb la figura de Josep Colominas i Roca (Barcelona 1883-1958), deixeble de Jaume Almera, Norbert Font i Sagué, a més de l'enginyer de mines Lluís Marià Vidal, al qual ens referirem més endavant.

Fou un dels fundadors del Club Muntanyenc i de la Societat Catalana d'Història Natural, espai de reunió de molts professionals en aquest àmbit científic, al llarg dels primers decennis del segle xx.

L'any 1915, va ingressar al Servei d'Investigacions Arqueològiques de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i va formar equip de recerca amb el mestre Pere Bosch Gimpera, durant les exploracions en la serra de Tivissa. No obstant això, les investigacions més emblemàtiques de Colominas són les que va realitzar als voltants de la muntanya sagrada al cor de Catalunya –un autèntic referent històric–, per on havien circulat els diferents grups humans. Va intuir que durant la prehistòria no havia de ser gaire diferent.

Per aquest motiu, a partir de l'any 1922 va iniciar una sèrie de prospeccions de forma sistemàtica a totes les cavitats, inclosos els avencs. Les troballes més importants van ser a les coves Gran i Freda, que permeteren la caracterització d'una nova fase del neolític determinada per un tipus de ceràmica decorada mitjançant la im-

pressió d'una petxina –el *Cardium edule*–, juntament amb indústria lítica i òssia, que van establir el cercle de la cultura Montserrat o "montserratina". Avui, continua essent un dels conjunts més importants de la Península, amb una gran riquesa ornamental i una diversitat tipològica que converteixen el conjunt de Montserrat en un paradigma i en un referent per a la recerca, gràcies a la meticulositat i al rigor, tant en el treball de camp com en la publicació dels resultats.

Figura 2. Detall d'una ceràmica decorada amb Cardium edule, provinent d'una de les cavitats de Montserrat, exposada en una vitrina del Museu d'Arqueologia de Catalunya a Barcelona. (Arxiu fotogràfic: M. Genera)

La Vall Salina de Cardona

La Vall Salina és l'expressió superficial d'un diapir, a conseqüència de l'activitat tectònica pirinenca. Geològicament, correspon als afloraments salins de la *formació Cardona* amb materials d'origen evaporític, constituïts per nivells d'halita. Per si mateixa, és considerada un parc cultural.

La seva recerca arqueològica es remunta al moment en què es va conèixer l'existència d'alguns instruments de miner trobats a la zona, conservats principalment en col·leccions particulars, que es van relacionar amb els treballs d'extracció primigenis, que s'han adscrit al neolític mitjà. Inicialment, van ser els enginyers Agustí Marín (1914) i Juan M. López de Azcona (1933) els qui reconegueren les eines trobades com a estris de miner. A partir dels anys noranta, molts altres investigadors estan treballant sistemàticament en les explotacions durant la prehistòria, entre ells Alfons Fíguls, Jorge Bonache, Olivier Weller...

El parc cultural ofereix la possibilitat de conèixer no tan sols la geologia i la mineralogia dels afloraments salins de Cardona, sinó també una botànica específica i alguns episodis de la història de la mineria en el context de l'explotació d'aquest recurs natural a les antigues salines. Les col·leccions principals estan dipositades al Museu de la Sal Josep Arnau, al Patronat Municipal de Museus de Cardona i al Museu Diocesà de Solsona.

Figura 3. La muntanya de sal a la Vall Salina de Cardona. (Arxiu fotogràfic: M. Genera)

Tot i que no fos realment el marc geogràfic directe on va treballar, ens referim ara a l'enginyer Lluís Marià Vidal i Carreras (1842-1922), pel seu parentiu –l'avi era de Cardona, motiu pel qual hi devia passar algunes temporades estivals. Fou un home polifacètic, innovador i creatiu, amb una gran capacitat de treball i una cultura molt àmplia, que li permeté adoptar una mirada multidisciplinària i sensible a la natura. A més d'enginyer de mines, fou un dels pioners de l'excursionisme científic i un investigador prestigiós que va actuar en els camps de la geologia, la paleontologia, l'espeleologia, l'arqueologia i la literatura, entre d'altres. Pels seus estudis en els camps de l'arqueologia i de la prehistòria, ha estat reconegut molt meritòriament com l'iniciador de l'estudi científic de la prehistòria catalana, des d'un punt de vista més general que la mera investigació de la pròpia localitat o de la comarca. (Bosch i Gimpera, 1921). En aquesta mateixa línia de pensament, el naturalista Manuel Cazurro el considerà també el pare de l'arqueologia prehistòrica catalana.

El Museu Diocesà de Solsona

A Solsona, proposem visitar aquest museu per tal de contemplar de prop els materials recuperats per Mn. Joan Serra Vilaró al Forat de la Tuta –situat al terme de

Riner, al Solsonès. És un dels jaciments miners de l'edat del bronze més emblemàtics, conegut des del començament de l'arqueologia minera gràcies als treballs d'aquest investigador, l'obra del qual va esdevenir tot un referent científic sobre el tema que ens ocupa. Fou descobert de forma fortuïta l'any 1916, quan es varen localitzar vestigis de ceràmica i motlles de foneria, que més tard el propi Serra Vilaró faria públics des del Museu Diocesà de Solsona (Serra Vilaró, 1920 y 1924). Els minerals presents són l'atzurita (minoritària) i la malaquita (més abundant). Així mateix, hi ha indicis de calcantina i de calcosina a l'interior de la mina (Mata Perelló, 1991: 90-91). Entre les restes arqueològiques recuperades, hi ha diversos vasos de ceràmica i motlles de foneria per a destrals i un punxó. També una punta de sageta d'os i despulles humanes.

Pel que fa Mn. Joan Serra Vilaró (1879-1969), a més d'eclesiàstic fou un gran historiador, considerat una figura representativa de l'arqueologia catalana, a qui es confià la gestió de l'Arxiu Diocesà de Solsona. A partir de l'any 1909, es va ocupar també del museu d'aquesta localitat, des d'on va investigar diversos jaciments arqueològics relacionats amb la mineria. També es va ocupar de les recerques de la Fàbrica de Tabacs de Tarragona i, més tard, va continuar les investigacions en aquesta ciutat comprovant l'existència del nucli preromà de *Cese* a la zona propera al port, després de descartar que es trobés a la part alta, tal com s'havia pressuposat fins aleshores.

El Museu de Geologia "Valentí Masachs" de Manresa

Situat a les dependències de la UPC a la capital del Bages, reuneix col·leccions de minerals (5.000 peces), fòssils (3.000) i roques (2.000), entre d'altres. La particularitat d'aquest espai museístic és que mostra la utilitat i les aplicacions dels materials geològics sobre les persones, fomenta la reflexió a l'entorn de qüestions relacionades amb la bona gestió dels recursos naturals, i educa i sensibilitza sobre el patrimoni geològic. Així doncs, no deixa indiferent el visitant, perquè tracta de qüestions transcendentals per a la vida humana, sobretot en el moment actual, en què som cada cop més conscients de la necessitat de protegir l'entorn i de transmetre'n els valors a les generacions futures.

La conca minera del Priorat

Desplaçant-nos cap al territori on hem compartit més la fascinació per la recerca, l'establiment al qual ens hem dedicat des de fa més de quatre decennis és el Puig Roig del Roget, situat al terme municipal del Masroig.

L'establiment del Puig Roig del Roget, al Masroig

Immers en un paisatge encara molt especial, amb alguns boscos de pins, ocupa avui una superfície el·lipsodal d'uns 1.400 m^2, amb estructures constructives al cim del mateix turó, que ateny els 230 m sobre el nivell del mar i uns 150 m sobre el nivell del riu Siurana, a uns 5 km de l'aiguabarreig d'aquest amb l'Ebre, ja al terme de Garcia, a la comarca de la Ribera d'Ebre. Per aquest motiu, podem considerar que la seva ubicació correspon plenament a la xarxa d'aquesta important artèria fluvial, un dels factors essencials que determinarien la instal·lació d'aquest hàbitat, juntament amb la riquesa i la varietat en georecursos: el sílex de la zona i, sobretot, la galena, la plata i el coure, entre d'altres minerals (Genera, 1979, 1985; Genera *et al*., 2007; Rafel *et al*., 2004). Així mateix, el puig, format per materials roigs del Buntsandstein (gresos i conglomerats quarsífers) que han originat el seu topònim, recolza subhoritzontalment en el sòcol paleozoic. Al cim, a la zona de l'excavació, hi ha mostres de conglomerats continentals, possiblement d'edat neògena.

Les intervencions arqueològiques efectuades entre els anys 1977 i 2018 han permès posar al descobert gairebé tota la planta d'un poblat de carrer central, que cronològicament pertany a un període comprès entre el final del bronze i la primera edat del ferro. La seva construcció és el resultat d'una planificació acurada, que podem comprovar principalment en la distribució del conjunt d'estructures, molt adaptades a la morfologia del turó. Hi hem distingit tres fases d'ocupació humana, abans de l'abandonament definitiu, provocat per un incendi que va afectar quasi tot el recinte.

El darrer poblat, del qual avui veiem la planta, urbanísticament comprèn els elements següents:

1. El carrer central –i, de moment, únic– del poblat, d'uns 1,40 cm d'ample, que organitza l'accés i la circulació entre els diferents àmbits.

2. La murada o mur de contenció, que, a banda de definir el límit físic de l'establiment pel costat nord, acompleix la funció de defensa i regularització topogràfica del turó. Té uns 100 cm d'ample i segueix una direcció aproximada est-oest. L'aparell és quasi exclusivament de blocs de gres roig.

3. La trama "urbana" pròpiament dita, configurada per una sèrie d'estances contigües que responen a uns mòduls bastant regulars (de 7 m × 1,75 m), en particular a la banda nord del carrer, mentre que al costat sud hi ha una sèrie d'espais de les mateixes dimensions, que s'alternen amb altres de dimensions més grans. Hi trobem concentracions de forats de pal, practicats a la roca –ja sigui aïllats o bé formant conjunts–, la funció dels quals hem relacionat amb l'apuntalament

de les parets i dels sostres, i també com a elements de tanca. Els sòcols de les habitacions són sempre de pedra, i completen l'obra diverses filades de tovots.

4. Les fites "urbanes" o els elements constructius, que acompleixen una funció singular dins del conjunt. En aquest apartat, hi incloem també els blocs d'accés (a l'entrada del costat est), la torre (al costat oest), els carreus que determinen els vèrtexs de les habitacions, etc.

S'hi han recuperat diferents evidències de l'explotació de les mines, tant pels estris que s'hi ha trobat com per les restes de galena a l'interior d'algunes estances corresponents a la darrera fase d'ocupació. La galena hauria tingut una gran diversitat d'aplicacions. Es tracta, doncs d'un dels primers poblats coneguts fins avui amb pràcticament tota la planta visible, que ens documenta l'aprofitament del mineral a la conca prioratina.

Les restes de cultura material consisteixen en objectes d'ús habitual: gerres o recipients de grans dimensions per a l'emmagatzematge, olles, urnes, vasos petits, pesos de telar. Hi trobem un gran predomini de la terrissa local, fabricada a mà; les peces al torn hi són escasses i de filiació fenícia (àmfores, plats i *oinokoes*). En alguns casos, les primeres imiten les d'importació. Entre el material metàl·lic, hi trobem diversos objectes de bronze, un de ferro (un ganivet amb mànec de fusta) i tres de plom, així com restes de motlles de foneria, alguns per a l'obtenció de destrals, que ens documenten la metal·lúrgia. Intentant fer una aproximació a la vida dels ocupants del Puig Roig, hem identificat aquest jaciment com un hàbitat d'antics miners i metal·lúrgics de la conca del Priorat.

L'estudi d'aquest establiment forma part d'un programa de recerca molt més ampli, *L'Ebre final, via de comunicació i mitjà d'explotació de recursos naturals a l'antiguitat*, una part del qual se centra en la recerca del poblament d'època protohistòrica a l'Ebre final, des de la gènesi i emergència del poblament ibèric fins a la romanització d'aquest territori.

En aquest cas, no ens referim a cap geòleg perquè es tracta del propi Josep Maria Mata Perelló.

El Pas de l'Ase

Finalment, incloem un bell exemple en què es visualitza, d'una forma molt nítida, la interrelació entre la geologia i l'antic poblament. Per a això, ens desplacem a la població de Vinebre, on des de l'any 1976 investiguem l'establiment de Sant Miquel, on hi ha un recinte ocupat a final de l'època ibèrica, en plena convivència amb els romans (segles II-I aC). Molt probablement, per les seves condicions geoestratègiques, va tenir una funció de caràcter militar, relacionada amb el control del riu i l'accés a la conca minera del Priorat, rica en galena i altres minerals, que hi

mena a través de petits senders pel costat nord. El Pas de l'Ase és un espai geogràfic singular pels seus trets geològics i paisatgístics (Genera i Pocoví, 2012: 55-58), que a l'antiguitat hauria determinat un límit territorial.

A molts pocs metres al sud, en una petita badia natural, hi trobem el Racó d'Aixerí o de Sant Miquel. Per bé que ja ho sospitàvem des dels inicis de les investigacions, s'hi ha comprovat l'existència d'un petit port fluvial, arran de les obres de modificació de l'antiga carretera C-230 entre Garcia i Ascó, actualment la C-12. Els treballs realitzats aleshores van permetre documentar aquest fondejador, datat entre el segle v i començament del iv aC, és a dir, durant l'ibèric ple, moment en què s'hi va dur a terme una gran activitat comercial.

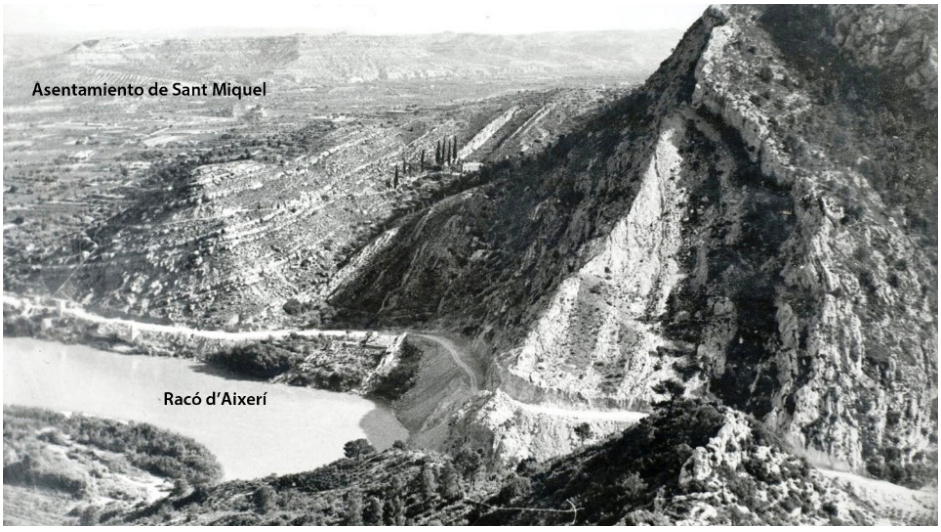

Figura 4. Vista de la discordança progressiva al Pas de l'Ase, on veiem els jaciments de Sant Miquel i del Racó d'Aixerí, a Vinebre. Fotografia realitzada per Carmel Biarnés a començament dels anys setanta. (Arxiu fotogràfic: M. Genera)

La construcció d'aquestes instal·lacions portuàries va requerir molt pocs esforços, ja que l'indret tenia unes condicions geogràfiques i geològiques que afavorien les funcions portuàries, i tan sols fou necessari modificar-ne l'entorn mínimament.

El tret més remarcable és que el conjunt ceràmic d'importació més ben representat és la ceràmica de procedència àtica, que en general pertany a vaixella de simposi, relacionada amb la consumició de vi, que va arribar a través de l'àrea emporitana, principalment al llarg del segle iv aC. Per tant, el Racó d'Aixerí podria constituir un punt clau per al comerç d'origen hel·lènic cap a les terres de l'interior. Avui disposem de molta més informació, que ens permetrà esbossar una sèrie de rutes de penetració transitades pels indígenes en contacte amb els grecs. Així doncs, en

aquests dos espais, podem comprovar, d'una manera molt visual, la importància determinant de la geologia i dels recursos miners sobre el poblament.

Consideracions finals

Crec que l'escola hauria de ser l'espai propici per desvetllar a la mainada l'anhel per l'estudi, que caldrà fomentar de manera intensiva a les etapes posteriors. Per aconseguir-ho, s'han de trobar les vies més adients i, sobretot, les meves atractives. Les sortides al camp poden ser una bona opció.

L'itinerari proposat permet treballar un amplíssim ventall de temàtiques amb aplicacions molt diverses, perquè tracta de moltes disciplines diferents, però sempre relacionades amb la història de l'esser humà.

També permet aprofundir l'etimologia de moltes paraules (geologia, geografia, paleolític...) i del lèxic científic, que sempre recorre al llatí per designar el gènere i l'espècie dels diferents grups faunístics (*Sus scrofa*, *Ursus spelaeus*). Així, podem veure com no hi ha cap línia divisòria entre les "ciències" i les "lletres", sinó que tot el saber forma part de l'univers científic, que cal explorar ben aviat.

Aquestes sortides també poden plantejar problemàtiques molt actuals, com ara:

– El canvi climàtic amb la visualització d'un perfil estratigràfic a les coves de Moià, amb la seqüència de l'evolució paleoclimàtica durant el plistocè.
– La necessitat de gestionar correctament els recursos naturals. N'és un bon exemple el tema de la sal.

Així doncs, desitgem que la visita a tots aquests paratges, a banda de la seva bellesa i del seu encís, convidi a observar amb una mirada més profunda i, des de perspectives diverses, serveixi per interpretar i comprendre molt millor el nostre entorn, de manera que sapiguem trobar les vies per conservar-lo millor per a les generacions futures.

Bibliografia

A. V. (2009): *L'arqueologia a Gavà*. Homenatge a Alícia Estrada. Col. La Nostra Gent, núm. 5.

Avella, J. (2008): *Minerals i mines de la conca de Bellmunt del Priorat*. Sabadell.

Ayarzagüena, M. (1996): "José Amador de los Ríos". *Revista de Arqueología*, 180: 56-59.

Colominas i Roca, J. (1925): "Prehistòria de Montserrat". *Analecta Montserratina*, vol. VI. 131 pàgines, LV làmines.

Genera i Monells, M. (1975): Métodos de estudio del paleolítico inferior aplicados a la problemática de las culturas con industrias líticas más arcaicas en Cataluña mediterránea. Tesi de llicenciatura. Universitat de Barcelona.

Genera i Monells, M. (1979): *Evolució del poblament prehistòric i protohistòric a les comarques de la Ribera d'Ebre i Priorat: inventari arqueològic*. Tesi de doctorat (inèdita). Universitat de Barcelona.

Genera i Monells, M. (1995): *El poblat protohistòric del Puig Roig del Roget (el Masroig, Priorat).* Col·lecció "Memòries d'Intervencions Arqueològiques a Catalunya", núm. 17. Barcelona: Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya.

Genera, M. (1993): *Vinebre: els primers establiments del riberal*. Recerques arqueològiques. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Secció d'Arqueologia i Història, 87.

Genera i Monells, M. (2007): "La explotación de minerales y rocas durante la Prehistoria en el nordeste peninsular: Algunas evidencias arqueológicas en el territorio del Ebro final". *Actas do 3º Simpósio sobre Mineração e Metalurgia Históricas no Sudoeste Europeu*. Porto: SEDPGYM, p. 29-51.

Genera, M. (2009): "El Pas de l'Ase (Ribera d'Ebre) ¿Un límite territorial de época ibero-romana?" *Proceedings of the 20th International Congress of Roman Frontier Studies* (Lleó, setembre de 2006). Publicat a Morillo Cerdán, Á.; Hanel, N.; Martín Hernández, E. (2009): *Limes XX. Estudios sobre la frontera romana*. Madrid: CSIC, p. 311-322.

Genera i Monells, M. (2013): *La Conca minera del Priorat. L'establiment del Puig Roig del Roget, I: El medi natural*. Reus: Pragma.

Genera, M. (2016): *Retrobant els pobles ibers. Dades per a la seva interpretació. Tarragona i les Terres de l'Ebre*. 2 vol. Tarragona: Diputació de Tarragona.

Genera, M.; Baucells, M.; Lacort, G.; Roura, M. (1985): "L'economia protohistòrica. Aspectes de la metal·lúrgia al Priorat i a la Ribera d'Ebre". II Reunió d'Economia Antiga a la Península Ibèrica. *Pyrenae*, 21, p. 45-56.

Genera i Monells, M.; Melgarejo i Draper, J. C.; Mata Perelló, J. M. (2007): "L'explotació de galena a la conca minera de Bellmunt–el Molar–Falset (el Priorat): primeres evidencies arqueològiques". *Actas del I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el Contexto de la Historia de la Humanidad: Pasado, presente y futuro*, p. 209-230. Mequinensa, 6-9 de juliol del 2006.

Genera, M.; Pocoví, A. (2012): "Un punto de interés patrimonial en la cuenca del Ebro: El Pas de l'Ase (Ascó-Vinebre-Garcia, comarca de la Ribera d'Ebre, Tarragona". VIII Reunión de la Comisión de Patrimonio Geológico (Daroca, 18-21 de juny de 2009). *Geo-Temas*, 12, p. 55-58.

Genera, M.; Adell, S. (2017): "El Racó d'Aixerí o Racó de Sant Miquel: un puerto natural clave en la antigua red comercial del Ebro". *Homenatge a Glòria Trias Rubiés. Ceràmiques gregues de la península Ibèrica: Cinquanta anys després (1967-2017)*. Iberia Graeca, p. 221-233.

Genera, M.; Melgarejo, J. C.; Serra, A.; Campeny, M.; Vilanova, C.; Castillo, M.; Torró, L. (2017): "La cuenca minera del Priorat (Tarragona). Datos preliminares acerca su ocupación en época romana". *Actas del VIII Congreso Internacional sobre Minería y Metalurgia Históricas en el Suroeste europeo*. Publicat a: García-Pulido, L. J.; Arboledas Martínez, L.; Alarcón García, E.; Contreras Cortés, F. (ed.): *Presente y futuro de los paisajes mineros del pasado. Estudios sobre minería, metalurgia y poblamiento.* Granada, p. 367-376.

Martín, A.; Gallart, J.; Rovira, C., Mata, J. M. (1999): "Las primeras etapas metalúrgicas en la Península Ibérica: el Nordeste". Coord.: G. Delibes i I. Montero. Madrid, p. 115-177.

Mata, J. M. (1991): *Els minerals de Catalunya*. Arxius de la Secció de Ciències, vol. XCII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

Mata, J. M. (1991): "Introducción al estudio de los indicios cupríferos de Riner y de Clariana (Depresión geológica de Solsonès, Cataluña)". *Geogaceta*, 9, p. 1-3.

Mata, J. M. (2005): "Recorregut de recerca geològica i minera per la comarca del Priorat: des de Falset a Les Pinyanes, a Bellmunt del Priorat i al Molar". *Inédito,* 14. Manresa.

Mata, J. M.; Colldeforns, B. (1994): "Selecció d'itineraris geològics i mineralògics per les comarques del Baix Camp, Conca de Barberà, Priorat i Ribera d´Ebre". *Xaragall*, 28. Manresa.

Melgarejo i Draper, J. C. (1992): "Estudio geológico y metalogénico del Sur de las Cordilleras costeras catalanas". Col·lecció "Memorias", núm. 103, de l'ITGE. Madrid: Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme.

Montero, I.; Gener, M.; Renzi, M.; Castañer, P.; Santos Retolaza, M.; Hunt, M.; Mata, J. M.; Pons, E.; Rovira Llorens, S.; Rovira Hortalà, C.; Santos Zalduegui, J. F. (2006): "Lead and silver metallurgy in Emporion (L'Escala, Girona, Spain)". *36th International Symposium on Archaeometry*, 2-6 de maig, Quebec.
Piñero, J.; Pujol, F. (2016): *Viatge al cor de Catalunya. 20 indrets geològics i històrics al Geoparc de la Catalunya Central*. Cossetània, Col. Azimut Turisme, 21.

Rafel, N.; Abella, J.; Martínez, A. (2004): "La zona minera del Molar-Bellmunt-Falset: les explotacions de coure, plom i plata i els interessos fenicis al Baix Ebre". *Revista d'Arqueologia de Ponent*, 13, p. 155-190.

Rafel Fontanals, N.; Montero Ruiz, I.; Castanyer, P. (coord.) (2008) "Plata prerromana en Cataluña. Explotación y circulación del plomo y la plata en el primer milenio ane". *Revista d'Arqueologia de Ponent*, núm. 18: 243-328.

Serra Vilaró, J. (1920): "Mina i fundició d'aram del primer període de l'edat del Bronze de Riner", *An. IEC*, VI, p. 535-538.

Serra Vilaró, J. (1924); "De Metal·lúgia Prehistòrica a Catalunya". Solsona: Publicacions del Musaeum Archaeologicum Diocesanum de Solsona.

Tomàs, Ll. (1910): *Els minerals de Catalunya*.

Vilaseca Anguera, S. (1936): *La indústria del sílex a Catalunya. Les estacions tallers del Priorat i extensions*. Reus.

Vilaseca Anguera, S. (1973): *Reus y su entorno en la Prehistoria*. 2 vol. Reus: Asociación de Estudios Reusenses.

Weller, O.; Fíguls, A.; Grandia, F. (2007): "Première carrière de sel gemme européenne: Le *Vall Salina* à Cardona (Catalogne, Espagne) au Néolithique moyen (4.500-3.500). Technologie, minéralogie et pétrographie de l'outillage lithique". A: Monah, D.; Dumitroaia, Gh.; Weller, O.; Chapman, J. (ed.) *L'exploitation du sel à travers le temps.* BMA, XVIII, Piatra-Neamt, p. 115-134.

Viatges i emprempta internacional

Els viatges a ultramar del professor Josep Maria Mata

Joan Salvador Puig Oriol

El professor Mata ha estat un viatger incansable per terres americanes, a ultramar. Concretament, des de l'any 1993 fins al 2017, va fer nombrosos viatges a la immensa majoria dels països de l'Amèrica Llatina. L'únic país en què mai no ha anat en els seus viatges és l'Argentina.

Ara intentarem fer una síntesi d'aquests viatges, realitzats durant quasi vint-i-quatre anys i que suposen una cinquantena d'expedicions a molt diverses destinacions, fonamentalment de l'Amèrica del sud, però també de l'Amèrica central i del nord.

El primer viatge a ultramar

El doctor Josep Maria Mata Perelló mai no havia viatjat amb avió fins que, a mitjans de l'any 1993, va anar a Cuba acompanyat de dos professors de la Facultat de Geologia de la Universitat de Barcelona, els doctors Joan Carles Melgarejo i Salvador Galí amb la missió d'establir contactes de col·laboració amb les universitats cubanes. Fruit d'aquest viatge, es va signar un conveni entre la UPC i l'Instituto Superior Minero Metalúrgico de Moa i un altre amb l'Instituto Superior Politécnico José Antonio Echeverría de l'Havana.

D'altra banda, també van establir les bases per a futures relacions amb altres organismes cubans, especialment els dedicats a la mineria, i van visitar diverses instal·lacions mineres dels voltants de Moa i de Santiago de Cuba, especialment les dedicades al benefici dels minerals de coure i níquel.

Així doncs, en aquest primer viatge, que va durar quasi una setmana, van visitar les poblacions de l'Havana, Santiago de Cuba i Moa.

Els programes ALFA

Quasi des de l'inici del programa *América Latina - Formación Académica* (ALFA), promogut per la Comunitat Econòmica Europea, el Dr. Josep Maria Mata Perelló, professor de la UPC, hi va participar activament, liderant tres grups d'intercanvi de relacions entre la Unió Europea i l'Amèrica Llatina.

L'any 1995, el professor Mata va presentar diverses propostes en el marc de les xarxes PROMENAT (de protecció del medi natural i aprofitament racional dels recursos naturals). La Comunitat Econòmica Europea li va encarregar, en nom de la

UPC, la direcció de dues d'aquestes xarxes: la Xarxa PROMENAT Mexicana-Caribenya i la Xarxa PROMENAT Sud-Americana Centre-Oriental. En aquestes xarxes, s'hi integraven universitats de la Comunitat Econòmica Europea i universitats llatinoamericanes.

A la primera xarxa, que es va presentar l'any 1995, s'hi van integrar inicialment les universitats següents: Universitat Politècnica de Catalunya, Università di Bologna i Universidade de Coimbra (per la part europea) i l'Instituto Superior Politécnico José Antonio Echeverría de l'Havana, la Universidad de Pinar del Río, la Universidad Estatal del Salvador, l'Instituto Superior Minero Metalúrgico de Moa, la Universidad de San Carlos de Guatemala, Universidad Autónoma de Yucatán i la Universidad Autónoma de Baja California Sur (per la part llatinoamericana). Tanmateix, en el procés d'aprovació per part de la CEE, en funció del pressupost, en van quedar fora la Universidad de San Carlos de Guatemala, la Universidad Autónoma de Yucatán, l'Instituto Superior Politécnico José Antonio Echeverría i l'Instituto Superior Minero Metalúrgico de Moa, de manera que la xarxa va començar a funcionar amb la resta de les universitats l'any 1996.

El juny del 1997, va tenir lloc a San Salvador la reunió de totes les institucions integrants de la xarxa, durant quatre dies a la seu de la Universidad Estatal del Salvador.

Paral·lelament, a la segona xarxa, que també s'havia presentat l'any 1995, s'hi van integrar les universitats següents: la Universitat Politècnica de Catalunya, l'Institut National des Sciences Appliquées de Toulouse i la Universidade de Aveiro (per la part europea) i la Universidade Federal de Minas Gerais, la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia (de Sogamoso), la Universidade Federal de São Carlos, la Universidade Federal da Bahia i la Universidad Simón Bolívar (per la part americana). Tot i així, en ser aprovada per la CEE, en funció del pressupost, en van quedar fora la Universidade Federal de São Carlos i la Universidade Federal da Bahia. Amb la resta de les universitats, la xarxa va començar a funcional a l'any 1996.

Posteriorment, durant el mes de juliol del 1997, va tenir lloc a Sogamoso (Colòmbia) la reunió de la xarxa, en la qual van participar totes les institucions universitàries integrants. La trobada s'esdevingué a les dependències de la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia i va durar quatres dies.

Durant l'any 1997, el professor Mata Perelló va presentar a la Comunitat Econòmica Europea un altre projecte dins el programa ALFA. Concretament, la proposta de creació de la xarxa EDUAMBI (d'aprofitament i transformació dels recursos naturals). En la proposta inicial, aquesta xarxa estava integrada per la Universitat Politècnica de Catalunya, la Universidade do Algarve, l'École des Mines d'Alès, la Universidad Autónoma Tomás Frías de Potosí i la Universidad Nacional de la Patagonia San Juan Bosco de l'Argentina. Així doncs, s'hi integraren tres universitats europees i dues de sud-americanes i fou aprovada íntegrament.

L'any següent, va tenir lloc la reunió de tota la xarxa a Potosí, a les instal·lacions de la Universidad Autónoma Tomás Frías.

El fil conductor d'aquestes tres xarxes –les dues de PROMENAT i la d'EDUAMBI– fou treballar conjuntament pel coneixement i l'educació sobre el medi natural, amb vista a protegir-lo, des de les diferents entitats universitàries de les xarxes. Aquestes col·laboracions van donar com a fruit que a quasi totes elles s'impartissin matèries sobre la conservació i la protecció del medi natural. Alhora, van contribuir a l'intercanvi d'estudiants i professors entre els diferents centres universitaris que conformaven les xarxes.

Com a resultat de tot plegat, es van organitzar cursets per promoure el coneixement del medi geològic i dels materials geològics a diverses universitats de les tres xarxes. En la majoria dels casos, els cursets eren impartits pel coordinador de la xarxa, el professor Josep Maria Mata Perelló, aprofitant els viatges de coordinació. En aquest sentit, cal esmentar els cursets sobre aquesta temàtica realitzats a les universitats següents:

– 1996. A la Universidad Estatal del Salvador, a San Salvador, sobre el medi geològic i els materials geològics.
– 1996. A la Universidade Federal de Minas Gerais, a Belo Horizonte, sobre el patrimoni geològic i miner.
– 1997. A la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia, a Sogamoso, sobre els materials geològics industrials i el seu aprofitament.
– 1998. A la Universidad Autónoma Tomás Frías de Potosí, sobre l'aprofitament del patrimoni geològic i miner.

Els viatges a través del CCD

El professor Josep Maria Mata Perelló va fer un nombre considerable de viatges cap a diferents indrets de l'Amèrica del Sud en el marc de les diferents convocatòries organitzades pel Centre de Cooperació per al Desenvolupament (CCD) de la UPC. Concretament, farem una relació dels diferents projectes en què va participar, viatjant a diferents indrets, ordenada per anys.

1994

Durant el mes d'agost, va impartir a la Universidad Estatal del Salvador (UES), a la ciutat de San Salvador, el curs *Evaluación de impacto ambiental. Zonas industriales. Zonas de residuos sólidos*, en què també va participar el professor Josep Font Soldevila, que en fou el director. De fet, la UES era part integrant d'un projecte del CCD de la UPC.

La motivació per impartir el curs es derivava de la greu problemàtica que existia aleshores a la República del Salvador i la necessitat d'unir esforços per pal·liar-la.

1995a

Durant el mes d'agost, va impartir a la Universidad Nacional de San Antonio Abad de Cusco (UNSAAC) el curs *El aprovechamiento industrial de los materiales geológicos y estudios de impactos ambientales*, en què també va participar el professor Josep Font.

Aquesta activitat era fruit de la col·laboració entre la UPC i la UNSAAC, que fou la contrapart del projecte de col·laboració.

1995b

Durant el mes de setembre, va fer a la Universidad Pedagógica y Tecnológica de Colombia (UPTC), a Sogamoso, el curs *El aprovechamiento industrial de los materiales geológicos y estudios de impactos ambientales*, també amb el professor Josep Font

Aquesta activitat era fruit de la col·laboració entre la UPC i la UPTC, que fou la contrapart del projecte de col·laboració.

1996

Durant el mes de juliol, el professor Mata Perelló va viatjar a l'Instituto Superior Minero Metalúrgico (ISMM) de Moa per tal de crear el Centro de Estudios del Medio Ambiente de Moa.

Aprofitant el viatge i l'estada, va impartir a l'ISMM un curs sobre aprofitament del patrimoni geològic i miner, en el marc de la col·laboració existent entre la UPC i l'ISMM de Moa.

1997a

Va intervenir en la realització d'un curs sobre materials geològics industrials a la Universidade Federal de Minas Gerais (UFMG) de Belo Horizonte (Brasil), durant el mes de juliol, fruit de la col·laboració existent entre la UPC i la UFMG.

1997b

A final de gener, fa un curs sobre restauració d'espais degradats i aprofitament industrial dels materials geològics a Managua, en el qual també intervé el professor Josep Font. L'imparteix al Centro de Investigaciones Geocientíficas (CIGEO) de

la Universidad Nacional Autónoma de Nicaragua (UNAN). Aquesta activitat és fruit de la col·laboració entre la UPC i la UNAN, a través del CIGEO.

La necessitat de fer aquest curs ve motivada per la situació alarmant de contaminació, tant a Managua com arreu de Nicaragua.

1998a

Al mes de juliol, participa en el projecte de recerca *Explotación Nacional de los Recursos y Preservación de la Laguna de Aramuaca*, juntament amb en Roger Mata Lleonart, a la UES de San Salvador.

Aquesta recerca és fruit de la col·laboració entre la UPC i la UES i es realitza a la Laguna de Aramuaca, davant la greu contaminació dels seus voltants.

1998b

Al mes de juny, imparteix el curs *Estudios de impactos ambientales de las obras. Aprovechamiento industrial de los materiales geológicos*, amb el també professor Josep Font Soldevila, que n'és el responsable, a la Universidad Autónoma Tomás Frías (UATF) de Potosí, a Bolívia.

Aquest curs és fruit de les tasques de col·laboració existents entre la UPC i la UATF, concretament entre les seccions de mineria de totes dues universitats, de cara a enfortir aquesta col·laboració.

1999a

Durant els mesos d'agost i setembre, intervé en el projecte *Plan de investigación de la cuenca del municipio de Telica*, a Nicaragua. El responsable d'aquest projecte és Francesc Bellaubí, que també hi intervé.

Aquesta activitat és fruit de la col·laboració entre la UPC i la UNAN de Managua.

1999b

Durant el mes de juliol, el professor Josep Maria Mata Perelló participa en el projecte *Estudio geológico-ambiental de las microcuencas de los ríos El Gramal, La Palma y San Ignacio* al Salvador. El responsable del projecte és en Roger Mata Lleonart, que també hi intervé, juntament amb diversos membres del Centro de Protección para Desastres (CEPRODE). Aquest projecte finalitza al juliol de l'any 2000 i hi col·labora activament l'ONG Geólogos del Mundo, junt amb la UES.

Aquesta activitat s'emmarca en la col·laboració estreta entre la UPC i la UES, i ve motivada per la contaminació greu i el risc geològic que pateixen els rius El Gramal, La Palma i San Ignacio.

2000a

Es realitza el projecte *Gestión integral de amenazas y vulnerabilidades en el municipio de San Miguel* i hi participen, a més del professor Mata Perelló, Roger Mata Lleonart (responsable del projecte), Juli Rubio Martínez, Dolors Ferrés i Marta Puiguriguer (Geólogos del Mundo) i Lidia Castillo (CEPRODE). El projecte es desenvolupa al Volcán de San Miguel de la República del Salvador i compta amb la col·laboració de la UES de San Salvador.

El Volcán de San Miguel, situat al departament homònim, a la zona oriental del país, està actualment actiu i presenta material volcànic poc consolidat als seus vessants. Aquest material s'han acumulat formant talussos de fins a 40 m, que estan fortament afectats pels processos erosius, la qual cosa dona lloc a la formació de colades de materials que es desplacen a través de sistemes de drenatge superficials fins a les zones poblades que hi ha a la base del volcà, i provoquen pèrdues agrícoles importants, alhora que amenacen la seguretat de la població i els seus habitatges.

L'estada del professor Josep Maria Mata Perelló té lloc durant el mes de juliol, per bé que el projecte no finalitza fins a l'any 2001.

2000b

Projecte: *Estudio y elaboración de un plan de desarrollo integral en la cuenca del río Dipilto*. Aquest estudi es realitza a Nicaragua i hi participen, a més del professor Mata, Angélica Muñoz (directora del projecte), Josep Font Soldevila (UPC), Manel Vilaplana (Universitat de Barcelona) i Francisco Ayala (IGME), amb la col·laboració de la UNAN.

L'octubre del 1998, arran de l'huracà *Mitch*, Nicaragua va patir un dels pitjors desastres naturals de la seva història, que va ocasionar danys arreu del país, per bé que els seus efectes més devastadors es van concentrar en determinades zones. S'estima que hi van haver més de 10.000 esllavissaments i ensorraments, molts dels quals encara no han estat inventariats ni avaluats, en bona mesura per manca d'especialistes en la matèria. L'impacte va ser molt greu i va provocar la pèrdua de moltes vides humanes, l'enfonsament d'habitatges, moltes afectacions al paisatge fisiogràfic, el deteriorament dels serveis bàsics, l'increment de les malalties, danys molt importants a les terres agrícoles i la destrucció de la infraestructura viària.

L'estada del professor fou durant el mes d'agost, però el projecte va continuar fins a l'any 2001.

2000c

Projecte: *Mejora del plan curricular de los estudios de Geología en la UES y en la UNAN*. En aquest projecte, a més del professor Mata, hi participen Jordi Espuny

(coordinador del projecte), Roger Mata Lleonart, Juli Rubio Martínez, Dolors Farré i Marta Puiguriguer. Tots els participants són membres de l'ONG Geólogos del Mundo.

El Salvador i Nicaragua són països en via de desenvolupament que, a més de tenir molts problemes socials, polítics i econòmics, presenten una greu problemàtica en els seus processos geològics. Són països amb una geologia dinàmica fortament activa i amb una climatologia extrema. Això fa necessària la formació de tècnics i científics preparats per poder abordar aquesta problemàtica, tant a la UES de San Salvador com a la UNAN de Managua.

La realització d'aquest projecte coincideix temporalment amb l'estada de Mata al Salvador i a Nicaragua per desenvolupar-hi els dos projectes anteriors.

2001

Continuació del projecte *Estudio y elaboración de un plan de desarrollo integral en la cuenca del río Dipilto*. En aquesta ocasió, a més del professor Josep Maria Mata Perelló, també hi participen Angélica Muñoz, directora del projecte, i Lener Sequeira, investigador del Centro de Investigaciones Geológicas (CIGEO) de la UNAN.

L'estada del professor Mata a la zona d'estudi s'esdevé durant el mes d'agost de l'any 2001.

2002a

Realització del *Curso de especialización en Geología* a la UES. Conjuntament amb el professor Mata, hi participen Marta Puiguriguer Ferrando, Roger Mata Lleonart i Jordi Espuny.

El curs es fa de juny a octubre de l'any 2002 a la Facultad de Arquitectura e Ingeniería Civil de la UES, per bé que el professor Mata només s'hi està durant el mes d'agost.

Els objectius són fer un curs d'especialització en geologia, reconegut com a tal per la UPC i organitzat en un total de set mòduls específics. Com a objectius addicionals, a través d'aquest projecte i dels programes de formació anàlegs que s'han impartit durant els anys precedents, s'ha intentat enfortir el pla curricular d'aquesta facultat, assessorar-la en la proposta embrionària del nou pla d'estudis de geologia de la UES, i aportar coneixements bàsics sobre la prevenció i la minimització dels riscos geològics.

2002b

Continuació del projecte *Estudio y elaboración de un plan de desarrollo integral en la cuenca del río Dipilto*. En aquesta ocasió, a més del professor Josep Maria Mata Perelló, també hi participen Angélica Muñoz, directora del projecte; Josep Font Soldevila, professor de la UPC; Lener Sequeira, investigador del CIGEO, y Melvin Díaz, alcalde de Catarina (Nicaragua).

L'estada del professor Mata a la zona d'estudi es fa al mes d'agost, però aquesta fase del projecte finalitza l'any 2003.

2003

Projecte: *Bases y acciones para el ordenamiento territorial del municipio de Catarina*. En aquest projecte realitzat a Nicaragua, a banda del professor Mata, hi participen Roger Mata Lleonart, coordinador del projecte; Jordi Espuny i Marta Puiguriguer, membres de l'ONG Geólogos del Mundo.

Des del punt de vista social, Nicaragua és un país sacsejat per molts conflictes. Actualment, es viu un clima de pobresa notable tant a les comunitats com a les ciutats, on processos continus que deriven en desastres naturals (terratrèmols, inundacions i esllavissaments) provoquen cada any grans pèrdues econòmiques i humanes, cosa que n'impedeix el ple desenvolupament econòmic i social. Cal fer un pla d'ordenació territorial que inclogui totes les problemàtiques geològiques.

L'estada del professor Josep Maria Mata Perelló es va produir durant el mes de setembre; tot i això, el projecte es va estendre des del setembre del 2003 fins al desembre del 2004.

2004

Projecte: *Plan de mitigación del riesgo geodinámico en el sector de Zaruma-Portovelo y su incidencia en la calidad de vida de sus habitantes.* En aquest projecte, realitzat a la República de l'Equador amb el professor Mata, hi participen també Marta Vila Rodríguez; Josep Rossell, professor de la UPC; Roger Mata Lleonart; Catalina Restrepo Martínez, i Claudia Mesa Vílchez. Tots són membres de l'ONG Mineria per al Desenvolupament (excepte el professor Rossell), en vies de gestació.

Des dels temps dels inques, l'or i la plata han estat explotats a les muntanyes de Zaruma i de Portovelo, fet que es va accelerar exponencialment amb l'entrada de l'empresa nord-americana SADCO l'any 1897. Els pous abandonats per l'empresa continuen essent explotats per grups familiars de miners amb escassos recursos, que hi han desenvolupat una mineria de tipus artesà, informal, de petita escala, mal organitzada i sense les tècniques adequades. Aquestes explotacions mineres no

compleixen les lleis del Ministeri d'Indústria i Mines, són molt insegures, estan mal ventilades, faciliten l'erosió i constitueixen un risc considerable, des del punt de vista ambiental.

2005

Continuació i conclusió del projecte *Bases y acciones para el ordenamiento territorial del municipio de Catarina*. En aquest projecte, realitzat a Nicaragua, a més del professor Josep Maria Mata Perelló, hi participen Roger Mata Lleonart, coordinador del projecte; Jordi Espuny i Marta Puiguriguer, membres de l'ONG Geólogos del Mundo.

En aquesta ocasió, els objectius se centren a facilitar les eines necessàries per al desenvolupament d'una política d'ordenació territorial. Mitigar i prevenir els riscos geològics presents al municipi amb un coneixement millor del medi físic.

L'estada del professor Mata té lloc durant el mes de setembre de l'any 2004, per bé que el projecte es realitza entre el setembre del 2003 i el desembre del 2005.

2006

Continuació i segona fase del projecte *Plan de mitigación de los riesgos geodinámicos en el municipio de Zaruma y su incidencia en la calidad de vida de sus habitantes. Elaboración de un plan de ordenación territorial*. En aquesta ocasió, hi participen, juntament amb el professor Mata, Marta Vilà Rodríguez, responsable del projecte, i Claudia Mesa Vílchez.

La problemàtica es deriva del fet que l'or i la plata han estat explotats des dels temps precolonials a les muntanyes de Zaruma. Els pous abandonats tornen a ser operats avui per grups miners familiars, molt pobres, que hi han desenvolupat una mineria artesana, informal, de petita escala, mal organitzada i sense les tècniques adequades. Aquestes explotacions mineres no compleixen les lleis del Ministeri d'Indústria i Mines d'Equador, són molt insegures, estan mal ventilades i generen erosions i esllavissaments. Els objectius d'aquesta segona fase se centren a establir un pla de mitigació per tal de minimitzar-ne el desastre.

El professor Mata s'hi està durant el mes d'agost, però el projecte dura del juny del 2006 al setembre del 2007. Aquest és ja un projecte de l'ONG Mineria per al Desenvolupament.

2007

Projecte: *Desarrollo de las potencialidades de la minería en las comunidades mineras de Huancavelica*. En aquest projecte, realitzat al Perú, a banda de Josep Maria

Mata Perelló, hi participen Marta Casarramona, responsable del projecte; Montserrat Cort, Eva Monterde; Silvia Palacios; Claudia Mesa, i Marina Mas, professora de la UPC. Tots els participants són membres de l'ONG Mineria per al Desenvolupament.

La problemàtica és que Huancavelica és el departament més pobre del Perú i on el govern peruà inverteix menys diners. És una regió minera des del període colonial, amb explotacions de coure, or, plom, zinc i plata. Els riscos laborals i la mala gestió ambiental són dos problemes molt comuns a la regió. Els objectius eren identificar i enfortir els processos de desenvolupament històrics i actuals al voltant de la mineria a Huancavelica; elaborar un pla de millora i d'ampliació de les capacitats laborals de la mineria en l'àmbit d'influència de les Minas Buenaventura (Julcani); fer una proposta de plans de sensibilització social de la unitat minera de Huancavelica i les comunitats afectades, en el marc de reconversió laboral, amb l'objectiu de millorar les condicions de treball i mediambientals en l'àmbit de la minera, i, finalment, identificar i avaluar el potencial del patrimoni miner de la zona.

L'estada del professor Mata s'esdevingué durant el mes d'agost de l'any 2007, però el projecte va finalitzar al març del 2008.

2008

Projecte: *Proyecto de cooperación minero-ambiental para la mejora de la calidad de vida de los habitantes de Misky*. En aquest projecte, realitzat per l'ONG Mineria per al Desenvolupament, a més del professor Mata, hi van participar Silvia Palacios Ubach, responsable del projecte; Matilde Mas Araya, professora de la UPC i presidenta de l'ONG; Claudia Mesa Vílchez, Gemma Ribera Simon, Thomas Rutayisire, Maria Tomàs Vives, Marta Casarramona Farré, Marc Costa Monrós, Eva Monterde Ruiz, Sílvia Palacios Ubach i Maria Antonia Santacreu Llovera, membres de l'ONG.

La problemàtica era que es tracta d'una zona d'extracció d'or en la qual es generen una sèrie de casuístiques de caràcter mediambiental (en el procés de separació de l'or de la ganga, s'utilitza mercuri, cosa que produeix una gran contaminació), econòmic (es treballa en unes condicions d'injustícia comercial), tecnològic (per la utilització de mètodes rudimentaris i/o artesans per a l'extracció i la separació) i social, i relacionades amb la salut (hi ha problemes d'escolarització, en ser una comunitat poc poblada i amb pocs recursos, cosa que també té repercussió en la malnutrició). i un altre factor destacable és el masclisme predominant, que resulta molt desfavorable per a l'organització de les dones *pallaqueras*, que van recollint l'or.

En aquestes condicions, els objectius es van centrar a realitzar un estudi d'impacte mediambiental i social i a establir-hi algunes mesures correctores.

L'estada del professor Josep Maria Mata Perelló es va realitzar durant el mes d'agost. Tanmateix, el projecte es va desenvolupar des del juny del 2008 fins al febrer del 2009.

2009

Projecte: *Estudio de corrección de los asentamientos del barrio de San Camilo, en el Distrito de la Independencia (Ciudad de Lima)*. En aquest projecte, hi va participar exclusivament el professor Josep Maria Mata Perelló, membre i vicepresident de l'ONG Mineria per al Desenvolupament.

El barri de San Camilo se situa en una zona molt inestable de Lima. Això fa que hi hagi esllavissades contínues que afecten la població. L'estudi va consistir en una diagnosi de la problemàtica i l'establiment d'un sistema de prevenció enfront de les esllavissades.

Figura 1. Aspecte general del barri de San Camilo

L'estada del professor Mata a la zona d'estudi va tenir lloc durant l'agost del 2009 (v. figura 1).

2010a

Projecte: *Refuerzo para la clasificación de las muestras del Museo de la Universidad de Oruro*. En aquest projecte, a més del professor Mata, també hi va participar activament Lisard Torró, responsable del projecte. Aquest projecte formava part de

les activitats de l'ONG Mineria per al Desenvolupament, realitzades a través del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC.

A la Universidad Técnica de Oruro, hi havia una col·lecció molt important de minerals i de roques, que s'emprava per a l'ensenyament de la mineria. Malgrat la seva importància, estava en un cert desordre. La tasca va consistir a ordenar, classificar i donar un suport informàtic a les diferents col·leccions geològiques.

L'estada del professor Josep Maria Mata Perelló es va produir durant el mes de juliol, per bé que també hi va fer estades més curtes al mes de setembre, coincidint amb el projecte següent.

2010b

Projecte: Cursos sobre el patrimoni geològic i miner, i el seu aprofitament com a eina de desenvolupament social i econòmic, realitzats a la Universidad Técnica de Oruro i a la Universidad Nacional "Siglo XX" de Llallagua (Bolivia). En aquest projecte, hi va participar exclusivament el professor Josep Maria Mata Perelló, membre i vicepresident de l'ONG Mineria per al Desenvolupament.

El coneixement i la utilització posterior del patrimoni geològic i miner pot esdevenir una eina interessant per al desenvolupament social i econòmic d'una zona, especialment si està relacionada amb la mineria. Aquesta utilització es pot incloure dintre de tasques relacionades amb el geoturisme.

L'estudi es va fer durant dos períodes diferents: agost i setembre de l'any 2010, coincidint amb les tasques del projecte anterior.

2011–2012

Durant l'any 2011, no es va participar en cap projecte. Finalment, l'any 2012 es van reforçar diferents projectes des de Manresa, en el marc de les activitats de l'ONG Mineria per al Desenvolupament, efectuades a través del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC. Entre aquestes activitats, cal esmentar les següents:

– Contribució a la sostenibilitat de la petita mineria del sud del Perú
– Estudi per desenvolupar una proposta per a la remediació *in situ* d'aigües àcides de mina
– Estudi tècnic i avaluació de les labors mineres, del procés d'extracció i de la planificació per tal de formular solucions tècniques i pràctiques als problemes identificats a les cooperatives 15 de Agosto i Rayo Rojo de Bolívia

A partir de l'any 2013, el professor ja no intervé en cap altre esdeveniment realitzat a través del Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC. Tanmateix, segueix com a vicepresident de l'ONG, Mineria per al Desenvolupament.

Els viatges a través dels programes CYTED

Durant un període llarg, que va del 2002 al 2016, el professor Josep Maria Mata Perelló participa en diferents programes CYTED (Programa Iberoamericano de Ciencia y Tecnología para el Desarrollo), centrats en diverses accions: fonamentalment, en el Patrimoni Geològic i Miner, però també en les tasques d'utilització d'aquest patrimoni.

Aquestes tasques s'han dut a terme a través de tres accions, diferenciades en la seva temàtica i en el temps:

1. **Patrimoni geològic i miner**, amb la intervenció de diverses institucions d'Argentina, Bolívia, el Brasil, Catalunya (el professor Mata), Colòmbia, Cuba, l'Equador, Espanya i Portugal. Aquesta acció és liderada per Roberto Villas-Bôas, del Centro de Tecnología Mineral (CETEM) de Brasil i dona lloc a diverses reunions, entre elles a Zaruma-Portovelo (Equador) i a Potosí-Santa Cruz de la Sierra (Bolívia).

2. **RUMYS (*Rutas minerales de Iberoamérica y ordenamiento territorial: un factor integral para el desarrollo sostenible de la sociedad*)**. Hi participen diferents institucions del Brasil, Catalunya (el professor Mata), l'Equador, Espanya, Hondures, Mèxic, Portugal i Xile. Aquesta acció és coordinada pel professor Paul Carrión Mero de l'ESPOL de Guayaquil (Equador). En el marc d'aquesta acció, es fan diverses reunions, especialment a Guayaquil (Equador), a Cusco (Perú) i al Parral (Mèxic). A la reunió de Cusco es visita la Mina de Tintaya (v. figura 2).

3. **REUSE (*Reutilización de Espacios Mineros*)**. En aquesta xarxa, hi intervenen diverses institucions de l'Argentina, Bolívia, el Brasil, Catalunya (professor Mata), Colòmbia, l'Equador, Espanya, Portugal i Xile. L'acció és liderada per Isabel Martínez de la Universidad de Concepción (Xile). Se'n fan diverses reunions a Belo Horizonte, a Concepción i a Guayaquil.

En aquesta mateixa publicació, altres autors, com Octavio Puche Riart i Paúl Carrión Mero, ja s'han referit a algunes d'aquestes activitats. Per tant, ara no cal estendre-s'hi.

Els viatges a Potosí per a la UNESCO

El professor Josep Maria Mata Perelló va participar en dues missions organitzades des de la UNESCO, per tal d'estudiar la situació del Cerro Rico de Potosí, atès que

hi havia una sèrie de preocupacions sobre l'estat de la muntanya. Aquesta situació va alertar la UNESCO, fins al punt que es va estudiar la possibilitat que aquest indret continués figurant o no dins de la categoria de Patrimoni de la Humanitat.

Concretament, l'any 2006 es va fer una missió, en què Josep Maria Mata Perelló va participar com a tècnic, al final de la qual es va emetre un dur comunicat que alertava de la greu situació de la muntanya i feia un conjunt de recomanacions que s'havien de seguir perquè l'indret no perdés la categoria de Patrimoni de la Humanitat.

Malgrat això, la majoria de les condicions no es van complir. Aleshores, pocs anys més tard (2011-2012), es va fer una nova missió, que en aquesta ocasió fou dirigida per Josep Maria Mata Perelló, el qual va demanar que s'hi integressin diversos professionals procedents de diferents països: Enrique Orche (Espanya), Jorge Molina (Colòmbia), Jordi Fleta (Catalunya) i Miguel Chávez (Equador). Aquest equip es va traslladar a Potosí, hi va fer estudis de camp i en va emetre un informe, en el qual es recollien moltes de les inquietuds del primer informe. Al mateix temps, es van fer una sèrie de recomanacions i s'aconsellava que, si no se seguien, l'indret podria perdre la categoria de Patrimoni de la Humanitat i ser eliminat de la llista de la UNESCO[1].

Posteriorment, arran de l'informe i atès que la situació no va millorar, el Cerro Rico de Potosí va passar a la categoria de Patrimoni en Perill.[2]

---

1 Quiroz Terán, M., 2012. Reportaje. El Cerro Rico de Potosí sale de terapia intensiva en Bolivia. A: Viajaratope.com. Noticias cruceros, hoteles y resorts [en línia]. Viajaratope.com, 12 març 2012. [Consulta 20 març 2020]. Disponible a: <http://www.viajaratope.com/Noticias-3364-El-Cerro-Rico-de-Potosi-sale-de-la-terapia-intensiva.html>.

PIEB., 2012. Recomiendan parar actividades en la cúspide del Cerro Rico. A: Bolivia.com [en línia]. Interlatin Corporation, 4 setembre 2020. [Consulta 20 març 2020]. Disponible a: <https://www.bolivia.com/actualidad/nacionales/sdi/45513/recomiendan-parar-actividades-en-la-cuspide-del-cerro-rico>.

Cornejo, H., 2011. Misión de la Unesco inspecciona el Cerro Rico de Potosí en riesgo de desplome. A: Panamá América [en línia]. Editora Panamá América, 24 maig 2011. [Consulta 20 març 2020]. Disponible a: <https://www.panamaamerica.com.pa/node/687839>.

2 El Potosí., 2011. Unesco le quita título de Patrimonio de la Humanidad a Potosí. A: *Diario El Potosí* [en línia]. Editora del Sur, 28 desembre 2015. [Consulta 20 març 2020]. Disponible a: <https://elpotosi.net/local/20151228_unesco-le-quita-titulo-de-patrimonio-de-la-humanidad-a-potosi.html>.

Acabada la missió, el professor Mata va fer diverses visites més al Cerro Rico de Potosí, arran de les quals va proposar crear el Geoparc de Potosí, atenent el gran patrimoni geològic i miner existent la muntanya[3].

Figura 2. Cerro Rico de Potosí. Cràter format al cim de la muntanya per subsidència minera, 2011

Per diverses raons, aquest geoparc no ha arribat mai a ser una realitat. Mentrestant, la ciutat i el Cerro Rico han perdut la categoria de Patrimoni de la Humanitat i ara figuren a la llista de Patrimoni en perill, tot esperant que tard o d'hora la situació es pugui refer.

3 EFE., 2012. Geoparque en el Cerro Rico de Potosí permitirá preservarlo. A: *Opinión. Diario de circulación nacional* [en línia]. Coboce Ltda- Editora Opinión, 10 març 2012. [Consulta 20 març 2020]. Disponible a: <https://www.opinion.com.bo/articulo/el-pais/geoparque-cerro-rico-potosi-permitira-preservarlo/20120310120400407885.html>.

Figura 3 Arco de Cobija i el Cerro Rico de Potosí, 2011

Els viatges de curs del Màster de la UPC a Oruro, 2009-2012

Durant el període 2009-2012, el professor Josep Maria Mata Perelló fa una sèrie de viatges a Bolívia, concretament a la població d'Oruro, amb finalitats docents a la Universidad Técnica de Oruro (UTO), com a conseqüència de l'extensió a Bolívia del programa Màster en Recursos Naturals i Contaminació que s'imparteix des de fa temps a la UPC. En virtut d'uns acords entre la UPC, l'AECI i la UTO, aquests estudis es comencen a impartir a Bolívia, d'una manera equivalent als que s'imparteixen a Catalunya, formant part del mateix programa de màster. Aquesta circumstància fa que un conjunt important de professors del Departament d'Enginyeria Minera i Recursos de la UPC viatgin a Oruro per impartir aquestes classes. Entre aquests professors, hi ha en Josep Maria Mata Perelló, que durant els anys 2009-2012 hi fa els viatges que s'indiquen a continuació.

Durant la docència del Màster, es van fer diverses visites docents a diferents indrets de Bolívia, com ara a les explotacions mineres i al Museo Ferroviario de Machacamarca.

2009

Setembre. Docència de les matèries Patrimoni Geològic i Patrimoni Miner a la UTO. Conjuntament amb el professor Mata, hi intervenen Jorge Molina (Universidad Autónoma de Colombia, Medellín) i Paúl Carrión (Escuela Superior Politécnica del Litoral, Guayaquil).

2010

Setembre. Participació al Seminari de Recursos Naturals i Contaminació, realitzat a la UTO. En aquest seminari, hi intervenen diversos professors de la UPC, com David Parcerisa i Pura Alfonso, de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM).

2011

Desembre. Participació en els tribunals en què s'avaluen els treballs de màster realitzats pels seus participants. Aquest tribunal està format pels professors de la UPC Joan Jorge i Pura Alfonso, de l'EPSEM.

2012

Març. Continuació i cloenda de les activitats del tribunal i del Màster de Recursos Naturals i Contaminació. En aquest tribunal, hi participen els mateixos professors que l'any 2011.

Els viatges per al projecte de recerca de l'AECID a l'Equador. Projecte AP/44278/11/2012. *Plan integral de gestión de los recursos naturales de la microrregión alta de la provincia de El Oro (Ecuador). Acción preparatoria*

Durant l'any 2012, el professor Josep Maria Mata Perelló fa diversos viatges a la República de l'Equador, amb motiu d'un projecte de recerca de l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional per al Desenvolupament (AECID), el Projecte AP/044278/11/2012. *Plan integral de gestión de los recursos naturales de la microrregión alta de la provincia de El Oro (Ecuador). Acción preparatoria.*

Se centra fonamentalment a la Provincia del Oro, a les immediacions de les poblacions de Zaruma i Portovelo. El projecte es centra fonamentalment a impulsar el projecte d'un futur Geoparque de la Provincia del Oro (Zaruma, Portovelo i Machala). Amb aquesta finalitat, es fan diverses visites a la zona i reunions amb les

autoritats locals i provincials. Concretament, les tasques principals que s'hi desenvolupen són:

Febrer del 2012

Reunió inicial a Guayaquil, Machala i Zaruma. A partir d'aquesta reunió, s'estableixen les línies generals de l'execució del projecte. Intervenen a la reunió diversos professors de l'Escuela Superior Politécnica del Litoral (ESPOL, Guayaquil), conjuntament amb el professor Josep Maria Mata Perelló, de la UPC.

Juny del 2012

Es fa la segona reunió de coordinació, a les mateixes poblacions que la primera. Hi participen diversos professors de l'ESPOL, conjuntament amb el professor Josep Mata. Durant la reunió, es fa un taller d'identificació del patrimoni geològic i miner a la població de Zaruma.

Desembre del 2012

Darrera reunió del projecte, a les mateixes poblacions. Alhora, s'organitza un simposi a Guayaquil sobre el patrimoni geològic i miner, en què participen diversos professors de l'ESPOL, conjuntament amb el professor Josep Maria Mata Perelló, de la UPC.

Viatges cap a Veneçuela

Al llarg de diversos anys, en Josep Maria Mata Perelló fa uns quants viatges a Veneçuela, que no arriben a formar part de cap programa, sinó que són fruit de diverses invitacions formulades des d'aquell país. El primer viatge el realitza el 2009 i els següents, als anys 2012 i 2016.

2009

Durant el mes de març del 2009, efectua el primer viatge a Veneçuela, concretament a les illes de Margarita i de Cabagua, En aquests indrets, té lloc la I Conferencia Latinoamericana y del Caribe de Geoparques, que compta amb l'assistència de diversos països de l'Amèrica Central i del Sud. El professor Josep Maria Mata Perelló hi presenta una ponència sobre el Geoparc de la Catalunya Central i fa una visita de camp a l'illa de Cabagua (v. figura 7).

2012

Durant el mes d'agost de l'any 2012, fa una segona visita a Veneçuela. En aquesta ocasió, primer va a Yaracuy, on es desenvolupar el *Simposio sobre Patrimonio Geológico y Minero. Los geoparques*. Posteriorment, el professor Mata es desplaça a la Guaiana, amb la intenció d'arribar a Santa Rosa, on hi va haver una antiga missió de caputxins catalans que van desenvolupar una de les primeres fargues de l'Amèrica del Sud, i arriba fins a l'indret on hi va haver aquesta farga, de la qual tan sols queden unes poques restes.

2016

Durant el mes de gener del 2016, fa la tercera visita a Veneçuela i torna a Yaracuy, on té lloc un nou simposi sobre geoparcs. En aquell moment, s'està gestant un projecte sobre les Minas de Aroa, unes antigues explotacions de coure amb un patrimoni miner important que s'està intentant recuperar, alhora que es volen fer visitables les antigues explotacions mineres.

Figura 4. Part de l'expedició cap a les Minas de Aroa

Figura 5. Patrimoni miner de les Minas de Aroa

Uns viatges aïllats a Panamà i a Colòmbia

Entremig dels viatges a Veneçuela, va fer un viatge aïllat a Panamà al mes de gener de l'any 2014, on va dictar una sèrie de conferències a la Universidad de Panamà sobre patrimoni geològic i patrimoni miner i el seu aprofitament.

Aquell mateix any, entre final de març i començament d'abril, es va desplaçar a Colòmbia, concretament a Nariño, per conèixer de prop el projecte de creació d'un geoparc a la zona, situada al sud de Colòmbia, molt prop de la frontera amb l'Equador.

Els viatges a Mèxic

Finalment, els darrers viatges del professor Josep Maria Mata Perelló pel continent americà els va fer a Mèxic durant els anys 2013 a 2015, coincidint temporalment amb els viatges a Veneçuela, Panamà i Colòmbia. Anteriorment, l'any 2009, ja havia anat al Parral, en el marc del projecte RUMYS (CYTED). La cronologia d'aquesta darrera sèrie de viatges i la seva temàtica són les següents:

2013

Fa un primer viatge a l'estat d'Hidalgo, on dicta una sèrie de conferències a la Universidad Autónoma del Estado de Hidalgo. Les conferències són de temàtica diversa: patrimoni geològic, patrimoni miner, geoturisme, geoparcs...

2014

Al mes de desembre, visita la Baixa Califòrnia, per tal de formar part del tribunal de tesi doctoral que ha d'avaluar el treball de José Luis Cortés, a la Universidad de Baja Califòrnia, a Ensenada.

Durant aquest viatge, també visita l'antiga farga de San Juan de Campistrano, situada a l'Alta Califòrnia.

2015

Durant el mes de març, fa una nova visita a l'estat d'Hidalgo, amb la finalitat de pronunciar-hi una nova conferència sobre els geoparcs. Aquesta xerrada constitueix el punt de partida de la gestació del futur Geoparque Comarca Minera d'Hidalgo, que es va consolidant a poc a poc: la xerrada que hi va fer l'any 2013 va aconseguir interessar diferents estaments universitaris (Universidad Autónoma de México, Universidad Autónoma del Estado de Hidalgo) i polítics.

2016

Durant el mes de novembre, hi fa la darrera visita, en aquest cas destinada a inventariar l'important patrimoni miner del Geoparque Comarca Minera d'Hidalgo.

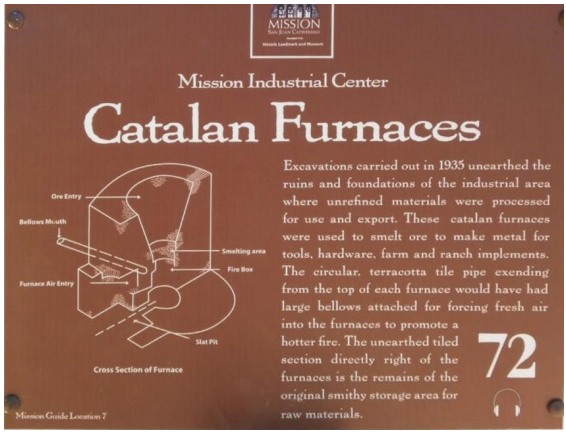

Figura 6. Cartell indicatiu de l'indret de l'antiga farga catalana de San Juan de Campistrano

Figura 7. Restes mineres de l'estat d'Hidalgo. Mineral del Chico

Mis viajes con Mata

Francisco Bravo Bastida

Conocí a Mata en septiembre de 1971. Yo estaba cursando el preuniversitario (Preu) y había suspendido el curso en junio, de modo que no podría matricularme en la universidad para el curso siguiente. Decidí entonces, con gran sorpresa de mis padres, cambiar de objetivo en mis estudios: en vez de cursar la carrera de Ciencias Geológicas, que es lo que quería hacer en un principio, me matricularía en la Escuela de Ingeniería Técnica de Minas de Manresa. Aproveché que se podía hacer matrícula libre y me presenté en septiembre de aquel año a la asignatura *Mineralogía* de primer curso, que impartía el profesor Mata. A pesar de que entonces me sabía de memoria un montón de minerales y sus propiedades, mi sorpresa fue mayúscula al sacar en el examen de septiembre, sin haber ido un solo día a clase durante el curso anterior, una nota de 7. Huelga decir que antes de realizar dicho examen no conocía ni de oídas al profesor Mata.

En febrero de 1972, apareció una convocatoria extraordinaria, la última para los alumnos que tuvieran un solo grupo (Ciencias o Letras) pendiente del Preuniversitario, ya que el curso 1971-1972 sería el primero con un nuevo curso de acceso a la universidad, el COU, y a los alumnos con un solo grupo pendiente se nos permitía acabar el curso de Preu en una convocatoria extraordinaria.

Así pues, en ese mes de febrero aprobé el grupo de Ciencias pendiente, finalicé el Preu, abandoné la idea de ser ingeniero y me fui a la Facultad de Ciencias Geológicas al curso siguiente (1972-1973). Tras fracasar en ese primer año, volví a dejar los estudios y me marché al ejército (entonces la "mili" era obligatoria y, cuanto antes la pasases, mejor para continuar los estudios o trabajar). A la vuelta del servicio militar, estudié Historia (mi otra pasión, junto con la Geología), carrera que, ante la sorpresa de mi padre (que no creía que acabase ninguna, ya que esta era la tercera que empezaba), acabé en 1980.

Dos años más tarde, en la primavera de 1982, trabajando ya de profesor no numerario (que entonces eran llamados popularmente "penenes"), vi un anuncio de un curso de Mineralogía en el Colegio Oficial de Doctores y Licenciados de Cataluña. Por curiosidad y ganas de salir al campo, después de años de no buscar minerales, me apunté. Me di cuenta de que el profesor del curso era aquel de la Escuela de Manresa que me había dado el 7 en Mineralogía; no había vuelto a saber nada de él desde 1972 en que me fui de la Escuela de Minas.

Después de todos estos años, lo volví a encontrar e iniciamos una amistad que, con algunos altibajos ("*me cag…*"), ha llegado hasta hoy. Fin de mis referencias personales. Los viajes con Mata –a pesar de la amistad de tantos años, raramente le

llamo Josep Maria; Mata es más corto– han sido variados e intensos en estos más de 35 años. Ha habido dos etapas:

En los primeros años (1980-1990)

El objetivo casi exclusivo de estos viajes era la búsqueda de minerales en las minas y escombreras de casi toda España, de Portugal y del sur de Francia. Los viajes se realizaban los fines de semana (generalmente por Cataluña, dada la disponibilidad de tiempo) o en períodos de vacaciones escolares, como Navidad, Semana Santa o verano (entonces recorríamos el resto de España y los países vecinos). Los cursos que habían nacido en el Colegio de Licenciados estaban orientados especialmente a un público de profesores de secundaria que quería refrescar sus conocimientos de geología (sobre todo, los biólogos que impartían Ciencias Naturales en secundaria). Y también acudía algún aficionado a la mineralogía, como yo y otros que irían viniendo (Mata, para quién no lo conozca, es uno de los máximos especialistas en minerales de España, como lo certifica su tesis doctoral). Los cursos acabaron siendo muy populares, dado que desde finales de los años noventa la Generalitat exigía a sus profesores cursos para reconocerles la antigüedad y para la promoción interna. En un corto espacio de tiempo, los ocho o diez que viajábamos a la búsqueda de minerales acabaron transformándose en verdaderas caravanas de treinta y cuarenta personas, que llenábamos las carreteras (cada uno en su coche, ¡eso sí!) y los hoteles de la ruta.

Así pues, a finales de los noventa se acabó la "etapa romántica", en que viajábamos en 2-3 coches, Mata con sus mapas de 1:50.000 del MTN de España, en los cuales había ido anotando, a lo largo de sus viajes de años por España, dónde se hallaba cada mina y su correspondiente escombrera. Pero, claro, las minas y las pistas que llevan a ellas cambian con el tiempo. Y, a veces, para encontrar (o no) una mina nos pasábamos medio día, pista arriba-pista abajo y vuelta a empezar, o andado kilómetros y kilómetros campo a través. Era surrealista ver a Mata con su *Dyane 6* amarillo a toda pastilla por las pistas con las casetes de Peret a todo trapo; parecía una mariposa entre los árboles del bosque.

Por cierto, Mata y la velocidad eran casi lo mismo: 100-120-1… ¡todas las velocidades eran posibles con él! Pero claro, cuando a finales de los noventa empezaron a proliferar los radares en las carreteras, las multas de velocidad le hicieron comprender aquello de "velocidad máxima en todo el país: 120 km/h". Los alumnos de la Escuela de Minas de Manresa eran más comprensivos con él que los radares: "Mata no corre, vuela bajo."

Otra vertiente de Mata han sido sus coches en todos estos años: una persona como él, que se pasa la vida recorriendo miles de kilómetros por pistas de monta-

ña, sería lógico que tuviese un todoterreno (varios, en estos años); ¡pues no! Según algunas noticias que me llegaron, a comienzos de los ochenta había tenido un *Jeep Comando* (modelo derivado del *Jeep* americano de la II Guerra Mundial), pero no le gustó porque lo metió en un río (precisemos: río arriba, como en una pista) y le reventó el cárter. Desde entonces, solo ha tenido coches de serie, que milagrosamente le han ido "aguantando" en sus "paseos" (campo a través, se entiende) por el campo. La lista es larguísima: dos *Dyane 6*, varios *Ibiza*, un *Ford Fusion*, un par de *Suzukis…* y el actual *Dacia Sendero*, que "parece que va aguantando". Su mecánico, un individuo con un pequeño taller de toda la vida, es casi un miembro de la familia, pues siempre le está haciendo algo al coche del momento para que "aguante".

Durante la "etapa romántica" de los ochenta, uno de los hechos más sobresalientes cuando estábamos de viaje era la necesidad de encontrar un teléfono: Mata llegaba a un pueblo, en invierno o en verano, y, antes de pedir una bebida, lo primero que preguntaba en el bar era: "¿Dónde hay un teléfono?", pues el doctor Mata, cuando viaja, está ya preparando la siguiente salida y diseñando las que vendrán después.

A finales de los noventa

La extensión del uso del teléfono móvil y el ordenador personal fueron verdaderos regalos caídos del cielo para nuestro amigo: ¡Por fin podría comunicarse sin fronteras físicas ni mentales! Con el tiempo, el móvil acabará siendo su oficina sobre ruedas. Carretera en cualquier lugar de Cataluña o del resto de España: *bip- bip-bip… "Hola, soy Mata. ¿Quién eres?… Ah, fulanito. Pues sí, el Congreso de… ya está encarrilado…"* Y otra vez: *bip- bip-bip… "Hola, soy Mata… Del Curso… ya tengo cerrada la inscripción y las ponencias…"* Una vez, en un recorrido de 100 km, conduciendo yo y Mata de copiloto, llegó a recibir veinte llamadas. Lo dicho: ¡la oficina sobre ruedas! Y cuando no le llamaban, llamaba él…

Cuando a las doce o a la una de la madrugada se retira a dormir en el hotel, Mata comienza a mandar correos a diestro y siniestro sobre los viajes futuros. Mucha gente se extraña de ver que manda un correo a las cuatro de la madrugada y que a las ocho de la mañana ya está tomando su té y su galleta en el bar del hotel. Y así un día tras otro. Entonces, surge la pregunta: ¿Cuándo duerme? Hay quién dice que es un vampiro; yo prefiero pensar que duerme como los gatos: pequeños momentos que descansan el cuerpo y te dan vitalidad.

En los últimos noventa y hasta hoy, las cosas han ido cambiando mucho desde la "etapa romántica". Los minerales han perdido su preminencia en los viajes y han pasado a ser un elemento más. La explicación podría ser que, desde fines de los noventa, la afluencia de profesores de secundaria, por un lado, y de aficionados a la naturaleza, por otro, hicieron que la búsqueda exclusiva de minerales quedase

como muy insuficiente para el nuevo público. Así, se ha ido evolucionando hacia la observación de la geología en su conjunto, la ecología e incluso, ya en el siglo xxi, la arqueología (visitas a yacimientos arqueológicos), la historia (visitas a museos) y el arte (iglesias, catedrales, monasterios…). Por tanto, se puede decir que hemos pasado de los viajes monográficos de minerales en los ochenta a unos viajes que podríamos denominar culturales (dada la amplitud de sus objetivos). Considero que es una evolución natural y que estos viajes de hoy son quizás más interesantes y completos que los de la década de los ochenta.

Si de una cosa me arrepiento de estos 35 años de viajes con Mata es que he dejado suelto uno de mis principales defectos: la vagancia (¡perdón!, había dicho que no hablaría más de mí). Si de los cientos de viajes, largos y cortos, que he hecho con él en todos estos años hubiese llevado un registro en forma de diario-viaje, seguro que tendría miles de páginas escritas. Y algunas de estas páginas podrían resultar interesantes, divertidas, curiosas… Las anécdotas de estos viajes son infinitas; lamentablemente, solo tengo mi memoria para recordarlas y, poco a poco, se van confundiendo y borrando… ¡Qué le vamos a hacer! ¡Si no fuera y fuese tan vago…! Pero, en fin, lo perdido, perdido. No citaré nombres ni situaciones identificables directamente para que nadie, antiguo viajero o actual, se pueda dar por aludido y molestarse. Contaré solo unas pocas anécdotas:

– En cierta ocasión, vino con nosotros una chica que recogí yo personalmente en una ciudad de la Cataluña interior de buena mañana. Al subir al coche, le dije con amabilidad que, si le parecía bien, haríamos un pequeño fondo de dinero para pagar la gasolina, pues íbamos a recorrer 200-300 km aquel día. No dijo nada y en la primera parada se cambió de coche sin darme ninguna explicación. Observé que en la siguiente parada efectuaba la misma operación, y en la siguiente, y en la siguiente… Al final del día, el último automovilista del grupo la dejó en su casa. Había pasado por todos los coches del grupo ¡y no se había gastado un céntimo en gasolina!

– En otra ocasión, dos coches estuvimos buscando a un tercero perdido, sin saber que lo teníamos detrás. Habíamos llegado al hotel y echamos de menos un coche (entonces todavía no había móviles). Pasaron un par de horas y, a medio cenar, preocupados, salimos dos coches a buscar al desaparecido. Este se había parado por el camino con su pasaje a cenar y llegó al hotel por otra carretera, justo cuando acabábamos de salir en su busca los otros dos coches. Entonces, el conductor del coche desaparecido se sintió culpable y salió a buscarnos a los demás. Los dos primeros coches hicimos más de 100 km, estuvimos a punto de quedarnos sin gasolina (madrugada: gasolineras cerradas) y, cuando regresamos al hotel, nos encontramos de frente el coche desaparecido, ¡que nos estaba buscando…!

Afortunadamente, en todos estos años, a pesar de los miles de kilómetros recorridos por España, Portugal y Francia, no hemos tenido ningún accidente grave, ni mucho menos daños personales (salvo un choque en cadena a la entrada de Burgos, en una ocasión, que se saldó con varias abolladuras en los parachoques). No obstante, sí tuvimos un accidente aparatoso en el cual nos vimos envueltos mi coche y yo: Estábamos de viaje por la provincia de Teruel después de unos días de lluvia tras una prolongada sequía. El día era magnífico, la pista por la que íbamos era de una arcilla suave, sin ninguna piedra a la vista. Decidí no poner el 4x4 del coche, dada la bondad de la pista. En un tramo llano y ancho, junto a un muro de piedras que lindaba con la pista, de pronto noté que las ruedas del coche no se agarraban al suelo; el coche giró y, en una rápida patinada, se dirigió contra la pared: lo único que pude hacer fue girar el volante para evitar un fuerte choque frontal con la pared. El coche volcó y se quedó acostado del lado del copiloto. Me resultaba imposible levantar la puerta del conductor, que había quedado hacia arriba. Miré hacia adentro, a mis compañeros de viaje: Mata estaba sentado en el cristal de la ventanilla lateral y solo le veía la coronilla; en la parte de atrás, Marcel·lí (un hombre muy robusto) tenía a Jaume (muchísimo menos robusto que él) sentado en sus rodillas (la imagen de la Moreneta, ¡vamos!). Salimos por la puerta de atrás del coche (la única practicable) y vimos a lo lejos a los demás coches detenidos, sin atreverse a salir sus ocupantes (deberían pensar que nos habíamos accidentado gravemente, o algo peor…). Mi coche tenía dos palmos de barro bajo las ruedas y estaba dentro de una piscina de fango… Al salir, solo oímos a Mata: "¿Dónde están mis chocolatinas?" (Se las estaba comiendo antes del accidente.) Todos contentos al ver que todo quedaba en el susto, le dimos la vuelta al coche entre unos cuantos y continuamos hasta la salida. El único desperfecto del coche fue una abolladura en la puerta derecha y el retrovisor hecho polvo. Entonces creí que la cosa acabaría ahí, pero pocos años más tarde, en un homenaje que le tributamos a Mata en la Escuela de Minas, tras su forzosa jubilación (es de esa gente que tiene la suerte de que le encanta su trabajo, de ahí lo de "forzosa'"), un amigo suyo, en una charla sobre el homenajeado, presentó la foto de mi coche volcado creyendo que era el de Mata. Yo no pude evitar casi gritar: "¡Mi coche!" La explicación era fácil: alguien del grupo había colgado la foto del coche accidentado en internet y el conferenciante, al documentarse, dio con ella en la red, relacionada con Mata.

Bien, basta de anécdotas. Para mí, lo mejor de los viajes de Mata siempre han sido las conversaciones mantenidas en las largas comidas de los viajes (largas porque, al ser tantos, los de los restaurantes se las veían y deseaban para alimentarnos a todos) y, sobre todo, las charlas después de cenar de varios miembros del grupo mientras hacíamos la digestión (un par de horas cada noche) y ante una copa o una cerveza.

Me doy cuenta de que no he dicho casi nada personal de Mata; pues ahí va: es una buena persona, un buen amigo, pero ¡ay!, nadie es perfecto: todo va bien hasta que se oye un "*me cago en D...*" En ese momento, ya puedes guarecerte en algún sitio, porque estalla la tempestad. Unos pocos minutos después se calma, te pide disculpas y todo vuelve a ser como antes… En verdad, nadie (¡ni yo!) es perfecto. Finalmente, en cuanto a los cientos de personas que han venido a los viajes desde los comienzos, las hay de tres tipos básicos:

a) Aquellas que ves una o dos veces y luego ya no ves nunca más.

b) Aquellas que vienen una vez y luego, aunque sea con años por en medio, siguen volviendo.

c) Los que comenzamos con él (en los ochenta) y hemos seguido asistiendo regularmente a la mayoría de las salidas. De estos últimos, creo que solo quedamos Jaume y yo (si olvido a alguien, ¡disculpas!).

Finalmente, como despedida, pienso que seguiremos con Mata y sus viajes mientras el cuerpo y el bolsillo aguanten…

Mata en Bolivia

Carlos Serrano, Potosí

En julio de 1997, conocí a Josep Maria Mata Perelló, el cual, junto con Octavio Puche, organizó un simposio en el 49º Congreso Internacional de Americanistas, que tuvo lugar en la Pontificia Universidad Católica del Ecuador, en Quito.

Al ser este un megacongreso, muchos de los simposios programados no se llevaron a cabo, entre ellos, uno en el cual yo debía presentar dos ponencias. Así que Puche y Mata me propusieron que presentara mi contribución sobre la arqueología industrial de los ingenios coloniales potosinos en su grupo de trabajo.

Mata me patrocinó como miembro nato de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM), cuya actividad se desarrolla desde enero de 1998 hasta hoy.

En septiembre de 1998, Mata me invitó a participar en el II Congreso Europeo de Latinoamericanistas (sesión: "Minería y metalurgia en el mundo latinoamericano"), organizado por el Consejo Europeo de Investigaciones Sociales de América Latina y la Martin-Luther-Universität de Halle-Wittenberg (Alemania). Por razones económicas, no pude asistir personalmente a dicho evento, pero mi charla fue presentada por el doctor Mata Perelló.

Al poco tiempo, en mi calidad de director de Posgrado de la Universidad Autónoma Tomás Frías de Potosí (Bolivia), invité a Josep Maria a impartir un curso de especialidad sobre gestión de recursos (octubre de 1998), que colmó las expectativas de los colegas participantes.

En febrero de 2002, Josep Maria organizó un viaje para un grupo de expertos en minería de diversos países, del CYTED, y me pidieron que les hablara sobre la historia minera potosina. Mi ponencia versó sobre "Minería y medio ambiente en la colonia". A raíz de esta presentación, Arsenio González me propuso que impartiera un módulo de un máster que él estaba planificando en La Rábida (España).

Entre otras actividades, cabe destacar que él estuvo en Potosí delegado por ICOMOS y por la UNESCO en noviembre de 2005, para tratar del asunto de la seguridad del Cerro. De forma inteligente, incluyó las recomendaciones siguientes en su Dictamen sobre la estabilidad del Cerro Rico de Potosí:

– La continuidad de las actividades mineras y, por consiguiente, del trabajo en el Cerro Rico de Potosí.
– La salvaguarda de todos los derechos humanos de los trabajadores y de sus familias.

– La seguridad minera integral en todas las actividades relacionadas con los trabajos mineros.
– La seguridad de la población civil de Potosí, ante cualquier desprendimiento o movimiento de los *sucus*.
– La salvaguarda del patrimonio del Cerro Rico de Potosí en todos sus aspectos y, en especial, en lo referente al patrimonio del trabajo.
– La salvaguarda del medio ambiente y el medio natural, tanto del Cerro como de todas las zonas afectadas por las actividades mineras.

Aquí debo hacer otro paréntesis y referir una anécdota. Josep Maria se vino en taxi desde Cusco (Perú) hasta Potosí (Bolivia). Llegó por la noche, nos reunimos en un restaurante y él pidió su sopa, otro plato y un buen chop de cerveza, y casi a medianoche nos retiramos a descansar. A él no le afectó ni la altura (la ciudad está a 4.000 m sobre el nivel del mar) ni la comida. Al día siguiente, estuvo en la cumbre del Cerro observando el gran hundimiento. Otro día, subimos por encima de los 4.400 m de altura y sacamos fotografías de uno de los trabajos en el Cerro que se remonta a la época de la colonia, la veta Tajo Polo. Luego, contratamos un taxi y él fotografió otros lugares de la ciudad y los que se relacionaban con la actividad minera. El último día, tomó un taxi para Sucre y de ahí voló a La Paz y regresó a su país.

Mata es un colega que apoya la divulgación de la investigación en muchos países suramericanos. Personalmente, fui invitado al I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el contexto de la Historia de la Humanidad: Pasado, presente y futuro, que tuvo lugar en Mequinenza en julio de 2006.

Y ahí va otra anécdota. Para una tarde, estaban programadas dos excursiones, de modo que los participantes podíamos escoger entre un recorrido por el río Ebro (al mando del barco estaba Mata) o visitar la mina y la planta de la Carbonífera del Ebro. Yo me decidí finalmente por esta última, pero los colegas me contaron la destreza de nuestro amigo y capitán.

En junio de 2010, nos volvimos a encontrar en el Ecuador. Si bien yo fui invitado al I Seminario Taller Internacional sobre Patrimonio Geológico, Minero y Metalúrgico que tuvo lugar en Loja formalmente por el INIGEMM, fue a sugerencia de Mata que los organizadores se pusieron en contacto conmigo.

Su mayor contribución a la defensa del patrimonio geológico-minero y metalúrgico boliviano fue la organización del I Congreso Nacional de Patrimonio Geológico-Minero de Bolivia en septiembre de 2010, al cual asistieron colegas de Bolivia, Colombia, el Ecuador y España, y algunos participantes del curso de posgrado presentamos allí nuestros trabajos.

Asimismo, Mata organizó el curso de posgrado “Recursos naturales y medio ambiente”, que patrocinaron la UPC, la Universidad Técnica de Oruro, la Bolhispania

y la Vicepresidencia del Estado Plurinacional de Bolivia. En dicho curso, me invitó a impartir el módulo "Historia de la minería boliviana".

En enero de 2011, cuando yo me estaba recuperando de dos operaciones, llegaron nuevamente Mata y sus colegas de Manresa para asistir a unas jornadas y tuvieron la gentileza de visitarme en mi casa. Lamentablemente, no pude acompañarles ni a las jornadas ni a visitar una de las más grandes operaciones mineras en el departamento: la Minera San Cristóbal. A su retorno, me visitaron de nuevo para despedirse.

En mayo de 2011, llegaron los miembros de la misión de ICOMOS para conocer de cerca los trabajos mineros en el Cerro Rico de Potosí. Junto a Enrique Orche (España), estaban Josep Maria Mata, Jorge Molina (Colombia), Francisco Chávez (Perú) y Francisco Salgado (México). Sus sugerencias para rellenar uno de numerosos tantos hundimientos ahora se están practicando en la cumbre, aunque no se está utilizando exactamente el material que ellos habían recomendado.

En octubre de 2011, fui invitado nuevamente por Josep Maria a participar en el XII Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero y en la XVI Sesión Científica de la SEDPGYM sobre "Valorización de elementos geomineros en el contexto de los geoparques", que tuvieron lugar en Boltaña (Huesca), organizados por el Geoparque de Sobrarbe, la Comarca de Sobrarbe y la SEDPGYM.

Algunos de los participantes realizamos una excursión por el Circo de Barrosa y las Minas de Parzán, dirigida por Belmonte y Mata. Por la tarde, fue inaugurado el evento y la SEDPGYM homenajeó a Josep Mata.

Finalmente, en febrero de este último año, nos volvimos a ver en Potosí. Él y sus colegas, además de sus obligaciones, atendieron a una doctoranda paceña con quien colaboro que quiere realizar su trabajo de investigación sobre un geoparque en el Cerro de Potosí.

Con estas sencillas palabras, quiero agradecer a Josep Maria las numerosas invitaciones que me ha cursado para participar en eventos organizados por él, así como el trabajo que hemos realizado conjuntamente, además de haberme puesto en contacto con tantos colegas de diversos países y, en especial, de España.

Le deseo mucha ventura y bienestar para que en el puesto en que esté siga coadyuvando al desarrollo científico de cuadros de expertos en nuestros países. Su nombramiento de *Magister Honoris Causa* viene a premiar su larga vida profesional.

Mil felicitaciones, estimado amigo.

Els records dels viatges amb en Josep Maria Mata

Josep Antoni Herrera

Introducció

Em dic Josep Antoni Herrera i Sancho, i sóc de Vilanova i la Geltrú. La meva relació acadèmica i personal amb el doctor Mata va començar pels volts del 1992, quan llavors jo era el cap dels seminaris de Geologia i Biologia, i professor titular de COU i de batxillerat a Vilafranca del Penedès. I es va perllongar ininterrompudament fins al 2005, en la lectura final de la meva tesi doctoral, de la qual ell fou el director. Van ser, doncs 13 anys ben intensos, amb tots els seus cursos i sortides. I quan dic tots vull dir tots. Tots els caps de setmana i festius; les vacances d'estiu, de Nadal i de Setmana Santa; els "ponts, pontets i viaductes" (com ell mateix els anomenava), sense excepció. Primer, com a alumne força aplicat. Després, com a ajudant de camp. Finalment, compartint amb ell la responsabilitat i la docència (en les meves especialitats) com un complement més als seus cursos de camp. D'aquí el sobrenom que em van donar alguns companys i els alumnes: "el segon" o "*el jefe II*". Jo crec, però, que té més a veure amb l'ordre seqüencial de reposició i reparació automàtica en la caravana de transport. M'explico: El doctor Mata sempre l'hem conegut al volant d'un nombre quasi infinit de successius models del conegut i rústic Seat Ibiza. No en volia cap altre. Sempre el model antic. I, com ja hem comprovat científicament tots, no és que el doctor Mata conduís molt ràpid, no: simplement és que volava ras! I llavors es perdien el segon cotxe, el tercer, el quart..., i així successivament. Més de 12 o 15 cotxes perduts i escampats arreu, entre tres o quatre pobles diferents, entre vinyes, guarets, arrossars, salines, ramats, granges, riuets i rierols, fondalades sense sortida..., i només un cotxe a la bocamina: el d'en Mata.

Per instint de supervivència (el desert dels Monegros té males bromes si et perds, i sé de què en parlo perquè m'hi he criat) i també per pura casualitat (precedent habitual de la descoberta científica), vaig adonar-me que si interposava com a segon cotxe de la caravana de seguici el meu, un 4x4 Nissan Patrol blau marí (encara en servei), el seu volum destacat sobresortia prou perquè la resta de la caravana l'identifiqués a cada cruïlla, desviament, etc., i així em podíem seguir a mi. I jo al doctor Mata? Bé, com comprendreu, un Nissan Patrol no pot competir de cap manera amb el rapidíssim vol rasant i brogent d'un caça-Seat Ibiza, pilotat per l'expert comandant Mata, amb milions d'hores de vol acrobàtiques a sobre. S'imposava llavors experimentar científicament el seguiment per pilotatge automàtic intuïtiu. M'explico de nou: Enlairat el doctor Mata i perdut entre la polseguera consegüent, quan aquesta sedimentava un xic per acció de la gravetat i permetia una mínima vi-

sibilitat, llavors "el segon" (jo mateix) iniciava una conducció a cegues inductiva-deductiva. A la primera cruïlla, sempre la de l'esquerra. Entre un rètol indicatiu blau i un altre vermell, sempre "el *rojo*". Entre un trencall del camí i un altre, sempre el més pedregós i estret. Entre un pont i un gual inundat..., finestres amunt i esperant que no t'arrossegui la riuada. Entre dues galeries fosques, sempre la que no te rails i no hi xiula a dins el tren. Si surts de la mina i no veus res, tranquil, no pateixis, és que ja fa hores que s'ha fet de nit!

Però, com va començat tot...?

La meva especialitat en botànica, geobotànica, ecologia i medi ambient, i el meu intens treball de camp des del 1974 per tot el territori peninsular, insular i part del sud de França, així com el meu afany per la renovació constant i per la formació contínua, tant teòrica com pràctica, em conduïren als seus cursos de formació del professorat a la reconeguda "Escola de Mines de Catalunya". Semblava una oferta més, un curs de mineralogia pràctica i un altre de geologia de camp, del Pla de formació contínua tan extens que la Generalitat de Catalunya oferia a tot el professorat a través del departament corresponent. Des de la primera classe teòrica a la UPC de Manresa, ho vaig comprovar de seguida. El curs era aparentment normal, però el seu responsable i formador, no. No era un professor més, "*al uso*". Ja el seu sobrenom clàssic entre l'alumnat manresà –"Mattannen"– presagiava algunes singularitats. A la pissarra, no escrivia, sinó que hi dibuixava gargots i talls geològics. Explicava les coses sense pressa, rumiant bé allò que volia transmetre, il·lustrant-ho amb força exemples i advertint que allò que explicava era el resultat dels darrers avenços i coneixements, més enllà de les teories més clàssiques, i que molt possiblement futures descobertes tornarien a canviar de nou l'enfocament. Mai no li calia aixecar la veu, simplement emetia els decibels justos per fer-se entendre, cosa que obligava tota la classe a fer silenci immediatament i a prestar força atenció. Mai no es deixava una pregunta per respondre, independentment de la intencionalitat de l'emissor. Allò era el que enriquia més la seva explicació. Traspuava alhora una humanitat humil i saviesa. No hi havia mina que no hagués recorregut, ni plànol o mapa que se li resistissin. Això es notava, i molt, a totes les seves classes teòriques.

A les sortides pràctiques, però, era quan es podia copsar més directament tot el volum del seu coneixement enciclopèdic i també la seva autèntica dimensió humana. Mata és bàsicament un científic de camp que es desenvolupa a la natura com "peix a l'aigua". Sempre explicava per a tothom, amb una paciència infinita. Tant li feia que el sol del desert fregís els saltamartins, o que l'espessa boira no li permetés veure a quina butxaca tenia el "pilot" per escriure, o que el fred siberià li congelés l'alè i la tinta, o que la pluja torrencial li pugés ja més amunt dels genolls.

Una parada programada era una parada i l'explicació es feia tant sí com sí. La seva indumentària també era força peculiar. Una butxaca del pantaló estava atapeïda per una munió perfectament arrenglerada de clips metàl·lics de *rollers* Pilot de tots els colors de l'arc de Sant Martí. I l'altra també. Del cinturó, li penjava un martell de geòleg molt vell i atrotinat, un autèntic Estwing, *made in USA*, de mànec blau, de punta tan desgastada que semblava que havia repicat al llarg de la seva vida sobre tot un univers de roques i minerals infinits. I sempre duia un jersei de coll de cigne, fos estiu o hivern: "El coll ha d'estar ben abrigat", ens deia. Pantalons foscos, de color uniforme el primer dia, que anaven virant progressivament al tipus "camuflatge" a mesura que s'hi incorporaven diferents taques de pols d'innombrables minerals i també dels camins.

Sobre la tasca missionera i de fundació de nous ordes religiosos mineres, comunes (sempre comunistes) i missions arreu del món

Era ja un clàssic entre nosaltres, fos com fos la població o el municipi miner en declivi on arribava, hi fundava una nova missió redemptora. Entre nosaltres, ens dèiem: "Ara ve allò d'anar a enredar alcaldes!" I funcionava! I tant si funcionava!: congressos, jornades, simposis, cursos, cursets, projectes de recuperació, projectes culturals...

I què hem de dir, de la fundació –sempre comunista– d'un reguitzell de nous ordes religiosos miners arreu del món! La seva intensa tasca pastoral ha deixat importantíssimes fundacions arreu, sobretot en terres lusitanes i sud-americanes. L'"*opus matensis*", "l'obra de Mata", és coneguda a tots els confins miners mundials coneguts fins ara. Deixa moltes escoles i els seus seguidors ja són una legió! Al principi, l'obra anava creixent progressivament per agregació mineral. Primer fou una societat per a la preservació del patrimoni geològic i miner local, després comarcal, posteriorment provincial, seguidament autonòmica, a continuació estatal, peninsular, hispana, hispanoamericana, llatina, hispano-llatinoamericana... i l'agregat mineral no deixa de cristal·litzar arreu, polimòrficament, sense aturador.

Les anècdotes..., infinites

D'anècdotes, n'hi ha un munt! Com ara una escenificació teatral molt ben dramatitzada que es realitzà en un control d'una patrulla rural de trànsit al Parc Natural del Cabo de Gata (Almeria) el 28 de desembre del 1994. Concretament en l'aproximació a la platja i fortalesa d'Escullos, amb uns penya-segats molts singulars, barana de biocalcarenites (oolites) del quaternari afectades per una forta

carstificació. En aquella sortida, el doctor Mata ens havia manifestat inquiet que, arran d'un canvi de cotxe a última hora a Manresa per una avaria i una reparació inoportunes, s'havia oblidat tota la documentació del vehicle a Manresa. És a dir, que anava totalment indocumentat! Aquella tarda bufava un vent fortíssim que feia difícil mantenir l'equilibri caminant. Just en un revolt tancat a l'entrada de la platja d'Escullos, un cotxe patrulla oficial que estava travessat a la carretera li dona l'alto. No feia ni mig minut que acabàvem de pujar als cotxes de la pedrera de pumites del costat i gairebé no ens havia donat temps de cordar-nos els cinturons de seguretat. En Mata anava el primer de la caravana i ni ell ni cap dels acompanyants portava el cinturó posat. I, a sobre, totalment indocumentats! El "segon" i la resta de la caravana ens vàrem detenir prudentment a la dreta, fora de la via, expectants. L'agent s'aproxima al seu vehicle, saluda amb marcialitat militar i òbviament, com tothom es temia, li demanen la documentació. Li va respondre que l'havia de cercar dins el vehicle, ja que feia molts anys que ningú no li havia demanada i no sabia a on parava. L'agent, condescendent, el deixa fer i s'aparta prudencialment fins al seu cotxe patrulla. El doctor Mata regira que regiraràs: guantera, calaixos, bosses de les portes, bosses dels seients i, sortint a fora, el portamaletes inclòs. Finalment, el veiem com s'acosta als agents amb tot un feix de paperassa a la mà dreta i afectat d'una sobtada coixesa limitadora que ningú no havia advertit abans i que resulta tan punyent –i, evidentment, tan forçada– que llavors tots vam creure que acabaria picant amb el cap a terra, a la dreta o a l'esquerra, a cada pas que feia. El vent brogia i xiulava amb unes ràfegues d'una força tan impetuosa que encara el desequilibrava més. El moment era de màxima tensió. Tots ens vàrem adonar que en passaria alguna de grossa... però res de bo! I, ai las! Just quan mancaven només dues passes per allargar la mà i lliurar la pretesa documentació, ensopega espectacularment amb un roc invisible del camí i fa una tombarella tan espectacular que tots vàrem témer que havia pres mal de debò i s'havia trencat alguna cama. El punt culminant del desenllaç del nus dramàtic fou aquella fracció de segon en què, just abans de tocar violentament terra, al final de la trajectòria balística del seu cos, intentant esmorteir el cop mortal a terra, va estirar la mà en què portava els papers i va tocar el terra per fer molla, mentre obria totalment la mà. Desenes de papers van sortir volant i fent vertiginoses giragonses, enlairant-se cada vegada més i més amunt, i dispersant-se per tot el Parc Natural.

I, per sorpresa nostra, el doctor Mata no dona per acabada aquí la seva escena, sinó que hi afegeix *motu proprio* una petita dramatització més. S'aixeca com un llampec de la caiguda a terra i surt corrent coixejant penosament, estirant ambdós braços darrera del "confeti" de la "documentació" que vola, intentant atrapar-la en un esforç sobrehumà a còpia de braçades i cridant (si, cridant en veu baixa, com només ell sap fer): "La documentació, la documentació!" Finalment, i havent-se allunyat molt, es gira cara als agents, que estan estupefactes, esglaiats i amb la

gola seca, pensant que acabaran havent de portar-lo amb la sirena i a tota pastilla a l'hospital més proper (a Almeria). I, llavors, el doctor Mata se'ls adreça finalment, més coix que abans i amb una actitud compungida, resignada i de profunda preocupació, i els diu: "Perdonin, agents, però, com acaben de veure, en caure he perdut tota la documentació i se n'ha anat volant pel vent." Aquests alcen la vista cap a la resta de la caravana de cotxes, aturada adequadament fora de la via, es miren entre ells i acaben comprenent que el doctor Mata "*no té arreglo*" i que, definitivament, no representa un perill imminent per a la resta de la humanitat, de manera que el deixen per impossible. I la cosa acaba amb un copet a l'esquena, la recomanació de demanar còpies de la documentació que se n'ha anat volant i un adéu-siau sense multa. Per si de cas, tot el públic expectant ens abstenim d'aplaudir al final de la gloriosa i mítica actuació..., no fos cas que ens sentin els agents que ja van marxant.

Recull fotogràfic dels múltiples viatges per l'Amèrica Llatina del professor Josep Maria Mata Perelló

Josep Soler i Puig

A continuació, es mostra un petit recull fotogràfic d'alguns dels nombrosos viatges realitzats pel professor Josep Maria Mata Perelló per diferents països de l´Amèrica Llatina. Seria impossible fer un recull complet de tots els seus viatges, en alguns casos, per les nombroses fotografies que hi ha i, en altres, sobretot en els primers viatges per Cuba, El Salvador, Nicaragua..., perquè no n'ha quedat testimoni gràfic.

Volem expressar el nostre agraïment als companys que han donat un cop de mà en la recerca de moltes d´aquestes fotografies, començant pel propi arxiu fotogràfic del professor viatger. Es mostraran a continuació algunes de les imatges en què surt el professor. L'ordre no serà una qualitat en aquest apartat, malgrat que l'organització dels diferents països s'ha fet per ordre alfabètic.

BOLÍVIA. El professor Mata va visitar aquest país en diferents ocasions i per diferents motius durant força anys

Figura 1. Durant la visita al Salar de Uyuni, 2011.
Correspon a una parada intermèdia entre Oruro i Potosí, durant una de les nombroses visites a la ciutat de Potosí

Figura 2. Durant una de les missions internacionals de la UNESCO a la ciutat de Potosí, 2011. Al fons, es veu part del Cerro Rico de Potosí i, en primer terme, alguns dels membres de les cooperatives mineres que hi operaven. També hi és el professor Jorge Molina, de Colòmbia, membre de la missió que va dirigir el professor Mata l'any 2011

Figura 3. A la Universidad Siglo XX de Llallagua (Bolívia), 2011.
Aquí es veu el professor Josep Maria Mata Perelló a punt de començar una de les seves conferències, mentre és presentat pel rector de la universitat

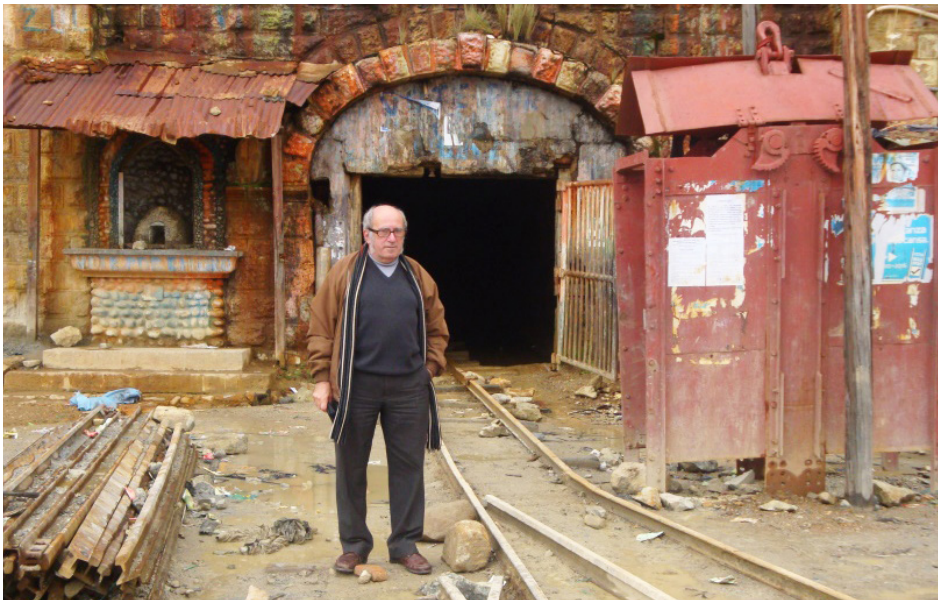

Figura 4. Davant de la Mina Siglo XX de Llallagua (Bolívia), 2011.
La fotografia correspon a una visita a aquesta població i a les seves mines

Figura 5. Durant una de les nombroses visites a la població d'Oruro, 2010.
En aquesta ocasió, Mata Perelló està acompanyat de la professora Pura Abella (directora actual del Museu Valentí Masachs de la UPC) i del professor David Parcerisa Doucastella (secretari actual de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa – UPC).
Correspon a l'any 2010, mentre s'impartien classes del Màster de Recursos Minerals de la UPC a la Universidad Técnica de Oruro

BRASIL. Aquest país l'ha visitat en quatre ocasions el professor Mata Perelló

Figura 6. Visita a una de les ferreries dels voltants de Congonhas do Campo, 2012, durant una reunió del projecte REUSE (del CYTED) a Belo Horizonte.
Es va fer al marge del grup de REUSE i formava part de l'estudi del professor Mata sobre l'expansió de la farga catalana arreu del món

Figura 7. Visita a Rio de Janeiro, 2004.
Aquesta fotografia correspon a un viatge realitzat amb motiu d'un Congrés Internacional de Geologia. Hi apareix amb el recordat i estimat professor Roberto Villas-Boas del CETEM del Brasil

Figura 8. Controvertida fotografia del professor ballant samba a Río de Janeiro, 2011.
Correspon a una visita efectuada a la zona amb motiu d'un programa del CYTED.
Curiosament, dos dies abans, el professor havia estat atès de ciàtica a La Paz (Bolívia), des d'on es va traslladar al Brasil

COLÒMBIA. Aquest país també va ser visitat en nombroses ocasions pel professor Josep Maria Mata Perelló

Figura 9. Visita a la Llanada, 2018.
Durant la visita a les mines de la Llanada, el professor es mostra atent a unes operacions metal·lúrgiques de laboratori per a l'obtenció d'or

EQUADOR. El professor Josep Maria Mata Perelló també va visitar aquest país en moltes ocasions. Possiblement, és el país que ha visitat més, tot i que no se'n tenen gaires testimonis gràfics

Figura 10. A Loja, 2008.
Foto de grup amb part dels organitzadors i participants al Congreso de Patrimonio Geológico realitzat a la població de Loja el 2008, en què es va crear la Sociedad Ecuatoriana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero

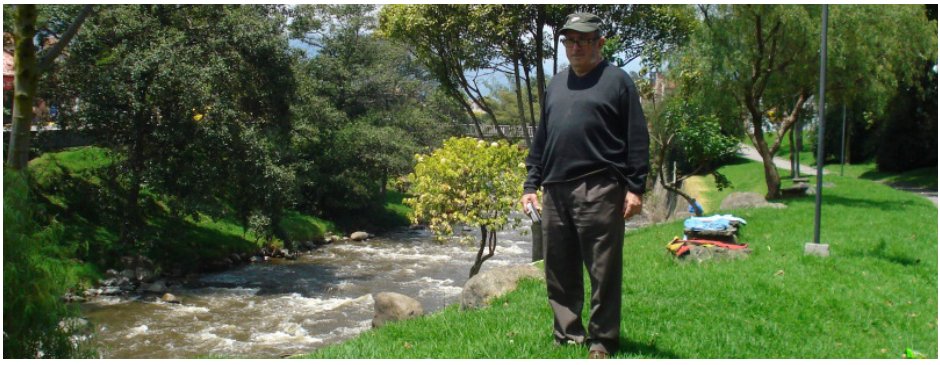

Figura 11. El professor Mata en un parc de Quito, 2008.
Aquesta fotografia d'esbarjo correspon a una visita efectuada a la capital del país durant un viatge relacionat amb l'estudi del patrimoni geològic i miner

MÈXIC. És el darrer país de l'Amèrica llatina que el professor Josep Maria Mata Perelló ha visitat i, tanmateix, no se'n conserven gaires testimonis gràfics

Figura 12. Pels voltants de Pachuca, a l'estat d´Hidalgo, 2014.
El professor Mata, amb una gorra verda, apareix al costat de dos dels promotors del futur Geoparque Hidalgo

PERÚ. Aquest és un país que Mata Perelló va sovintejar en les seves visites, per diversos motius, al llarg de força anys

Figura 13. A Huancavelica, 2004.
Fotografia d'una expedició realitzada gràcies a un ajut del CCD de la UPC. Mata Perelló hi apareix amb un grup d'habitants de la població, durant una visita a les antigues zones mineres

Figura 14. Els expedicionaris i la ciutat d'Huancavelica al fons, 2004.
Expedició realitzada gràcies a un ajut del CCD de la UPC. El professor és amb un grup d´habitants de la població, durant una visita a les antigues zones mineres

Figura 15. DA l'altiplà prop d'Huancavelica, 2004.
Fotografia corresponent a un recorregut pels voltant d'aquesta localitat amb Constantino Huanca, membre d'una ONG local. Expedició realitzada gràcies a un ajut del CCD de la UPC

Figura 16. El professor Mata i, darrere seu, un dels llacs contaminats per les activitats mineres, 2014. Expedició realitzada gràcies a un ajut del CCD de la UPC

VENEÇUELA. Aquest país l'ha visitat en diverses ocasions, per diferents raons, especialment als darrers anys

Figura 17. A Yaracuy durant una entrevista.
Aquesta fotografia correspon a un moment de descans del Congrés que va tenir lloc a Yaracuy, que van aprofitar per fer-li una entrevista

Costa Rica, Cuba, El Salvador, Nicaragua, Panamà, Paraguai, Xile. Aquests països també han estat visitats pel professor Mata Perelló, alguns en diverses ocasions (com Cuba i El Salvador), però lamentablement no en disposem de cap testimoni gràfic.

Singularitat i reconeixement

Reflexiones acerca de los recorridos y de las andanzas de Josep Maria Mata en Iberoamérica

Paúl Carrión Mero
Escuela Politécnica del Litoral. Guayaquil

Tuve el honor y la coincidencia de acompañar a Josep Maria Mata Perelló por diversos lugares de Iberoamérica y comprobar su impronta humana, técnica e intelectual, e incluso sus criterios ideológicos, en un marco de libertad, siempre con respeto y armonía. He intentado sintetizar algunas reflexiones sobre las andanzas del doctor Mata en un acróstico que guarda su nombre y que proyecta su personalidad, su quehacer y los sueños que revolotean en torno a la geología, la minería y sus vinculaciones. Escribo en desorden y hurgando en la memoria y en archivos fotográficos, buscando aspectos que quedan señalados en el currículum vítae humano, en diversas etapas, eventos y anécdotas que se recogen a modo de reflexiones y semblanzas sobre los recorridos y las andanzas del noble amigo Mata Perelló.

Figura 1. Josep Maria Mata Perelló en las islas Galápagos

Josep Maria Mata Perelló es español, pero sobre todo catalán apasionado por el fútbol español y después por el Barça. Sé que nació en Lleida y tiene una amplia experiencia educativa, pedagógica, que evolucionó hacia la formación profesional universitaria abarcando los campos de la investigación y la innovación. Mata tiene un amplio espectro cultural y una calificada formación universitaria, que combina con un pragmatismo especial que se concreta en salidas de campo y, en el ámbito universitario, en sus actividades de investigación científica y tecnológica. Humanamente, se muestra muy sensibles en el trato con amigos, colegas y hasta desconocidos, que siempre han encontrado en él la palabra oportuna, sabia y de gran perspicacia y de una intuición asombrosa. Muchas personas han recibido su ayuda, en la mayoría de los casos hasta sin darse cuenta, ya sea promoviendo en el campo científico iniciativas centradas en la geología, o presentando la importancia y la trascendencia de la geodiversidad en nuestro planeta.

Odas por miles habrá escrito en sus incontables viajes por el mundo, en particular por Iberoamérica, ya que casi como el caminar era el escribir de los sentimientos, de los sucesos, de las personas, de lo que le rodeaba y alcanzaba a ver y sentir a través de sus vívidos y curiosos ojos. En algunas facetas de sus viajes, tuve el honor de leer, admirar y comprender su trasfondo humano, reflexivo y de gran sensibilidad ante todo lo que le rodeaba: algunas veces, una roca era el centro de la meditación en el entorno de la naturaleza; otras veces, un mineral centraba la tensión, la reflexión y la admiración del escritor Mata; en otras ocasiones, la flor que se erguía sobre la roca era el foco de la inspiración del poeta, y muchas otras veces, la dama altiva, amiga, fruto de la inspiración reflexiva, profunda y noble del escritor. También la situación, el amigo o la amiga, el estudiante o la estudiante, el vendedor de frutos en Oruro (Bolivia) o el niño limpiabotas del parque de la ciudad de Machala (Ecuador). Hay versos y escritos que configuran un legado de especial inspiración, sensibilidad, admiración y regocijo de vivir una vida a una dinámica trepidante.

Sostenibilidad como constante intelectual y filosófica en la proyección de las actividades, las iniciativas y los proyectos en que colabora o trabaja, o que dirige Josep Maria Mata Perelló. Al respecto, reflexionamos muchas veces y siempre gestionaba este criterio con un sentido de equilibrio entre el ser humano, la naturaleza y el futuro de ambos. Muchas veces, en el criterio de la sostenibilidad, quienes promulgan el concepto son teóricos y extremistas, combinación demasiado peligrosa para la humanidad del planeta, mientras que Josep Maria, como geólogo y persona reflexiva, con miles de kilómetros en el campo, controlaba los conceptos de geodiversidad y humanidad bajo el prisma de un equilibrio pragmático, noble y de proyección. Por ello, Josep Maria ha sido un referente y un símbolo en la interpretación

de los conceptos de patrimonio geológico, geodiversidad, y de patrimonio minero e industrial. Tiempo atrás, asistí a varias conferencias de geología ambiental, geología social y geología aplicada, y en los diálogos previos o posteriores a estos actos llegué a vislumbrar la geología humana, temas en los cuales nos deja un legado inmenso, abierto, pero con unas bases prácticas y unas lógicas ya transitadas por el ejemplo de Josep Maria.

Ecuador es un país que Josep Maria ha visitado en unas veinte ocasiones. Y, en gran parte, si conozco algo más este país es gracias a las iniciativas, a los eventos y a las andanzas en general del doctor Mata Perelló. En Ecuador, tuvo una vinculación especial con la Escuela Superior Politécnica del Litoral (ESPOL), con la Universidad de Guayaquil, con la Universidad Central del Ecuador, con la Escuela Politécnica Nacional (EPN), con la Universidad Técnica de Machala, con el Instituto Nacional de Investigación Geológico Minero Metalúrgico (INIGEMM) y con las cámaras de Minería y Turismo, dictando cursos, seminarios o conferencias magistrales. Además, fue cofundador de la Sociedad Ecuatoriana para la Defensa de Patrimonio Geológico y Minero, e impulsó la Federación Iberoamericana de Sociedades de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. Por su experiencia y experticia, actualmente dirige varios proyectos de investigación y desarrollo en temas de patrimonio geológico y minero, y geodiversidad en general, siendo un elemento detonante para las iniciativas de geoparques. Especial mención merece su colaboración con el Centro de Investigación y Proyectos Aplicados a Ciencias de la Tierra (CIPAT-ESPOL), donde ha colaborado en numerosas iniciativas académicas, científicas, profesionales y de implicaciones sociales.

Patrimonio geológico y minero es un término que en Iberoamérica tiene una relación directa con el profesor Josep Maria Mata Perelló. Toda la influencia de la Sociedad Española de Defensa de Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM) y de la Escuela Politécnica Superior de Ingeniería de Manresa (UPC) de Manresa llega a través del profesor Mata Perelló, de centenares de publicaciones en forma de artículos o libros, de un sinfín de eventos en diferentes ciudades de Iberoamérica y de España, impulsados por el precursor Mata, embajador científico y sobre todo maestro, en toda la extensión de la palabra, que se convierte en una voz autorizada en los temas de patrimonio geológico y minero a escala mundial. En la bibliografía latina, Mata Perelló se convierte en un investigador promotor y sabio en esta temática, mientras que, en la literatura anglosajona, aparecen algunos de sus trabajos más relevantes y de referencia del patrimonio geológico y minero. Sin duda, Mata Perelló ha trazado con su vida las líneas y las condiciones básicas para el crecimiento, el desarrollo y la sostenibilidad del patrimonio geológico y minero.

Molt es una palabra catalana que Josep Maria Mata Perelló nos ha mencionado en muchas ocasiones, porque su dinámica interactiva se nutre de esta palabra: siempre tiene "mucho" por hacer y "muchas" ideas, y también está convencido de que se puede ayudar a "muchas" personas y, como buen catalán, siempre cree que se puede alcanzar "mucho" en todas las facetas, aunque a veces seamos pocos o tengamos muy poco. En el marco de esta filosofía, Josep Maria ha llevado a cabo muchos proyectos, iniciativas, organizaciones de seminarios y actividades de cooperación con Iberoamérica, que se han consolidado con "mucho" trabajo, entusiasmo y entrega humana como motores dinámicos, aunque los medios y las ayudas hayan sido mínimos. De modo que *molt* es una palabra que rápidamente asocio a la dinámica activa e interactiva de todo el quehacer del profesor Mata Perelló.

Asociación es, sin duda, una de las claves del itinerario académico, científico y hasta político de Josep Maria. Así, podemos enumerar la Sociedad Española para la Defensa para el Patrimonio Geológico y Minero, la Federación Iberoamericana de Sociedades para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero y las sociedades de diversos países iberoamericanos cuya finalidad es la defensa del patrimonio geológico y minero, así como la Sociedad Internacional de Geología y Minería Ambiental para el Desarrollo y el Ordenamiento Territorial (SIGMADOT), que son grupos y asociaciones de una gran vitalidad participativa tras las cuales se esconden el liderazgo y el trabajo perseverante de Josep Maria y que han aportado miles de publicaciones que constituyen un legado técnico-científico para el desarrollo sostenible en diversos lugares en el planeta. También a través de estas asociaciones y sociedades, he constatado que Josep promueve, con criterio y con la participación de todas las partes involucradas, la generación de geoparques como herramienta de desarrollo local.

Tot, "todo". Cuando Josep Maria emprende un proyecto, va sumando a todas las partes, a los directamente involucrados y a los diferentes representantes de la sociedad, lo cual hace que el proyecto o la iniciativa sean integrales, totales. Así, ha habido iniciativas muy prósperas, como la de Oruro (Bolivia), donde las actividades de cooperación integraban proyectos, seminarios, conferencias, trabajos en las minas, asesoramiento al Gobierno, aportaciones al Proyecto nacional de Uyuni, así como un programa de posgrado con un Máster en Georrecursos que potenció de forma impresionante un grupo de profesionales en estas ramas de la geología ambiental, la geología social, el patrimonio geológico y minero y la ordenación territorial. Si nos ponemos a medir el impacto que causó esta cooperación, nos llevaríamos una sorpresa gratificante por los resultados obtenidos, que son un aporte para Bolivia: por ejemplo, han surgido diversas aportaciones, como es el caso del Geoparque Andino Torotoro, como muestra de un sinnúmero de proyectos, emprendimientos, actividades y eventos que nutren la vida diaria de este sector y no

solo en Bolivia, sino también en los demás países iberoamericanos, gracias al halo científico técnico que va dejando con su impronta Mata Perelló y su contribución a las ciencias de la Tierra.

Amistad. Mata Perelló lleva, en el sendero que va siguiendo, una mochila pequeña pero muy valiosa. El engranaje, el trabajo, la participación, los resultados y, en general, todo va pintado con el sentido de la amistad: ayudar, proponer, estudiar con la finalidad de mejorar, crecer y desarrollar para lograr el enriquecimiento humano y la sostenibilidad del planeta, desde una visión compartida por la persona y el gran hogar, para un futuro incluso ideal, sin esperar nada a cambio, más que la generación y la producción del bien común en un ámbito de respeto, diálogo, controversia, análisis y sostenibilidad, y en un marco universal, de diversidad patrimonial y único en esta época del tiempo geológico.

O migo e professor Josep Maria Mata Perelló, de Catalunha

Fernando Sá Couto
SEDPGYM, Portugal

Conheci a Mata há mais de 15 anos em Belmez. Entre nós os dois estabeleceu-se, desde logo, uma relação de grande amizade… de que eu me "aproveitei" para adquirir conhecimentos numa área que me era quase desconhecida: a defesa do património geológico e mineiro. Desde esse momento, passei a ser sócio da SEDPGYM.

Pude observar que o Mata não só conhecia a realidade espanhola, mas também tinha um conhecimento profundo da realidade portuguesa, que me foi muito útil.

Desde essa altura, ele deu-me a conhecer os "cantos escondidos" portugueses, muitos dos quais eu nem sequer tinha ouvido falar! Criou e dinamizou cursos. Percorri Portugal à descoberta do património geológico e mineiro: Alvão, Lousal, Arouca, Vila Velha de Ródão, S. Domingos, Aljustrel, Panasqueira…

Nesta fase, a SEDPGYM chegou a ter 30 sócios portugueses, que pagavam as suas quotas numa conta criada num banco em Vila do Conde (onde eu vivo), numa demonstração de grande confiança mútua.

Estas quotas serviam, também, para financiar os cursos realizados em Portugal.

Mata é um homem inteligente, ativo que mudou a minha maneira de ver o mundo. Por isso, tenho por ele uma consideração que nada fará diminuir.

Obrigado Mata.

Per a l'amic Josep Maria...

Joaquim Sanz Balagué
Professor durant anys de l'Escola de Manresa (UPC) i exdirector del Museu de Geologia "Valentí Masachs" de la UPC

En Josep Maria Mata Perelló va ser el primer professor de Geologia que vaig tenir en estudiar la carrera d'Enginyeria Tècnica en Explotació de Mines a l'Escola de Mines de Manresa (actualment, l'EPSEM) ja fa uns quants anys...

Quan un professor, a més d'ensenyar-te unes assignatures de la carrera, veus que sent profundament el que explica i t'ho sap comunicar, llavors els coneixements que en reps tenen un valor afegit: la passió per la geologia. I ell en va ser i n'és un gran transmissor, tant als alumnes com als milers de persones que al seu costat han gaudit i han après en les incomptables sortides al camp que, des fa anys i panys, està fent arreu del nostre país i dels països veïns.

Durant la carrera, a més de les classes, teníem les "sortides de pràctiques", com ell les anomenava, per veure jaciments mineralògics i formacions geològiques, i que també aprofitàvem per veure i comentar qualsevol fageda o rierol bonic que discorria per alguna vall; és a dir, eren sortides de "pures ciències naturals".

Un dissabte de febrer, en un dia emboirat i molt fred a Manresa, vàrem anar a veure el volcà de Santa Margarida d'Olot.

En arribar al peu del volcà, no en vèiem el cap del cràter. Baixàrem de l'autocar, vàrem agafar la llibreta de camp i el martell, i ens vam enfilar pel con del volcà. Era una pujada forta i, en ser de greda, fèiem una passa endavant i dues enrere.

Tot i ser joves, bufàvem a base de bé, mentre en Josep Maria sempre anava al davant, amb una empenta que no l'atrapaves pas. De tant en tant, es girava i ens deia: "Ei, nois, que us haig de tibar un a un? Au, va , amunt!" "No, no", li contestàvem. "Ja anem pujant..."

En acabar la carrera, vaig iniciar al seu costat el meu camí en el món de la docència a la UPC, amb l'assignatura Mineralogia.

La seva "passió" va fer que la que jo tenia de petit anés creixent cada cop més, i també jo he procurat transmetre-la als meus alumnes durant aquests 41 anys d'ensenyament.

Al costat del Josep Maria, conjuntament amb en Valentí Masachs, en Francesc Porta i en Josep Biosca, vàrem iniciar també el Museu de Geologia "Valentí Masachs".

Una selecció de les millors mostres que en Josep Maria havia recollit en preparar la tesi doctoral "Els minerals de Catalunya" va conformar el fons inicial de la col·lecció sistemàtica de mineralogia del Museu, que vàrem inaugurar el juny del 1980 juntament amb la col·lecció de fòssils del doctor Masachs.

Ell em va convidar a acompanyar-lo en algunes de les múltiples sortides que organitzava als caps de setmana mentre feia la tesi doctoral, per anar veient mines arreu de Catalunya.

Quan arribàvem a un poble, em deia: "Vés al bar i pregunta'ls on està la mina." I jo li responia: "Que saps si hi ha una mina en aquest poble?" Llavors, la seva resposta acostumava a ser: "No ho sé pas, però fent aquesta pregunta n'he descobert unes quantes!"

Un altre dia d'estiu, amb una calor insuportable i cap a les dues, el seu "tot terreny" –un 600-D...–, en voler sortir d'un camp ple de ceps on havia anat a parar, les rodes tractores del darrere del cotxe se li anaren enfonsant més i més en la terra sorrenca supereixuta de la vinya. Aleshores, em va dir tot d'una: "Vés a buscar unes pedres, que les posarem sota les rodes per sortir d'aquí." Jo li vaig dir: "No hi ha pedres aquí, llevat que vulguis treure els minerals que portem al cotxe." Però em va etzibar: "No, de cap manera, aquestes no!" En comptes d'això, em va demanar: "Vés al poble i demana que vingui el pagès propietari de la vinya i ens tregui el cotxe amb el seu tractor." "Amb el seu tractor? I quan vegi la destrossa que li hem fet aquí, què ens dirà? Jo no hi vaig. Vés-hi tu", li vaig contestar.

I ell, d'una revolada, va arrancar una branca d'un cep dels que el cotxe havia trinxat, la va posar sota la roda i en va treure el cotxe!

Li vaig dir: "Josep Maria, ja cal que fugim a tota pastilla, perquè si ens veu algú acabem a la presó!" I vàrem marxar...

Van ser unes sortides on vaig aprendre molt al seu costat, tant de mineralogia com de geologia.

El Museu complirà enguany 40 anys d'existència, i ja són milers els alumnes d'arreu dels Països Catalans i d'altres països que s'hi han "contagiat" de la passió que tots plegats hem anat sembrant durant aquests anys –i ho seguirem fent.

I ara, ben avançada la setantena, en Josep Maria continua tenint aquest "motor geològic" que el fa pujar muntanyes, baixar a les valls, anar a buscar antigues mines, pedreres, forns de calç, antigues foneries, etc. I segueix comunicant aquesta "passió" per la naturalesa a tots els qui l'acompanyen, amb gran d'interès tant per la geologia com per la botànica, pels llacs i pels rierols, és a dir, per la Terra que tenim i que ell ens ha ensenyat a estimar, respectar i cuidar.

Moltes gràcies, Josep Maria, per tot això que ens has donat i comunicat, i que per molts anys puguis continuar fent-ho així!

El teu amic,

Quim

Unes breus notes sobre el professor Josep Maria Mata Perelló

Josefina Pla

Administradora de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa durant anys

Vaig conèixer en Josep Maria Mata quan jo era alumna del Preu a l'Institut "Lluís de Peguera", i més tard el vaig retrobar a l'Escola de Mines, denominació que tenia aleshores l'actual EPSEM, quan vaig ser contractada per fer-me càrrec de l'administració del centre. Han estat molts anys (43) de bona relació personal i professional.

Aquell any de l'Institut era el seu primer any a Manresa. Era un professor amb un estil "diferent". Un dels seus trets més característics en aquells temps, a banda d'unes immenses patilles, era una llarguíssima bufanda acolorida que el feia ben visible a distància; per tant, si el divisaves anant cap a l'Institut, ja podies posar-te a córrer perquè volia dir que arribaves tard. En aquella època, també fèiem pronòstics sobre quina professora soltera conquistaria. Va fer una elecció magnífica, ja que en el seu cas es compleix allò que "al costat –o potser al davant– d'un gran home hi ha una gran dona".

En Josep Maria Mata sempre ha estat un referent i un gran científic, que ha treballat en el camp de la geologia al servei del seu país. Ha estat impulsor –ara en dirien també "emprenedor"– de moltes activitats: classes, sortides setmanals, el Museu, itineraris geològics, mines, geoparcs d'aquí i d'allà, informes, edicions de revistes, etc., amb una gran capacitat de treball. Dormir poc... i no parar mai!

Quan, després de voltar pels camins de tot arreu, amb uns cotxes que ningú no entenia com aguantaven el trot a què estaven sotmesos i dels quals sortien quantitats ingents de pedres que descarregava al pàrquing de l'Escola, Espanya se li va fer petita i va fer el salt a l'altra banda de l'Atlàntic, un cop superada la por a volar.

La seva contribució a la ciència geològica ha estat reconeguda i premiada; tanmateix, en la seva activitat científica, no ha deixar mai de banda els seus ideals polítics a favor de més justícia social i ha denunciat tot el que li ha semblat injust.

Quan finalment es va jubilar, fou una jubilació "obligada" i poc volguda, per bé que, de fet, continua actiu com sempre. El pas dels anys no deixa gaire petjada en el seu quefer.

En definitiva, ha estat tot un privilegi poder treballar amb ell i comptar amb la seva amistat.

A Josep Maria Mata Perelló

Montserrat Ubach i Tarrés

Vaig conèixer en Josep Maria Mata a finals del 2013. En termes espeleològics, diria que va ser una gran descoberta, de les que no t'esperes, de les que et sorprenen a cada exploració i que, quan creus que has arribat al fons, et segueixen sorprenent.

De fet, va ser l'avenc que porta el meu nom el motiu de la nostra coneixença. Necessitava una informació sobre la legislació relativa al subsòl i sobre aquesta cavitat en concret, i m'havia posat en contacte amb diverses autoritats de mines de l'Estat espanyol. La resposta de totes elles coincidia: els qui em podrien informar millor sobre el tema en qüestió eren els doctors Josep Biosca i Josep Maria Mata, de la Politècnica de Manresa, precisament d'on sóc filla i on hi ha la famosa Escola de Mines. Com és que no hi havia pensat? En Biosca m'adreça a en Mata, el qual, casualment, aquella setmana fa la presentació d'un llibre al Centre Excursionista de Catalunya, del qual sóc sòcia.

Allà, al final de l'acte, em presento a aquell senyor, afable i planer, que m'ha deixat impressionada per l'entusiasme amb què ha parlat i per la saviesa que desprèn, i li explico el motiu de "l'abordatge". I resulta que em coneix –no a mi, sinó l'avenc. I és que, ben mirat, coves i mines no són ben bé el mateix, però són parents propers.

I Josep Maria Mata no només me n'informa, sinó que s'involucra en el tema que li explico i, al cap de poc, ens acompanya a Canalda (Solsonès) per veure *in situ* l'entrada de l'avenc. I arran d'això escriu un article a *Regió 7* titulat "Patrimoni geològic, patrimoni cultural", on fa pública la seva defensa aferrissada de la cavitat –en risc, en aquell moment– perquè la considera patrimoni de tots i de gran interès geodidàctic, i en reclama la titularitat pública.

Aquest article, que no esperava, va fer incrementar la meva admiració per en Josep Maria Mata, no només com a geòleg il·lustre i reconegut, sinó també com a persona i, especialment, com a amic. I és sobre aquesta amistat de fa relativament poc però intensa, amb la qual m'honora, que em prenc la llicència de parlar.

A la presentació del llibre *Ruta geològica de l'avenc Montserrat Ubach*, Josep Maria Mata escriu que, "des del primer moment que ens vam conèixer, vam fer pinya, colze a colze, en la lluita per salvaguardar el patrimoni geològic del Solsonès". I es referia també al coautor del llibre i amic comú, en Jordi Lloret i Prieto, que ens havia deixat feia poc. I acabava dient: "Plegats seguirem col·laborant per aconseguir objectius comuns i avenços en el camí del coneixement de les ciències de la natura."

I és cert que, des del primer dia, hem treballat plegats. Hem compartit diversos projectes, com a organitzadors o com a col·laboradors, com ara el Simposi de Conglomerats i Geoturisme del Solsonès, que va tenir lloc l'any 2015 a Canalda

(Solsonès), amb l'assistència de més de cent persones i que Mata va presidir; la ruta geològica de l'avenc Montserrat Ubach, tant en la preparació *in situ* de l'itinerari i la seva inauguració, com amb la seva inestimable contribució al llibre, o l'exposició permanent de l'avenc al Museu-Centre d'Interpretació de la Vall de Lord, a Sant Llorenç de Morunys.

També cal esmentar el projecte del futur Parc Geològic i Miner del Solsonès i la Xarxa Ibèrica d'Espais Geològics, dels quals Mata és l'impulsor i coordinador, o el I Congrés de Patrimoni Miner i Història de la Mineria i la Geologia a Catalunya, que va tenir lloc el 2018.

Josep Maria Mata m'ha fet sempre costat i mai no ha tingut un no per a mi, ni quan li vaig demanar que acceptés la presidència de la Comissió per a la Protecció de l'Avenc Montserrat Ubach i l'Entorn, una associació legalment constituïda que té com a objectiu vetllar per aquesta cavitat i els valors patrimonials i paisatgístics que l'envolten, amb tot allò que significa de treball, gestions i activitats.

Figura 1. Josep Maria Mata Perelló amb l'autora d'aquestes línies, Montserrat Ubach davant de l'Avenc Montserrat Ubach. Fotografia feta per Jordi Lloret, a qui Mata va dedicar un poema arran de la seva mort, que es reprodueix al final d'aquestes línies

Però és que la capacitat d'en Josep Maria d'assumir activitats no té límits. Tan aviat és a Manresa com a Barcelona, a Lleida, a les Terres de l'Ebre, a l'Aran, a l'Aragó, a Portugal o "a la Contxinxina". Tan aviat en reps un correu sobre l'excursió del diumenge com del curs de Setmana Santa, de l'estiu que ve, del Congrés que està organitzant, dels simposis, de l'aplec o de l'itinerari geològic. Ah, i tots a altes hores de la nit! La seva salutació dels correus no és "bon dia o bona tarda", com la resta de mortals, sinó "bona matinada". I com que resulta que jo també sóc un animal nocturn, perquè és l'hora que em ve la inspiració i que ningú no em molesta, hi solem tenir converses en directe.

Si hagués de destacar alguna de les qualitats que em fascinen més d'en Josep Maria Mata, esmentaria el seu entusiasme i la seva capacitat d'il·lusionar-se i, alhora, de transmetre-ho a tots els qui l'envolten. Feia molts anys que no admirava una persona amb aquestes qualitats. Em recorda l'insigne entomòleg Francesc Español, director del Museu de Zoologia de Barcelona (1939-1977), que també em va honorar amb la seva amistat i a qui es deu tota una generació de bioespeleòlegs motivats per la seva gran facultat de contagiar la passió per l'estudi de la fauna subterrània. Precisament, una de les activitats de la Comissió per a la Protecció de l'Avenc Montserrat Ubach i l'Entorn, que presideix Mata, és el Projecte Francesc Español. Recerca bioespeleològica a l'Alt Solsonès.

Josep Maria Mata és una persona jove, molt jove, amb l'empenta i la força d'aquesta primera etapa de la vida, però amb la saviesa, l'experiència i la professionalitat que dóna l'edat del carnet d'identitat. És generós, dialogant, respectuós amb tot i amb tothom, engrescador, divertit, atrevit, "murri" i provocador. Amic dels amics.

Figura 2. Josep Maria Mata Perelló amb l'autora d'aquestes línies, Montserrat Ubach. Fotografia feta per Jordi Lloret

És un líder, un mestre, un organitzador nat i un polifacètic, que tant escriu tractats sobre mines, pedres i altres temes per als científics com obres de divulgació per als neòfits i aprenents. També publica articles als diaris d'opinió o de política, d'aquella pura i dur, exposada sense embuts. Fins i tot em va sorprendre, no fa gaire, amb una extensa col·lecció de poemes que havia escrit ell! Segur, doncs, que té més coses amagades que espero que, com amiga i espeleòloga, a poc a poc em deixi "descobrir".

Gràcies, Josep Maria.

Figura 3. Poema escrit per Josep Maria Mata Perelló per a Jordi Lloret i Prieto, destacat espeleòleg, que va morir recentment i és l'autor de les fotografies d'aquest text escrit per Montserrat Ubach

Vindrà el Mata

Jordi Pasques i Canut

Figura 1

"Li ho podem dir al Mata Perelló", em va proposar l'aleshores estudiant d'història Lluís Obiols Perearnau quan, a mitjan 2003, vam trobar a la serra de Cadí el jaciment romà del Goleró, amb forns metal·lúrgics i evidències mineres antigues. I en Mata va venir. I tant si va venir! Va venir (el teniu a la foto, v. figura 1), decidit i amb ganes, com sempre, incansable, participatiu, solidari i col·laborador. I en aquests quinze anys ençà, la relació s'ha convertit en bona amistat i "vindrà el Mata", en una expressió habitual, en l'escaiença d'alguna troballa arqueològica relacionada amb minerals o amb mines, per tal que ens n'aporti llum, coneixements i mestratge.

Les anades i vingudes amb en Mata; les excursions de geologia dels dissabtes i diumenges, seguint els vers costums dels pràctics ensenyaments peripatètics, apleguen al seu costat gent de la més variada procedència i pensament, però amb un comú denominador: l'amor per la geologia i la natura en general, i pel factor humà

que la modela. A peu, en rècula de cotxes, per camins fressats o al dret, equipats o esporrets, encalçats pel bat del sol o la tronada, amb deliciosa serenor o al grat de la sorpresa i de bigarrades peripècies, les colles del Mata som com un pessebre vivent amb escenes d'alta textura humana, de la qual en aquest article de reconeixement en mostrem una representativa tria d'imatges. Moltes gràcies, Mata, i per molts anys!

Figura 2

Les prospeccions i els treballs de camp relacionats amb el jaciment romà del Goleró, a la serra de Cadí, ens han donat jorns de gaudi i bona companyonia. A dalt (v. figura 2), en Mata, el Lluís Obiols, la Pili Pérez (que ens fou professora de Ciències Naturals a l'Institut de la Seu d'Urgell) i en Joan Badia. A baix (v. figura 3), el Jaume Vilaltella, en Mata, el David Tramuns, el Sergi Falguera, el Marc Parés i el Jordi Pasques, a la rasa de la mina dels Esquers –"la mina d'or dels romans", com ens diu la tradició oral pervinguda de segles.

Figura 3

Figura 4

Jaume Vilaltella ha acompanyat fidelment en Mata Perelló des de temps immemorials. En Vilaltella, professor jubilat, sempre n'escolta atentament les explicacions i, des del seu silenci savi, anota toponímia, idees i impressions. Quan parla, és la veu equilibradora del seny i la rauxa en les sortides i aventures compartides i viscudes en primera persona amb en Mata. Aquí els veiem contents i feliços a la Font Bordonera (Alt Urgell) i a la tosquera que s'hi ha explotat (v. figura 4).

Figura 5

Disposat sempre a compartir els coneixements científics per col·laborar en projectes d'aquí o de qualsevol indret de món, aquí el veiem a Santa Pelaia (Alt Urgell), amb Berenice Peláez i Alondra Gil, dues mexicanes que estaven projectant el Geoparque Hidalgo al seu país (v. figura 5). A baix, a les mines de sal de Cardona, amb Josep Maria Sala, alcalde de la localitat, i Santiago Velarde, del Comitè Cultural de la UNESCO, de cara a promocionar el Camí de la Sal entre Cardona i el Pirineu (v. figura 6).

Figura 6

Figura 7

Figura 8

Quan, en prospeccions i excavacions arqueològiques, apareixen minerals o escòries associats als jaciments, la presència d'en Mata Perelló ajuda en les investigacions. A dalt (v. figura 7), al Puig Castellar de Biosca (Segarra), amb l'arqueòleg Joaquim Pera. A continuació (v. figura 8), als peus de Cadí, en Valentí Turu, en Lluís Obiols, en Jaume Vilaltella i en Mata, a la recerca de vetes de minerals i antigues rases mineres.

Resseguint bòfies i avencs amb el Projecte Francesc Español de recerca bioespeleològica, i ja amb la idea de crear l'Institut Català d'Espeleologia i Ciències del Karst (ICEK), que es va presentar a final del 2018, la sortida a Cambrils i a la muntanya d'Alinyà a la tardor del 2016 va ser un goig.

Figura 9

Les trobades i sortides amb en Mata sempre són un aplec de persones i tarannàs disposats a compartir coneixements i inquietuds. A dalt (v. figura 9), a la Pedrera de Meià durant el I Congrés de Patrimoni Miner, Història de la Mineria i de la Geologia a Catalunya, en homenatge a Lluís Marià Vidal. En primer terme, Paco Antillach i Ramon Canyelles.

Figura 10

Figura 11

Al costat de les iniciatives que li són proposades o que en Mata proposa sempre hi ha bona gent, que passa al davant als pobles petits. A dalt (v. figura 10), en Ramon Vila i en Xavier Terré, de l'Ajuntament de Vilanova de Meià, amb en Mata, a la Pedrera de Meià. A baix (v. figura 11), l'alcalde Larregola i una colla d'Estopanyà en acabar la jornada d'homenatge a Lluís Marià Vidal, a Vilanova de Meià (juny del 2018).

L'èxit del I Congrés del Patrimoni Miner, Història de la Mineria i Història de la Geologia a Catalunya fou degut, en bona part, a la implicació de la gent del país. A Vilanova de Meià, en acabar la darrera jornada, a tocar de l'ermita de la Mare de Déu del Puig de Meià, amb Ramon Vila pare i fill, Mercè Vila, l'alcalde Xavier Terré, l'agutzil Paco Cardona i en Mata (v. figura 12).

Figura 12

Figura 13

Figura 14

A la pàgina anterior (v. figura 13), en Mata i el paleontòleg Àngel Galobart, de l'Institut Català de Paleontologia Miquel Crusafont, que sovint s'aixopluga en aquells vessants tan agradosos del Montsec de Meià.

La darrera jornada del I Congrés de Patrimoni Miner, Història de la Mineria i Història de la Geologia a Catalunya va comptar amb el guiatge del gran coneixedor del patrimoni paleontològic de la serra del Montsec, Antoni Lacasa, conseller i cap de la Secció de Geopaleontologia de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, que veiem al centre de la fotografia (v. figura 14) explicant-nos detalladament i d'una manera amena la Pedrera de Meià.

Al vell camí de Rúbies a la Pedrera de Meià, amb el fons de l'entalla de la Noguera Pallaresa al seu pas per l'estret de Terradets, en Josep Maria Mata Perelló mira embadalit el país que ha recorregut tantes vegades de punta a punta, de dia i de nit, a sol i serena. A peu, és clar, que és com millor es coneixen i s'apamen els indrets, però també amb l'ajuda dels seus soferts cotxes, que ha tingut de totes formes i colors i que ens explicarien tantes i sucoses aventures (v. figura 15).

Figura 15

A la pàgina següent (v. figura 16), la contribució d'Antoni Lacasa durant prop de cinquanta anys d'estudi, salvaguarda i difusió del patrimoni paleontològic i geològic li va ser reconeguda amb el Premi Lluís Marià Vidal, que va recollir tot agraït i emocionat.

Figura 16

Fotografia de grup (v. figura 17) en una de les sortides de geologia de les centenars que ha organitzat en Mata Perelló. En aquest cas, als estanys de Basturs, l'agost del 2018, amb gent vinguda d'arreu. Alguns repeteixen i d'altres són novells, però en general repetiran si l'experiència, a voltes amb correries imprevistes, no els espanta i els agrada d'assaborir el país. A baix (v. figura 18), les explicacions *in situ* d'en Mata, escoltades atentament per Ernest Gatell, Jaume Oró, Imma Llobet, Teresa Rodríguez i Juli Pocino.

Figura 17

Figura 18

Figura 19

A les sortides, visites i excursions, s'assoleix un ambient i un clima d'agradable convivència. Cadascú, des del seu interès i amb les seves preferències, les seves dèries i inquietuds.

A dalt (v. figura 19), una jornada estiuenca del 2018 pels voltants d'Abella de la Conca, ja a mitja tarda, amb hores de voltar a l'esquena però amb els ànims i els ulls desperts, i els somnis a flor de pell.

A baix, avorats a la carretera A-176, de camí a Aragüés del Puerto, a la Jacetània, en Francisco Bravo, en Mata, l'Imma Llobet, en Wenceslau Guarro, la Mar Mier i en Jaume Vilaltella.

En Josep Maria Mata Perelló –i això és el que volem transmetre amb aquest colofó gràfic que li dediquem de tot cor i amb agraïment a la seva companyia i al seu mestratge– ens aplega, ens acull, ens conjunta, ens apleta i ens fa viure grans moments i jornades d'aprenentatge geològic, paleontològic i miner. Ningú que hagi estat present en les seves sortides no en servarà cap mal record, tret de les inesperades tronades o remolins de tot caire que poden sorgir, però que li donen un toc humà que ens fa ser, ens fa compartir i ens fa sentir el caliu vital, envoltats de penyals, cingles i codineres.

La següent fotografia (v. figura 20), feta a la cloenda del I Congrés de Patrimoni Miner, Història de la Mineria i Història de la Geologia a Catalunya, serveix per reprendre el títol d'aquest article: "Vindrà el Mata". Si us fixeu bé en el seu posat, no podríem dir si té la intenció d'entrar o de sortir de l'ermita de la Mare de Déu del Puig de Meià. I així és ell, sempre a punt, sempre disposat a anar, a venir, a explorar.

L'acompanyen, amb joia, talment la comunitat que comana un venerat abat: Alícia Eritja, David Rabadà, Ramon Vila i Pere Esterri. Per molts anys!

Figura 20

Salut, Matoff!

Joan Carles Melgarejo Draper
Professor titular de Mineralogia i Dipòsits Minerals (UB)

Per a molts geòlegs i amics de la muntanya i dels minerals, el nom de Josep Maria Mata Perelló s'associa d'entrada, inevitablement, a una tesi doctoral extensíssima sobre els minerals de Catalunya. La realització d'aquesta tesi gegantina va durar molts anys i li va costar un gran esforç físic i econòmic –personal per a en Josep Maria i material per als seus cotxes–; tanmateix, una tesi d'aquesta mena, que implicava grans dosis de tenacitat i il·lusió, li va permetre guanyar un coneixement del país i de la seva gent que molt poca gent té. En aquesta tesi, tots hi hem pouat, almenys alguna vegada, cercant-hi informació valuosa per localitzar qualsevol mena de mineral a qualsevol indret de Catalunya. Aquest treball ha estat el referent de consulta inevitable quan s'han començat centenars de treballs acadèmics més especialitzats en els camps de la mineralogia i de la geologia, a nivell de batxillerat o a la universitat, com ara publicacions científiques, tesis doctorals, tesines o treballs de màster, treballs de final de grau o treballs de recerca. A més, també ha fet que milers d'aficionats a la mineralogia poguessin localitzar molts indrets on intentar trobar els seus tresors. Per tot plegat, podem dir que a la història de la mineralogia de Catalunya hi ha un abans i un després de la tesi doctoral d'en Josep Maria.

Ara bé, el coneixement profund del país que va adquirir arran de la tesi han possibilitat al seu autor fer centenars de sortides de camp o itineraris de temàtica mineralògica o geològica, arreu del país, i preparar les guies corresponents per a cadascun d'ells. D'aquesta manera, en Josep Maria ha col·laborat a millorar els coneixements geològics de mestres, amb la millora docent que n'ha resultat, i a popularitzar la mineralogia i la geologia. Sí, a popularitzar-la. Perquè en Josep Maria, fidel a les seves nobles idees i conseqüent amb elles, ha posat sempre el seu saber al servei del poble. I aquest és potser el mèrit més gran que pot tenir un científic: aconseguir que la seva feina sigui entesa, valorada i estimada per la societat. Molt probablement, les universitats catalanes deuen a en Josep Maria desenes i desenes de bons estudiants vocacionals. Per tant, diguem-ho clar i alt: en Josep Maria és un mestre de mestres.

Amb el temps, en Josep Maria ja havia recorregut la Catalunya del sud dels Pirineus de dalt a baix i llavors va començar a fer recerca en altres indrets dels Països Catalans, a l'Aragó i, finalment, la va anar estenent, com una taca d'oli, per altres indrets peninsulars. Durant molts anys, la por d'agafar l'avió li va impedir completar la recerca a les Illes, però un bon dia va viatjar a Cuba per establir ponts amb els geòlegs cubans i després d'això ja no va poder baixar de l'avió i va establir molts contactes entre molts països, que van ser correspostos per desenes d'investigadors.

I ara ja ha recorregut bona part de l'Amèrica Llatina, en la majoria dels casos propagant el seu saber i, molt especialment, predicant la necessitat de protegir-ne el patrimoni geològic i miner, i de valorar com posar la geologia al servei del be comú. I també en aquesta línia els seus treballs són referents internacionals. Poca gent ha fet tant per a la projecció internacional de les universitats catalanes! Per tant, en Josep Maria és un exemple vivent, internacionalment reconegut, que en ciència no tot es limita a fer publicacions científiques, les quals moltes vegades només serveixen perquè els científics ens citem entre nosaltres... L'exemple d'en Josep Maria ens encoratja a posar la ciència al servei de la societat i de la solidaritat internacional..., i no a la inversa.

I, per a la gent que hem tingut la immensa sort de compartir amb ell dies de camp (o fent activisme d'esprai nocturn o de manifestació!), en Josep Maria és sobretot un amic amb qui també hem reflexionat, discutit, rigut o plorat molt, i a qui no hem tornat tot el que es mereix pel que ens ha donat, probablement perquè el que ens dona és molt, o perquè ens equivoquem. Per tant, som molts els qui volem trobar noves oportunitats per continuar aprenent i gaudint d'ell durant molts anys, però també seria bo que les institucions valoressin el seu paper i li donessin ara el reconeixement que es mereix, i no d'aquí a cent anys.

Escrits amb motiu del nomenament de Josep Maria Mata Perelló com a *magister honoris causa* de la UPC

Autors diversos, de tot arreu

Benvolgut Josep Maria,

Des de l'octubre del 1970 fins al maig del 2013, han passat quasi 43 anys –mitja vida, com qui diu– de coneixença i amistat.

Primer, et vaig tenir de professor de Mineralogia, un bon professor que em va fer créixer l'interès pels minerals que ja tenia de petit. Tu el vas fonamentar amb la teva docència, que ens transmeties a les classes i al camp.

Després, en acabar la carrera, vaig ser company teu a les pràctiques de laboratori i després, com a professor titular, comptant sempre amb el teu suport i proximitat.

També vaig aprendre molt acompanyant-te en les teves sortides de camp mentre preparaves la tesi doctoral "Els minerals de Catalunya". Vàrem passar hores molt bones tot aprenent geologia i menjant sucosos préssecs d'algun camp –abandonat, eh!...–, però també podia sorgir algun ensurt, com aquell dia que les rodes del darrere d'aquell magnífic 600-D es van quedar encastades literalment en aquella vinya sorrenca del Molar en ple estiu, i la feinada que vàrem tenir per sortir-ne: sort dels "sants" que vas fer baixar... i que ens van ajudar!

Al juny del 1980, tu, junt amb els companys Masachs, Porta, Biosca i jo mateix vàrem engegar el Museu de Geologia "Valentí Masachs", que ja és una realitat consolidada i pel qual han passat milers d'estudiants durant aquests 33 anys de vida –i en continuen passant. En ell, tu hi has deixat una petjada important, tant en milers de minerals, fruit dels teus estudis de recerca, i com en hores de gestió.

Ara és un Museu de Geologia reconegut arreu per molts altres museus, institucions i escoles, tot i ser poc considerat a casa nostra...

Junts vàrem fer la *Guia d'identificació de minerals dels Països Catalans* i d'altres llibres, en català i en castellà, amb gran èxit de vendes i molt útils per a les classes.

Felicitats, Josep Maria, per aquest reconeixement que t'han fet. Te'l ben mereixes! I gràcies per la teva amistat, la companyia i el suport que m'has donat durant tants anys!

Una abraçada!

Quim Sanz

***

Ens vam conèixer l'any 1976 arran del teu interès per visitar, en aquell temps, la meva col·lecció incipient de minerals. No sé qui et va dir que jo tenia minerals, però no em va sorprendre: érem quatre gats i ens coneixíem gairebé tots, de manera que un nou intrús era fàcilment localitzat! El cert és que et vas presentar a Vilanova acompanyat de –qui, si no!– en Joaquim Sanz i Balagué. El que sí que em va sorprendre fou el motiu concret de la visita. No venies simplement a distreure l'afició o a passar l'estona, sinó que venies a prendre dades per a la teva tesi doctoral! Carai! Fou la primera vegada que vaig sentir que el que tenia, si bé modest, era potser mineralògicament significatiu.

Des d'aquella època, he seguit de ben a prop la teva llarga i extraordinària trajectòria, no pas tant en l'àmbit acadèmic convencional, sinó més aviat en la teva monumental obra didàctica i divulgativa sobre els minerals i el patrimoni mineralògic del país. Més de mil publicacions sobre aquests temes aviat està dit! Centenars de descobriments de jaciments desconeguts o dels quals s'havia perdut pràcticament la petja. Infinitat de classes o xerrades formals o informals i milers d'excursions didàctiques a qualsevol jaciment important, però també a qualsevol indici. Sempre obert, saps tractar a tothom, independent del seu nivell o interès. Mai ningú no ha fet tant per la mineralogia del país i el que has fet tu és senzillament irrepetible. Quan vas començar, el buit era immens i la mineralogia de "càtedra" de l'època no estava per aquestes qüestions "menors". Vas ser molt valent defensant la teva tesi i, després, continuant i estenent aquests estudis a València, l'Aragó i d'altres zones d'Espanya.

Com és obvi, la teva obra és molt reconeguda a escala internacional, especialment en l'inventari i la defensa del patrimoni miner i mineralògic. Durant una colla d'anys, un concepte mal entès de conservacionisme va fer estralls. Paisatges de mineria secular van ser literalment arrasats, curiosament sota l'etiqueta de "restauració del paisatge". Moltes escombreres de mines, afloraments, instal·lacions, etc. es van perdre i, si aquesta tendència s'ha invertit sortosament, és gràcies a la feina i a la convicció de persones com tu. Les generacions joves te'n poden estar molt agraïdes. Les velles crec que també t'ho hem agraït, encara que potser no tant com t'ho mereixes.

Joan Viñals
Universitat de Barcelona

***

Estimados amigos:

Conocí a Mata en 1983 y hemos trabajado juntos en muchas ocasiones desde entonces.

En 1994, en el Congreso Internacional de Minería y Metalurgia de León, presentamos una comunicación sobre el patrimonio minero español y en las conclusiones

del Congreso se pidió a las distintas administraciones su conservación. Ese mismo año, me invitaron como ponente al *II Convegno valorizzazione dei siti minerari dismessi*, en Córcega, donde presentamos varios trabajos. Allí había más de 300 personas hablando de patrimonio minero y nos dimos cuenta de la importancia de este tema fuera de España.

Enseguida, al año siguiente, fundamos la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM) a iniciativa suya. En la asamblea constitutiva, que tuvo lugar en la Escuela de Minas de Madrid, reunimos a unas 50 personas y él fue elegido presidente y yo, secretario. La SEDPGYM creció rápidamente. En 1997, en el marco del 49º Congreso Internacional de Americanistas (ICA), celebrado en Quito, organizamos un Simposio sobre Patrimonio Minero, el primero de este tipo en América. Otro importante mérito de Josep Maria ha sido ir generando, a lo largo de toda Hispanoamérica, sociedades similares a la nuestra, hasta crear la Federación Iberoamericana de Sociedades de Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (FISDPGYM), de la cual es presidente.

Podría alabar otros campos de trabajo de este infatigable currante, pero es en el del patrimonio en el que más hemos colaborado.

Saludos cordiales,

Octavio Puche i Riart

***

Saludos estimados:

Adjunto algunas fotos del doctor Josep Maria Mata, con las más sinceras felicitaciones por su título.

Además, me permito expresar un profundo agradecimiento de parte de los estudiantes de la carrera de Ingeniería en Geología de la Escuela Superior Politécnica del Litoral (Guayaquil, Ecuador) por compartir con nosotros sus conocimientos y experiencias, su gran labor en el desarrollo del patrimonio geológico minero metalúrgico en la región de Zaruma y Portovelo (provincia de El Oro, Ecuador) y, más que nada, por enseñarnos que un ingeniero geólogo, más que un gran investigador, debe ser un ser humano con una gran responsabilidad social hacia sus vecinos.

Saludos cordiales,

Ángel Valdiviezo Ajila

Estudiante de Ingeniería en Geología de la FICT-ESPOL

***

Infatigable profesor:

En junio de 2004, asistí en Madrid a un congreso organizado por la SEDPGYM. Me habían comentado los trabajos que desarrollaba esta sociedad en la defensa del patrimonio geológico y minero y, siendo este último el que a mí más me interesaba, asistí de observador, pero salí de allí con una idea clara: quería ser socio de la SEDPGYM y participar activamente en ella.

Ya en 2006, participé en la presentación de una comunicación en Puertollano y ello me permitió conocer a la gente más activa de la SEDPGYM y comenzar a tratar con aquellas personas que al principio parecían inaccesibles, por los títulos que tenían: doctores, catedráticos, etc.

Entre todos, apareció un señor de "aspecto singular" y bastante accesible. Progresivamente, fui coincidiendo con él en múltiples ocasiones, a veces en los sitios menos pensados y más paradójicos, y de ese trato comenzó una amistad y un trato más continuado.

Este señor es el profesor Mata y es él quien me anima a involucrarme de lleno en la SEDPGYM y paso a ser miembro de su junta directiva. Entonces empieza un trabajo y una colaboración más estrechos, participando sobre todo en la organización de congresos y jornadas, y el momento más álgido es la organización del Congreso de la SEDPGYM en Andorra (Teruel), en 2008, aunque posteriormente le han seguido otros más.

Muchas son las palabras de agradecimiento y, sobre todo, de reconocimiento a su labor en defensa del patrimonio geológico y minero. Además, en Aragón ha tenido su segunda casa, pues en esos años se han celebrado innumerables jornadas y congresos en esta acogedora tierra.

La última ocasión fueron las Jornadas de la Comisión de Patrimonio Geológico de la Sociedad Geológica de España, que tuvieron lugar en dos localidades de Teruel: Andorra y Aliaga. Mata me pidió que le echara una mano y, claro está, ¡no se podía fallar! Hay dos fotos que recogen algunos momentos de estas visitas.

Creo que todos los que trabajamos activamente en la puesta en valor del rico patrimonio geológico y minero de que disponemos, especialmente en algunas zonas, hemos de agradecer el grano de arena que ha puesto nuestro "infatigable profesor". Y desear que podamos seguir trabajando en este sentido muchos años más.

Gracias por tus enseñanzas y un fuerte abrazo, Josep Maria.

Antonio Pizarro Losilla

Miembro y actual presidente de la SEDPGYM

***

Hi ha moltes paraules que formen part del vocabulari específic del geòleg català: estrat, erosió, foliació, anticlinal…, però, sens dubte, hi ha una altra paraula que qualsevol geòleg de Catalunya –i també de la península Ibèrica i de bona part de l'Amèrica Llatina– ha escoltat centenars de vegades, potser més vegades que algunes de les paraules que figuren al *Diccionari de Geologia* d'en Riba. Aquesta paraula és "Mata", escrit amb majúscula inicial, ja que no es refereix al regne vegetal sinó a en Josep Maria Mata Perelló, en "Mata".

La meva formació com a geòleg s'inicià fa molts anys en les passejades que feia amb el meu pare pels voltants de casa meva. Llavors encara no sabia el significat d'aquelles pedres, però ja em fascinaven les estructures que hi podia veure a dins, principalment els fòssils. Posteriorment, el meu interès se centrà en els minerals i vaig començar a comprar "xaragalls" a la llibreria Parcir de Manresa. En aquell moment, vaig tenir coneixement d'en Josep Maria Mata Perelló, una persona amb uns coneixements enciclopèdics, capaç de recordar l'emplaçament de qualsevol mineralització, per petita que fos, a qualsevol indret.

Al cap d'uns quants anys, vaig començar els estudis de Geologia a la Universitat Autònoma de Barcelona. En aquella època, en Josep Maria Mata Perelló ja s'havia transformat en el "Mata" i aquesta paraula va començar a formar part del meu vocabulari. De tant en tant, enmig d'una classe, en una sortida de camp, en una conversa entre professors que escoltava pels passadissos; en definitiva, en qualsevol lloc relacionat amb la geologia, sortia la paraula: "L'altre dia vaig anar al camp i em vaig trobar en Mata..."; "En Mata segur que sap com arribar a aquella bocamina..."

Tot i així, per mi la paraula "Mata" continuava essent un concepte abstracte: ni el coneixia ni l'havia vist mai. Fins que, l'any 2007, la meva idea abstracta es va materialitzar en la figura d'un home baixet, una mica calb i rialler. Va ser l'any que em vaig incorporar a l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa i en Mata era el director del Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals. De llavors ençà, he compartit amb ell jornades de camp, congressos sobre patrimoni geològic i miner, i reunions amb els companys del departament.

Crec que la figura d'en Mata, del doctor Josep Maria Mata Perelló, ha deixat una empremta profunda en tots nosaltres. En el meu cas, aquesta empremta ha quedat marcada com una icnita fossilitzada en el registre geològic i preservada per sempre més. "Mata" és una paraula que no s'esborrarà mai del meu vocabulari particular.

David Parcerisa

***

Amb aquestes quatre ratlles, voldria donar les gràcies a l'amic Josep Maria. En Mata, que és com el coneixem tots, ha marcat sens dubte una part important de la meva vida. Gràcies a ell, vaig entrar en el món dels minerals i ell va presidir el meu tribunal de tesi, però dir això no és dir quasi res. Amb en Mata, hem voltat amb la meva companya quasi tots els racons de Catalunya primer i de les Espanyes després. Hem compartit alegries i també algun mal moment. Amb ell hem après molt.

Moltes gràcies, amic, pel que hem fet i també pel que encara ens queda per fer.

Alba i Ramon

***

Hola, Mata:

¿Qué has significado para mí? En primer lugar, te recuerdo que, cuando yo era estudiante de Yacimientos Minerales, tú eras para muchas de nosotras el ídolo con el que muchas de nosotras soñábamos cuando teníamos que hacer el inventario de indicios en nuestra zona de campo, y tomábamos como base tu tesis doctoral, que era nuestra guía en la búsqueda.

Luego, en Manresa, me hiciste sentirme protegida en la lucha por tantas y tantas cosas. Por ejemplo, recuerdo que tú impediste que se eliminara la asignatura de Yacimientos del nuevo plan de estudios de "Minas" o, cuando la rigidez de las normas nos impedían desarrollar bien nuestras actividades, especialmente con Sudamérica, me enseñaste que a veces se ha de ser valiente y saltarse las "normas" sin temor, porque esta es la manera de avanzar todos.

Otro rasgo importante que a mi entender te destaca es tu enorme personalidad: no te dejas llevar por las opiniones preestablecidas por el colectivo de turno; es decir, el hecho de que pertenecer a uno de ellos no te obliga a pensar como ellos. Y, ya que hablamos de colectivos, también destacaría tu enorme grado de respeto y aceptación por aquellos que no opinan como tú.

Podría seguir enumerando cualidades tuyas, tan largas como tu currículum, pero seguro que a lo largo de estas páginas ya irán aflorando.

En resumen, creo que quienes te conocemos nos sentimos orgullosos de ti y podemos presumir de ello.

Pura Alfonso

***

Benvolgut Petrus,

Josep Maria, sobre la teva roca s'ha aguantat durant dècades la titulació de Mines a l'Escola de Manresa. Gràcies per tots aquests anys de servei!

Sobre la teva amistat, repartida generosament, s'ha teixit una xarxa de complicitats més enllà del territori, a la Península i encara més enllà, al nou continent. Com si es tractés d'un fenomen geològic, aquesta xarxa ha crescut d'una manera imparable.

La teva influència com a acadèmic ha arribat a molts confins de la terra, sobretot allà on es parlava alguna llengua llatina. I n'has estat un defensor fervent.

La teva radicalitat t'ha dut a ser amic dels proletaris, però també dels poderosos, que has tractat de la mateixa manera. Això, de ben segur, serà difícil d'imitar.

Malgrat les discrepàncies "ideològiques", espero poder gaudir de la teva amistat per molts anys.

Ben cordialment,

Xavier de las Heras

***

Sempre recordaré que, sortint d'un pub a les 3 de la matinada, després d'un sopar de l'Escola i havent begut bastant més que aigua, em vaig engrescar a no dormir gaire i sortir a la muntanya poques hores després amb tu, Mata. La meva sorpresa és que tothom portava carmanyola i jo em vaig trobar a dalt de la muntanya, a l'hora de dinar, sense un trist caramel per menjar. Des d'aleshores, vaig aprendre molt, i tu n'ets el responsable.

Gràcies,

Joan Jorge

***

Josep Maria,

Ja han passat molts anys des que ens vàrem conèixer. Corria l'any 1976 i nosaltres vàrem començar a estudiar Enginyeria Tècnica Industrial a l'Escola i, com que érem estudiants de la branca Industrial, a primer la Mineralogia era voluntària; però nosaltres la vàrem triar i així va començar la nostra relació. Eres un professor organitzat, que combinava molt bé la teoria amb la pràctica, que transmetia la seva passió per la mineralogia i que ens va descobrir un món totalment nou per a nosaltres.

Van passar els anys, vàrem acabar els nostres estudis a Terrassa i, a principi de l'any 1982, ens vàrem incorporar a l'Escola com a professores, i aquí ens vàrem retrobar. Et vàrem conèixer en una nova faceta, la de lluitador i defensor de l'Escola;

vàrem viure situacions diverses i et vas mostrar tal com eres: divertit en els enyorats sopars de l'Escola, molt empipat en algunes juntes de centre, responsable a les classes i treballador en la teva àrea d'expertesa.

Han continuat passant els anys i el 2012 la llei –no pas les teves ganes– et va obligar a viure una nova situació laboral que encares amb il·lusió. Pots estar segur que et recordarem sempre perquè el teu pas per l'Escola ha deixat petjada. Tal com diu Antonio Machado als seus versos:

> "Caminante no hay camino, se hace camino al andar,
> al andar se hace camino y al volver la vista atrás
> se ve la senda que nunca se ha de volver a pisar.
> Caminante no hay camino, sólo estelas en la mar."

Amb tota l'estimació,
Rosa Argelaguet Isanta i Immaculada Martínez Teixidor
Professores de l'EPSEM

***

Explanada del hórreo de Carnota (Carnota, La Coruña, marzo de 2009)

Durante una visita privada a Galicia con su esposa, visitamos el hórreo de Carnota, que es el mayor de Galicia. En la explanada que le rodea, mi esposa Pilar nos quiso fotografiar con un tercer personaje que no quiso salir en la foto, a pesar de los tirones que le daba Mata para que se acercase.

¿Quién era este tímido personaje? Mata se acercó para convencerle, pero no lo consiguió, pues estaba muy ocupado... comiendo…

José María Mata y Enrique Orche

Mata,

Hi ha qui diu que les persones entusiastes no són ni millors ni pitjors, sinó que simplement són "diferents". Però, a mi, la gent com tu em cau molt bé.

Quan tenia tretze anys, em vaig convertir en un addicte a les teves excursions. El punt de trobada: la plaça d'Espanya els matins dels dissabtes. D'això, ja en fa 30 anys! Amb l'excusa dels minerals i les sortides de reconeixement, vam recórrer molts racons de Catalunya. Hi ha topònims que m'evoquen molts records (Hortsavinyà, Costabona, Ulldemolins...). I les Espanyes? Sortíem mastegant encara els canelons de Sant Esteve i tornàvem just per arribar a menjar-nos els raïms de cap d'any! I és que no es podia perdre ni un segon! (Hiendelaencina, Ojos Negros, Huércal-Overa, Cehegín...).

Era un anar i venir, un no parar amunt i avall, amb cursets, sortides, congressos, publicacions i més sortides... Genial! Crec que jo no tenia escapatòria: vaig estudiar Geologia. I, com a col·lega geòleg, mai no he fet cap treball de recerca ni he participat en cap projecte amb tu. I no em preocupa gens ni mica, perquè el més important no han estat les pedres. Ha estat aprendre de la teva manera de fer (sovint ben singular), del tracte amb les persones i les ganes radicals de compartir allò que t'apassiona. Tota una lliçó!

Moltes gràcies per tot això,

Oriol Oms

***

No sé si trobaràs a faltar les classes amb els alumnes, però estic segur que els companys et trobaran a faltar a tu. Per part meva, t'haig de dir que va ser un privilegi compartir tots aquests anys de la meva vida laboral amb una persona de la teva categoria professional i humana.

Josep Oliva Moncunill

***

Buenos días:

Quisiera adherirme al homenaje que se le va a dispensar al doctor Josep Maria Mata por su jubilación. Le conozco desde hace casi cuarenta años, cuando yo era geólogo de las minas de La Unión y él venía a visitar las minas con sus alumnos de la Escuela de Minas de Manresa. Posteriormente, he tenido mucha relación con él a través de mi vinculación con la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, entidad cuya creación lideró el doctor Mata. Yo quisiera destacar de él su admirable vocación por la geología aplicada y la minería y, sobre todo, la ingente labor realizada en defensa del patrimonio geológico y minero. Siempre me causó admiración su entusiasmo y su gran capacidad de trabajo. Y, por supuesto, su talante humano, de persona llana y afable, de juicios ponderados y con un particular sentido del humor. Desde Cartagena, le envío un fuerte abrazo.

Saludos,
José Ignacio Manteca Martínez
Departamento de ingeniería Minera, Geológica y Cartográfica
Universidad Politécnica de Cartagena

***

Benvolguts companys,

Vaig conèixer en Josep Maria al primer curs de la carrera de Mines, per bé que ja sabia qui era –com és habitual en el seu cas. Només arribar a classe, després de presentar-se ja va dir que havia dit a la universitat que no volia aquella aula perquè estava al costat del carrer i, a causa del trànsit, havia de forçar molt la veu i ell no podia; per tant, que no faríem més classe fins que no ens canviéssim l'aula. Aquest fet ja em va marcar i vaig veure que era de decisió ferma i que es feia respectar, com ja ho havia sentit dir.

Més endavant, vàrem compartir més moments: excursions i sortides per Catalunya, per l'Aragó i fins al Marroc, com també l'organització del XIII Congrés del Patrimoni Miner que va tenir lloc a Manresa.

En resum, gràcies al Josep Maria he millorat els meus coneixements de geologia i la forma d'interpretar-la i de gaudir-la. Gràcies, doncs, per tots els moments viscuts!

I gràcies per totes les ensenyances i pels teus coneixements!

Jordi Casado

***

A en Josep Maria Mata, amb estima,

Els anys de coneixença i amistat amb en Josep Maria me'l fan veure com una persona polièdrica, que s'adiu amb la seva passió per la geologia. En la seva personalitat, hi conviuen moltes facetes de la vida: persona assequible, compromesa, investigador, divulgador, apassionat per la seva professió...

A vegades, és difícil de trobar i de poder-hi conversar una estona, però mai no et deixa indiferent.

Els qui fa anys que el coneixem i hem viscut la seva trajectòria, diem d'en Mata que, recorrent per la comarca, no hi ha raconet on ell no inicií una explicació didàctica de la geologia, que sempre va més enllà de la mera descripció del territori. I més tard vam reconèixer que passava el mateix quan recorríem amb ell indrets de la Península: se la coneix de punta a punta; et descriu centenars "d'accidents naturals" als quals tu no donaries cap importància, però que la tenen. I fent escapades a l'exterior, sobretot a l'Amèrica del Sud, si s'escau parlar amb estudiosos de la temàtica dels recursos, en l'ampli sentit de la paraula, segur que acaben per referir-se a alguna actuació, xerrada o publicació d'en Josep Maria Mata.

És una persona coneguda, reconeguda i valorada.

He tingut ocasió de comprovar la seva gran capacitat de convocatòria de gent interessada en els congressos i jornades sobre temes de geologia, recursos, geologia ambiental, recuperació d'espais miners... que sovint organitza.

En aquests congressos "singulars" que organitza en Mata, no hi manquen els incondicionals de l'Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa i de Catalunya, però tampoc els qui venen de Galícia, Madrid, el País Basc, Castella, Andalusia i, fins i tot, de Portugal i de França.

Josep Maria, que la salut, la vida i la família t'hi acompanyin, perquè ara que estàs més lliure d'ocupacions, tota aquesta riquesa es podrà incrementar.

Gràcies i un sincer agraïment per haver pogut gaudir durant anys de la teva afectuosa amistat.

Josep M. Casas Sabata

Manresa, 17 d'abril del 2013

***

Estimados amigos:

Mi nombre es Betty González, soy museóloga de Venezuela y desde el año 2011 estamos trabajando con Mata Perelló en la Corporación Yaracuyana de Turismo del estado Yaracuy. Él es nuestro asesor en el proyecto de musealización del Parque Bolivariano Minas de Aroa, unas minas de cobre que dejaron de explotarse en 1975 y que se han convertido en un parque.

Para nosotros, es un honor contar y trabajar con este hombre tan maravilloso... Es una persona incansable, luchadora y muy colaboradora; es nuestra guía y nuestro ejemplo. Estar a su lado es un aprendizaje constante, en todo.

Adjunto una foto de nuestra visita el año pasado a la galería de las Mines de Cercs y de una participación que hice en un congreso que organizó Mata en Manresa.

¡Un gran abrazo!

Betty

***

Adjunto un par de fotografías relacionadas con las prospecciones arqueomineras en la zona del Priorat (2009-2011), en las cuales participó Josep Maria Mata.

Se trata del proyecto "Plata prerromana en Cataluña" y está dirigido por la profesora Núria Rafel de la Universitat de Lleida.

La colaboración del profesor Mata llevó a importantes hallazgos, como la Mina de Mas de les Moreres (Cornudella del Montsant), una mina explotada en época prehistórica y actualmente en estudio a través de la excavación arqueológica.

Mis más cordiales felicitaciones al profesor Mata, con quien también comparto ser actualmente miembro de la Junta Directiva de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, de la cual Mata es presidente honorario.

Un saludo,

Mark A. Hunt Ortiz, MSc, Dr. (Eur.)

***

Vaig conèixer en Josep Maria Mata Perelló a final dels anys seixanta a la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona, que era el nom oficial que tenia llavors.

Conjuntament, vàrem participar en algunes activitats de tipus polític en el context de l'agitació política i cultural del moment.

Cal tenir en compte que en Josep Maria Mata no ha canviat pel que fa a l'entusiasme i a la dedicació a la geologia que ja mostrava en aquells temps.

Li hem d'agrair les iniciatives tant de recerca com d'activitat docent, que han contribuït a millorar la qualitat de l'ensenyament de la geologia a les generacions actuals, sobretot als estudiants de la UPC de Manresa.

Crec que el doctor Mata es mereix les més altes distincions acadèmiques.

Ferran Colombo Piñol

Catedràtic del Departament d'Estratigrafia, Paleontologia i Geociències Marines

Facultat de Geologia, Universitat de Barcelona
Barcelona, 22 d'abril del 2013

***

"Reconduïm
a poc a poc la vida,
a poc a poc i amb molta confiança...
pel discretíssim camí
del fer i desfer de cada dia."

Miquel Martí i Pol

Felicitats i serenitat en aquesta nova etapa!
Josep Font Soldevila

***

La vàlua més gran és en la persona, en els bons moments de passadís, massa curts a vegades, però bons moments; els bons moments arreu, en el dia a dia. Gràcies, Josep Maria Mata Perelló, per l'herència a nivell humà, didàctic i científic que ens has donat i que ens continueu donant dia rere dia.

Salutacions,
Xavier Molinero

***

Buenas tardes.

Conocí a Mata en verano del año 2004, en el curso "Recorridos geológicos por los Dolomitas", llevado a cabo por Paloma Belenguer. Fui a dicho curso con toda la familia y desde entonces nos "enganchamos" a las actividades que Mata propone, especialmente a los recorridos por los Dolomitas y, desde hace tres años, por Marruecos, junto con el profesor Kamal Targuisti. Desgraciadamente, no podemos participar en más actividades, porque vivimos y trabajamos en la ciudad de Castellón. Sin embargo, he de agradecer a Mata todo lo que mis hijos han aprendido en esos programas durante todos estos años: las ganas de aprender, su curiosidad, su capacidad de escucha, su afán de superación, su amor a la naturaleza en general y a la geología en particular, y tantas otras cualidades que vieron de primera mano del profesor Mata.

Me siento honrada por conocerle.

Saludos cordiales,
Mayte Sastre

***

Vers escrit a principi de gener de l'any 1972, dedicat al professor de Mineralogia i Petrografia Josep Maria Mata Perelló, del qual em va sorprendre la capacitat de fer, desfer, organitzar, viatjar, conduir, editar, fotocopiar, recollir mostres i ensenyar. Si vivies tot això, se't obria al davant la seva gran personalitat humana i el mínim que podies fer era un vers.

Un mineral
(Poema inèdit fins avui, 22 d'abril del 2013)

Estudiem un cristall, té dotze cares,
trenta arestes i vint vèrtexs.
Per les cares pot ser en Mata?
Qui sap? Les arestes i els vèrtexs
s'allisaren de tant treball.
Tan sols és un poliedre,
en aquest cas DODECAEDRE.

Els elements de què es compon
ferro i sofre els principals són.
Per *lo* del ferro pot ser en Mata,
algun cop també es sulfura.
És un cristall amb incentiu,
a que no saps com se diu?
Tant se val, PIRITOEDRE.

Gran duresa, metàl·lica lluïssor,
el groc és el seu color.
Per la duresa és en Mata,
també per la lluïssor,
però no pas pel color?
Aquest mineral m'esperita,
el seu nom es diu PIRITA.

***

Visita a las Minas de Puras en Belorado (Burgos, junio de 2009)

Para atender una llamada del alcalde de Belorado a la SEDPGYM en que solicitaba una opinión técnica sobre la rehabilitación que estaban llevando a cabo en la

mina subterránea de Puras de Villafranca, Mata, Pilar Amaré y yo fuimos a verlas en un soleado día de junio de 2009.

Para entrar a la mina, nos proporcionaron unas lámparas enormes. Por fortuna, a mí me tocó una simple en suertes, pero a Mata le colocaron un reflector de tamaño XXXL que solo se sostenía si el casco estaba prácticamente cosido a la cabeza con unas correas.

Enrique Orche
Presidente de SEDPGYM

***

Benvolgut Josep Maria,Des del Museu Mollfulleda de Mineralogia, saps que sempre hem considerat tot un luxe tenir-te com el nostre col·laborador i amic. És impossible agrair-te tot el que ens has ajudat amb el teu rigor i la teva generositat.

Jo puc expressar-te el meu reconeixement com a directora del Museu d'Arenys de Mar, però estic segura que el teu amic Joaquim Mollfulleda ho expressaria millor. Per a Joaquim Mollfulleda, eres imprescindible en les reunions del Museu com a gran geòleg que ets i un bon company d'excursions, malgrat que alguns cops t'oblidaves de l'hora de dinar. Les teves paraules de reconeixement, amb motiu del seu homenatge, van ser per a ell una gran alegria en aquell dia magnífic.

Esperem que segueixis molt actiu donant suport a tots aquests petits i grans projectes que tenen a veure amb la mineralogia.

Neus Ribas
Directora del Museu d'Arenys de Mar

***

No sé, no sé… No sé si, en estos tiempos de restricciones, dar pie a expresar la satisfacción de tener una buena amistad con Josep Maria Mata Perelló (Josep Maria, en lo sucesivo) es una iniciativa sensata. Recopilar colaboraciones de quienes puedan acreditar roces, tensiones, asperezas o malentendidos con Josep Maria sería muchísimo más sencillo, más breve y más económico.

Excluidos estos, en el hipotético caso de que existan, quedaría la inmensa mayoría de la humanidad que tendríamos en común el sobreentendido de considerarnos muy amigos de Josep Maria sin la menor necesidad de manifestarlo, como ha sido siempre.

Si nos ceñimos al mundillo geológico, por ejemplo en lo referente a la mineralogía, la minería, los yacimientos, el patrimonio geológico, la ingeniería geológica, la didáctica y la divulgación, en vez de referirnos en general a las cualidades humanas, también sería más simple recopilar datos de quienes nunca han consultado, colaborado, participado, asistido, intervenido, investigado, organizado o codirigido

ningún "loquesea" para, por, con, de Josep Maria, que los de quienes sí lo hemos hecho.

Por otra parte –y en este lote posiblemente no somos multitud, pero tampoco somos raros–, estamos en el colectivo de quienes, además, hemos tenido nuestro primer contacto de pareja en el marco de alguna actividad relacionada con Josep Maria y, como esto va bien, también puede constar aquí.

Pilar Cucalón Moncayola, Servicio Aragonés de Salud

Andrés Pocoví Juan, profesor emérito de la Universidad de Zaragoza

***

La nostra arribada a l'Escola fou tardana, quan ja feia temps que tu hi imparties classes. Va ser entre els anys 1995 i 1997 quan hi vam anar arribant, amb comptagotes, els quatre professors de Teoria del Senyal i Comunicacions, que aleshores era el nostre departament. Hi vam arribar quan es van iniciar els estudis de "Telecos". No tenien res a veure amb els de Mines; no compartíem estudiants, ni assignatures...; no compartíem pràcticament res. No ha estat fins aquests darrers anys que, per uns motius o uns altres, ens hem relacionat una mica més, tot i que potser no has arribat a entrar mai al nostre despatx.

Malgrat que el temps que hem compartit aquí a l'Escola ha estat curt, t'hem volgut escriure aquestes paraules perquè sempre et recordis una mica de nosaltres. De ben segur que nosaltres et recordarem molt. A part del que t'hem pogut conèixer en directe, ens han arribat moltes anècdotes teves, de boca dels molts que t'han conegut més que nosaltres.

Aquests quatre professors, que ara som del Departament d'Enginyeria de Disseny i Programació de Sistemes Electrònics (DiPSE), et desitgem que encaris amb il·lusió aquesta nova etapa de la teva vida.

Jordi Bonet

Francisco del Águila

Rosa Giralt

Pere Palà

***

Gràcies a en Josep Maria Mata Perelló he pogut gaudir de la geologia de camp, de la gent i de la seva amistat... És tot un personatge! Compartir les seves sortides ha estat molt enriquidor, tant pel que fa als coneixements com, sobretot, pel caire humà que ell els dóna.

Imma Llobet

***

Homenaje a Mata en el Congreso de Boltaña (septiembre de 2011)

Un año antes de su jubilación, la SEDPGYM hizo un homenaje a Mata en el Congreso de Boltaña (Huesca), en septiembre de 2011. Teniendo en cuenta que Mata se entera de casi todo lo que pasa en la SEDPGYM, llevé el asunto con la máxima reserva, hasta el punto de que solo lo sabíamos el tesorero (Mariano Ayarzagüena), la secretaria general (María Pilar Amaré) y yo. La idea era hacerle un homenaje sorpresa durante la inauguración del Congreso.

El asunto era regalarle algo que le gustara mucho y le durase. Una de las cosas que más le gustan a Josep Maria Mata son las gambas y algo que pudiera conservar son las piedras, así que el regalo estaba definido: unas gambas de piedra. El asunto era encontrarlas. Para ello, me dirigí al buen amigo Manuel de Torres, importador de minerales y fósiles, el cual, ante mi sorpresa y afortunadamente, había recibido unas placas con crustáceos fósiles que yo no sé si eran gambas o no, pero se le parecían mucho, según pude constatar en las fotografías que me envió.

Elegida una de las placas –la que más gambas tenía, para mayor disfrute del homenajeado–, el asunto era cómo entregársela. Llevamos el tema tan secretamente que, ya inaugurado el Congreso y tras la entrega del Premio Francisco Javier Ayala, cuando el programa del día ya tocaba oficialmente a su fin, empecé a hablar de cosas que ni Mata ni el resto de los presentes entendían, salvo Pilar y Mariano, como era el homenaje, fuera de programa, que la SEDPGYM iba a tributar a un emblemático geólogo. Tras un rato de suspense en que Mata se iba poniendo nervioso, pues nada sabía del asunto, se desveló el secreto: era un homenaje a su persona, por parte de la Sociedad que él y Octavio Puche habían creado. Con esto se le puso la cara más sosegada y entonces le dije que le íbamos a regalar algo que le gustaba mucho.

Lo siguiente fue empezar a preguntarle cosas un tanto peregrinas en un acto de homenaje, como que me dijera qué era lo que más le gustaba comer. A esas alturas, la cara de Mata era un poema, pues no entendía nada de nada y se azoraba en las respuestas cuando yo le decía: "No, eso no, otra cosa que te gusta más." Finalmente, como no se le ocurrieron las gambas, le dije que le íbamos a regalar un plato bien colmadito de ellas. El amigo Mata miraba alrededor, con evidente desconcierto, en busca de aquellas gambas que no olían ni encontraba. Finalmente, ya no pude prolongar más la broma y le ofrecí la placa, momento en que Mata pareció relajarse un poco más y sonrió por primera vez en todo ese acto, para él incomprensible.

Mata mantuvo la placa colocada en la mesa durante toda el Congreso para que todos pudieran verla de cerca y apreciar que los bichos eran gambas de verdad.

Enrique Orche

***

El gran Mata

Todos los que lo conocemos, tenemos fantásticas historias, recuerdos o, simplemente, algunas situaciones que hemos vivido con él.

El Gran Maestro es un maestro no solamente en minería y sus entornos, sino también en vida bien vivida.

Todos los que quieran una indicación u orientación cualquiera del maestro, mejor que se pongan a manejar su coche por Cataluña y, durante las varias emociones que seguramente vivirán, tendrán ocasión de absorber lo que puedan de su saber.

Gran amigo y gurú, te felicito por este merecidísimo título.

Un gran abrazo,

Villas Bôas

***

El Josep Maria Mata és un home excepcional, un geni en l'àmbit professional i una persona vocacional al màxim. No he conegut ningú com ell!

Gràcies per fer-nos agradar la geologia a molts, i a mi en particular, i gràcies per la teva intensa dedicació!

Fins a sempre i enhorabona.

Anna M. Tarragó Asamara

***

Què tal, Josep Maria?

T'estic molt agraït pels coneixements que em vas transmetre en les teves classes i sortides durant els anys de la carrera de Mines i, especialment, en el treball de fi de carrera. També t'agrairé sempre la intermediació amb els responsables de la Pedrera Berta, on vaig entrar a treballar just acabada la carrera.

Moltes gràcies i que et vagi molt bé la vida.

A reveure!

Josep Maria Clotet Santamaria

***

Estimados:

En este importante momento para Mata, quiero testimoniar la enorme influencia que él ha tenido en mi vida. Lo conocí en un congreso de la SEDPGYM en Belmez (Córdoba). Desde ese (muy feliz) día, él me ofreció la dádiva de quedarse mi mayor amigo. Y también la persona que me aportó una inmensidad de conocimientos,

una fuerte motivación para la defensa del patrimonio, una gran fuerza para luchar y alegría para vivir. Siempre desde una perspectiva social y solidaria.

Por eso, desde lejos, le mando un fuerte abrazo.

Fernando Sá Couto

***

Salut, Mata,

Felicitats per tota la feina que has fet, fas i faràs al voltant de la geologia.

Ens vam conèixer en l'organització del Simposi de Ciències Naturals a Tortosa, després vam col·laborar en la coordinació de la llicència d'estudis i també hem fet moltes sortides junts. I també vas escriure el pròleg per al meu llibre *Roques del Port*.

Vull manifestar-te la meua admiració i el respecte a la teua persona i a la labor que fas per difondre la geologia.

Moltes gràcies, Mata. Salut per molts anys!

Álvaro Arasa Tuliesa

***

Per al Josep Maria Mata,

Per la tasca de donar a conèixer el nostre país al llarg de la teva vida docent;
per l'interès en la geologia que has despertat en els alumnes;
per la continuada dedicació durant tots els dies de l'any,
i per ser tal com ets,
moltes gràcies!

Delfí Sabartés

***

Benvolgut Josep Maria, Dr. Mata,

La Martona, en Pepe i la Marta volem retre el nostre petit homenatge no solament al mestre, sinó també a la persona, en agraïment per tots els cursos d'estiu que hem pogut compartir amb la família i, sens dubte, EN FAMÍLIA, i també sobretot per l'atenció rebuda amb la petita cursetista, que va començar amb un any i mig i ara amb sis ja n'espera la propera sessió.

Enhorabona, Josep Maria. Per molts anys i moltes gràcies!

Josep Molina i Marta Dalfó

Barcelona, 28 d'abril del 2013

***

Em vincula amb el doctor Josep Maria Mata Perelló una coneixença de fa molts anys. Fou al començament del meu treball de tesi. Davant d'una sèrie de dificultats que sovint comporten aquest tipus de treballs, ell em va donar un cop de mà i una guia per tirar endavant que encara conservo, vint anys després. Aquesta coneixença i aquesta guia, que s'han anat treballant al llarg dels anys amb jornades científiques, sortides geològiques, treballs de recerca, articles i d'altres, s'ha traduït en una sòlida amistat i en una companyia molt enriquidora.

Faig extensiva aquesta relació als meus fills i a la meva dona, que també han gaudit dels seus coneixements i de les seves orientacions. Si amb alguna expressió puc definir les sortides del Mata, és que sempre hi tenia una paraula de companyia, d'ànim i de benvinguda per a tothom, per a tots. És una persona que ha donat valor a una part important de la meva vida i, des d'aquest punt de vista, li estic profundament agraït.

Moltes gràcies, Mata.

Ramon Grau i Girona
M. Neus Galofré Álvaro
Marc i Anna Grau Galofré
Mataró, 28 d'abril del 2013

***

El Mata, com li diem nosaltres, ens va fer, ara fa nou anys, el millor regal de la nostra vida, pel qual sempre li estarem agraïts: va fer que ens coneguéssim en un curs a les Dolomites i ens va fer de Celestina. Per recordar aquell moment tan especial, l'any que ve anirem a celebrar els deu anys a les muntanyes on ens vam conèixer i de ben segur que pensarem en ell!

Moltes gràcies!

Virgínia Carmona i Pere Compte

***

Sobre en Mata

Durant la meva feina com a periodista, hi ha hagut gent que he patit, d'altra gent que ha estat correcta i d'altra de la qual he après (o ho he intentat). És en aquesta darrera categoria on situaria el professor Josep Maria Mata. Gent com ell fa millor el món en què vivim.

Gràcies!

Francesc Galindo

***

¿Qué ha sido y quién es el doctor Josep Maria Mata Perelló para mí? ¡Un gigante académico y moralmente un maestro! Ahí es nada, como dirían en mi pueblo.

Desde mi Montalbán nativo, amanecí con veinte años en la Escuela de Minas de Manresa. Quería ser ingeniero técnico de minas y pregunté donde se impartía Mineralogía. Entonces, un hombre unos 39 años más joven que hoy, con unas significadas patillas, me indicó el aula donde recibí la primera clase, la suya. Salí de la Escuela y fue mi profesor ponente en el proyecto de fin de carrera.

Tuvimos una fuerte comunicación en los años en que estuve en la minería del carbón, en la ingeniería, en los descubrimientos de la glauberita en Zaragoza, en aquel futuro Territori Miner i Geològic de l'Aiguabarreig (Cataluña y Aragón en la depresión geológica del Ebro) que contendría el Museo Minero de Mequinenza, que nunca pudimos materializar a pesar de plantearlo en la Mina Andresita, llena de historia y de amor, entre el carbón y los *llagús* sobre las aguas del Ebro.

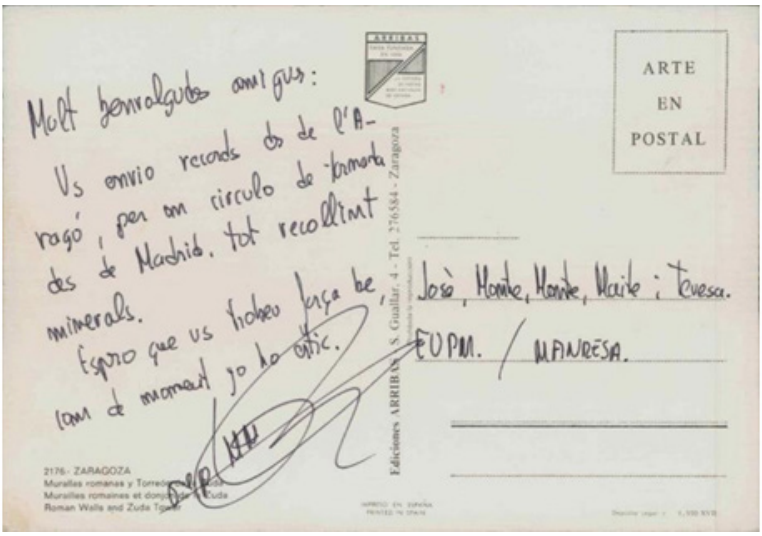
Aprendí con el doctor Mata a luchar por el bien colectivo e individual, sin sucumbir en el materialismo. Su enseñanza ha venido marcada por lecciones tan valiosas como que hay que trabajar para poder tener un techo propio, que es necesario leer todos los días un poco, incluso para saber por qué los pájaros que madrugan consiguen lombrices, y también para reconocer la validez de frases tales como "La vida no siempre es justa" y "Tal vez haya sido yo el culpable." Maestro del trabajo para el estudio, nos inculcó que la verdad y la confianza son los pilares del sentido común, la discreción, la responsabilidad y el raciocinio. Y siempre ha estado abierto a compartir los avances de la ciencia y la técnica, en un marco tolerante y fraternal.

Es un ciudadano simplemente ejemplar, con alguna *barrechada* política, pero siempre hacia la renovación, y con algún fracaso sin importancia, como no llegar a ser alcalde de Manresa. Sin embargo, como humano, es un hombre libre al cual nunca hemos oído decir: "Soy víctima de la sociedad" o "Los demás tienen la culpa."

Debo reconocer que en la Escuela fue donde realmente aprendí a copiar, y creo que por ello terminé mis estudios, con ilusión, capacidad creativa, entusiasmo y energía. Y creo que cumplí en mi vida profesional con mucha dignidad, a tenor de los valores recibidos de ti, mi querido profesor.

Hoy mi situación profesional es la de jubilado y solo puedo decirte gracias, Mata, por todo lo que nos trasmitiste y por dejar que copiáramos de tu esfuerzo y capacidad no solo para lograr ver los minerales y las piedras como algo más que eso, sino para saber cómo hablar con ellos y llenar la memoria, que no es otra cosa que la cantera de la vejez, desde donde seguiremos aprendiendo algo nuevo cada día, con el trueque de la vocación, la experiencia y nuestra más o menos ciencia, gracias a la ilusión de quienes siguen amaneciendo en la estela geominera.

Estoy seguro de que el otorgamiento del título de *magister honoris causa* con que vas a ser distinguido por el rector de la UPC no será la meta soñada por ti, sino el comienzo para seguir luchando por un mundo más ilustrado y mejor en la Gea.

No me puedo despedir de ti. Así que ¡"hasta más vernos", mi querido profesor!
Paulino Pérez Alegre

***

Aprendizaje "tangencial"

Muy buenas, queridos todos y todas,

Soy Inés, una profana en el tema que reúne a un gran elenco de personas sabias alrededor del doctor Mata por afinidad de conocimientos en los campos de la geología, la ingeniería, la minería, la biología, la topografía… y otras muchas áreas, todas ellas lejanas a mis curiosidades formativas iniciales.

Me he plantado delante del teclado al enterarme de la hora en que se va a hacer la reunión-homenaje a Mata (¡Vaya, va a ser que no! Me habría gustado, como a tantos otros, estar ahí, pero no puedo.) Así que, aunque no podré aplaudirle "*in person*", sí intentaré sacarle algún provecho a este teclado durante algunos minutos.

Me gusta pensar que formo parte de las fuerzas tangenciales que, sin provocar cambio alguno en el paisaje, observo el terreno siguiendo a este gran grupo de conocedores del mismo, abriendo los ojos y los oídos y aprendiendo de todo y de todos.

Antes de experimentar con este gran grupo de sabios, lo único que sabía de la Escuela es que estaba en Manresa, ciudad donde viví entre 1993-1995, y que se ubicaba al lado del IES Lacetània (yo trabajé en el Quercus y en la Escola d'Arts i Oficis, cuando esta fue IES y antes de que, como tal, fuera trasladado a la otra punta de Manresa). Y mira por dónde que fue al dejar la zona y moverme a Vilafranca

cuando la tangente vital me llevó a coincidir con Mata y su grupo de seguidores sempiternos… ¡y hasta hoy!

Como buena lingüista y observadora, he aprendido con Mata y "los otros" a ver el paisaje "con otros ojos", utilizando para ello y entendiendo algunos vocablos que nunca antes habían formado parte de mi registro: falla, plano y espejo de falla, paleocanal, estribaciones de la Pirenaica y de la Ibérica, *plegaments*, *capbussament*, dolina, estratificación discontinua, chambrón…, diferencias y usos de los minerales en la industria, limonita, hematita, dolomía, malaquita, azurita, galena, bauxita, calcita, jaspe, celestina, goethita, pirita, cabrerita, dacita..., hasta el punto que, a pesar de ser "de lenguas", este área me atrae y la entiendo mucho más. Tanto que incluso la publicito, desde mi modesta visión, siempre que puedo.

Tres minutos más para comentar lo inexplicable: las "salidas largas" del grupo de Mata, del cual hasta hace poco era una asidua. Inexplicable porque no hay teclado con que se pueda transcribir lo vivido, lo visitado. No es solo el paseo por la geografía –del Algarbe al Cap de Creus; de las Médulas al Cabo de Gata, pasando por Linares, Carboneras, Andorra (Teruel), El Jaroso y Braganza; de Los Vélez a La Rioja, pasando por la Tejeda-Alhamilla, Lorca, El Hoyazo, el polje de Dona, Aznalcóllar, Tharsis, Minas de Riotinto y Macael…

Dos minutos solo para comentar lo inenarrable, divirtiéndonos como una clase de chiquillos donde, como ellos, gustábamos –y lo seguimos haciendo– de gastar algunos apodos: "el de los apuntes" (J), "el del pico" que suena cuando todos vuelven al coche (F), "los estudiantes", el de la salicornia (JA), "el poeta" (A), "la del conejo", "la de las *pedretes que bonica és esta*!" (P), la "*barbie* minera" (P), "los de Gerona con su buga-chungo" (C y S), "los primos" (ahí estaba yo), nuestro querido Don Luis, en Almería, con su "pachuchito"…

Un minuto. Un minuto nada más para agradecer a nuestro capitán tantas experiencias, tanta paciencia y tanto amor por enseñar.

Si no es por Mata, no concibo quedarme con el coche en medio de la nada, en una carena entre dos vertientes en León (noche oscura, negra total)… y recordarlo riéndome. (Ah! Eran tiempos sin móvil y ni siquiera existía el TomTom GO).

No recuerdo perderme entre barrancos, dos y tres veces en el mismo sitio, a la misma hora (el crepúsculo) y en años diferentes… y no acabar riéndonos todos.

No se entiende.

Como no se entiende la Península si no se ha visto con Josep Maria Mata. Desde los tiempos de sus *Ibizas* hasta hoy…

¡Gracias, maestro!

Inés Ramos

***

Ha estat una de les dues persones que m'han ensenyat geologia. Ha fet possible apropar les generacions dels meus alumnes a una geologia més pràctica, observant els centenars de fotos de les sortides per Catalunya, per Espanya i una mica per França.

Ho recordaré sempre. Des de les Terres de l'Ebre,

Mercè Millan

***

Bona tarda,

Sóc Carles Aguilar, professor de Biologia i Geologia (Ciències de la Terra i del Medi Ambient) a l'INS Tremp.

Voldria afegir-me al merescut homenatge al doctor Mata amb una humil aportació.

Recordo una de les seves sortides de camp (concretament, a la Vall Fosca a la passada tardor) en una de les situacions típiques que s'hi donaven: buscant per pistes perdudes i/o impossibles alguna mina remota de vés a saber quin importantíssim mineral (o no tant).

Gràcies a aquestes sortides de camp per tot el territori català i de la península Ibèrica, vam ser molts els joves llicenciats en Biologia que, com jo, vam poder millorar amb escreix els coneixements de geologia per poder impartir les classes d'aquesta matèria amb dignitat, a més de recollir mostres de minerals i roques per a les col·leccions dels centres educatius... I el més important és que ens vam trobar amb un professor universitari extraordinari, tant en la docència com en el tracte personal.

Passats més de vint anys des de la primera sortida, encara procuro apuntar-me de tant en tant a alguna d'elles per no perdre'n el contacte (tant humà com acadèmic). Sempre s'aprèn alguna cosa nova al seu costat. Si no ho faig més sovint és per les "amenaces" de la meva dona, que no veu amb tan bons ulls com jo que "el Mata" m'ocupi tants caps de setmana a l'any!

Salutacions,

Carles Aguilar

***

Adjunto dos fotografías que corresponden a un viaje realizado en septiembre de 2010 a la mina de oro Inti Raymi SA, ubicada en Oruro (Bolivia), en el marco del Máster en Recursos Naturales y Medio Ambiente, un programa con acceso al doctorado del cual el profesor Mata impartió varios módulos.

¡Felicidades, doctor Mata! Siempre le esperamos en Bolivia para compartir sus conferencias. Gracias y hasta pronto.

Rubén Zambrana

Bon dia,

Quan arriba el dimecres, miro amb il·lusió el correu i mai no em decep. En Josep Maria ha programat una engrescadora sortida geològica, però no tan sols per al proper cap de setmana, sinó que ens motiva per tot el mes i ens permet preparar i adaptar el nostre calendari perquè sempre puguem fruir de la seva companyia i la dels amics i, per descomptat, de la geologia i el patrimoni miner de la nostra estimada terra, dels territoris veïns i, fins i tot, del Marroc.

Sap treure ciència dels més petits afloraments i història de les restes mineres més humils, però també ens fa pujar als turons i mostrar-nos els grans accidents geològics.

Espero que no se'n cansi mai, i nosaltres continuarem al seu costat.

Un abraçada,

Santiago Santomà

***

Prof. Dr. Josep Maria Mata:

Me alegra muy mucho que el próximo 15 de mayo, acompañado por tus familiares, colegas y amigos, recibas el homenaje de *magister honoris causa* por la UPC.

Nuestro querido y común amigo Andrés Pocoví me indica que resalte algunas anécdotas y/o recuerdos. Los hay. Pero, en este momento, poco importa lo que pueda recordar, pues es más importante dejar constancia de tu valía personal, científica, docente y profesional, así como de tus cualidades como exponente de gran catalán y, al mismo tiempo, hombre de mentalidad universal.

Es difícil recordar los años que tuve la suerte de conocerte pero, desde el primer momento, me percaté de que estaba ante una persona singular, dotada de unas condiciones excepcionales; en fin, de un pionero de la minería y el patrimonio geológico. Un sabio y un maestro. Una persona poliédrica en sus facetas humana, cultural y científica. Gran impulsor y, a la vez, maestro en la siempre novedosa y difícil tarea de hacerse a uno mismo, de dejar hacer a los más jóvenes y de abrir caminos nuevos para todos. Siempre abierto, de trato excelente y con un gran sentido del humor, disponible para la broma, rápido para acoger a las personas nuevas, con gran sencillez, confianza y muy generoso. De tu gran cultura se podría escribir mucho y, más concretamente, para glosar tus extraordinarios conocimientos de Cataluña, habría que tomarse bastantes años, puesto que, desde tu tesis doctoral –pionera y siempre actual–, tu elenco de publicaciones y actividades requieren años de dedicación para ponderarlas y redactarlas.

Al final, uno se jubila con su escaso y ligero equipaje. Y, en los sabios como tú, se refleja en tu maestría. Te admiro, maestro, por vestir este excelente equipaje de tu bien hacer y con tan excelente saber. Este currículum de sabio, maestro y persona abierta a la amistad es tu gran legado, más allá de tu departamento y tu universidad. Los que te conocemos, quienes han sido alumnos y colaboradores tuyos, tu generosa familia, te recordamos así. Un sabio, maestro y amigo de verdad; esa verdad escrita con alegría en lo más profundo de la cabeza y del corazón.

Recibe mis mejores y mayores felicitaciones, y un potente abrazo,

Dr. Marceliano Lago San José

Departamento de Ciencias de la Tierra, Universidad de Zaragoza

Zaragoza, 30 de abril de 2013

* * *

Breves comentarios sobre el apoyo y la amistad del profesor Josep Maria Mata Perelló

Los trabajos sobre metalurgia prehispánica que realicé durante varios años en objetos de oro y platino procedentes de las colecciones de arqueología de la Dirección Cultural del Banco Central del Ecuador constituyeron el primer tema de comunicación con el doctor Josep Maria Mata Perelló.

Los procedimientos utilizados en la elaboración de los objetos y la relación de unos pocos asentamientos ocupados por antiguos pobladores (1470 a. C.-1534 d. C.), con determinadas minas que se explotan hasta la fecha, fueron aspectos de interés para el profesor Mata. La metalurgia prehispánica es un tema poco frecuente en el ámbito del patrimonio minero de los países sudamericanos, razón por la cual fui invitada a formar parte de la naciente Sociedad Ecuatoriana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, impulsada por el doctor Paúl Carrión de la Escuela Superior Politécnica del Litoral (ESPOL).

En el curso de los últimos diez años, se han realizado numerosos eventos, tanto en el Ecuador como en otros países de América Latina y el Caribe, entre otros:

– El seminario-taller Encuentro Andino para la Protección del Patrimonio Geológico, Minero y Paleontológico, organizado por la Federación Iberoamericana de Sociedades para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, la Universidad Técnica Particular de Loja y la Sociedad Ecuatoriana en Defensa del Patrimonio Geológico Minero, realizado en Loja en 2008, en que se propone la formación de la red de países latinoamericanos y caribeños REDGEMP.
– El I Congreso Latinoamericano y del Caribe de Iniciativas en Geoturismo, organizado por la Fundación Geoparques de Venezuela en la isla Margarita en el año 2009. Es un importante evento, en que se consolida la gestión de la red constituida el año anterior.
– El seminario-taller internacional Patrimonio Geológico y Minero, con el apoyo de la FISDPGYM y del CIPAT-ESPOL, realizado en enero de 2011. En él se destaca la necesidad de reafirmar la gestión del patrimonio de referencia a escala nacional y se conocen iniciativas a corto, medio y largo plazo, en el ámbito nacional.
– Ese mismo año, en septiembre, la doctora Katia Mansur, con el apoyo de la Universidad Federal do Rio de Janeiro, organiza el I Simpósio Brasileiro de Patrimônio Geológico y el II Congresso Latinoamericano e do Caribe sobre iniciativas em Geoturismo, un evento significativo que permite conocer la gestión que se desarrolla en varios países de América Latina y el Caribe, fortalece la cooperación mutua y posibilita dar continuidad a las acciones en red.
– El seminario Patrimonio Geológico y Minero en el Ecuador, realizado en Machala los días 14 y 15 de noviembre de 2012, organizado por el CIPAT-ESPOL, con el apoyo de la UPC y de la SEDPGYM. Contribuye a impulsar los temas relacionados con el patrimonio minero, los parques temáticos de minería, las minas turísticas y los geoparques, y cuenta con la participación de expertos de España y Cuba.

Finalmente, es oportuno señalar que el apoyo dinámico del doctor Josep Maria Mata y su generosa e incondicional labor en el ámbito relacionado con los recursos patrimoniales geológicos y mineros de nuestros países se acrecentaron con la comprensión de los modelos de desarrollo milenarios de América, fundamento de la identidad de nuestros pueblos, que se ha visto proyectada en las acciones encaminadas a la conservación, puesta en valor y uso social del patrimonio de referencia, así como en las iniciativas de geoparques que se están desarrollando en el Ecuador.

Por todo ello, vaya un especial agradecimiento a Josep Maria Mata, un maestro y un amigo.

Patricia Estévez S.
Sociedad Ecuatoriana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero

***

Hola, sóc la Rosa Ripollès, de Sagunt (València), i voldria agrair a Mata l'amabilitat que ha demostrat sempre envers la gent que fem els cursets des de València.

La primera vegada que el vam conèixer fou al curset de l'Alto Tajo per Setmana Santa ara fa uns tres anys. Em va semblar un personatge curiós, ple de coneixements, totalment actiu i amb unes ganes enormes de transmetre tot el que sap. Això diu molt d'ell i de la vertadera vocació que té per la seua professió.

Va ser en aquell curset quan va plantejar fer el primer curs per al Marroc. Jo li vaig comentar que, com que a València les vacances de Setmana Santa comencen més tard –i s'allarguen després–, no el podríem fer. Llavors, ell va dir que cap problema i que, si feia falta, es farien dos cursos: el català i el valencià. I així va ser com poguérem gaudir d'uns dies meravellosos per terres marroquines, en què no paràrem de riure i aprendre.

Fou en aquell moment que va quedar establert allò del "curs català" i el "curs valencià" de les terres del sud, com a ell li agrada dir.

Li desitjo una bona jubilació, que ja imagino que no serà assegut a sa casa. I li dono les gràcies en el meu nom i en el dels meus companys i amics que hem tingut la sort de coneixe'l.

Sort en la nova etapa!
Rosa Ripollès Alcamí

***

Gràcies per transmetre'ns la teva estima a la geologia, per la teva dedicació a aquesta matèria i per la teva perseverança per donar-la a conèixer a tothom, perquè s'estima allò que es coneix i es defensa allò que s'estima. I, personalment, gràcies per mantenir-me'n en contacte.

Atentament,
Alèxia Cid

***

Buenas noches.

Os remito, junto con estas líneas, una fotografía de Josep Maria Mata en una visita realizada a las minas de Mequinenza un sábado del año pasado, con motivo de mi despedida del sector a raíz de mi prejubilación. En la foto, podréis ver al doctor Mata junto a técnicos de minas de Cataluña de diversas promociones de Ingenieros Técnicos y algún que otro ingeniero de estas últimas promociones, desde 1988 –que es cuando yo acabé, si mal no recuerdo– en adelante.

Tengo mucho que agradecerle al doctor Mata no solo en lo personal, como gran docente y amigo, sino también como gran apasionado de todo lo que hace y de todo en lo que participa (todos los de la foto "pasamos" por sus "manos"). Le tengo en gran estima no solo como persona, sino por lo que es y por lo que representa. Es un gran defensor de la minería, en general, y de la minería en funcionamiento, en particular. Él siempre me dijo que las explotaciones mineras activas son el mejor patrimonio minero, dado que conservan aún sus principales activos patrimoniales: su actividad y sus trabajadores.

En la cuenca minera de Mequinenza, hemos pasado por todo tipo de vicisitudes y, al mismo tiempo, hemos padecido mucho descrédito e indiferencia (el carbón nunca ha estado bien visto, en general, y las administraciones tampoco han hecho mucho por apoyarlo). Sin embargo, él siempre ha defendido la continuidad de las minas y ha procurado, en la medida de sus posibilidades, apoyarnos e incluso darnos una cierta proyección internacional. Gracias a él, tuvimos el placer de enseñar nuestras explotaciones mineras tanto a futuros ingenieros de nuestra tierra (alumnos de la EUPM), como a profesionales y universitarios de otros países (alumnos de cursos de máster de posgrado de la École des Mines d'Alès, etc.). Todo ello es muy de agradecer, a pesar de ser una cuenca carbonera con poco peso en el sector.

Él siempre nos ha apoyado, incluso cuando propusimos llevar adelante un proyecto para la instalación de una central térmica de lecho fluido circulante en Mequinenza, contra la cual se opusieron muchos. Él defendió este proyecto, y no porque saliera ganando nada con ello, sino porque era consciente de que, sin su materialización, la cuenca minera de Mequinenza tendría los días contados, al no disponer de un centro consumidor de referencia que asegurarse su futuro (lo cual ya está sucediendo ahora mismo). También se implicó en el intento de estudiar otras alternativas para la aplicación de este lignito, al objeto de diversificar su utilización y mejorar su ámbito de comercialización y, con ello, las expectativas de continuidad de esta actividad minera. Mata es muy consciente de que, a pesar de que se hable de la cuenca minera de Mequinenza, la única explotación minera subterránea que queda en Cataluña está en Almatret, en la comarca del Segrià, es decir, en su estimada Lleida.

De Josep Maria Mata se pueden decir muchas cosas, pero yo particularmente quiero destacar que siempre he percibido en él la figura de una persona próxima y sencilla, a pesar de que soy consciente de su gran cualificación y extenso bagaje. Nunca me ha hecho sentirme "de menos", a pesar de que estoy seguro de que me da cuarenta vueltas en conocimientos y profesionalidad. Y otra cosa que siempre me ha llamado mucho la atención de él es el gran entusiasmo y vitalidad que muestra, a pesar de que ya tiene cierta edad. En diversas ocasiones, me ha llamado desde el extranjero para concertar visitas con los estudiantes o con otros colectivos.

La verdad es que, para mí, es una persona a todos visos sorprendente.

Mis más sinceras felicitaciones y un cordial abrazo.

Carlos Verdiell Bernal

Ingeniero técnico de Minas. Enamorado de la mineralogía y de la minería (gracias, en gran parte, a Mata y a su buen hacer)

***

Se ha hablado mucho de Mata como geólogo o como defensor del patrimonio geológico y minero. Yo quisiera ahora referirme a su faceta de arqueólogo. Efectivamente, su interés por investigar temas de patrimonio industrial que caen dentro de la denominada *arqueología industrial* hace que en la Sociedad Española de Historia de la Arqueología, sociedad a la cual pertenece desde hace ya unos diez años, le tengamos como un socio destacado.

Felicidades, Josep Maria, y que tu iniciativa y tus ánimos no decaigan.

Mariano Ayarzagüena

***

Xxxxt, xxxxt! Ei!, que el Mata ha trobat el forat de la mina que buscàvem –qui diu el Mata diu el Matov (de la gran pollov), el doctor Mata, el professor Mata...: tots sabem de qui parlem! I tots veiem un home, un senyor, ara ja *senior citizen,* enganxat a unes patilles (per allò de la figura retòrica hiperbòlica) –que les patilles són per portar-li la contrària a la dona, ens ha quedat clar...!

Però, del Mata, en guardem molts records, a part de les patilles! Amb el Mata, hem viatjat força per terres ibèriques, del Marroc, de Bolívia... Els dos anys que vaig passar estudiant enginyeria de mines a l'EPSEM els guardo al cervell amb molta

estima, entre moltes altres coses, per aquells viatges de feina o de simple "friquisme" geològic. De tots ells –que potser arriben a la desena–, en tinc records especials de dos moments estel·lars. El primer, a Portugal, fou el rescat que els bombers van haver de fer de la nostra furgoneta, que havia caigut al fons del barranc i queia un aiguat de mil dimonis; això ho recordo tan clarament perquè vaig ser jo qui va haver de caminar tres hores fins a trobar la carretera més propera i demanar ajuda..., com que era el més jove! L'altre moment estel·lar no és un moment en concret en el temps, sinó molts; eren les xerrades de després de sopar, ell amb un whisky (amb aigua) i jo amb un rom a la mà. Les anècdotes contades en aquells moments fàcilment superaven la ficció.

Amb el Mata penso continuar lluitant amb el puny alçat, jo escoltant la muixeranga i ell pot ser la internacional, per les formes occidentals del català. Cridarem als quatre vents que tenim tot el dret del món a dir *arena*! Faltaria més...

Lisard Torró i Abat

***

Desde la Asociación Española para la Enseñanza de las Ciencias de la Tierra (AEPECT), queremos sumarnos al reconocimiento a la persona de Josep Maria Mata Perelló con motivo de la distinción de *magister honoris causa* que le concede la Escola Politècnica Superior d'Enginyeria de Manresa (EPSEM) de la UPC.

Josep Maria Mata ha sido y es un infatigable divulgador del patrimonio geológico. A través de las incontables salidas de campo que organiza, ha dado a conocer a docentes o aficionados los valores geológicos, mineralógicos y naturales de infinidad de territorios. Su tesón y constancia a lo largo de más de tres décadas han convertido la revista *Xaragall* en el mayor compendio de itinerarios geológicos publicados y puestos al servicio del profesorado de Geología de todos los niveles educativos.

El talante dinámico, laborioso, contestatario, desinteresado y tenaz de Josep Maria Mata ha impregnado su actividad y ha dejado una huella indeleble en todas las personas que hemos compartido con él actividades, objetivos y proyectos. Además, desde la AEPECT hemos tenido la oportunidad de descubrir también su valía humana en numerosas iniciativas de acción solidaria en Latinoamérica en que hemos colaborado.

Hemos conocido y respaldado el empeño del profesor Mata en la gestación y el impulso del Parc Geològic i Miner de la Catalunya Central, hasta convertirse, en septiembre de 2012, en geoparque y conseguir así su inclusión en la red internacional para la valorización científica y cultural ligada al geoturismo y a la conservación del patrimonio geológico.

La condición de *magister* –maestro– la adquiere quien, a lo largo de su ejercicio docente, es capaz de transmitir, más allá de unos conocimientos y unas habilidades,

el amor, la pasión y el interés por una disciplina y por un territorio. Esta es, sin duda, la evidencia más clara de lo que representa la trayectoria de Josep Maria Mata para las ciencias de la Tierra.

Dra. Amelia Calonge
Presidenta de la AEPECT
Madrid, 4 de mayo de 2013

***

Conocí a Josep Maria Mata por casualidad. Recientemente, me había emplazado en Zaragoza para realizar estudios doctorales. Fortuitamente, asistí a una reunión de logística organizativa para preparar el I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el contexto de la Historia de la Humanidad. Pasado, presente y futuro, que tendría lugar en Mequinenza en junio de 2006. Entre las actividades del evento, el contexto geográfico se expandía hasta Latinoamérica. Con el entusiasmo y el dinamismo de Josep Maria, rápidamente surgió de manera natural el puente para intentar traer a un representante de Venezuela que pudiese contar lo referente a las relaciones y actividades mineras y metalúrgicas a lo largo de la historia entre ambos países.

Desde el primer momento, me sentí admirada y motivada por la iniciativa, la entrega y el trabajo con que Josep Maria llevaba a cabo amplios proyectos y actividades como aquella. Durante estos años, he seguido recibiendo noticias de él por medio de estimados colegas de profesión entre las cuales siempre existe la novedad de algún proyecto o actividad emprendedora, característica primordial del siempre apreciado Josep Maria Mata.

Adriana Rodríguez Pintó
Universidad de Zaragoza

Escrits diversos en rebre el Premi "Carmina Virgili" 2017

Recopilats per Salvador Vall de la Fuente

Nota de premsa de l'Il·lustre Col·legi Oficial de Geòlegs de Catalunya

Josep Maria Mata i Perelló,
premi 'Carmina Virgili' 2017
Guardó al Geòleg de l'Any 2017

Amb aquest premi, el COLGEOCAT atorga un reconeixement especial a un professional de la geologia que es considera que ha desenvolupat una tasca remarcable al llarg de la seva carrera envers la geologia, o que ha realitzat una activitat destacable durant l'any amb un impacte significatiu en la professió.

El premi al geòleg de l'any 2017 s'entregarà al nostre company Josep Maria Mata i Perelló, per la seva extensa i exemplar trajectòria professional, de la qual destaca, entre moltes altres coses, la seva impagable tasca de divulgació de la geologia i de la mineralogia, especialment.

Cal destacar que enguany el XVII Congrés Internacional sobre Patrimoni Geològic i Miner, realitzat a la ciutat d'Almadén (Ciudad Real), a l'Escuela de Ingeniería Minera e Industrial de la Universidad de Castilla-La Mancha, del 21 al 24 de setembre, ha rendit homenatge a en Josep Maria Mata.

* * *

Estimados amigos:

Estoy feliz de informaros de que el próximo viernes 15 de diciembre el Colegio de Geólogos de Cataluña entregará el Premio "Carmina Virgili" a nuestro compañero Josep Maria Mata Perelló. El galardón de Geólogo del Año ha adoptado su nombre en honor y homenaje a la doctora Carmina Virgili, compañera que nos dejó en 2014. Este premio supone un reconocimiento especial a un profesional de la geología que ha desarrollado un trabajo remarcable a lo largo de su carrera o bien que ha realizado una actividad destacable durante el año y ha tenido un impacto significativo en la profesión.

El profesor Mata es socio de la Sociedad Geológica de España y miembro de la Comisión de Patrimonio Geológico (CPG) desde hace muchos años y con una gran implicación, fundamentalmente en la CPG, como miembro de las últimas juntas directivas. Se le ha concedido este reconocimiento por su extensa y ejemplar trayectoria profesional, en la cual destaca su impagable tarea de divulgación de la geología y, en particular, de la mineralogía. Además, su gran activismo queda de manifiesto en las numerosas organizaciones en que ha trabajado activamente, como nuestra asociación amiga SEDPGYM (la cual le rindió un homenaje el pasado mes de septiembre), en los diversos geoparques con que colabora y en la puesta en marcha de la Red Ibérica de Espacios Geomineros, entre otras muchas iniciativas. Finalmente, me gustaría remarcar su ejemplar apoyo a los jóvenes y emprendedores y su especial consideración respecto a las mujeres que nos dedicamos a esta profesión.

Un gran profesional y una gran persona. ¡Enhorabuena, Mata, te lo mereces!

Sin más, aprovecho para enviaros un abrazo y desearos felices fiestas a todos.

Nadia Herrero
Secretaria de la Comisión de Patrimonio Geológico

***

Estimado Josep Maria:

Te mando mi enhorabuena por ese merecido Premio "Carmina Virgili" del Colegio de Geólogos de Cataluña, que te entregarán mañana. Me ha alegrado mucho y me parece muy merecido.

Me alegró mucho conocerte cuando viniste a la UAM para participar en el tribunal de la tesis doctoral de Ramón Jiménez. Espero que tengamos oportunidad de volver a coincidir próximamente.

Mientras tanto, te reitero mi felicitación y te mando un abrazo.

Jerónimo López Martínez

***

La llista de persones que han volgut expressar el seu reconeixement vers el professor Josep Maria Mata i Perelló és molt més llarga, alguns d'ells amb missatges nostàlgics, rememorant anècdotes, altres agraïts pels ensenyaments rebuts a l'aula i sobretot al camp i altres més escuets com aquell qui pica l'ullet. D'aquests darrers missatges n'hi ha molts, aquesta és la llista de les persones que els han enviat:

Abigail Jiménez
Agustí López Pla
Albert Vidal
Alfonsa Mañas
Alícia Eritja
Amelia Calonge
Ana María Alonso-Zarza
Ana de Castellarnau i Masa
Ángel Salazar
Anna i Florenci
Anna Tarragó
Assumpta Blanch
Assun Martínez
Carles Rubio
Carme García
Carmen Casares
Clàudia Mesa
Cristina Casinos Molina
David Brusi
David Parcerisa
David Rabadà
Jesús F. Jordá Pardo
Eduard Cámara
Elena Pàmpols
Elisabet Navarro
Enriqueta Vendrell
Fernando Sá Couto
Ferran Colombo
Ferran i Teresa
Francesc Porta Torras
Frederic Varela
Gabriela Ramírez
Imma Llobet
Iñaki García
Irene Portugal
Itahisa Déniz González
Jaime Bello
Jaume Oró
Jesús Duque Macías
Joan Francesc Martí Bernadas
Joan i Alondra
Joana Llordella
Jordi Espuny Solani
Jordi Griera-Cors
José Luis Piedrafita
Josefa Morón Manzano
Josep Antoni
Josep Casanovas i Malet (Cervera)
Josep Font Soldevila
Josep Gallart
Josep Girabal
Josep Olivella
Josep Peralba
Juan A. Morales - Vicepresidente de la SGE
Lluís Mas des de Pattaya, Tailàndia.
Lluís Roqueta i María José Lázaro
Luis Carcavilla
Maite Farré
Manel López - UAB
Manu Monge Ganuzas
Marcel·lí i Rosamari
Mari Guzmán
Mercè Albaigès
Mercè Garriga
Montse Prats i Sandiumenge
Montse Sebastián
Oriol Tomasa
Paloma Belenguer
Pedro de la Coba
Pere Esterri
Quim Sanz
Ramon Pérez
Roser, Lluís i Gea
Salvador Domínguez-Bella
Salvador Ordóñez
Salvador Rodà Gargallo
Sara Reixach Garcia
Sergi Falguera
Sergi Valenzuela
Xavier Adot

Contribucions poètiques

Contribucions poètiques

Salvador Vall de la Fuente

Són força coneguts els escrits científics realitzats per l'amic Josep Maria Mata Perelló, escampats per tot arreu. Tot i així, hi ha d'altres facetes, quasi desconegudes del tot d'aquest personatge. Una d'elles és la seva dedicació a la literatura, concretament a la poesia.

Efectivament, aquesta activitat l'ha estat realitzant durant força anys i fins avui. Els seus primers escrits, ara perduts, són de l'any 1973. D'aleshores ençà, ha anat escrivint poesies. Malauradament, una part significativa de la seva producció s'ha perdut, concretament la del període 1973-1986, tot i que era molt minsa i es reduïa a una cinquantena de poemes. Tanmateix, és més greu la pèrdua de tots els seus escrits des del juliol del 1987 fins a l'agost del 1994; aquest és un episodi molt dolorós per a l'autor, ja que hi va perdre molts poemes que no es podran recuperar mai més.

Així, la seva producció que ara reduïda a 254 poemes corresponents als anys 1986 i 1987, a més de tota la producció recent, de l'any 1994 fins avui. D'aquesta darrera fase, se n'apleguen 1.891 poemes. En definitiva, doncs, es conserven en total 2.145 poemes d'en Mata, corresponents a dues èpoques diferents. Al marge d'aquests, les pèrdues suposen més del 10 % del total.

La poesia escrita per Josep Maria Mata és totalment lliure, sense rima, però amb un cert ritme en tota la seva producció. Així, es tracta d'escrits realitzats en les formes més lliures possibles. Tot i així, als darrers anys manté una mètrica constant, en poemes compostos per quatre estrofes de quatre versos cadascuna. És a dir: és un clar 4 × 4, que a vegades es transforma en un 5 × 3. Molt poques vegades, els poemes s'escapen d'aquesta mètrica. Malgrat això, als primers poemes no va existir mai aquesta disposició mètrica.

Un fet diferenciador entre els primers poemes (els dels anys 1986 i 1987 salvats del desastre de la pèrdua massiva) i els darrers (els del 1994 ençà) és que en els primers predominen els escrits en català, mentre que en els segons predominen els escrits en castellà. Fa la impressió que la pèrdua massiva dels poemes del període 1987-1994 va representar un trauma per a l'autor, fins al punt de modificar la llengua literària. Tanmateix, no és ben bé així, sinó que és simple casualitat. Sí que va provocar aquesta pèrdua el fet d'haver de començar de nou.

Pel que fa a la temàtica, cal dir que és força variable, tot i que hi ha una tendència clara al romanticisme literari. Així, són temes constants la nit, la mort i la natura, entre d'altres aspectes com la solitud, l'amor i els desigs d'un món millor. També hi ha, en conjunt, diferents poemes sobre l'amistat i alguns de dedicats a personatges de la seva època.

Tot i aquest gran conjunt de poesies, segons el seu autor no són poemes que es puguin considerar molt bons. Això sí, són escrits sorgits de l'ànima de l'autor. Efectivament, es tracta d'uns poemes totalment sentits, generalment expressats amb un sentiment clar.

Dins aquest conjunt, n'hem seleccionat alguns, en funció de la seva temàtica més o menys variada.

Poemes conservats de la primera època

D'entre els poemes escrits entre els anys 1986 i 1987, dels quals se n'han conservat poc més de dos centenars, n'hem seleccionat alguns, que agrupem per temàtiques: poemes relacionats amb el temps de mort, amb el temps de soledat, amb el temps de destemps, amb el temps de llums, amb el temps de l'absurd i amb el temps de lluites. En tots els casos, els poemes van numerats –aquests números corresponen a l'ordre temporal de realització per part de l'autor. Finalment, s'indica el dia en què fou realitzat cada poema.

Poemes relacionats amb el temps de mort

54

Tots érem allí,
veient com se n'anava.
Era l'últim dia
que s'estava per enllà.

Ja no tornaria,
i era l'últim que quedava,
doncs no hi eren ja
tots els que abans hi vivien.

Era l'últim;
feia temps que era sol;
no n'hi havia més
des de feia molt de temps.

Tots els altres
s'havien mort o marxat
cap a d'altres llocs,
molt més nets o purs que allà.

Se n'anava
i era l'últim ocell.
Ja mai més
en veuríem volar d'altres.
Ja marxava;
els fums el feien fugir.
I també els trets
que triaven els caçadors.

Tots érem allí
veient com se n'anava.
Era l'últim dia
que s'estava per enllà.

04.01.1998

60

Aquell estiu no plovia
i els camps eren ben secs,
poques aigües duien els rius
d'on s'haurien mort els peixos.

Feia temps que això durava,
sense que l'aigua arribés
i acabés amb la sequera
que a tot arreu es patia.

Quant temps continuaria

sense aparèixer les pluges?
Que tots ja les desitjàvem
per acabar amb la sequera.
El temps anava passant
sense que plogués al país.
No hi havia aigua enlloc
i els rius ja no en teníem.

Moltes pregàries es feien
perquè els núvols ploguessin
i s'acabés ja la quimera
del temps de llarga sequera.

Més temps passava encara
sense arribar aquella aigua,
que ja no es veia en cap lloc
per a solucionar el problema.

No servien les pregàries,
per fer aparèixer les aigües
i aturar així les morts
que per arreu s'estenien.

El temps continuava així,
un mes, un altre i un altre;
tot, arreu, s'anava morint:
els camps i també els animals.

I més tard els homes i dones,
d'aquell país i fora d'ell.
A tot arreu passava igual:
HAVÍEM FET ARRIBAR EL FINAL.

13.01.1987

65

Aquell dia ni hi era el sol;
tot era una perllongada foscor
que envoltava fins l'infinit.

Tot era un dia en nit convertit.
Arreu tampoc res sentia.
Era com un llarg i mort silenci,
on fins el soroll havia defallit,
enmig d'una fosca i tenebrosa nit.

Allà em trobava sol i amb por,
com un mort enmig de la foscor.
No sentia ni veia res el meu esperit;
tot era com un desert infinit.

Sentia una perllonga inquietud,
en trobar-me en un món desconegut,
enmig de la fosca i llarga nit,
en un món molt tenebrós.

On estava el món que coneixia?
On conduïa el camí que ara seguia?
Hi hauria un dia en acabar-se la nit
que presoner tenia el meu esperit?

18.01.1987

82

Aquell dia era trist:
se'n anava un amic
cap a un espai infinit
situat lluny d'aquí.

Era un dia molt gris,
totalment emboirat,
tant a dintre l'esperit
com també fora d'ell.

Ni es veien les cases,
ni tampoc les idees;
tot era penombra,
a l'esperit i a l'ambient.

Se n'anava un amic,
envoltat per la boira
cada cop més profunda
que tot ho esborrava.

Era un dia molt gris
com cap altre potser:
ja no hi era l'amic
esborrat per la boira.

02.02.1987

129

Ja sento els timbals de la mort
que sens parar s'apropen a mi,
indicant-me el camí que he de prendre,
per fugir i escapar d'aquest món.

Sento cada cop més fort el soroll,
en trobar-se propera la boira del temps,
que he de tapar-me amb la seva negror
i esborrar-me per sempre del temps del
present.

Cada instant que s'apropa el timbal,
més propera ja es troba la mort
i no queda ni el temps de pensar
en saber com serà l'instant de partir.

Ja sento els timbals de la mort,
apropant-se i tocant-me el costat,
anunciant-me que el temps s'ha acabat,
i que cal partir ja a l'instant.

22.04.1987

155

Se sentia la música,
primer molt de lluny,
després més a prop,
i encara més al poc.

Tocaven timbals,
trompetes i flautes,
tambors i demés,
tots alhora tocaven.

Se sentia la música,
amb la mort que venia,
cada cop més a prop,
sonant sens parar.

Era l'hora d'anar
cap l'arreu de la mort,
seguint ja la música,
que anava tocant.

08.05.1987

199

Pols al vent,
molt de pols,
de fa temps,
tot és sec!
Ja no plou,
ni plourà,
no pot ser,
tot és sec!
No plourà!
S'ha acabat!
No pot ser,
tot és sec!

Bufa el vent,
tot és pols,
tot s'ha mort!
S'ha acabat!

Tot és res,
pols és tot,
no hi ha res,
s'ha acabat!

15.06.1987

210

Va morir molta gent
aquell dia del mes de juny,
en plena primavera,
d'un any que acabava.

Era al bell mig del dia,
amb un Sol dalt del Cel,
que il·luminava la Terra,
amb tota la seva resplendor.

Va morir molta gent
aquell dia esborrat,
amb un Sol amagat
pel fum fosc de la mort.

Va trencar-se la vida
d'unes gents innocents
al bell mig d'un clar dia,
que va enfosquir-se de cop.

26.06.1987

211

Tot era diferent
de com era ahir.

Des d'avui no hi serà,
aquell arbret viu
que ara s'ha mort.

Era l'arbre darrer
que vivia a la Terra;
des de feia molt temps
es trobava molt sol,
en morir-se *els demés*.

Tot serà diferent,
en no ser l'arbre
amb nosaltres vivint.
No sabrem ja com són
les verdors a la Terra.

Avui se'ns ha mort
tot sol a aquest món,
ofegat per un aire,
carregat de pudors
que han mort la natura.

26.06.1987

214

Es va sentir un soroll
llarg i esclatant,
fort, molt fort,
de mort...
Després res,
ja no hi érem:
havíem passat l'*umbral*,
i el seu temps no existia.

Fora feia sol
i era un dia clar,
dintre també
era un dia bo;
no passava res

que fos anormal.

Però va sonar un tro,
de sobte, molt fort,
terrible, de mort...
Molt intens,
i en acabat res:
alguns havien marxat,
cap a un indret molt llunyà.

Fora feia sol,
però no es veia,
pel fum que sortia,
que tot ho tapava.
No passava res,
fins que sonà un tro.

26.06.1987

224

És l'hora,
l'hora esperada
i no desitjada.
És l'hora.

Ja cal preparar la partida,
cal aviat marxar a l'infinit,
amb un viatge sense retorn
que ens portarà lluny d'aquí.

És l'hora,
ja tot s'acabarà
i res no ens quedarà.
És l'hora.

Després serem un record
que viurà vagament
navegant sempre pels temps,
on els passats són reals.

És l'hora,
l'hora esperada
i no desitjada.
És l'hora.

08.07.1987

228

He vist un arbre solitari
en una terra molt seca,
del tot erma a sota arrel,
on no neixen ni les pedres.

L'arbre es trobava trist
en no tenir companyia,
i sovint es troba plorant
pels companys que van marxar.

L'arbre es troba ben sol
en una terra cremada
on va morir-se la vida
que creixa en molts arreus.

Avui no queda res més
que aquest arbre solitari,
mig cremat i encara viu,
que es morirà de tristor.

08.07.1987

235

Veig una ombra com s'apropa
tapant-ho tot, per tot arreu,
amb una densa i forta foscor
que ennegreix tota visió.

Aquesta ombra que s'apropa,
esborrant totes les llums,

és la mare de la mort,
i amb ella ens ve a buscar.

L'ombra és tan gran i tan fosca
que tot ja queda tapat,
i no es veu més que negrors
escampades per tot arreu.

Ens ha tapat ja l'ombra
i ens trobem a l'infinit,
on no es veuen ni les ombres,
en ésser tot una forta negror.

24.07.1987

245

Sento com passa la vida
i com arriba la mort,
amb el temps per testimoni,
que veu com tot va passant.

He vist companys que no hi són
ni mai més vindran aquí;
s'han anat sense tornar
a uns indrets d'altres mons.

He sentit la impotència
quan marxaven bons companys,
que partien d'aquest món
i ens deixaven els records.

Amb els records per companys
dels amics que se n'han anat,
sento com passa la vida
i com arriba la mort.

11.08.1987

Temes relacionats amb el temps de soledat

11

L'altre dia,
mentre tornava a casa
d'un llarg viatge,
recordava els temps passats
als molts viatges fets,
les llargues hores de soledat,
d'una soledat interna i externa,
volguda i no volguda.
Mentre caminava, recordava
els molts llocs passats,
bonics i no tan bonics,
recordats però mai compartits,
envoltats d'una llarga soledat,
malgrat la gent que hi vivia,
ja que aquella no era seva,
que ben meva era!

06.11.1986

20

Dolç silenci de la matinada,
refugi dels meus pensaments,
escolta com sospira la nit
enmig de la foscor que l'envolta,
i acompanya els meus insomnis.

Oh, silenci de les llargues nits!
Com m'agrada la teva dolçor,
que em dóna pau i repòs,
mentre la foscor m'acompanya
i m'envolta la soledat!

Oh, silenci! Oh, foscor!
Com desitjo la vostra pau
per retrobar la raó,
que per perduda no trobo,
enmig de la soledat.

22.11.1986

23

Camins de soledat
recorreguts arreu,
durant dies sencers
i nits mal viscudes.
Què busco? On vaig?
Què vull trobar?
Pot ésser la pau?
Experiències noves?
Certament no ho sé,
però recorro els camins
amb goig i dolor,
esperança i pesar,
pau i angoixa;
amb lluita constant
per anar i tornar.
Voldria arribar
i després, en fer-ho,
ja voldria marxar
i veure coses noves.
On és la pau
que busco i no trobo?
Potser no existeix,
i el meu ser inquiet
em fa buscar-la
arreu, sense parar,
amb una quimera infinita
i amb lluita constant
entre el ser i el no ser.
Potser deixo la pau,
per buscar-la arreu!
Però, no és millor fer-ho
que vegetar i morir
sense lluitar?

26.11.1986

Poemes relacionats amb el temps de destemps

143

Qui era?
Ningú el coneixia;
venia poc a poc,
molt lentament.

D'on venia?
De quin lloc sortia?
Nosaltres no ho sabíem
i venia cap on érem.

Qui era?
Tenia un pes lent,
li costava arribar,
semblava mai fer-ho.

Venia
molt poc a poc,
ja era amb nosaltres,
però seguia el camí.

On anava?
Ja havia arribat
i marxava seguit,
molt a poc a poc.

Marxava,
ja era lluny, a poc a poc,
i mai més no tornarà;
se n'anava del tot.

Era el temps
que venia i marxava,
sempre amb pes lent,
a poc a poc, lentament.

26.04.1987

162

Jo vinc d'un somni etern,
situat molt lluny d'aquí,
on el temps no té present,
ni passat o futur, tampoc.

Vinc d'un indret intemporal,
inexistent en cap lloc,
que sols viu al pensament
i no tindrà mai present.

Vinc d'una quimera irreal,
d'un moment que no té temps,
d'un indret sense cap lloc.
Vinc sols d'un somni etern.

Sóc el record fet vivència
en un somni renascuda
d'una existència irreal,
en no trobar-me en cap lloc.

18.05.1987

179

Tinc tenebres dins dels ulls
i enfosquida la mirada,
per no sentir ja cap gana
de continuar fent camins.

Sento arribada ja l'hora
d'aturar les caminades,
d'enllestir tots els treballs
i deixar-los ja acabats.

L'hora negra ja s'apropa
de marxar a la incertesa,
allà on tot s'indefineix
i sols existeixen els somnis.
Tot s'acaba molt de pressa
i no existeix ja el temps
de refer cap més camí
que el que se'n va a l'infinit.

28.05.1987

187

Tinc la morada captiva
entre la llarga vesprada
que comença i no s'acaba,
sense arribar mai el dia.

La vesprada ja és eterna,
en acabar-se la llum
que venia des del Sol,
en acabar-se el seu joc.

Tinc la morada captiva,
envoltada de foscors,
provocades per la nit
de la vesprada infinita.

No hi serà mai més la llum
que il·lumina la morada
on ja sempre serà nit
per tots els temps que vindran.

04.06.1987

Poemes relacionats amb el temps de llums

57

Oh, foscor perllongada
d'hores d'intensa negror,
de dubtes existencials
i de dilemes perpetuats!

Oh, silencis eterns
d'estones inacabables,
amb moments de foscor,
d'infinita soledat!

Llarga és la distància
que condueix a la pau,
pel camí de l'existència,
envoltat pel gran silenci.

Sovint vénen els dubtes
de deixar de caminar,
o de seguir endavant
pels camins de soledat.

Serà bo aquest camí,
o l'altre de més enllà?
Per arribar a la pau
i canviar-ho tot ja.

Sovint ve el desencís
per la llarga caminada,
envoltada pels grans dubtes,
sense que arribi la pau.

Però, ja és hora de canviar!
De caminar endavant,
d'il·luminar la foscor
i acabar amb el silenci.

Avui s'acosta l'alba,
que segueix la llarga nit,
d'un temps fosc i mort,
de silencis i tenebres.

07.01.1987

119

Creixen els arbres amunt,
intentant tocar el Sol,
per portar-ho a la Terra
i tenir-lo sempre amb ells.

Els arbres volen el Sol,
per donar "llums" a la Terra
i acabar així amb les guerres,
recobrant de nou les paus.

Ja cal que creixin amunt,
ben de pressa i ben aviat,
abans que la Terra s'acabi,
sacsejada per les lluites.

Aquest Sol ha de baixar
fins a la Terra tocar
per del tot il·luminar-la,
donant-li la llum de la Pau.

04.04.1987

Poemes relacionats amb el temps de l'absurd

41

Demà tornarà l'hora
de començar la "corrida",
cap allà a les cinc en punt,
minut més, minut menys,
amb la tarda ja començada.
Del corral s'obriran les portes,
des d'on sortirà el toro,
que correrà per tot arreu,
enmig de la gent que el mira,
tot començant a cridar.

El brau correrà sens parar,
mentre la gent ja s'espera
que comenci la "corrida".
Ben aviat l'animal,
es trobarà un disfressat,
un home que el crida,
de color or i negre,
vestit com un pallasso.
De sobte, el brau s'atura
i mira el pallasso aquell
que el continua cridant,
i l'animal corredor
se'n anirà cap a ell,
volen atrapar-lo ja,
i aquell home disfressat
ben aviat l'esquivarà
amb un drap de color roig.

L'animal s'enfurismarà
mentre la gent el crida,
tot dient "olé", "olé";
després tornarà a córrer
cap a l'home disfressat,
que el tornarà a esquivar.
Mentre la gent

es continua animant,
tot esperant que ben aviat
aparegui ja la sang,
d'aquell brau corredor
que continua corrent
cap al pallasso d'enmig,
que l'esquivarà de nou.

Més pallassos sortiran,
vestits amb tots els colors:
blaus, verds, grocs, vermells,
i fins i tot negres.
Aquests nous disfressats
el cridaran per arreu
i en apropar-se a ells
uns punxons li clavaran
fent-li brollar la sang,
animant-se l'espectacle
i cridant la gent a enrabiar,
mentre es maltracta de nou
aquell pobre animal
que corre per tot arreu,
regant la plaça de sang.
"Olé", "olé", crida la gent,
mentre un altre punxó
fa brollar més sang de nou
del brau mig dessagnat.

Després, una mica més tard,
en anar-se'n els disfressats
que clavaven els punxons,
continua l'espectacle
amb el pallasso major,
que queda sol a la plaça
davant del brau ensagnat.
De nou el torna a cridar,
per a trot seguit despistar-lo
amb aquell drap vermellós,
i així un cop i un altre,
mentre la gent s'anima
tot cridant "olé", "olé",
i demanant ja la mort
d'aquell pobre animal
que continua corrent,
enganyat pel disfressat,
vestit de color or i negre.

El pallasso disfressat
farà cas d'aquella gent
que continua cridant
perquè mati aquell brau.
I així es treu una espassa,
que ben amagada tenia,
per clavar-la a l'animal,
que sense saber-ho corre
cap al pallasso assassí.
Volent-li clavar l'espassa,
falla un cop i un altre més,
mentre brolla la sang
del brau ja quasi mort.

De nou ho torna a fer
i el "toro" acaba mort,
mentre la gent aplaudeix,
acabant-se l'espectacle
en morir aquell bon brau
davant dels més animals,
que veient-lo gaudien
i demanaven més sang,
matant-lo sens pietat
aquell pallasso assassí,
el més gran dels animals
de l'espectacle acabat,
que ha fet córrer sens parar
la sang del bon brau mort:
el menys animal de tots
dels que hi havia a l'espectacle
i el més involuntari
de tots els assistents.

20.12.1986

49

Si t'aclapara el món,
fuig un temps de la Ciutat
i camina sens parar
cap al cim més alt.

Enllà veuràs la Natura,
amb els cims immaculats
i els núvols celestials
que arreu es donen la mà.

Veuràs la bellesa del món,
envoltat pel repòs del silenci,
i podràs pensar en pau
sobre la teva existència.

De nit veuràs els estels
que enlluernen la nit,
escoltant arreu la Lluna
que il·lumina la Terra.

Veuràs néixer les flors
i sentiràs els animals
cantant tots sens parar,
fent-te agradar la vida.

Sentiràs ben plenament
l'olor de la Natura
de mil formes diferents,
escampades per arreu.

Això t'haurà d'enfortir,
contemplant la bellesa
del món que t'envolta
i pensant en l'existència.

En tornar a la Ciutat,
lluitaràs sens parar
per un món millor
i més d'acord amb la Natura.

Un món de llibertat,
de plena justícia i pau,
on l'amor sigui la llei
de tots, entre tots i amb la Natura.

26.12.1986

Poemes relacionats amb els temps de lluites

19

Oh, món,
que m'angoixes sense parar!
Quan veig que res canvia
i que sempre, cada cop,
hi ha més gent sense treball,
més pobles sense pau
i més destrucció arreu.

Oh, món,
que m'angoixes sense parar!
Quan veig que la mort és llei,
per als pobles que volen llibertat.
O quan la pau dels opressors
justifica la mort del poble
que lluita per ser lliure.

Oh, món,
que m'angoixes sense parar!
Quan veig gents sense raó
que en l'opressió dels altres
i en la negació d'aquells
raonen la seva persistència
de domini i repressió.

Oh, món,
que m'angoixes sense parar!
Com voldria que canviessis,
i quan costa de fer-ho!
Espero que, ben aviat,
entre tots ho puguem fer,
i es pugui viure en pau,
justícia i llibertat!

17.11.1986

25

Sento un enorme dolor,
incontenible i molt fort,
quan veig patir la gent,
sense treball ni menjar,
enmig de la incomprensió
dels qui els veuen i s'allunyen.

Sento un enorme dolor,
incontenible i molt fort,
en veure massa sovint
com s'oprimeix el poble
i sense parar se'l maltracta,
trepitjant-lo contínuament.

Sento un enorme dolor,
incontenible i molt fort,
quan veig infeliç la gent,
enfonsada i sense futur,
o sense empenta per lluitar.
Sento un enorme dolor,
incontenible i molt fort,
en veure matar els pobles
que volen la llibertat
i lluiten sense parar
per fer-se arreu la justícia.

Però, malgrat aquest dolor
tan fort que sempre sento,
lluitaré per vèncer,
i entre tots acabar
amb l'opressió dels pobles
que lluiten per ser lliures.

Visca la lluita internacional
dels pobles solidaris!

01.12.1986

27

No ens deixem enganyar!
Avui no és possible la pau,
si el poble no la guanya
lluitant sense parar
enfront dels opressors
que l'exploten sense descans.

No ens deixem enganyar!
Companys que m'escolteu,
sols serà possible la pau
quan vencin els pobles,
a través de les seves lluites,
per trencar les opressions.

No ens deixem enganyar!
Pels qui diuen voler la "pau"
i no fan costat als pobles
que sense parar lluiten
per la seva llibertat,
enmig de la incomprensió.

No ens deixem enganyar!
Si volem la pau dels pobles,
amb ells hem de lluitar,
tots junts sense descans,
per poder un dia vèncer
i guanyar així la pau.

Si vols la pau,
lluita amb el poble
per la seva llibertat!

01.12.1986

35

Més enllà de la raó
hi ha la pau recercada,
envoltada per la nit
del temps passat i perdut.
Quan arribi aquesta pau,
sens dubte serà l'hora
de la justícia buscada
durant segles i mil·lennis
pels pobles perseguits,
amants de la llibertat,
i maltractats per la raó
dels qui, durant llarg temps,
per molts anys i centúries
han fet i han desfet
tot el que han volgut,
emparats per la raó
de ser totpoderosos
per maltractar la raó
dels pobles oprimits.

11.12.1986

Poemes de la segona època

Aquesta segona etapa és la que va des del final de l'estiu del 1994 fins avui. D'aquesta època, hi ha quasi dos mil poemes escrits per Josep Maria Mata Perelló. Aquí n'hem seleccionat uns quants, agrupats per temàtiques diferents.

En primer lloc, presentem un conjunt de poemes, agrupats a l'atzar, de diferents temàtiques.

Després, s'ofereixen un grup de poesies íntegrament en castellà, agrupades sota el títol "*Contraluces en tiempo finito*", que es van intentar publicar; tanmateix, aquest projecte finalment no va arribar a reeixir.

En un altre apartat, s'inclouen alguns poemes dedicats a la mineria, fonamentalment a les tasques mineres del passat.

I, al darrer apartat, hem agrupat uns pocs poemes dedicats a diversos amics o personatges.

En tots els casos, excepte en el segon grup, els poemes estan numerats segons l'ordre de la seva composició en la segona època, que és independent de la primera. D'altra banda, en cada cas s'indica el dia i l'hora de realització del poema.

Poemes agrupats a l'atzar

A continuació, es reprodueix un conjunt heterogeni de poemes, escrits per l'autor cap a l'any 1994.

1

He visto un país renacer
y avanzar por los caminos,
entre recuerdos presentes
de terror y represión.

Y, en medio de todo ello,
un país se abre camino
hacia un futuro avanzando
de pleno en la libertad.

Atrás quedan los tiempos,
con los flecos aún presentes,
de la amargura y el terror
de todo el poder opresor.

Tu ilusión se abre camino
entre la noche sin fin,
que la albada ahora rompe,
por el pueblo caminante.

¡Salvador, tú eres pleno
de ilusión en el futuro
y solo así tú llegarás
a la utopía real.

17.08.1994, 19.10 h

2

Noches de compraventa,
de amores a precio fijo,
entre susurros de entrega,
con el tiempo controlado.

Y entre susurros de amor,
se compran felicidades,
olvidando los pesares
de otros días y otras noches.

Con una copa delante,
se oyen palabras de amor,
palabras..., solo palabras,
palabras que olvida la noche.

¿Quién es el comprador?
Y ¿quién el vendedor?
Quien compra es quien se vende,
aun creyendo lo contrario.

Noches de mil jinetes
de amazonas del amor,
de amores y desamores
derretidos con la albada.

17.08.1994, 19.30 h

3

Mil rostros tiene la noche
y mil silencios cada uno.
Mil miradas se entrecruzan
sin decirse nunca nada.

Mil rostros desconocidos,
aunque mil veces ya vistos;
mil rostros que nunca hablan,
pese a mirarse mil veces.

Silencios de madrugada,
silencios de noche entera,
con mil tiempos compartidos,
sin compartir nada más.

Silencios entre susurros,
entre palabras sin fondo;
palabras que nada dicen,
pero mil veces repetidas.

Mil rostros tiene la noche
que se miran sin mirarse;
mil rostros que nada dicen,
que se hablan con silencios.

18.08.1994, 16.15 h

4

Soledades y silencios,
caminantes de las noches
de cautiverios del alma,
por la mente carcelera.

!Oh, soledades del alma,
del alma cansada y muerta,
agotada por los caminos,
que a ningún lugar conducen!

¿Dónde se halla el sendero
que conduce a la salida
del cautiverio del alma,
encerrada consigo misma?

¿Cómo se abre la cárcel
por la mente construida?
Esta cárcel es la agonía
del alma cansada y rota.

Soledades y silencios
de noches eternas y frías,
con la guadaña al acecho,
para romper la cárcel del alma.

18.08.1994, 16.40 h

6

Un día no muy lejano,
me acerqué a donde tú estabas,
sin conocerte de nada,
como tampoco tú a mí.

Entre luces de tinieblas,
con colores de la noche,
nos vimos de extremo a extremo
mirándonos el uno al otro.

Te acercaste lentamente,
mirándome a los ojos,
y vi tus ojos hablar
mientras yo también te miraba.

Nos hablamos largo tiempo,
con palabras y con besos,
mientras tus ojos hablaban
con los míos al mirarse.

Y después de cierto tiempo,
nos hicimos el amor,
mientras hablaban los cuerpos
y sonreían las mentes.

18.08.1994, 18.30 h

9

De nosotros, sin cesar,
mucha gente se dirá
que es proscrito nuestro amor,
que es un amor imposible.

La gente, que nunca yerra,
nos creerá equivocados
y sin juicio dirá
que nuestro amor es maldito.

¡Al Diablo con esas gentes,
esas que nunca yerran!
Dictadores de conciencias,
de los púlpitos, fantoches.

Nuestro amor será posible
si nosotros lo queremos.
Y no habrá más amor proscrito
que el que en el engaño se base.

18.08.1994, 19.15 h

10

He visto la Luna llorar
mientras miraba a la Tierra.
Con grandes sollozos lloraba
por lo que mirando estaba.

Veía sonrisas muy falsas
de gentes en las iglesias,
que maltrataban derechos
y oprimían a mucha gente.

Veía a los grandes políticos
cómo engañaban a las gentes,
predicando libertades
y sus bolsillos llenando.

Veía cómo grandes maestros
enseñaban falsedades,
oprimiendo mentalmente
a las gentes engañadas.

Y veía a este pobre tonto
que, creyéndose muy listo,
criticaba falsedades,
siendo otro gran embustero.

18.08.1994, 20.30 h

18

He vist un arbre plorar
per trobar-se sol i trist
enmig de terra cremada,
enmig de negrors de la mort.

Tu ets el sol testimoni
d'altres temps, ara ja morts.
Tu plores de solitud
en no quedar cap més arbre.

Però sota les negrors
naixeran aviat les flors
i en poc temps hi haurà verdors
per tot el bosc ara cremat.

Tu ets sol, arbre estimat,
però aviat ja no ho seràs.
Seràs sols un testimoni
d'una desfeta passada.

20.08.1994, 23.50 h

25

Des de Salses a la Sarsa
i des de l'Alguer fins al Carreu,
tot és terra catalana,
la pàtria dels catalans.

I, al bell mig de la terra,
es troba la vila de Prada,
capital de la cultura:
la cultura catalana.

Endavant el nostre poble,
caminant per la cultura
cap un futur ben proper
d'absoluta llibertat.

Trenquem les nostres fronteres,
les fronteres imposades,
treballant per la cultura,
la que duu la llibertat.

22.08.1994, 12.50 h

30-33

I

Señora, Dama del alba,
de descansar ya es la hora,
después de la larga noche
de trabajar en quereres
no queridos casi nunca,
entre luces de tinieblas.

Tras horas no deseadas,
se acaba tarde la noche
y, entre copas y más copas,
has oído mil secretos
de historias que te han contado
gentes que poco conoces.

Señora, Dama del alba,
es muy duro tu trabajo
y también tu soledad,
tu soledad compartida
con la gente que te habla
y contigo se divierte.

Y cuando llega tu albada
ya es hora de descansar,
liberándote de todo,
de dormir tu soledad,
de no pensar en el mañana
para no recordar el ayer.

II

Señora, Dama del alba,
tú eres la dama señora
de la noche entre tinieblas,
de mil amores sin fin
entre sonrisas fugaces,
terminadas con la aurora.

Tú eres, sin duda ninguna,
blanca estrella de la noche
y, en horas que otros dormitan,
tú compartes tus amores
con gentes que a ti acuden
para encontrar su refugio.

Señora, Dama del alba,
mil secretos tienes ya
y eres la amiga mejor
de gentes de mil pensares,
que en ti hallan su amor
en sus noches de otros días.

Y, mientras el tiempo camine,
más gentes conocerás,
compartiendo cada noche
los amores y secretos
que te confíen a ti
los amantes de ocasión.

III

Señora, Dama del alba,
en tu trabajo, señora,
muchos te criticarán;
serán, sin duda ninguna,
los guardianes de la ética:
los de las buenas costumbres.

Estas personas, señora,
nunca sabrán comprender
que otros acudan a ti
a buscar lo que ellos niegan,
comprensión, amor y querer,
en sus noches de soledad.

Señora, Dama del alba,
tú serás la fiel compañera,
de mil noches de penumbra,
de solitarios sin fin
que a ti siempre acudirán
para ocultar sus pesares.

Y en tus noches de penumbra,
señora, de la noche, reina,
compartirás tus soledades
con las gentes que a ti vengan
y les darás compresión,
aunque a ti te haga más falta.

IV

Señora, Dama del alba,
tú eres, sin duda, señora,
la gran reina de la noche,
la por todos deseada
de los que buscan quereres
y se te entregan a ti.

Sin duda conocerás
en tu camino, señora,
gentes de todos los tipos,
unos ricos y otros pobres,
pero todos ellos buscando
esconder sus soledades.

Señora, Dama del alba,
y así pasarán los años,
entre amores y quereres,
compartidos en la noche,
pero a menudo olvidados
al acercarse la albada.

Y pasarán aún más años,
quedando tan solo el recuerdo
de otros tiempos del ayer
en que tú eras, señora,
la gran reina de la noche:
Señora, Dama del alba.

26.08.1994, 10.15 h

38-41

I

Aviat farà ja dos mesos
d'uns dies d'aquest estiu,
d'uns dies que eren ben clars
i van quedar enfosquits
per tots els arreus i els indrets.

Era un dia com un altre
del passat mes de juliol,
arreu volaven ocells
que cantaven sens parar,
saltant d'un arbre en un altre.

Se sentien les cigales,
presagi de fortes calors,
cantant amb veu monorítmica
entre les herbes dels camps,
ben groguencs per la sequera.

També es veien verdors
dels mils d'arbres que hi havia,
estàtics i sense moure's,
en no bufar gens de vent,
i encongits per les calors.

I entre els arbres i els camps,
milers d'animals vivien,
escampant arreu la vida.
I entre ells hi havia gent,
que formava part del tot.

Era la gent camperola
o la que als pobles vivia,
compartint amb il·lusió
les verdors de la natura
i el goig de trobar-se en ella.

Però, de sobte, una fumera!
Una columna pujava,
enlairant-se cap amunt.
Començava la tragèdia
i la natura es trencava.

II

Tot era una intensa negror
que naixia dins la terra
i cap a dalt s'enlairava,
tapant tota la llum del Sol
i convertint el dia en nit.

I, mentre el foc avançava,
sortien mil voluntaris,
uns propers i altres llunyans,
tots lluitant contra el foc
per intentar d'aturar-lo.

I els focs arreu avançaven
i també la intensa fumera,
que donava la impressió
que la Terra cremava

per tots els indrets i cantons.

Mil voluntaris venien,
i més encara a cada instant.
Les crides se succeïen,
però el foc no s'aturava,
i continuava avançant.

Tot ja una intensa foscor,
el cel amb la fumera.
i la terra amb les cremors.
Tot era mort per arreu,
mentre el foc seguia avançant.

I després del primer dia
vingueren més dies encara,
dies de total destrucció,
malgrat que mil voluntaris
lluitessin sense parar.

I després de dies i nits,
el foc se sentia cansat
i a poc a poc s'aturava,
combatut a totes hores
per voluntaris d'arreu.

III

I, després d'aquest gran incendi,
tot era una intensa negror,
negres els camps i les pedres,
negres les cases dels pobles
i negra també l'esperança.

Mil boscos s'havien cremat,
amb mil arbres cadascun.
Tot era una gran destrucció,
per tot arreu escampada.
Tot ja s'havia cremat!

Ja no quedaven ocells
que cantessin a la vida,
ni aquelles intenses verdors
on reposar-se la vista.
Tot era ara negre de mort!

S'havien mort molts animals,
uns de lliures i altres no;
tot era un gran cementiri
ennegrit per les negrors
de la terra ara cremada.

Ja no se sentien cigales
ni es veia enlloc cap vida,
sols els laments de la gent,
que atònita contemplava
la fi de la vida aquella.

Tot era una gran destrucció,
arbres del tot calcinats,
animals cremats arreu,
com també cases i corrals,
fins i tot amb gent cremada.

Un fort silenci envoltava
els enfosquits camps i boscos,
amb arbres cremats i en peu
com estaques del passat,
d'un passat massa recent.

IV

Però, entremig de les negrors,
uns arbres encara hi viuen,
són uns arbres solitaris,
testimonis d'un passat,
però llavors de la nova vida.

I sota dels arbres hi ha herbes,
herbes vives i ben verdes,

encara que mig enfosquides.
Són l'esperança futura,
de nous rebrots de la vida.

I, voltant per aquests arbres,
es veuen voltar uns ocells,
uns ocells que van i vénen,
espantats per la tragèdia,
que per tot arreu s'escampa.

I també se sent la gent,
gent trista i fatigada,
pel combat ara perdut,
però amb una certa esperança
de recobrar les verdors.

Tot és negre i enfosquit,
enfosquit per la tristor,
però entremig d'aquesta mort
encara es troba la vida,
la vida que comença a reeixir.

Potser passarà molt de temps,
entre negrors de la mort
i verdors de la nova vida,
però a poc a poc anirà vencent
la nova vida per tot arreu.

Avui és negre i ben fosc,
negre per la destrucció
i fosc pel gran desencís.
Però aviat tot serà verd
per la vida nova que hi haurà.

27.08.1994, 11.30 h

50

Dormía la niña
con sueño pesado
de horas pasadas
andando las calles.

Dormía cansada
la niña bonita,
la niña María,
una más de la calle.

Dormía tranquila,
tras horas y horas,
parando los coches,
subiendo y bajando.

Dormía y dormía
con los ojos tristes,
de todo cansada,
de días y noches.

Dormía la niña
con los pies hinchados,
el frío en los huesos
y su mente herida.

01.09.1994, 13.00 h

87

Siento las soledades
de tierras secas y yermas,
sin gente que las trabaje,
ni tampoco que las pise.

Siento las soledades
de pueblos abandonados,
con las casas que se caen
sin nadie que las habite.

Siento las soledades
de gentes en las ciudades
que se cruzan día a día

sin decirse nunca nada.

Siento mis soledades
de caminar por la vida,
buscando una quimera
que solo en mi mente existe.

15.11.1994, 15.45 h

96

Se'n va anar un amic,
un mes de novembre,
se'n va anar per sempre
pel camí tenebrós,
un camí sens retorn
que a cap lloc condueix.

De nit, se'n va anar,
o potser un dia fet nit.
Va marxar silenciós,
sense dir res a ningú.
Tot per fer un camí
que a cap lloc condueix.

En un mes de novembre,
l'amic va deixar-nos,
tot marxant d'aquí
cap un indret molt llunyà,
caminant pel sender
que a cap lloc condueix.

16.09.1994, 22.25 h

116

És temps,
de què?
De mort,
de res.

Ja ve
l'hora
de mort:
la fi.

És temps
de nit,
temps mort,
final.
Ja ve
el temps,
la fi,
la mort.

19.09.1994, 16.55 h

200

Te vi entre tinieblas,
iluminando la noche,
con tu agradable sonrisa
que me incitaba a besarte.

Me acerqué y nos hablamos,
y al poco nos conocimos;
nuestros ojos se miraban,
mientras los dos sonreíamos.

Poco a poco nos besamos,
con los ojos y con la boca,
acariciándonos los dos,
enlazando los dos cuerpos.

Nos amamos largamente,
plenamente con los cuerpos,
uniendo así nuestras mentes
en un amor largo y sin fin.

11.12.1995, 2.55 h

234

En la lejanía del monte,
perdura vivo el pasado
de unas culturas perdidas
por conquistas de otros pueblos.

En las montañas más altas,
se oyen extrañas palabras
en lenguas desconocidas,
olvidadas hace tiempo.

Se oyen sones muy dulces,
acaso canciones de amor,
entre las gentes que moraron,
en otros tiempos, estas tierras.

Y se oyen también lamentos
de dolores y de muertes,
de esas gentes que vivieron,
hace tiempo, en estos lares.

Y con los sones que se oyen,
se entremezclan otros muchos,
como los gritos con gran rabia
por una cultura perdida.

26.12.1995, 1.58 h

270

He visto un árbol crecer,
solitario, en un yermo,
rodeado de mil hierbas
y de ningún otro árbol.

Es un árbol solitario,
amante de su soledad,
temeroso que le quiten
la luz del Sol que recibe.

He visto un árbol crecer,
solitario, pero triste
de no tener compañía
en los días del invierno.

He visto un árbol llorar,
cansado de su soledad,
con todo el Sol para él
y sin ninguna compañía.

15.01.1996, 3.30 h

290

Vi un pueblo en el monte
que poco a poco moría,
sin niños entre las calles
que jugaran o rieran.

Vi un pueblo moribundo
con gentes muy silenciosas,
solitarias en el monte,
esperando ya su muerte.

Vi un pueblo silencioso,
igual que un camposanto,
en las horas del reposo
donde hasta el silencio calla.

Vi un pueblo ya sin vida
con sus gentes fenecidas
y con mil hierbas por doquier,
en las casas y en las calles.

03.02.1996, 2.45 h

342

He perdido tu sonrisa,
que tan lejos se ha ido,

a lomos de los corceles
que transportan el olvido,
que yo no la puedo ya ver.

He perdido tu recuerdo,
dormido en mi memoria,
en un letargo sin final
que nunca más despertará,
por hallarte tan ausente.

He perdido tu mirada,
olvidada entre la niebla,
la niebla que desvanece
el recuerdo de tus ojos,
perdidos entre las brumas.

He olvidado tus abrazos,
tus besos y tu cariño,
que son simple pasado,
perdidos entre tinieblas
de un tiempo que ya se fue.

25.03.1996, 3.05 h

442

Oía mil cantos llegados de lejos,
cantos de alegría de pueblos dichosos,
cantos de dolor de pueblos malditos,
mezclando sus sones al compás del viento.

Oía mil gentes reír, mil gentes llorar,
de pueblos lejanos que no conocía,
viniendo sus sones a través del éter,
mezclando sus risas y también sus llantos.

Oía canciones con sones difusos,
unas del presente, otras del pasado,
vibrando sus ondas a través del tiempo,
de gentes que viven, de gentes que no.

Oía lamentos de enorme dolor,
junto con canciones de un eterno amor,
mezclando pasado y también presente,
llegando de lejos a través del viento.

14.02.1999, 16.00 h

443

Se oyen tambores,
tambores lejanos,
con sones de muerte
que llegan volando.

Y, entre estos sones,
se oyen lamentos
de gente que sufre,
de gente que llora.

A través del viento,
se oyen tambores,
tambores de muerte,
sones de dolores.

Se oyen lamentos,
lamentos de muerte,
llegando de lejos,
de tiempos finales.

14.02.1999, 16.15 h

588

Campos tristes de mi tierra,
antes arados y ahora yermos,
solitarios día y noche,
abandonados del todo.

¿Donde estará la gente?
que con primor os cuidaban,
dándoos mil caricias
que con frutos las pagabais.

Donde estarán las manos,
que os plantaban las semillas,
para crecer en vosotros
las flores y los alimentos.

Campos tristes de mi tierra,
solitarios y sin nadie,
huérfanos de los cariños,
que antes la gente os daba.

01.05.2004, 22.55 h

1196

Vi un río muy extraño;
iba contra pendiente,
subiendo las aguas
hacía las montañas.

Era un raro río,
corriendo al revés;
sus aguas subían,
en vez de ir bajando.

Vi un extraño río,
inundando los montes,
pero no las planicies,
y naciendo en el mar.

Era un raro río,
elevando sus aguas
desde el mar a los montes,
corriendo al contrario.

12.03.2008, 10.36 h

1210

Vi un árbol llorar
solo en la nada,
en un bosque muerto,
ayer calcinado.

Vi un árbol llorar;
estando solo él,
ya nada quedaba
del bosque quemado.

Vi un árbol llorar,
muy triste, solo,
sin nada existir
a su alrededor.

Vi un árbol llorar.
Solo él quedaba
de un bello bosque,
ayer calcinado.

18.03.2008, 21.20 h

1211

Llegaba la nave del fin
en la noche cabalgando,
venía en negra carroza,
escoltada por mil brumas.

Llegaba la nave del fin
en tinieblas, navegando,
con un extraño cortejo,
vestido con mil tinieblas.

Llegaba la nave del fin
entre sones de la muerte,
con tambores y timbales,
con cantos de destrucción.

Llegaba la nave del fin
rompiendo todo presente,
con el tiempo del futuro,
que jamás ya llegará.

19.03.2008, 1.20 h

1223

Ayer llovió agua roja,
agua teñida con sangre,
de las eternas matanzas
día a día sucedidas.

Llovió un agua roja
que todo iba tiñendo,
las caras y las gentes,
de un rojo de sangre.

Ayer llovió agua roja;
era un vivo reflejo
de mucha sangre caída
en mil guerras sin fin.

Llovió agua rojiza,
con mil tonos sangrantes;
era un agua muy roja
de rojo color de muerte.

24.03.2008, 1.35 h

1454

En la calle te encontré;
buscabas amores
para saciar la sed
de personas sin rostro.

Eras la bella nocturna,
la dama de las noches,
compañera fidedigna
de mil personas errantes.

En la calle te encontré,
ofreciendo tus sonrisas,
tus besos y cariños,
sin jamás tenerlos tú.

Eras la bella nocturna,
caminante de mil noches,
amante de mil amantes
que a ti jamás te aman.

04.01.2009, 1.25 h

1460

Vi a una bella muchacha
a un hombre sonriendo,
un simple buscador
de los amores comprados.

Era una chica hermosa,
buscando compradores
en la noche de los amores,
tasados a precio fijo.

Andaba entre soledades,
vendiendo amarguras,
en sonrisas transformadas
aun sin nunca sentirlas.

Vi a una bella muchacha,
triste y con amargura,
buscando a quien vender
su soledad sin cariño.

05.01.2009, 1.15 h

1477

Oía aullar un lobo
en el monte solitario,
sin árboles en él
por haberse quemado.

Sin cesar, aullaba,
en el monte muerto,
ayer muy verde
y ahora negro.

Oía mil aullidos,
los del lobo y su eco;
era un solitario
en el bosque muerto.

Eran aullidos tristes,
al sentirse en la nada,
en un gran cenizal,
donde ha muerto todo.

20.01.2009, 18.15 h

1541

Miraba a la nada
para hallar tu mirada
y tus ojos ausentes,
que un día marcharon.

Miraba a la nada
buscando tu imagen,
que un día lejano
marchó al infinito.

Miraba a la nada
para verte de nuevo,
buscando un camino
errante en mi noche.

Miraba a la nada
para hallar mí destino,
perdido entre brumas
desde cuando marchaste.

26.03.2009, 4.25 h

1628

Caminos ocultos,
senderos del alma
que a nada conducen,
presente o futuro.

Es grande la niebla
que borra caminos,
oculta destinos
y borra futuros.

Caminos ocultos
en la noche eterna,
donde nada existe
por tiempos futuros.

Es grande la niebla,
tinieblas eternas,
caminos errantes
sin ningún futuro.

01.05.2010, 23.20 h

1663

Era un día claro,
como otros muchos,
de gente viviendo,
alegre cantando.

De pronto, llegaron
raros centauros

trayendo las cruces
y también espadas.

De ultramar venían
extrañas personas,
con corceles negros,
la muerte trayendo.

Llegaban al alba
y también de día,
matando culturas,
robando riquezas.

Era un día claro,
oscuro de pronto;
de fuera vinieron
extrañas personas.

Se truncó la historia,
de pueblos vencidos,
raros caballeros
de ultramar venían.

Extrañas personas
con negros corceles
mataron mil vidas,
historias truncando.

Llegaban momentos
de tristes presagios;
se truncó la historia
con grandes expolios.

Era un día claro;
de pronto vinieron.

08.06.2010, 23.20 h

Poemes agrupats dins de "*Contraluces en tiempo infinito*"

Conjunt de reflexions discontínues i caòtiques, realitzades des del 4 de maig del 2008, a les 14.20 h, fins al 23 de desembre del mateix any, a les 14.15 h. Aquest grup consta de seixanta poemes en castellà, ordenats en numeració romana. Aquests poemes es troben situats entre els números 1252 i 1424 de la numeració general dels poemes de la segona etapa.

I

Lloraba la Luna,
sola y sin luz,
oscura y muy fría,
en su soledad.

Lloraba la Luna,
ausente la Tierra,
su hermana querida
que ya no existía.

Lloraba la Luna,
tras el cataclismo,
con la Tierra muerta,
ausente del todo.

Lloraba la Luna,
sola, sin su Tierra,
sola en la noche
eterna y sin fin.

04.05.2008, 14.20 h

II

Pensaba soñando
en tus bellos ojos,
mis faros de luz,
para llegar hasta ti.

Pensaba soñando
en tu bello talle,
en donde me poso
cuando te abrazo.

Pensaba soñando
en tu bella boca,
en tus besos ardientes
que me dan tu calor.

Pensaba soñando,
soñando contigo,
en un bello sueño
de un amor infinito.

04.05.2008, 14.29 h

III

Venían corceles
corriendo en la noche,
llegando de lejos,
trayendo la muerte.

Venían corceles,
raudos y veloces,
corriendo en las brumas
del final anunciado.

Venían corceles,
caballos muy negros,
con negros jinetes
vestidos de negro.

Venían corceles,
galopes funestos,
trayendo noticias,
anuncios de muertes.

04.05.2008, 14.32 h

IV

Vi un río con agua,
un agua muy rara,
un agua muy seca
que nada mojaba.

Vi un río con agua,
agua no corriente,
estable en el río,
un agua muy rara.

Vi un río con agua,
en un río extraño,
sin bajar ni subir,
con el agua inmóvil.

Vi un río con agua,
un agua extraña,
seca, sin mojar,
sin correr, estable.

04.05.2008, 14.36 h

V

Marchaban las luces,
llegaban penumbras,
llegaban mil sombras
vestidas de negro.

Marchaban las luces,
viniendo tinieblas,

tiñendo de negro
todo lo presente.

Marchaban las luces,
todo oscureciendo,
el día y la noche,
siendo todo igual.

Marchaban las luces
con vientos funestos,
borrando los días,
en noche trocados.

04.05.2008, 14.39 h

VI

Llegaban mil aguas
corriendo en el campo,
calmando sedientos
los campos marchitos.

Llegaban mil aguas,
lloviendo a raudales,
por todos los campos,
valles y montañas.

Llegaban mil aguas
de tiempo esperadas,
para calmar la sed
de gentes y campos.

Llegaban mil aguas,
aguas de esperanza,
de tiempos mejores,
con la sed ya calmada.

04.05.2008, 22.29 h

VII

Vi un rayo de luz
llegando de lejos,
trayendo un mensaje
de gran esperanza.

Vi un rayo de luz,
nacido en la Luna,
viniendo a la Tierra,
renaciendo ahora.

Vi un rayo de luz
llegando en la noche
con muy bella misiva
de tiempos mejores.

Vi un rayo de luz
llegando a mi mente,
flotando en el éter,
trayendo alegrías.

04.05.2008, 22.32 h

VIII

Miraba a la Luna,
buscando una luz
para ver en la noche
y llegar junto a ti.

Miraba a la Luna,
mi dama del cielo,
para llegar hasta ti,
mi dama del alma.

Miraba a la Luna,
para hallarte a ti,
en mi noche negra,
ausente de luces.

Miraba a la Luna
para hallar el camino,
oculto en mi alma,
la vereda hacia ti.

05.05.2008, 2.08 h

IX

Estaba en la nada,
flotando entre ella,
ausente de todo,
ingrávido en el éter.

Estaba en la nada,
en la nada de todo,
ya nada existía,
incluso la nada.

Estaba en la nada,
en la nada infinita,
donde nada existe,
por tiempo sin fin.

Estaba en la nada,
sin nada existir,
incluso yo mismo
era nada en la nada.

05.05.2008, 2.12 h

X

Deseaba abrazarte
y estabas muy lejos,
en un tiempo lejano,
ausente de mí.

Deseaba abrazarte,
sin poder hacerlo;
morabas muy lejos,
en un tiempo ausente.

Deseaba abrazarte,
pero era imposible;
te habías marchado
a un destino incierto.

Deseaba abrazarte,
sin tenerte aquí;
era tan solo un deseo,
totalmente irreal.

06.05.2008, 10.32 h

XI

Dormía soñando
en tiempos futuros,
tiempos deseados,
tiempos que vendrán.

Dormía soñando
en un mundo nuevo,
de gran armonía;
en tiempos futuros.

Dormía soñando
en tiempos mejores,
tiempos del mañana,
de siempre queridos.

Dormía soñando,
pensando contigo,
tiempos del mañana
contigo a mi lado.

06.05.2008, 18.55 h

XII

Venían mil fríos
en la noche fría,
helando el ambiente,
convertido en hielo.

Venían mil fríos,
fríos de tinieblas,
en la negra noche
helada hasta el fin.

Venían mil fríos
helando la vida,
convertida en hielo,
un hielo infinito.

Venían mil fríos,
los fríos eternos,
llegando en la noche
totalmente helada.

06.05.2008, 19.15 h

XIII

Llegaba la albada
con luces del día,
del día esperado
de todo cambiar.

Llegaba la albada,
la noche rompiendo,
marchando las brumas,
tinieblas sin fin.

Llegaba la albada,
con luz y colores,
trocando negrores
por intensos colores.

Llegaba la albada
con un nuevo día,
trayendo esperanzas
de tiempos mejores.

06.05.2008, 19.25 h

XIV

Entre sombras caminaba,
una quimera buscando,
un lugar para parar
y detener el camino.

Entre sombras caminaba
sin saber dónde parar,
buscando sin encontrar
un lugar para morar.

Entre sombras caminaba
por mil raros senderos,
extraños vericuetos,
buscando donde parar.

Entre sombras caminaba,
una ilusión buscando,
para seguir caminando
y llegar hasta el fin.

06.05.2008, 20.08 h

XV

Buscaba tu rostro
entre mis recuerdos
de tiempos pasados,
tiempos muy felices.

Buscaba tu rostro
entre mi pasado

de tiempos pasados,
tiempos de otros tiempos.

Buscaba tu rostro
hurgando en mi mente,
buscando tus ojos,
buscando tus manos.

Buscaba tu rostro,
ya casi olvidado,
de tiempos pasados,
entre mis recuerdos.

06.05.2008, 20.23 h

XVI

Errante yo andaba
buscando tus manos,
desde el ayer perdidas,
en un tiempo pasado.

Errante yo andaba,
perdido en el tiempo,
buscando tus ojos
para ver los caminos.

Errante yo andaba,
perdido, sin rumbo,
buscando caminos
para llegar hasta ti.

Errante yo andaba,
tu mente buscando,
tus ojos, tus manos,
para darte mi amor.

06.05.2008, 20.40 h

XVII

Vi tu rostro junto al mío,
hoy al despertarme.
¿Era una realidad?
¿O era tan solo un deseo?

Vi tu rostro junto al mío,
mirándote sin cesar;
estábamos juntos los dos,
en un sueño deseado.

Vi tu rostro junto al mío,
con una bella sonrisa,
mirándonos con amor,
en un sueño bien real.

Vi tu rostro junto al mío
y deseé acariciarte,
pero no estabas ahí;
eras tan solo un sueño.

06.05.2008, 21.50 h

XVIII

Era todo extraño,
un día sin Sol,
sin nadie en la calle
ni en parte alguna.

Era un día extraño:
ya nada existía,
ni el día tampoco,
ni el cielo tampoco.

Era todo extraño,
todo un gran silencio,
sin nadie en la calle;
todo estaba solo.

Era un día extraño,
sin luz en el Cielo,
sin vida en la Tierra;
todo era muerto.

06.06.2008, 15.30 h

XIX

Ya todo moría
sin haber crecido,
todo terminaba
para todo tiempo.

Era el día último
de todas las gentes,
sin ningún mañana
ni tiempo futuro.

Era un día raro,
ya sin mañana,
pues todo acababa
por todos los tiempos.

Ya todo moría,
el día y la noche,
presente y futuro,
todo se acababa.

06.06.2008, 12.34 h

XX

Venía la niebla,
con su negro manto,
tapando y borrando
todo tiempo presente

Venía en la noche,
como aves de captura,
borrando presentes
y tiempos futuros.

Venían las brumas,
ya todo marchaba
hacía lugares lejanos
donde nada existe.

Venían mil nieblas,
con noches y brumas,
tapándolo todo,
matando mil vidas.

08.06.2008, 12.34 h

XXI

Ayer, mirando al Cielo,
una luz yo encontré
muy clara e intensa,
viniendo del infinito.

Ayer, mirando al Cielo,
tu intensa luz me llegó
viniendo de tu morada,
para marcar tu camino.

Ayer, mirando al Cielo,
tu bella luz yo hallé
con un mensaje de amor,
viniendo del más allá.

Ayer, mirando al Cielo,
tu mensaje yo encontré,
la luz para el camino
que me conduce hacia ti.

09.05.2008, 24.25 h

XXII

Todo oscurecía;
llegaban mil brumas,
densas, tenebrosas,
que todo tapaban.

Todo oscurecía,
aun en pleno día;
llegaban tinieblas
de negros colores.

Todo oscurecía,
marchando las luces,
ocultas, tapadas,
por brumas eternas.

Todo oscurecía;
llegaban tinieblas,
brumas infinitas,
ocultándolo todo.

10.05.2008, 6.00 h

XXIII

Estabas muy lejos,
lejos de mi tiempo,
en otro presente,
ausente de mí.

Estabas muy lejos,
no morando aquí,
en un tiempo raro
donde nada existe.

Estabas muy lejos,
en otro presente,
en una morada
sin tiempo real.

Estabas muy lejos,
muy lejos de mí,
en un tiempo extraño
donde nada es real.

10.05.2008, 18.15 h

XXIV

Estaba contenta la Luna,
con las nubes jugando
en el Cielo flotando,
dando cortejo a los demás.

Estaba contenta la Luna,
en el Cielo, la señora,
de mil astros rodeada
que le dan un gran cortejo.

Estaba contenta la Luna,
veladora de los sueños
de su amiga la Tierra,
desde siempre compañera.

Estaba contenta la Luna,
la bella dama nocturna,
fiel guardiana de la Tierra,
su amiga y compañera.

10.05.2008, 15.45 h

XXV

Marchaban calores,
llegaban los fríos,
los fríos intensos,
helándolo todo.

Marchaban calores
en la noche fría,

llegando tinieblas,
con gélidos fríos.

Marchaban calores,
calores vitales,
mil fríos viniendo,
desde el infinito.

Marchaban calores,
llegaban los hielos,
la vida muriendo,
helándose todo.

12.05.2008, 2.09 h

XXVI

Todo oscurecía,
llegando la noche,
la noche más larga,
eterna y sin fin.

Todo oscurecía,
marchando las luces,
llegando las brumas
de negro vestidas.

Todo oscurecía,
la noche y el día,
eran ya lo mismo:
noche infinita.

Todo oscurecía;
llegaban las sombras,
las sombras totales,
ausentes de luz.

12.05.2008, 00.15 h

XXVII

Vi una luz nacer
en el firmamento,
una luz intensa,
todo iluminando.

Vi una luz nacer,
una hermosa luz
de bellos colores,
dando luz a mi noche.

Vi una luz nacer
en la negra noche,
de claros destellos,
intensos, muy bellos.

Vi una luz nacer,
clara, diáfana,
una luz hermosa,
llegando a mi noche.

12.05.2008, 00.45 h

XXVIII

Oí un lobo aullar
en una oscura noche;
se oían aullidos
de muy intenso dolor.

Oí un lobo aullar,
su compañera buscando,
ausente en el bosque,
muy lejana del lobo.

Oí un lobo aullar
muy solo en la noche,
buscando a su amiga,
y sin poder encontrarla.

Oí un lobo aullar
con un intenso dolor,
sin su loba, muerta
en la gran cacería.

12.05.2008, 3.10 h

XXIX

Era noche hermosa,
la Luna en el Cielo,
los astros y estrellas
contigo a mi lado.

Era noche hermosa,
cantando los pájaros,
bellos cantos de amor
junto a tu compañía.

Era noche hermosa,
con la Luna intensa
brillando en lo alto
y contigo a mi vera.

Era noche hermosa,
muy bella en el Cielo,
muy bella en mi alma,
con mi ama junto a mí.

12.05.2008, 15.55 h

XXX

Contigo gozaba
viéndote reír
con bella sonrisa,
alegre, sincera.

Contigo gozaba
oyéndote hablar,
absorto mirando
tus bellas mejillas.

Contigo gozaba
al oírte cantar
bellas melodías,
cantando tu amor.

Contigo gozaba,
tu gran compañía,
alegre viviendo
bellos cantos de amor.

12.05.2008, 16.00 h

XXXI

La luz se perdía
y tu voz, también.
Ya todo se iba,
el tiempo, la vida.

La luz se perdía
en la noche sin fin,
todo oscurecía,
la vida se iba.

La luz se perdía,
tu imagen se iba,
todo era bruma,
el tiempo presente.

La luz se perdía,
era todo noche,
tu voz, tu imagen,
todo se perdía.

13.05.2008, 22.40 h

XXXII

Tu silueta miraba
desde el horizonte;
estabas muy bella
yéndote tan lejos.

Tu silueta miraba,
recordando tus manos,
tus ojos preciosos,
mientras tú te vas.

Tu silueta miraba,
flotando ante nubes,
sola en la lejanía
del tiempo, marchando.

Tu silueta miraba,
mientras tú te escapabas
de nuestro presente,
de este tiempo marchando.

15.05.2008, 18.50 h

XXXIII

Estabas junto a mí,
tus manos con los mías,
unidas en el amor,
las dos entrelazadas.

Estaba junto a ti,
besándote sin cesar,
tu piel recorriendo
con mil caricias hacia ti.

Estabas junto a mí,
emanando tu amor,
entrelazados los dos
en un abrazo sin fin.

Estaba junto a ti,
tus besos recibiendo,
en una bella fusión
de los cuerpos y mentes.

15.05.2008, 20.50 h

XXXIV

Vi una lejana luz
dentro del firmamento,
en mi mente flotando,
dando luz a mi noche.

Vi una lejana luz
en tu alma nacida,
en mi noche llegando,
mi noche iluminando.

Vi una lejana luz
llegando de tu alma,
nacida en el ayer
para llegar hasta mí.

Vi una lejana luz
en el tiempo, navegante,
viniendo del pasado,
de tu alma que se fue.

15.05.2008, 21.05 h

XXXV

Vi una piedra llorar,
tu pisada recordando,
cuando pasabas
cada día por aquí.

Vi una piedra llorar,
tus pies recordando,

cuando te posabas
suavemente sobre ella.

Vi una piedra llorar,
ausente de tu pisada,
de tus pies delicados
al posarte sobre ella.

Vi una piedra llorar,
recordando otros tiempos,
de un pasado del ayer
cuando tú caminabas.

15.05.2008, 21.55 h

XXXVI

Todo era negro,
las casas, los campos.
Todo bien negro,
bien ennegrecido.

Todo era negro,
las almas, las mentes,
el tiempo presente.
También el futuro.

Todo era negro,
un negro profundo,
la noche y el día.
Todo sin colores.

Todo era negro,
negro infinito,
la gente, su vida,
bien negro del todo.

15.05.2008, 23.45 h

XXXVII

Estaba en el monte
pensando en tu amor,
en tu bella sonrisa
y tus besos ardientes.

Estaba en el monte,
solitario y sin ti,
sin tener tus caricias,
muy lejanas de mí.

Estaba en el monte,
sin tener tu presencia,
ni tu bella mirada,
la luz de mi camino.

Estaba en el monte,
muy ausente de ti,
de tus caricias sin fin,
sin ti, solitario.

17.05.2008, 21.57 h

XXXVIII

Mil jinetes llegan al alba,
son muy rápidos con alas,
trayendo una misiva,
nacida ante las tinieblas.

Mil jinetes llegan al alba,
son los caballeros negros,
el gran cortejo de muerte,
que poco a poco ya llega.

Mil jinetes llegan al alba,
buscando donde pararse,
llegan ante las tinieblas,
con mensajes de gran dolor.

Mil jinetes llegan al alba,
cabalgando ante tinieblas
con muy crueles mensajes,
viniendo desde ultratumba.

17.05.2008, 8.40 h

XXXIX

Miraba tus mejillas,
bellas y ardientes,
que acariciar quería
para poder besarte.

Miraba tus mejillas,
que daban fiel cortejo
a tu boca preciosa,
que yo quería besar.

Miraba tus mejillas,
sin duda, las más bellas,
y miraba a tus ojos,
los focos de tu cara.

Miraba tus mejillas,
que quería acariciar,
tu boca y tus ojos
para darte mi amor.

18.05.2008, 23.10 h

XL

Ayer vi tu rostro;
estabas presente,
sentada a mi lado,
mientras te miraba.

Ayer vi tus ojos,
mirándome fijos,
con bella sonrisa,
como en el pasado.

Ayer vi tu boca,
tus labios hermosos,
los que antes besaba,
en un bello pasado.

Ayer vi tus manos,
tus manos ardientes,
de suaves caricias,
y de nuevo te vi.

Ayer vi tu cuerpo,
en un dulce sueño.

19.05.2008, 15.45 h

XLI

De nuevo empezaba
a caminar el tiempo,
para ir ya al destino
donde mora el ayer.

De nuevo empezaba
el camino esperado,
para llegar a tu vera,
al llegar donde moras.

De nuevo empezaba
un camino hacia ti,
para poder encontrarte
y rehacer el pasado.

De nuevo empezaba
el sendero perseguido,
para hallar tu sonrisa
en el pasado perdida.

20.05.2008, 8.15 h

XLII

Estaba entre la nada
de un enorme vacío,
en donde solo existe
el pasado del ayer.

Estaba entre la nada,
ausente ya de vida,
con el presente muerto
y también el futuro.

Estabas entre la nada,
solitario en soledad,
en un vacío infinito
donde nada existe ya.

Estabas entre la nada,
en el tiempo sin presente,
compartiendo soledad
en un eterno vacío.

22.05.2008, 00.45 h

XLIII

He perdido tu sonrisa
en la niebla de mi mente
y estoy ausente de ti,
de tu bello recuerdo.

He perdido tu sonrisa,
la bella luz de tus ojos,
que antaño enamoraba
mi noche iluminando.

He perdido tu sonrisa,
tu cariñosa mirada,
en mi mente aliviada,
en un día del pasado.

He perdido tu sonrisa,
la llave de mi alegría,
la luz de mi caminar
para llegar a tu vera.

22.05.2008, 3.38 h

XLIV

Sin destino, caminaba,
entre las sombras del alma,
sin luz, entre tinieblas,
prisionero de mi noche.

Sin destino, caminaba,
entre mis brumas eternas,
carceleras de mi mente,
una quimera buscando.

Sin destino, caminaba,
por los rincones del alma,
totalmente tenebrosos,
ausentes de toda luz.

Sin destino, caminaba,
una rendija buscando,
por donde entren las luces
y escapar de la prisión.

22.05.2008, 4.25 h

XLV

Un viento fuerte soplaba
de ultratumba, llegando,
trayendo fríos eternos,
helando todo presente.

Un viento fuerte soplaba
en mi soledad, llegando,

helando mí fría noche
de hielo, trocando todo.

Un viento fuerte soplaba
desde muy lejos, viniendo,
trayendo los fríos eternos,
llegando del infinito.

Un viento fuerte soplaba,
un viento helado, sin fin,
helando todas las vidas,
con hielos infinitos.

22.05.2008, 5.45 h

XLVI

Vi a las flores cantar
una rara mañana,
un día de primavera,
floreciendo por doquier.

Vi a las flores cantar,
alegres por todas partes;
cantaban a la vida,
a la bella primavera.

Vi a las flores cantar
canciones de gran amor,
contentas, floreciendo
por los jardines del alma.

Vi a las flores cantar
cantos de esperanza,
en el tiempo que ya llega,
la bella primavera.

23.05.2008, 20.20 h

XLVII

Muy alegre te miraba,
recorriendo tus mejillas,
posando mis besos en ti,
acariciando toda tu piel.

Muy alegre te miraba,
dándome tu bella miel,
ofreciéndome tus amores,
compartiéndolos conmigo.

Muy alegre te miraba,
tu desnudez recorriendo,
cubriéndola de besos,
acariciándote sin parar.

Muy alegre te miraba,
cobijándonos juntos los dos,
vistiendo la desnudez
con mil besos y caricias.

23.05.2008, 20.50 h

XLVIII

Mirando la Luna te vi;
tú también la mirabas,
desde el jardín de tu cuerpo
donde tú eras la gran flor.

Mirando la Luna te vi;
eras la más bella imagen
de la hermosura infinita
que de tu cuerpo emanaba.

Mirando la Luna te vi,
con tu belleza infinita,
con la Luna, tan brillante,
la hermosa dama del Cielo.

Mirando la Luna te vi;
tú también la contemplabas,
recostada en tu hermosura,
la del jardín de tu cuerpo.

23.05.2008, 9.05 h

XLIX

Ayer llegó tu mensaje,
desde lejos viniendo
de tu bella morada
donde te hallas ahora.

Ayer llegó tu mensaje,
un bello mensaje de amor,
portando una sonrisa,
y mil besos de amor.

Ayer llegó tu mensaje
a los lomos de mi amigo,
el caballero del alma,
el viento de nuestro amor.

Ayer llegó tu mensaje,
un bello mensaje de amor,
nacido de tus quereres
viniendo del más allá.

23.05.2008, 21.15 h

L

Ayer buscaba la Luna,
en la noche de mi alma,
tan fría y solitaria
como una noche sin luz.

Ayer miraba la noche,
muy negra y sin estrellas,
y sin la Luna en el Cielo,
pues nada había en él.

Ayer buscaba la Luna
en una noche extraña,
sin luz en parte alguna,
ni en el Cielo ni en mi alma.

Ayer miraba la noche,
de un negror infinito
donde no existía la luz,
entre oscuridades sin fin.

26.08.2008, 13.40 h

LI

Entre sueños yo te vi,
radiante de belleza,
llenando de mil luces
la noche de mis sueños.

Me mirabas sin hablar,
mi sueño contemplando,
sonriendo sin cesar
como si estuvieras aquí.

Entre sueños yo te vi,
viniendo del infinito,
de ese tiempo tan lejano
en donde moras tú.

Me mirabas sin hablar,
llenando de resplandores
mi noche solitaria,
ausente de tu presencia.

26.08.2008, 15.35 h

LII

Andaba sobre mil brumas,
una salida buscando,
para hallar un sendero
que me conduzca hacia ti.

Quería huir de las brumas,
de la gran oscuridad,
para encontrar una luz
que me conduzca al sendero.

Andaba entre mil brumas,
en la niebla infinita,
sin poder llegar hasta ti,
por no encontrar el camino.

Quería huir de las brumas,
de las brumas de mi mente,
para hallar el sendero,
un camino a tu mirada.

26.08.2008, 20.15 h

LIII

Llegaban jinetes al alba
sobre mil negros corceles,
trayendo su manto mortal
sobre los pueblos dormidos.

Llegaban gentes a caballo
de ultramar: los centauros,
matando pueblos y culturas
para expoliar su riqueza.

Llegaban la espada y la cruz:
la espada que dominaba,
la cruz que alienaba
las gentes y sus mentes.

Llegaban jinetes al alba,
la historia rompiendo,
las gentes matando,
conquistando sus vidas.

28.08.2008, 12.00 h

LIV

Miraba a tus ojos
para poder verme en ellos;
tú estabas presente
y yo muy lejos de ti.

Miraba a tus ojos
desde un tiempo lejano,
ausente de todo
y ausente de ti.

Miraba a tus ojos
sin estar yo ahí,
moraba muy lejos,
en un tiempo irreal.

Miraba a tus ojos
a través del tiempo.
Moraba muy lejos
del presente y de ti.

29.08.2008, 18.15 h

LV

Lloraba la Tierra,
sola entre nada.
Ya nada existía,
ni tan solo el tiempo.

No existía la vida,
la muerte tampoco,

pues nada existía,
la vida, el tiempo.

Lloraba la Tierra
sin flores ni gente,
todo era un vacío,
vacío y sin vida.

Ya nada quedaba
en la Tierra muerta,
tiempo sin futuro,
un tiempo sin tiempo.

29.08.2008, 18.45 h

LVI

Vi un pájaro llorar,
perdido en el bosque,
un bosque solitario,
ausente de árboles.

Vi un pájaro llorar
por el bosque, volando,
con un extraño llorar,
ausente de toda vida.

Vi un pájaro llorar
sin poder ya posarse
en las ramas del bosque,
por no tener árboles.

Vi un pájaro llorar,
volando solitario
en un bosque sin vida,
con árboles calcinados.

29.08.2008, 20.45 h

LVII

Te hallabas muy lejana,
morando en otro tiempo,
ausente de mi presencia,
como de ti yo lo estaba.

Te hallabas muy lejana,
pero sentía tu aliento,
recordando los ayeres
en que juntos convivimos.

Te hallabas muy lejana,
morando ahora sin mí,
pero tenía tu recuerdo,
un recuerdo del ayer.

Te hallabas muy lejana,
en un tiempo sin presente,
en donde nada existe ya;
tan solo los recuerdos.

08.09.2008, 3.55 h

LVIII

Vi una flor nacer
en un hermoso vergel,
inundando de colores
los confines de mi ser.

Llegaba la primavera
sobre la mente dormida,
con olores de la vida
en donde nacen las flores.

Vi una flor nacer
entre colores eternos,
cantando a la primavera,
sin ser ahora su tiempo.

Los campos florecían,
inundados de colores,
con sinfonías de amor,
compuestas por ti y por mí.

08.09.2008, 4.50 h

LIX

Estaba navegando
por mil senderos sin fin,
buscando donde posar
mis recuerdos junto a ti.

Estaba navegando
por eternas soledades,
de mil tiempos pasados,
fenecidos un ayer.

Estaba navegando
por caminos y senderos,
tejidos entre penumbras
de infinita soledad.

Estaba navegando,
buscando sin encontrar
un extraño lugar
donde nada existe ya.

23.12.2008, 14.10 h

LX

Ayer miraba una imagen
en mi mente navegando,
una vivencia olvidada,
perdida entre tinieblas.

Ayer miraba una imagen
de un tiempo que fue feliz,
de un instante fenecido,
cuando empezaba a existir.

Ayer miraba una imagen,
flotando en mis recuerdos,
de un tiempo que ya se fue,
donde duerme el pasado.

Ayer miraba una imagen
de un tiempo bello ya muerto,
donde éramos muy felices,
en el tiempo del ayer.

23.12.2008, 14.15 h

Poemes de temàtica minera

Aquí hem aplegat un conjunt de poemes de temàtica minera. La seva numeració correspon a l'ordre de realització de cada poema, del qual s'indica també el dia i l'hora de composició.

703

Se oían mil voces
a un tiempo gritando,
cantos de lamentos
por un aire sano.

Se oían mil gritos
de gentes del campo
y gentes de mina
contra el aire insano.

Gentes que pedían
un cambio en la mina,
contra la emisión
de aires impuros.

Mil voces del pueblo,
maltrecho y sin aire,
clamando justicia
por querer respirar.

Llegaron mil guardias,
gentes del poder,
sirvientes del amo
que al pueblo oprime.

Mil tiros se oyeron,
al pueblo matando,
mujeres y niños
poco a poco muriendo,

Se oyeron mil gritos
de muerte y lamentos
del pueblo maltrecho,
muerto por luchar.

Se oyeron mil voces
trocadas en muerte,
el pueblo moría
por querer respirar.

Vinieron mil guardias,
guardias de la ley,
al pueblo matando,
salvando la mina.

24.04.2007, 17.00 h

1214

Ayer cerró la mina
en donde trabajaron
los hijos de otros mineros
y nietos de otros, también.

Ayer cerró la mina,
una mina del pasado,
que hasta ayer fue presente
con el trabajo minero.

Ayer cerró la mina,
cesando los trabajos
de varias generaciones
de un pueblo que fue feliz.

Ayer cerró la mina
y pronto se han marchado
las gentes a otros lugares,
dejando su historia detrás.

20.03.2008, 9.10 h

1419

Se oían mil lamentos,
perdidos en la noche,
del pasado viniendo,
de los tiempos del ayer.

Eran lamentos perdidos,
del pasado fenecido,
de mil gentes llegando,
de personas de otro tiempo.

Se oían mil lamentos,
surgidos de la Tierra,
donde antaño laboraban
en el frente de la mina.

Eran lamentos perdidos
que aún guarda la Tierra,
nacidos entre las piedras
de los mineros de antaño.

22.10.2008, 17.25 h

1420

Vi tu rostro reflejado
en el techo de la mina,
dándome tu bella custodia
por los rincones y tajos.

Vi tu rostro reflejado,
sonriendo sin cesar,
dándome tu luz diáfana
por mil negras angosturas.

Vi tu rostro reflejado,
flotando entre tinieblas,
acompañándome sin cesar
en las noches de mil minas.

Vi tu rostro reflejado,
navegando entre recuerdos,
desde el día de tu marcha,
cuando yo estaba en la mina.

22.10.2008, 17.33 h

1421

Lloraba la Tierra,
de negro teñida,
se hundía la mina
con su gente dentro.

Lloraba la Tierra
por la gran tragedia;
mil vidas se iban,
truncando su historia.

Lloraba la Tierra
en un día oscuro,
bajo un Sol muy negro,
con luces de muerte.

Lloraba la Tierra
en un tiempo negro,
donde todo muere,
la gente y su mina.

Lloraba la Tierra.

22.10.2008, 19.10 h

1484

Sonaban sirenas,
cantos de tragedia;
llegaban mil gentes
de negro vestidas.

Se oían lamentos;
la Tierra lloraba,
por la gente muerta,
dentro de la mina.

Se oía el silencio
en la bocamina;
llegaban mineros,
los supervivientes.

Sonaban sirenas,
la gente esperando
ver salir mineros,
los que no murieron.

20.01.2009, 20.10 h

1624

Mil voces se oyen ya
en la mina del ayer;
son los sones del pasado,
cuando mil gentes había.

Se oyen ecos por doquier
en el interior de la mina,
cantando con alegría
los trabajos del ayer.

Ahora la mina reabre
para otros menesteres,
pero sin el trabajo de ayer,
pues no sería ahora posible.

Se oye el eco del pasado,
transformado ya en presente,
trocando en gran futuro
el trabajo de la mina.

25.03.2010, 9.00 h

1651

Vi un pueblo sin gente,
con calles solitarias,
donde mora el silencio
de un tiempo sin tiempo.

Vi mil plantas crecer
entre las casas vacías,
en el sitio ahora olvidado,
sin las gentes que vivían.

Vi un pueblo sin gente,
sin niños en las calles,
solitarias y sin vida,
donde todo es un recuerdo.

Vi mil plantas crecer
libremente por doquier,
llenando casas y calles,
dando cortejo al silencio.

29.05.2010, 19.50 h

1671

Ya no se oyen los niños
por las calles jugando
ni las personas viviendo,
tras el cierre minero.

Bajo la tierra perviven
los voces de mil mineros,

recorriendo galerías,
ahora cerradas y ocultas.

Crecen plantas por doquier,
entre las casas del pueblo,
ahora vacías de gentes
desde que el pueblo murió.

Ya no palpita la vida
ni se oyen ya los cantos;
es todo un gran cementerio,
desde el cierre de la mina.

19.07.2010, 23.50 h

1676

Estaba sola la mina,
vacías las galerías,
los tajos y los pozos,
desde su cierre final.

Está vacía la tierra,
con mil sones flotando
en los rincones mineros,
oscuros y sin gentes.

Había gentes antaño
en las entrañas mineras
donde ahora hay un vacío,
desde el cierre minero.

Está vacía la mina,
pero llena de vivencias,
de otros tiempos del ayer,
cuando la mina era viva.

10.09.2010, 22.50 h

1684

Está en silencio la Tierra,
pero mil ecos se oyen
de los días del pasado,
cuando la mina era activa.

Ya no se oyen los niños
por las calles jugando
del pueblo ahora vacío,
tras el cierre de la mina.

Está en silencio la Tierra,
pero el subsuelo está vivo;
retumban mil recuerdos
de las voces de mineros.

Ayer vivía la vida
en la colonia minera.
Ahora viven los recuerdos,
tras aquel cierre minero.

Está en silencio la Tierra,
pero vive en el subsuelo.

23.09.2010, 2.33 h

1685

Se oyen mil lamentos
en el tiempo navegando;
venían desde el ayer,
de gentes que antes vivían.

Se oyen extrañas canciones
de gentes que eran felices,
en el tiempo retumbando,
viniendo desde el pasado.

Se oyen niños jugando,
correteando por doquier,
de otros tiempos del ayer,
cuando moraban las gentes.

Pero ahora ya no hay niños
ni personas en las calles.
Solo quedan los recuerdos
de las gentes y su mina.

23.09.2010, 13.15 h

1686

Se oyen mil canciones
de gentes que fueron felices,
en el tiempo retumbando,
viniendo desde el pasado.

Se oyen lamentos también,
en el tiempo navegando,
llegando desde el ayer,
de gentes que antes vivían.

Se oyen cantos en las calles
de niños correteando,
de otros tiempos fenecidos,
cuando todo era la vida.

Pero ahora ya no hay nada,
están vacías las calles.
Moran las plantas en ellas
y la mina es un recuerdo.

Queda esa bella memoria,
que muy pronto dará frutos,
con la mina reabierta
para mostrar su pasado.

Ahora queda un bello recuerdo
y también un gran futuro,
recordando mil vivencias,
renaciendo la esperanza.

Estaba muerta la mina
y quedaba su recuerdo,
pero ahora ha florecido,
dando futuro a las gentes.

Se oyen mil canciones
retumbando en el pasado,
ahora renaciendo
en la mina reabierta.

25.09.2010, 13.10 h

Poemes dedicats

En aquest apartat, hi incloem un conjunt de poemes dedicats a diferents personatges. Els agruparem en funció del personatge. La numeració correspon a l'ordre de realització de cada poema, del qual s'indica, a més, el dia i l'hora en què es va compondre.

Poema didcat a Joaquim Mallfulleda Borrell

Cant en tres temps i un epíleg, per a un amic

650

I
Un dissabte d'un mes de maig

És un dia de llum i joia,
joia als cors,
llum als carrers;
el dia d'un amic
–el nostre dia, també–
que esdevenia fill il·lustre
i nosaltres amb ell.
Tot Arenys en gaudia,
del seu fill predilecte,
i nosaltres també.

II
El diumenge següent al dissabte

Va eixir un dia fosc,
negre i fred alhora,
negre malgrat la llum
i fred per tot arreu.
L'amic ens ha deixat;
ha començat un camí
que mai té ja retorn.
Tot ara és dolor,
dolor d'absència,
dolor de mort.

III
El mateix diumenge d'un mes de maig

Tot i ésser lluny l'amic,
és ben viu en nosaltres.
Ix la llum del seu record,
del seu esperit navegant,
vivint als nostres cors,
en tot temps i futur,
xalant amb els records
de mil estones viscudes,
d'un esperit sempre jovial
que viurà fins l'infinit.

IV
Epíleg. El dilluns següent

Gracies, amic Joaquim,
pel que has fet,
pel que ens has deixat,
pel que farem pensant en tu.

GRÀCIES, AMIC.

Josep Maria Mata Perelló. 8 de maig del 2006

Poemes dedicats a Víctor Jara

46
A Víctor Jara

Se oye el lejano gemir de una guitarra,
sin dedos que puedan nunca más
tocarla;
se escuchan susurros en madrugada
del maestro que un día se fue para no
volver.

Se oye el gemir de la guitarra amiga,
hoy huérfana y solitaria del maestro
muerto,
que antaño la tañía, al tiempo que
cantaba,
a los sones de la música, de su estimado
pueblo.

Se oye el llanto solitario de una
guitarra,
compañera inseparable de un hidalgo
cantor,
hoy ya sin vida, por los asesinos de su
pueblo,
al que siempre con su guitarra cantó.

Oye, guitarra amiga, los ecos de tus
sones,
con las voces y los cantos de tu amigo
inseparable,
hoy ausente, y aun así siempre presente,
en la memoria colectiva de su pueblo
liberado.

31.08.1994, 2.05 h

567
A Víctor Jara

Ya nunca más se oirán
aquellos tañidos tan bellos
que manaban como flores
de tu guitarra cantando.

Eran sones de dulzura,
cantando las libertades
con tu voz y con tus lamentos,
rompiendo mil ataduras.

Tus canciones eran flores
de dulzura y de pasiones,
tañendo mil melodías
en pro de las libertades.

Ya no se oirá nunca más
ni tu voz ni tu guitarra;
un día la asesinaron
los que matan libertades.

27.04.2003, 12.10 h

569
A Víctor Jara

Ayer oí tus canciones,
navegando en el recuerdo;
procedían del pasado,
de un tiempo que ya se fue.

Eran canciones muy bellas
que cantaban esperanzas
por un tiempo deseado,
viviendo en gran armonía.

Escuchaba las canciones

que un día, ahora lejano,
cantabas con esperanza
por un tiempo que no llegó.

Ayer oí tus canciones,
recordando los deseos
de esperanza y libertad
que un día pueden llegar.

27.04.2003, 21.28 h

578
A Víctor Jara

Todavía se oyen tus cantos;
entre el viento van llegando,
viniendo desde otros lares
donde aún viven tus poemas.

Se oyen entre mil recuerdos
de otras gentes que vivieron,
también luchando contigo,
en un tiempo que fue negro.

Se oyen canciones del pueblo,
cantando con gozo alegrías,
amoríos y esperanzas
de mil vivencias pasadas.

Y también se oyen mil gritos
de las gentes opresoras,
luchadoras contra el pueblo,
que lo quieren sometido.

Todavía se oyen tus cantos,
nuevos cantos de esperanza
para un pueblo luchador
que hilvana de un bello futuro.

29.04.2003, 18.03 h

Poemes didicats a José Antonio Labordeta

1683
A José Antonio Labordeta

Se ha apagado tu voz
y solo quedan los ecos
que canta hoy el pueblo
en recuerdo de tus sones.

Tus recios cantos del ayer
siguen latentes aún
en el aire navegando,
en las mentes de las gentes.

Se ha apagado tu voz,
pero aún retumba por doquier
cantando a las libertades,
a tu pueblo, que es el nuestro.

Con tu voz y tu guitarra,
eras del pueblo, cantando
en los campos y baldíos,
hasta el día de tu muerte.

Se ha apagado tu voz,
pero queda tu recuerdo.

23.09.2010, 12.30 h

1692
A José Antonio Labordeta

Ayer murió la vida
al marcharse un poeta
por los caminos eternos
que al infinito conducen.

Se marchitaron las flores,
perdiendo sus bellos pétalos
y su eterno colorido,
tornándose de negro color.

No cantan hoy los pájaros,
totalmente enmudecidos,
errantes en los montes,
buscando a su amigo poeta.

El cielo se viste de negro,
dando cortejo a un cantor,
pero quedan hoy sus sones
navegando entre las mentes.

04.10.2010, 2.00 h

Poema dedicat a la geòloga Nieves Alonso

1850
A la geòloga Nieves Alonso

S'escolta com parlen les pedres,
mil històries explicant
d'un temps i altres dies,
de quan les mars eren terres,
i on ara és muntanya abans era mar.

S'escolta com parlen les pedres
en caminar pels senders,
per on se sent cantar la vida
i per on neixen mil flors,
per on viu la gran harmonia.

S'escolta com parlen les pedres,
mentre es contempla la vida,
escoltant arreu els cants
de mil éssers feliços,
que conviuen en la pau.
S'escolta com parlen les pedres
i com de la Nieves ens parlen.

28.01.2014, 17.25 h

Poema dedicat a Pius Font i Quer

1879
A Pius Font i Quer

Se sentia una frescor sense fi
arribant de terres llunyanes,
portant una immensa alegria.
Era temps de fer camins.

Arriba un record infinit
que porta la teva frescor.
Parlaran les fulles d'arreu
lloant el teu treball.

Se sentia una bella frescor
arribant del temps d'ahir,
quan estaves entre nosaltres,
estudiant arreu la natura.

Era temps de records,
d'un passat on tot floria,
de quan tu eres aquí,
sempre estimat Pius.

25.05.2014, 21.30 h

Annexes

Les intervencions de Josep Maria Mata Perelló a les xarxes de comunicació

Salvador Vall de la Fuente

Al llarg dels darrers anys, per diversos motius, el nostre amic Josep Maria Mata Perelló ha estat present als diversos mitjans i xarxes de comunicació (deixant de banda les seves intervencions polítiques). Ara ens referirem a alguns d'aquests aspectes, concretament als més relacionats amb les activitats geològiques, ambientals, socials o patrimonials.

Per tractar d'aquesta temàtica, distingirem les seves intervencions en funció del tipus de mitjà: televisió, ràdio, premsa, revistes, etc.

Intervencions a diferents cadenes de televisió

En aquest cas, les intervencions han estat nombrosíssimes. La majoria són irrecuperables per a nosaltres, especialment les de tipus social o patrimonial. Entre les primeres, hi ha les que va fer per pal·liar la problemàtica dels barris de l'Estació de Sallent o del Carmel de Barcelona. També són difícils de recuperar les intervencions realitzades a diferents televisions locals, amb motiu de la celebració d'algun congrés o d'algun esdeveniment geològic o patrimonial.

Aquí tan sols esmentarem les que hem pogut recuperar i facilitarem l'enllaç als vídeos que contenen aquestes intervencions.

Intervencions a Anunciación TV de Mèxic. En tenim dues

Aquestes intervencions es van fer a distància: la periodista era a Mèxic, mentre que l'entrevistat es trobava a la seu del Museu de Geologia Valentí Masachs de la UPC, a Manresa. En les dues entrevistes que es van fer per Skype, es va parlar de temes fonamentalment relacionats amb la mineria i amb el medi ambient, en diferents indrets del món, especialment d'Hispanoamèrica.

- Videosanunciación FPA. *Josep Mata, geólogo de talla internacional Sobre las minas a...* [en línia]. 4 desembre 2013 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=i-OcDi7A_MQ>.
- Videosanunciación FPA. *Congreso Internacional de Geología y Minería Ambiental* [en línia]. 29 juny 2016 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://www.youtube.com/watch?v=Gn4k2IlT2gM>.

Intervencions al programa *Tempero* de TV Aragón

Aquesta intervenció la va gravar en directe la televisió aragonesa a les Mines de Parzán, situades al Geoparque Sobrarbe-Pirineos. Hi va participar també Ánchel Belmonte, director científic del Geoparque. En Josep Maria Mata hi intervenia com a assessor en mineria i membre de la Comissió Científica d'aquest geoparc.

Es donà la curiositat que, poc abans de fer la gravació al camp, havia nascut a Manresa la neta de Josep Maria Mata Perelló, la Júlia Mata i Barniol.

– Aragón TV. *Tempero. Cap. 442- Minas* [en línia]. 10 febrer 2018 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://alacarta.aragontelevision.es/programas/tempero/cap-442-minas-10022018-1455>.

Aquest programa es va emetre en directe el dia 4 de febrer de 2018, a les 14.50 h.

Intervencions al programa *La aventura del saber* de TVE

Es tracta d'una intervenció en un programa dedicat als geoparcs, concretament al Geoparc de la Catalunya Central. També hi intervenen altres persones relacionades amb el Geoparc, com Ferran Climent, el seu director científic. Es pot trobar en aquest enllaç:

– RTVE. *La aventura del saber* [en línia]. 26 novembre 2012 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://www.rtve.es/alacarta/videos/la-aventura-del-saber/aventura-del-saber-26-11-12/1591011/>.

Aquest programa es va emetre en directe el dia 26 de novembre de 2012. La intervenció es troba entre el minut 08:51 i el minut 31:38 del programa.

Intervenció al programa *El escarabajo verde* de TVE

En aquesta ocasió, es tracta d'unes intervencions breus i esporàdiques, dedicades als problemes ambientals generats arran de la mineria a "cel obert" i de les restauracions que s'hi han de dur a terme. Hi intervenen diverses persones relacionades amb aquesta mineria, que hi estan a favor o en contra. Es poden trobar a:

– RTVE. *El escarabajo verde - Tierra herida* [en línia]. 20 abril 2018 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://www.rtve.es/alacarta/videos/el-escarabajo-verde/escarabajo-verde-tierra-herida/4575747/>.

Intervenció a la xarxa de televisions locals de Catalunya

Intervé en un programa que parla de les possibles explotacions mineres a Salau, a la Vall d'Àneu, i que va ser transmès el dia 27 de novembre de 2018.

– Alacarta.cat. *Ben trobats - Investigacions mineres* [en línia]. 2018 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.alacarta.cat/ben-trobats/tall/investigacions-mineres>.

I, el dia 11 de gener de 2019, parla de les deficiències de la via de la Renfe de Manresa a Barcelona:

– Canal Taronja Central. *Connecti.cat - Denuncien les mancances de la R4 de Manresa a Terrassa* [en línia]. 11 gener 2019 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://youtu.be/LHw_XtfT4vU>.

Intervencions en diferents cadenes de ràdio

Aquí, les intervencions també han estat nombrosíssimes. La immensa majoria són irrecuperables per a nosaltres. Així, tan sols hem localitzat les que va fer a Ràdio Esparreguera i a Ràdio Sallent.

Intervenció a Ràdio Esparreguera

Es tracta d'una intervenció del dia 24 d'abril de 2017, a les 20.45 h. L'entrevista la va realitzar Joana Llordella. En aquesta emissió, s'aborden moltes qüestions relacionades amb la geologia. La transcripció de l'entrevista és la següent:

– Llordella, J. Josep Maria Mata Perelló. Descobrint el territori. *SetSetSet* [en línia] Esparreguera: Setsetset Associació Cultural, 24 abril 2017 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://www.setsetset.cat/entrevista/81610/josep-maria-mata-perello-descobrint-el-territori>.

Intervenció a Ràdio Sallent

L'entrevista feta per Judit Peñaranda a Ràdio Sallent és sobre el Geoparc, les sortides per Sallent, el canvi climàtic i altres temes. El programa s'enregistra el dia 19 de novembre de 2018. Es pot recuperar a l'enllaç següent:

– Ràdio Sallent. *Sallent en positiu - Geoparc*. 22 novembre 2018 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <https://go.ivoox.com/rf/30256561>.

Presència a la premsa

La presència de l'amic i company Josep Maria Mata Perelló a la premsa ha estat gairebé constant al llarg dels darrers quaranta anys. A vegades, perquè la notícia era ell; d'altres vegades, com a autor de diversos comentaris publicats en diferents mitjans de comunicació. Veurem, doncs, aquests dos aspectes per separat.

Presència a la premsa com a notícia

En la majoria dels casos, ha estat notícia al *Regió 7* per diferents motius i al llarg dels darrers anys:

– Galindo, F. Mata Perelló: "el Potosí corre perill, però es pot salvar". *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 4 juny 2011 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2011/06/04/mata-perello-potosi-corre-perill-pot-salvar/148408.html >.
– Galindo, F. Campanya perquè la jubilació de Mata Perelló no afecti la docència. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 23 octubre 2012 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2012/10/23/campanya-jubilacio-mata-perello-no-afecti-docencia/214072.html>.
– Galindo, F. El Congrés Internacional de Patrimoni Geològic i Miner homenatja Josep Maria Mata. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 19 setembre 2017 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2017/09/19/congres-internacional-patrimoni-geologic-miner/434481.html>.
– Galindo, F. El catedràtic manresà Josep Maria Mata serà distingit avui com a Geòleg de l'Any. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 15 desembre 2017 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2017/12/15/catedratic-manresa-josep-maria-mata/449639.html>.
– J. M. El geòleg manresà Josep Maria Mata fa d'assessor del geoparc del Pallars Jussà. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 15 agost 2015 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2015/08/15/geoleg-manresa-josep-maria-mata/325631.html>.
– Regió 7. Josep Maria Mata serà investit Magister Honoris Causa el dia 15 de maig. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 4 maig 2013 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2013/05/04/josep-maria-mata-sera-investit-magister-honoris-causa-dia-15-maig/232030.html>.

– Regió 7. Josep Maria Mata Perelló augmenta fins a cinc els geoparcs que assessora. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 11 octubre 2015 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/manresa/2015/10/11/josep-maria-mata-perello-augmenta/332705.html>.
– Sardans, J. La mineria de l'Alta Segarra. *Regió 7* [en línia] Manresa: Prensa Ibérica, 9 novembre 2017 [Consulta 27 octubre 2020]. Disponible a: <http://www.regio7.cat/opinio/2017/11/09/mineria-lalta-segarra/443335.html>.

Així mateix, ha estat notícia a la premsa escrita d'altres indrets de la península Ibèrica i de l'Amèrica del Sud. Aquest aspecte ens ha resultat molt difícil de consignar adequadament. Per exemple, s´han publicat reportatges sobre la seva tasca al rotatiu *La Comarca* d'Alcanyís o al *Diario de Teruel*, entre d'altres.

Publicació de comentaris a diferents mitjans de comunicació

Als darrers anys, el nostre company Josep Maria Mata Perelló ha anat publicant comentaris a diferents mitjans informatius, com el *Diario de Almería*, *El Segre* o l'*Heraldo de Aragón*. Tanmateix, els comentaris enviats i publicats al *Regió 7* destaquen extraordinàriament per sobre dels publicats en altres mitjans.

Publicacions al diari *Regió 7*

Les seves publicacions al *Regió 7* són ja prop d'un centenar. La temàtica ha estat molt variada: des de la geològica fins al vessant social o la política. A continuació, reproduïm alguns dels comentaris publicats als darrers anys sobre temàtiques força diverses.

D'on sorgeix aquest terror?

> Tothom deia que es veia venir el que va passar ahir al nostre país. És cert; des de fa temps es pressentia que passaria alguna cosa. La llàstima és que pot tornar a passar, però cal estar a l'aguait que no sigui així i poder-ho evitar. Certament, va ésser molt lamentable, massa. Sort de la cooperació i de les forces de seguretat que tenim. Però, d'on ve tot això? Molts creiem que el nostre sistema capitalista ha contribuït a radicalitzar unes situacions injustes des de fa molt de temps. Amb això no volem justificar el que va passar, però cal recordar aquella frase de qui crea vents recull tempestats. I lamentablement les ha recollit el poble indefens, no el qui va provocar els vents.
> Des de fa molts anys, lustres i fins i tot decennis, hi ha un poble maltractat, humiliat, per un altre poble creat pels estats guanyadors de la Segona Guerra Mundial.

El poble palestí ha estat i està perseguit pel govern d'Israel. I mentrestant molts dels nostres governs han mirat cap a un altre cantó. Això, evidentment, ha creat i segueix creant un gran malestar entre els pobles musulmans. Tot i que és cert que els països àrabs han estat incapaços de crear un front comú, però també és cert que alguns d'ells estan al servei del propi capitalisme.

Fa menys temps que una gran coalició del primer món, al servei de les empreses que es volien lucrar, va atacar un país, desestabilitzant-lo totalment, amb el pretext que tenia armes de destrucció massiva. I l'estat del nostre poble veí, el govern d'Espanya, hi va participar. Des d'aleshores, el país ocupat no ha recuperat la seva estabilitat i ha esdevingut un focus de ressentiment cap als països occidentals.

També, una altra coalició internacional, al servei de les empreses de molts països, va desestabilitzar un altre país, i alhora s'ha anat creant una certa inestabilitat entre els països veïns. És cert que el govern talibà de l'Afganistan, des de feia temps, cometia nombroses arbitrarietats amb una part de la població, segons ens deien, però això no justifica que hi actuessin les "forces de l'ordre". De quin ordre?

Darrerament, s'està contribuint a desestabilitzar un altre estat, creant-hi divisions internes, aprofitant-se de les injustícies que tenia el propi país, però incrementant-les, distribuint armes entre les diferents fraccions. Tot això ha generat encara més el seu ressentiment cap als països occidentals. I és precisament en aquest país un dels que ha nascut l'estat islàmic. Casualitat?

És cert que existeixen moltes diferències entre unes formes d'entendre i viure l'Islam i unes altres. És cert que el món islàmic està dividit per la forma de practicar la religió. Però em dona la impressió que aquestes diferències s'atien moltes vegades des de fora, aprofitant situacions reals. També és ben cert que les postures d'algunes minories de l'Islam s'han radicalitzat, però és que moltes vegades la persecució, o la sensació de persecució, radicalitza les idees. També és cert que no totes les persones d'aquest context comparteixen aquesta radicalització i aquí sí que hi ha esperances.

Volem finalitzar dient que condemnem l'atemptat, el que hem dit anteriorment no és una ¡justificació, sinó un intent de trobar les causes remotes.

Josep Maria Mata – Perelló

En defensa dels estudis de mineria a Manresa

Com és prou conegut, els estudis d'Enginyeria Minera es troben en un clar perill de continuïtat, davant de la forta davallada d'estudiants dels darrers anys i possiblement també del proper. I això és greu!

Els estudis de mineria són els estudis més antics dels que actualment s'imparteixen a Manresa i a la Catalunya Central. Efectivament: s'han impartit de forma continuada des de l'any 1942 i ara estem arribant a les ¾ parts d'un segle. Seria lamentable

la seva desaparició. Cal fer una pressió conjunta i ferma des de l'Escola, recolzant la seva directora, però també des de tota la ciutat i així mateix des de les empreses mineres.

Però, què ha succeint? Les causes són diverses i cal analitzar-les ben acuradament, alhora que cal defensar de forma contundent la continuïtat d'aquests estudis, que han estat donant un signe de distinció universitària a la nostra ciutat, des de fa quasi 75 anys.

Una de les causes, creiem, és la progressiva desaparició dels estudis de geologia (i fonamentalment dels de la geologia aplicada) als estudis dels ensenyament de secundària (fonamentalment als instituts), com a conseqüència de les nefastes polítiques d'ensenyament dels darrers anys. Des de diferents col·lectius s'ha denunciat aquesta quasi eliminació de la geologia als plans d'estudis. Precisament, aquesta denúncia es va fer ben palesa durant la realització a Manresa, durant la passada setmana, del Simposi d´Ensenyament de les Ciències de la Terra. Creiem que, sense uns coneixements ferms en geologia aplicada, poc es pot fer per despertar l'interès cap als estudis de mineria.

Un altre factor és el quasi total desconeixement dels camps en què poden exercir les seves funcions els futurs titulats de mineria. D'entrada, ja cal dir que seran les persones que s'han de dedicar a l'aprofitament racional i sostenible dels georecursos, ja que la mineria és això i ha de ser sempre això. Les persones titulades han anat adquirint durant els darrers anys un profund coneixement de com es poden aprofitar aquests recursos, sense malmetre la natura i el medi ambient. Precisament, l'Escola que imparteix aquesta carrera a Manresa és pionera en aquests aspectes d'anar cada vegada més cap a una mineria sostenible.

Sovint es pensa que la mineria està acabada, però no és així, ja que és un dels motors que possibilita la nostra societat de consum. Sí que s'ha acabat aquí, a Catalunya, la mineria metàl·lica o la del carbó (tot i que cal fer estudis sobre els usos alternatius del carbó i aquesta és una línia de recerca a fer des dels centres dedicats a la mineria). Tot i així, es troba plenament vigent la mineria de les calcàries (per fer ciments), la de les argiles (per fer ceràmica), la dels àrids (per fer carreteres i construccions)... Hi ha molta mineria en actiu i alhora un gran desconeixement sobre la mineria i cal subvertir aquesta opinió. Pensem una cosa: què hi ha al nostre voltant que no s'hagi fet a partir dels materials miners?, com es diu al Museu de Geologia.

Tot i així, el que cal ara és recolzar la pervivència a Manresa dels estudis de mineria. I cal fer-ho decididament i amb energia des de totes les instàncies locals, comarcals, regionals, tant civils com econòmiques (com les mateixes empreses).

Josep Maria Mata – Perelló

La conducta immaculada dels grans corruptes

Amb els esdeveniments que estem veient darrerament, es podria escriure un manual de cara als futurs aprenents de corruptors, que arribaria a convertir-se en un "best seller". Això sí, caldria que aquests futurs aprenents siguin espanyols, ja que és aquí on la justícia aplica aquests esdeveniments . En resum: cal fer de corruptes, aprofitar-se de tots els diners possibles, anar a judici i comportar-se com a persones responsables. Aleshores poden evadir-se, de moment, d'anar a presidi.

I mentrestant què passa? Doncs que el poble s'ha vist defraudat primer pels "bons corruptes" i després per l'aplicació de la justícia amb els seus atenuants. Això sí: Han tornat els diners? Han demanat perdó al poble defraudat? O això no cal? Possiblement forma part de les normes i dels beneficis de les honroses i honorades classes capitalistes. I així mateix dels seus aliats: els polítics corruptes, i d'una certa monarquia envilida. Per cert, d'on han sortit les elevades rendes que tenen alguns dels membres d'aquesta monarquia? Certament que al cap i a la fi no es diferencien gaire dels seus avantpassats. I suposem que tampoc d'altres monarquies.

De tota forma, estem en uns indrets on la corrupció és present en molts ambients. No hem vist com en algunes zones ibèriques es culpa els llops de la mort del bestiar, per cobrar les indemnitzacions, com per exemple a Astúries? No hem vist sembrar cereals en terrenys erms i pedregosos, per cobrar les subvencions, com per exemple a indrets de l'Aragó? El problema és que molt sovint a petita escala hi ha corruptes de petites coses. I de vegades es veuen amb certa simpatia. Clar, això és el fruit de la societat capitalista en la qual vivim i que no desitgem per al futur. És urgent un canvi total de tot!

Tot i així, el que acabem de dir no és una justificació, sols és una constatació. Creiem que cal una urgent, profunda i total regeneració de la nostra societat. Hi ha actituds que el poble no pot ni ha d'admetre. S'ha de fer un clam universal contra la corrupció, contra la malversació, contra la impunitat, contra el sistema que possibilita la corrupció. Creiem que cal segar l'herba maligna de soca-rel.

Com és possible que unes persones que hagin robat al poble quedin en llibertat pel sol fet de ser considerades bones persones durant els judicis? No són greus els atemptats que han comès sobre el poble indefens i confiat? Què ha passat amb els estalvis que molta gent tenia als bancs dirigits per corruptes; això sí: "bones persones de conducta no sospitosa d'escapolir-se"? Els diners furtats sí que s'han escapolit

Que s'ha fet amb els causants de l'empobriment de moltes persones amb el cas de les "preferents"? El que es fa és no ingressar-los a presidi; això sí, de moment. Després ja veurem el que passarà. I el mateix s'ha fet amb els polítics que han facilitat aquests desgavells, siguin qui siguin. Incloent-hi aquí els corruptes coronats.

Crec que cal que el poble sigui sobirà, per trencar aquesta inèrcia de l'espiral corruptiva. Ja sabem que s'avança en les recerques de corrupció, però cal no claudicar a l'hora d'aplicar la justícia. Una justícia igual per a tothom.

I ara que ens trobem en la construcció d'un nou estat, cal que aquest sigui just per a tothom. Això sols pot començar a ésser possible si avencem segurs i convençuts, amb la idea de transformar-ho tot, cap a una ferma República Popular Catalana.

Josep Maria Mata - Perelló

Forta presència de la UPC de Manresa a Llatinoamèrica

Des de fa força temps, hi ha una forta presència de diferents estaments de la UPC Manresa, de l'EPSEM. Els contactes van començar fa més de 10 anys, amb la participació de professors, personal d'administració i serveis i alumnes.

Ara, en aquest escrit ens centrarem en alguns d'aquests aspectes i deixarem per altres moments altres aspectes (com la ininterrompuda cooperació pel desenvolupament o la impartició de màsters oficials des de l'EPSEM a Bolívia).

Darrerament, s'han realitzat una sèrie d'activitats, programades des de la UPC a Manresa, amb la col·laboració d'universitats d'Equador i de Bolívia, amb les quals es tenen convenis de cooperació interuniversitaris. Aquest és el cas de l'ESPOL (Escuela Politécnica del Litoral, la "universitat politècnica" oficial de Guayaquil), la UTO (Universidad Técnica de Oruro, Bolívia) i la Universidad Siglo XX (de Llallagua, Bolívia). Totes elles de caràcter públic als seus països. L'any passat es va fer amb universitats colombianes, amb les quals també es té conveni de cooperació interuniversitària: amb la Universidad de Nariño (de Pasto, Colòmbia, una altra universitat pública) i amb la Universidad de Manizales (de Caldas, Colòmbia, una universitat privada). Aquests convenis de cooperació universitària, s'estenen a altres països de la zona: la Universidad del Salvador (El Salvador) i la Universidad Centroamericana (de Managua, Nicaragua).

En aquesta ocasió, amb la participació de les universitats esmentades (d´Equador i de Bolívia), s'han realitzat diverses conferències per part del director del Departament de la UPC (Josep Maria Mata Perelló) a diversos indrets: a Oruro, a Llallagua, a Guayaquil i a la ciutat patrimonial de Potosí (molt lligada a Manresa i a l'EPSEM, ja que des d'aquí es va realitzar un estudi de viabilitat de la continuació de la ciutat i del seu Cerro Rico com a Patrimoni de la Humanitat, durant els anys 2005 i 2006).

La temàtica de les xerrades ha estat molt variada i amb força èxit. Així, s'han tocat temàtiques com "Geologia ambiental i geologia social" (una nova disciplina geològica sorgida a Manresa), "Conquesta, espoli i mineria, patrimoni geològic i miner" i "A contracorrent sobre la teoria oficial del canvi climàtic" (aquesta, transmesa en directe per un canal de televisió local d'Oruro, Bolívia). En aquests desplaçaments ha col·laborat activament el CCD, Centre de Cooperació per al Desenvolupament de la UPC (que també ha col·laborat des de l'inici de la presència de la nostra UPC en una gran quantitat de projectes, dels quals parlarem en una altra crònica).

A més a més, durant aquesta estada per les terres sud-americanes, des de la UPC i des de les universitats equatorianes i bolivianes s'han programat dos congressos, que s'han realitzat a Potosí i a Guayaquil. En el primer, sobre "Patrimoni geominer i mineria sostenible", hi van participar més de dues-centes persones, procedents de Colòmbia, Bolívia i Catalunya. Hi va participar en l'organització la Sociedad Boliviana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, sota els auspicis de l'EPSEM i la FISDPGYM (Federació Iberoamericana de Societats per a la Defensa del Patrimoni Geològic i Miner), amb seu a l'EPSEM.

Posteriorment, a Guayaquil, es va realitzar el Congrés sobre Patrimoni Geominer, coordinat per la UPC, l'ESPOL i la Sociedad Ecuatoriana para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (també sota el auspicis de l'EPSEM). En aquest, hi van participar unes 100 persones i entre elles diverses persones dels ministeris de Mineria, amb els quals s'està estudiant la possibilitat de signar un conveni amb la UPC.

Pel que fa als convenis interuniversitaris, la idea és fomentar la recerca conjunta, així com l'intercanvi d'estudiants entre la UPC i les diverses universitats signants. De fet, ara ja hi ha persones fent el doctorat a la nostra UPC procedents de Colòmbia, en virtut d'aquest conveni amb la Universidad de Nariño. Tot i així, la idea és incrementar aquests intercanvis, així com fomentar la recerca conjunta en els camps més adients. En aquests moments, ja s'està treballant en projectes de recerca, en l'adequació d'espais relacionats amb el patrimoni geològic i miner i amb la creació de geoparcs (agafant com a referència el Geoparc de la Catalunya Central), però no sols amb els països amb els quals es té conveni, sinó també amb altres com Veneçuela.

Finalment, cal dir que aquestes tasques, en aquesta darrera etapa, s'han estat realitzant durant els mesos de gener i febrer.

Josep Maria Mata – Perelló

Estem realment en guerra?

Potser aquesta pregunta resultarà estranya per a molta gent; però res més lluny de la realitat. Efectivament, el nostre estat crec que està en una situació de guerra, i no em refereixo a la guerra interna i bruta en contra del nostre país. Em refereixo a la guerra externa. A la que estem realitzant als països on tenim destacaments militars. I no sols és el nostre estat, sinó quasi tot el conjunt del món occidental i dels països capitalistes són els que es troben en la mateixa situació.

Efectivament, fa anys que estem dedicant-nos al "acoso y derribo" de molts dels països musulmans. Primer, hem estat (i estem) contemporitzant durant anys i anys amb l'estat d'Israel, permetent la massacre que dia rere dia es va realitzant sobre els

palestins. És cert que els palestins es defensen, de vegades, violentament: però sols faltaria que no ho poguessin fer! I el que és més greu és que, quan es defensen o ataquen els israelites, encara els acusen de terroristes.
Més tard, les potències occidentals van ajudar a desmuntar i a destrossar un país com l'Iraq, dient que no era democràtic i que tenien armes de destrucció massiva. I, per cert, s'han trobat aquestes armes?
Després van venir l'Afganistan i Líbia. I a tots dos llocs van tornar a fer el mateix, justificant les intervencions occidentals basant-se en una suposada manca de democràcia a l'estil nostre. Cert que hi havia hagut actituds clarament dictatorials a l'Afganistan. Però també n'hi ha a altres llocs, com a l'Aràbia Saudita.
Però, en què hem anat convertint aquells països i d'altres? En un camp de lluites fratricides fomentades pels països occidentals i especialment en un camp d'experimentació de la indústria armamentista d'aquests països, i entre ells els nostres veïns, Espanya i França.
I, més tard, va arribar l'hora de destrossar el país que feia més nosa a l'estat d'Israel, i va ésser el moment d'acabar amb Síria. A tal efecte, es van afavorir les diferències ètniques, religioses i econòmiques que hi havia entre els ciutadans. Així, van començar a armar diferents grups opositors, afavorint la creació d'uns grups armats que van acabar de desestabilitzar el país. Tot i que és ben cert que el president Assad ha contribuït a desestabilitzar-lo.
Amb tot això, amb tots aquests antecedents i molts altres de semblants, com la creixent inestabilitat a molts indrets dels nostres països, per part dels immigrants sense feina, procedents dels països de l'altra riba del Mediterrani, no és estrany que vagi sorgint un sentiment anímic en contra dels països occidentals i dels seus aliats. No són estranyes les seves proclames en contra dels que ells diuen "cruzados". Al cap i a la fi, des d'aquí els hem anat atacant i destruint. Clar, això no justifica sovint les seves respostes desproporcionades. Però cal recordar allò de "aquellos vientos ..." I cal entendre que ens ataquin.
Crec que el nostre poble no pot acceptar aquesta situació de guerra més o menys encoberta. Ni tampoc l'espanyol o el francès; els pobles no són guerrers. Però hem d'acabar amb els governs que sí que ho són. Nosaltres, que tenim el dret a decidir, també hem d'exercir el nostre dret a decidir total: acabant amb els estats guerrers que no volem.
És més, crec que hem de sortir dels organismes que defensen les guerres o que fan la guerra, com és el propi Estat espanyol o la Comunitat Europea.

Josep Maria Mata – Perelló

Cal fer les tasques molt bé i enllestir-les del tot

Els darrers dies ens estan arribant unes informacions força preocupants d'uns fets que es poden produir a Cardona i que mai desitjaríem que fossin certs. Efectivament, ens estan arribant rumors, cada cop més forts, que l'empresa minera Ercros deixarà les seves activitats a Cardona cap a finals del proper any. I això és greu, molt greu.

És greu ja sols pel fet que afectarà un nombre de treballadors, molts dels quals fa anys que treballen a l'empresa. I aquesta és una circumstància greu, especialment més dintre de la perllongada crisi que patim. És cert que l'empresa parlarà de descol·locar-los , oferint feina en altres indrets, però creiem que aquesta no és una bona solució, ni per als treballadors ni per a les seves famílies.

També és molt greu, gravíssim, ja que el compromís que sembla que va fer l'empresa d'explotar tots els runams de la Vall Salina no es podran complir. Hauria d'augmentar considerablement el ritme d'extracció dels runams de l'escombrera vella per poder fer-ho, però no hi veiem possibilitats en això. Evidentment, seria una llàstima deixar les tasques a mig fer. És cert que les tasques fetes a l'escombrera nova es van fer prou bé, encara que falta una mica més de temps per veure tots els resultats. Era una tasca molt difícil i es va fer. Ara cal que no s'aturi la restauració de l'escombrera vella, per deixar-ho tot ben bé.

I és greu per a Cardona. Per una banda, quedarà perjudicada per la pèrdua de llocs de treball i, per l'altra, es quedaran sense restaurar les zones degradades per les tasques mineres mal fetes durant els darrers decennis, durant el darrer segle. I Cardona ja ha sofert prou aquestes labors mineres mal fetes. Sols falta ara que la darrera empresa minera que queda ho acabi fent també malament.

Creiem que cal fer totes les coses bé i, en aquest cas, les tasques mineres. A més a més, cal enllestir-les. Nosaltres som uns defensors de la mineria, però de la mineria ben feta. Creiem que la mineria ha de ser absolutament sostenible, en tots els aspectes de la paraula. Ho ha de ser amb el medi natural, amb el medi ambient i amb el medi social (tant amb els treballadors com amb les comunitats de persones que viuen prop de l'entorn de les activitats mineres). I, en aquest cas, si els rumors es confirmen, no es compliran de cap manera els requisits que ha de tenir una mineria ben feta i haurem tornat al passat. Quedarà el medi natural malmès, en no restaurar-se del tot. Quedaran afectats els treballadors i també els ciutadans. Evidentment, aquesta no és la mineria que volem. I molt menys la que volem en un geoparc. Possiblement, l'empresa esgrimirà raons econòmiques, relatives a l'increment del cost dels processos, en haver d'aprofitar una sal de baixa qualitat, procedent de l'escombrera vella. Podria ser que fos cert. Però creiem que l'empresa té un tribut per pagar a Cardona, després dels beneficis extrets durant molts anys. Hi ha un deute per pagar.

I és una llàstima, també, que Cardona hagi quedat exclosa, pel que sembla, del Pla director de la mineria del Bages, on sí que hi són Sallent, Súria i Balsareny. O és que Cardona ja no és del Bages? Ja sabem que no és així, però ho sembla.

Josep Maria Mata – Perelló

Publicacions en altres mitjans escrits

Aquí reproduïm una publicació apareguda al rotatiu *La Voz de Almería*.

12/01/08 LA VOZ DE ALMERIA
ALMERIA

LA FIRMA INVITADA

Reflexiones caóticas de un foráneo

Josep M. Mata-Perelló
Catedrático Universidad Politécnica de Cataluña

A menudo he venido a las tierras almerienses a observar su patrimonio geológico y su patrimonio minero (dicho sea de paso: unos de los mejores de todo el solar peninsular, sin ningún género de duda). Y al mismo tiempo que he observado este patrimonio, también me he percatado del riquísimo patrimonio biótico (con la fauna y la flora), que me ha parecido riquísimo, igual que el patrimonio arqueológico (que desconozco en demasía). Por todo ello puedo afirmar, y lo hago, que Almería es un lugar privilegiado en cuanto a su patrimonio geológico, minero, biótico, arqueológico, paisajístico... y tantos otros aspectos que no conozco, como el humano que me parece extraordinario.

Pero me surge una duda: ¿es compatible todo este patrimonio con el "mar de plásticos" que se observa por muchos sectores, como por el Campo de Níjar, el Campo de Dalías... y otros sectores? A primera vista, alguien puede opinar (y está en su derecho) que es incompatible. En efecto, se darán razones, más o menos aceptables para ello: como que el efecto invernadero (en el interior de los recintos) puede provocar un inverso en el exterior, al reflejar la luz y parte del calor hacía la atmósfera. O que con la construcción de las bases de los invernaderos se provoca una infiltración irregular de las escasas aguas de lluvias.

O que con el uso creciente de los plásticos que cubren los invernaderos pueden generarse un elevado volumen de residuos sino se reciclan. En efecto, un foráneo puede libremente (con sus razones y según su ideología) opinar sobre este tema, con mayor o menor profundidad; eso sí con la mejor intención.

Sin embargo, y también como foráneo opino que la mejor opinión (y quizás la única) es la de las personas de la zona en donde se realizan estas prácticas de la plasticocultura (permítanme esta licencia lingüística). Y la impresión que me da (puedo equivocarme) que los aledaños están de acuerdo: estas prácticas han generado empleo, tanto a los almerienses como a los que han emigrado ahí, generando un cierto y siempre necesario desarrollo económico.

Y al respecto voy a dar mi opinión. Creo que es fundamental que se genere trabajo (eso sí, con igualdad de derechos para los trabajadores, independientemente de sus orígenes, yo no creo en desigualdades de ningún tipo). Creo que el trabajo es un derecho indiscutible, por encima de todo y ante todo. Y al respecto, esta "plasticocultura" lo ha generado, creando trabajo directo o indirecto a muchas personas, y esto para mí es positivo. Pero al mismo tiempo, o pino creo que tendrían que adecuarse los cauces para no generar impacto sobre el patrimonio natural. Aunque para mí, lo fundamental es la generación de empleo y bienestar.

Por mi parte, como foráneo enamorado de Almería, seguiré viniendo a ver las riquezas de esta tierra, tanto de las naturales como de las antrópicas.

Mata Perelló, J.M.
Reflexiones caóticas de un foráneo.
La Voz de Almería.
Almería,
12 enero 2008,
ISSN 1576-5296.

Publicacions a la revista *El pou de la gallina*

Des de fa més de dos anys, a la revista *El Pou de la Gallina* hi ha una secció compartida per Ferran Climent Costa i pel nostre amic Josep Maria Mata Perelló. La secció s'anomena "Indrets" i les seves referències es troben esmentades a Dialnet. Les darreres són les següents

– Mata Perelló, J. M.; Climent Costa, F., 2018. Les fonts del Llobregat. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 339, p. 20. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/El%20Pou%20de%20la%20gallina%20febrer%202018.pdf>.
– Mata Perelló, J. M.; Climent Costa, F., 2018. La cinglera del Capelló. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 338, p. 21. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/El%20Pou%20de%20la%20gallina%20gener%202018.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2017. Sant Salvador de les Espases. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 336, p. 21. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/El%20Pou%20de%20la%20gallina_%20Novembre%202017.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2017. El salí de Cambrils. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 332, p. 24. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/juny_2017.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2017. El Pont del Clop. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 330, p. 25. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/abril_2017.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2017. Les Flandes (Piera). *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 328, p. 21. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/Febrer_2017.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2016. El barranc de Roques Blaves (Esparreguera). *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 326, p. 23. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/Desembre_2016_TOT_baixa.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2016. El turó de Montmagastre. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 324, p. 21. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/Octubre_2016_i.pdf>.

– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2016. La bòfia de Bagà. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 322, p. 21. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://www.elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/Juliol_agost_2016_baixa.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2016. La Tossa l'Alp. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 320, p. 23. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://www.elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/ElPou_Maig_tot.pdf>.
– Climent Costa, F.; Mata Perelló, J. M., 2018. L'avenc Montserrat Ubach. *El Pou de la Gallina*. [en línia]. núm. 341, p. 22. ISSN 2253-6647 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://elpou.cat/redaccio/arxius/imatgesbutlleti/El%20Pou%20de%20la%20gallina%20Abril%202018.pdf>.

En fi, hem intentat seleccionar algunes de les nombroses col·laboracions o intervencions de Josep Maria Mata Perelló als diferents mitjans de comunicació. Tot i així, la majoria ja estan perdudes.

Publicacions

Llibres, articles

1989

Mata Perelló, J. M.; Sanz Balagué, J., 1989. *Guia d'dentificació de minerals adaptada fonamentalment als Països Catalans*. Manresa: Parcir.

1990

Mata Perelló, J. M., 1990. *Els minerals de Catalunya*. Barcelona: Centre d'Estudis Catalans. ISBN 8472831477.

Mata Perelló, J. M., 1990. *Inventario mineralógico del Señorío y Tierra de Molina de Aragón (Guadalajara, Castilla – La Mancha)*. Manresa: Centre d'Estudis Geològics. ISBN 8486784256.

1991

Mata Perelló, J. M., 1991. *Inventario mineralógico de la provincia de Cuenca (Castilla – La Mancha)*. Manresa: Centre d'Estudis Geològics. ISBN 8486784255.

Mata Perelló, J. M., 1991. *Inventario mineralógico de la provincia de Guadalajara (Castilla – La Mancha)*. Manresa: Centre d'Estudis Geològics. ISBN 8486784253.

Mata Perelló, J. M., 1991. *Inventario mineralógico de la provincia de Segovia (Castilla – León)*. Manresa: Centre d'Estudis Geològics. ISBN 8486784271.

1992

Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1992. Introducción al estudio de indicios cupríferos en Brieva de Cameros y en Ajamil (Sierra de Cameros, Cordillera Ibérica, La Rioja). *Geogaceta*. [en línia]. no. 12, p. 76-77. ISSN 0213-683x [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo12/Art25.pdf>.

Mata Perelló, J. M.; Font Soldevila, J. M., 1992. Breve introducción al estudio de las mineralizaciones industriales conquenses: los materiales geológicos meta-

lúrgicos. *Geogaceta*. [en línia]. no. 13, p. 85-86. ISSN 0213-683x [Consulta: 18 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo13/Art24.pdf>.

1993

Mata Perelló, J. M.; Puche Riart, O., 1993. Breve introducción al estudio de los materiales geológicos metalúrgicos albacetenses. *Geogaceta*. [en línia]. no. 14, p. 153-154. ISSN 0213-683x [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo14/Art46.pdf>.

Mata Perelló, J. M.; Font Soldevila, J., 1993. Breve introducción al estudio de las mineralizaciones industriales conquenses: los materiales geológicos metalúrgicos. *Geogaceta*. [en línia]. no. 13, p. 84-85. ISSN 0213-683x [Consulta: 19 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo13/Art24.pdf>.

1994

Mata Perelló, J. M., 1994. Introducción al estudio de indicios cupríferos en la Sierra de Cameros (La Rioja). *Acta metallorum: revista llatina de geologia minera i aplicada*. vol.1, núm. 3, p. 3-14. ISSN 1132-676x.

Mata Perelló, J. M., 1994. Introducción al estudio de indicios manganesíferos, situados en las inmediaciones de Requena, País Valencià. *Acta metallorum: revista llatina de geologia minera i aplicada*. vol.1, núm. 3, p.15-23. ISSN 1132-676x.

Mata Perelló, J. M., 1994. Los museos de mineralogía y de petrología aplicadas, en la renovación pedagógica de la enseñanza de la Geología. *Geogaceta*. [en línia]. no. 15, p. 161-162. ISSN 0213-683x [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/geogacetas/Geo15/Art44.pdf>.

Mata Perelló, J. M.; Font Soldevila, J.M., 1994. Introducción al estudio de las mineralizaciones del paleozoico inferior del Principat d'Andorra. *Acta metallorum: revista llatina de geologia minera i aplicada*. vol.1, núm. 3, p. 25-32. ISSN 1132-676x.

Pucher Riart, O.; García Cortés, A.; Mata Perelló, J. M., 1994. Conservación del patrimonio minero-metalúrgico español. A: *II Convegno valorizzazione dei siti minerari dismessi*. p. 123-128.

1995

Malló, A., et al., 1995. The Albera zoned pegmatite field, Eastern Pyrenees, France. *Mineralogy and Petrology*. [en línia]. no. 55, p. 103-116. eISSN 1438-1168 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <https://doi.org/10.1007/BF01162582>.

Mata Perelló, J. M.; Riba Bonaventura, A., 1995. Breus consideracions entorn a la composició de les mines de ferro catalanes. A: Tomàs i Morera, E. La Farga catalana en el marc de l'arqueologia siderúrgica. Conté les comunicacions presentades al Simposi Internacional sobre la Farga Catalana celebrat a Ripoll del 13 al 17 de setembre de 1993. Andorra la Vella: Govern d'Andorra. Ministeri d'Afers Socials i Cultura, p. 197-203. ISBN 9992000899.

1997

Mata Perelló, J. M.; Martín, A.; Rovira, M. C., 1997. El bronce en Nordeste de España. A: Rovira Llorens, S.; Montero Ruiz, I.; Delibes de Castro, G., coords. Las primeras etapas metalúrgicas en la Península Ibérica. Volumen II. Madrid: Instituto Universitario Ortega y Gasset: Fundación Ortega y Gasset, Ministerio de Educación y Cultura, p. 115-176. ISBN 8495048221.

2000

Arderiu i Riba, O., dir., 2000. *Vocabulari de mineralogia: segons les normes de la International Mineralogical Association: amb equivalències ingleses*. Barcelona: Servei de Llengua Catalana de Barcelona. ISBN 8493100102.

Mata Perelló, J. M., 2000. Aigues minerals i jaciments minerals al Montseny i a les Guilleries. A: Piernas, N.; de Planell Mas, M.; Pus, R. *Font d'Or: l'aigua per naturalesa*. [Barcelona]: Columna, p. 29-34. ISBN 8483300877.

Mata Perelló, J. M., 2000. Los rellenos bauxitíferos de cavidades de origen kárstio: un importante patrimonio geológico. A: Rábano, I., ed. *Patrimonio geológico y minero en el marco del desarrollo sostenible: Escuela Universitaria Politécnica, Linares (Jaén), 20 a 22 de octubre de 2000*. Madrid: Instituto Geológico Minero, p. 103-196. ISBN 8488894414.

Mata Perelló, J. M., 2000. *Mineria i minerals de ferro al Ripollès*. A: Mata Perelló, J. M.; Riera Tuèbols, S., eds. *Jornades sobre Sant Joan i la Farga: Palau de l'Abadeia del*

5 al 6 de juny de 1999. Santa Joan de les Abadesses: l'Ajuntament, p. 71-80. ISBN 8488894414.

Mitjà i Sarvisé, A., dir., 2000. *Recursos minerals de Catalunya*. [Barcelona]: Departament d'Indústria, Comerç i Turisme, Direcció General d'Energia i Mines. ISBN 8439352778.

2002

Mata Perelló, J. M., 2002. El patrimonio geológico de los yacimientos de relleno de cavidades kársticas. El caso concreto del NE de la Península Ibérica. A: Brandâo, J. M., coord. *Actas do Congresso Internacional sobre Património Geológico e Minero*. Lisboa: Museu do Instituto Geológico e Mineiro, p. 98-108. ISBN 9729846987.

Mata Perelló, J. M., 2002. Un punto singular del Patrimonio Geológico amenazado por el PHN (Plan Hidrológico Nacional). La Fontcalda y el embalse del Canaleta (Tarragona, Terra Alta). A: Brandâo, J. M., coord. *Actas do Congresso Internacional sobre Património Geológico e Minero*. Lisboa: Museu do Instituto Geológico e Mineiro, p. 98-108. ISBN 9729846987.

2003

Mata Perelló, J. M., 2003. Datos para el conocimiento del futuro "Ecomuseu de la Catalunya Central" (Bages, Baix Llobregat, Depresión Geológica del Ebro). A: Rábano, I.; Manteca, I.; García, C., eds. *Patrimonio geológico y minero y desarrollo regional*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 563-570. ISBN 847840497X.

Mata Perelló, J. M., 2003. Anotaciones sobre el Territori Geològic i Miner dels dos Pallars (Pirineo, Cataluña). A: Rábano, I.; Manteca, I.; García, C., eds. *Patrimonio geológico y minero y desarrollo regional*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 563-570. ISBN 847840497X.

Mata Perelló, J. M.; Font Soldevila, J. M., 2003. El patrimonio minero de Catalunya y su recuperación. A: Villas Bôas, R. C.; Sá C. de Alburquerque, G. A.; González Martínez, A., eds. *Patrimonio geológico y minero en el contexto del cierre de minas*. Rio de Janeiro: CYTED: CNPQ, p. 233-250. ISBN 8572271686.

Mata Perelló, J. M.; Mata Lleonart, R.; Puiguriguer Ferrando, M., 2003. Datos para el conocimiento del futuro "Ecomuseu de la Catalunya Central" (Bages, Baix

Llobregat, Depresión Geológica del Ebro). A: Rábano, I.; Manteca, I.; García, C., eds. *Patrimonio geológico y minero y desarrollo regional*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 321-328. ISBN 847840497X.

Mata Perelló, J. M.; Pérez Alegre, P., 2003. El futuro territori geològic i miner de l'Aiguabarreig (Cataluña y Aragón, Depresión Geológica del Ebro). A: Rábano, I.; Manteca, I.; García, C., eds. Patrimonio geológico y minero y desarrollo regional. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 215-222. ISBN 847840497X.

2004

Mata Perelló, J. M.; Mata Lleonart, R., 2004. El patrimonio geológico y minero en una ampliación de la nueva clasificación de los recursos geológicos. A: Liesa Carrera, C. L., et al., eds. *Geo-Temas. VI Congreso Geológico de España. Zaragoza 2004.* [en línia], vol. 6, no. 4. Salamanca: Sociedad Geológica de España, p. 127-129. ISSN 1567-5172 [Consulta: 18 març 2020]. Disponible a: <http://www.sociedadgeologica.es/archivos/GEO_TEMAS/Geo_temas_6_4sge.pdf>.

2006

Mata Perelló, J. M., 2006. Datos para el conocimiento del patrimonio geológico de la Catalunya Central, sectores del Baix Llobregat Nord (Catalánides, Depresión Geológica del Ebro). A: Rábano, I.; Mata Perelló, J. M., eds. *Patrimonio geológico y minero: su caracterización y puesta en valor*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 503-510. ISBN 8478406360.

Mata Perelló, J. M., 2006. El patrimonio minero del ferrocarril minero de la Mina Fradera (Almatret, Segrià, Lleida). Una propuesta para su uso turístico. A: Rábano, I.; Mata Perelló, J. M., eds. *Patrimonio geológico y minero: su caracterización y puesta en valor*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 297-304. ISBN 8478406360.

Mata Perelló, J. M., 2006. El patrimonio del ferrocarril minero de la mina del Tub (Almatret – Lleida, Depresión Geológica del Ebro, Catalunya). A: *Actas do III Simpósio de Mineração e Metalurgia Históricas do Sudoeste Europeo*. [Madrid]: SEDPGYM; [Porto]: IPPAR, p. 485-500. ISBN 9728736991.

Mata Perelló, J. M., 2006. El patrimonio minero de las minas de fluorita del Portalet (Valle de Tena, Huesca, Pirineos). Una propuesta para su uso turístico. A: Rábano, I.; Mata Perelló, J. M., eds. *Patrimonio geológico y minero: su caracterización*

y puesta en valor. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 391-396. ISBN 8478406360.

Mata Perelló, J. M., 2006. Introducción al conocimiento de la Farga de Bielsa (Sobrarbe, Pirineo Aragonés). A: Rábano, I.; Mata Perelló, J. M., eds. *Patrimonio geológico y minero: su caracterización y puesta en valor*. Madrid: Instituto Geológico y Minero de España, p. 397-404. ISBN 8478406360.

Mata Perelló, M., et al., 2006. Puesta en valor del parque geológico y minero de l'AltaRibagorça (Pirineos, Catalunya). A: *Actas do III Simpósio de Mineração e Metalurgia Históricas do Sudoeste Europeo*. [Madrid]: SEDPGYM; [Porto]: IPPAR, p. 455-465. ISBN 9729736991.

2007

Fernández Rubio, R., ed. 2007. *Activos ambientales de la minería española*. Madrid: Consejo Superior de Colegios de Ingenieros de Minas. ISBN 8489683093.

Mata Perelló, J. M., 2007. Introducción al conocimiento de las fargas catalanas, situadas en la Noguera de Vallferrera. A: Álvarez Areces, M. A., ed. *Arquitecturas, ingenierías y culturas del agua.* Gijón: CICEES, p. 399-404. ISBN 9788493461379.

Mata Perelló, J. M.; Sanz Balagué, J., 2007. *Guia d'identifació de minerals* [en línia]. Manresa: Parcir Edicions Setelectes. ISBN 9788483019023 [Consulta: 19 març 2020]. Disponible a: <http://hdl.handle.net/2117/90445>.

2008

Mata Perelló, J. M., 2008. Datos sobre el patrimonio geominero de las mineralizaciones asociadas a karst en el nordeste ibérico. A: Brandão, J. M.; Calado, C.; Couto, F. S., eds. *Património geológico, arqueológico e minero em regiões cársicas: actas do Simpósio Ibero-Americano: Batalha, 29 de Junho a 1 de Julho 2007.* [Madrid]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero, p. 79-85. ISBN 9789892010533.

Mata Perelló, J. M., 2008. Introducción al conocimiento de las fargas catalanas, situadas en la Noguera de Vallferrera. A: Álvarez Areces, M. A., ed. *Del hierro al acero: forjando la historia del patrimonio industrial metalúrgico.* Gijón: CICEES, p. 399-404. ISBN 9788493576646.

Mata Perelló, J. M., 2008. La Estrada Real y la introducción de la tecnología catalana: factor determinante para la siderurgia del Brasil. La ruta del hierro y del acero, desde Cataluña a Portugal y al Brasil. A: Carrión Mero, P., ed. *Rutas minerales en iberoamérica*. Guayaquil, Ecuador: RUMYS CYTED, p. 180-187. ISBN 9789942016546.

Mata Perelló, J. M., 2008. La ruta minera de la sal (Catalunya, España). A: Carrión Mero, P., ed. *Rutas minerales en iberoamérica*. Guayaquil, Ecuador: RUMYS CYTED, p. 81-87. ISBN 9789942016546.

2009

Mata Perelló, J. M., et al., 2009. La recuperación del Patrimonio Minero de las salinas continentales de Catalunya y Aragon. el ejemplo del "Sali de Cambrils". A: Morére Molinero, N., ed. *Las Salinas y la sal de interior en la historia: economía, medio ambiente y sociedad*. Madrid: Universidad Rey Juan Carlos. Servicio de publicaciones: Dykinson, p. 1091-1110. ISBN 9788498491500.

2010

Rafel, N., et al., 2010. New approaches on the archaic trade in the north-eastern Iberian Península: explotation and circulation of lead and silver. *Oxford Journal of Archaeology*. [en línia]. vol. 29, no. 2, p. 175-202. ISSN 1468-0092 [Consulta: 19 març 2020]. Disponible a: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0092.2010.00344.x>.

2011

Alfonso Abella, P., et al., 2011. Mineralogical characterisation of theTizapa ore deposit, Mexico. A: Society for Geology Applied to Mineral Deposits. *Let's talk ore deposits: proceedings of the Eleventh Biennial SGA Meeting, Antofagasta, Chile, 26-29 September 2011*. Antofagasta, Chile: Ediciones Universidad Católica del Norte. p. 779-781. ISBN 9789562873291.

Balagué, J. et al., 2011. Refuerzo de la clasificación de las muestras del Museo de Geología de la UTO (Universidad Técnica de Oruro). A: Mata Perelló, J. M.; Zamora Echenique, G., eds. *Patrimonio geominero, geología y minería ambiental: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y de los Andes: Potosí, Bolivia, enero del 2011*. [S.l.]: SOBPAGYM: SEDPGYM: FISDPGYM, p. 173-178. ISBN 9789992017944.

Mata Perelló, J. M.; Climent Costa, F., 2011a. Central Catalonia aspiring geopark. A: Roche, D.; Sá, A. *Proceedings of the International Congress og Geotourism – AROUCA 2011. Arouca Global Geopark – Portugal, 9 -13 November 2011*. Arouca: AGA, p. 133-136. ISBN 9789899605558.

Mata Perelló, J. M.; Climent Costa, F., 2011b. El Geoparc de la Catalunya Central (Depresión Geológica del Ebro). A: Mata Perelló, J. M.; Zamora Echenique, G., eds. *Patrimonio geominero, geología y minería ambiental: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y de los Andes: Potosí, Bolivia, enero del 2011*. [S.l.]: SOBPAGYM: SEDPGYM: FISDPGYM, p. 235-244. ISBN 9789992017944.

Mata Perelló, J. M., et al., 2011. Investigaciones sobre futuros usos en las salinas continentales catalanas: su repercusión en las rutas salinas. A: Mata Perelló, J. M.; Zamora Echenique, G., eds. *Patrimonio geominero, geología y minería ambiental]: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y de los Andes: Potosí, Bolivia, enero del 2011*. [S.l.]: SOBPAGYM: SEDPGYM: FISDPGYM, p. 245-258. ISBN 9789992017944.

Mata Perelló, J. M.; Mata Lleonart, R., 2011. *Geología social: una nueva perspectiva de la geología y del patrimonio geológico*. A: Mata Perelló, J. M.; Zamora Echenique, G., eds. *Patrimonio geominero, geología y minería ambiental: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y de los Andes: Potosí, Bolivia, enero del 2011*. [S.l.]: SOBPAGYM: SEDPGYM: FISDPGYM, p. 179-185. ISBN 9789992017944.

2012

Alfonso Abella, P., et al., 2012. Stable isotope geochemistry of the Ulldemolins Pb-Zn-Cu deposit (SW Catalonian Coastal Ranges, Spain). *Geological Acta*. [en línia]. vol. 10, no. 2, p. 145-157. ISSN 1695-6133 [Consulta: 17 març 2020]. Disponible a: <https://doi.org/10.1344/105.000001707>.

Mata Perelló, J. M., et al., 2012. Social Geology: a new perspective on Geology. *DYNA*. [en línia]. vol. 79 no. 171, p. 158-166. eISSN 2346-2183 [Consulta: 18 març 2020]. Disponible a: <https://revistas.unal.edu.co/index.php/dyna/article/view/29587>.

Mata Perelló, J. M.; Mata Lleonart, R.; Vintró Sánchez, C., 2012. A new classification of geological resources. DYNA. [en línia]. vol. 78 no. 170, p. 243-249. eISSN

2346-2183 [Consulta: 18 març 2020]. Disponible a: <https://revistas.unal.edu.co/index.php/dyna/article/view/29509>.

Vintró Sánchez. et al., 2012. Legislació de seguridad para minas y cuevas turísticas de la Unión Europea. A: Mata Perelló, J. M.; Palacios Ubach, S., eds. *La Minería sostenible: patrimonio de hoy y del mañana. Libro de actas del XIII Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: 17ª sesión científica de la SEDPGYM: Manresa, Catalunya Central, España 20-23 de septiembre 2011*. Manresa: SEDPGYM, p. 785-798. ISBN 9789992017692.

2013

Sánchez Cortez, J. J., et al., 2013. Propuesta de matriz para evaluación de proyectos geoparques en América Latina, con base en Áreas Naturales Protegidas: Aplicación y Casos de Estudio. *PASOS Revista De Turismo Y Patrimonio Cultural.* [en línia]. vol. 12, no. 2, p. 383-394. ISSN 1695-7121 [Consulta: 19 març 2020]. Disponible a: <https://doi.org/10.25145/j.pasos.2014.12.027>.

2018

Mata Perelló, J. M.; Climent Costa, F., 2018. *Coneix… la geologia des del Baix Llobregat.* [S.l.]: Edicions del Llobregat. ISBN 9788493650391.

Mata Perelló, J. M., et al., 2018. Geomining heritage as a tool to promote the socal development of rural communities. A: Reynard, E.; Brilha, J., eds. *Geoheritage: assessment, protection, and management.* Amsterdam: Elsevier, p. 167-174. ISBN 9780128095317.

Edicions de llibres

1998

Mata Perelló, J. M.; Campo Martínez, R., eds., 1998. *Actas del primer simposio sobre evaluación y gestión del Patrimonio Geológico: segunda sesión científica de la SEDPGYM: Camarasa, 14-16 de marzo de 1997.* [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero: Ajuntament de Camarasa.

1999

Mata Perelló, J. M.; Campo Martínez. R., eds., 1999. *Actas del primer simposio latino sobre geología, medio ambiente y sociedad: Camarasa, 13-15 de marzo de 1998.* [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Camarasa: Ajuntament. ISBN 8488894333.

Mata Perelló, J. M.; Puche Riart. O.; SEDPGYM., eds., 1999. *Actas del Primer Simposio sobre Arqueología Industrial: conservación y recuperación del patrimonio minero-metalúrgico en el mundo hispánico. 49 Congreso Internacional de Americanistas, Quito, julio de 1997.* [S.l.]: SEDPGYM. ISBN 8488894368.

2000

Mata Perelló, J. M.; Mollfulleda Borrell, J., eds., 2000. *Actas del primer Simposio Ibérico sobre Geología y Termalismo.* [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del patrimonio geológico y minero: Ajuntament d'Arenys de Mar. ISBN 8488894317.

Mata Perelló, J. M.; Riera Tuèbols, S., eds., 2000. *Jornades sobre Sant Joan i la Farga: Palau de l'Abadeia del 5 al 6 de juny de 1999*. Santa Joan de les Abadesses: l'Ajuntament. ISBN 8488894414.

Mata Perelló, J. M.; Roma, I., eds., 2000. *Actas del segundo simposio latino sobre geología, medio ambiente y sociedad: Cubells (Noguera) del 24-26 de marzo del 2000.* [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Cubells: Ajuntament. ISBN 8488894503.

Mata Perelló, J. M.; Serra i Corts, J., eds., 2000. *Actas del primer simposium transfronterizo sobre el patrimonio natural: el medio natural pirenaico: Vilanova de Meià, 14-16 de mayo de 1999.* [S.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Vilanova de Meia: Ajuntament. ISBN 8488894325.

2001

Mata Perelló, J. M., ed., 2001. *Geología, patrimonio y sociedad: libro de actas del Primer Simposio Ibérico, Tarazona del 3 al 5 de noviembre del 2000.* Tarazona: Ayuntamiento de Tarazona; [S.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. ISBN 8488894643.

Mata Perelló, J. M., ed., 2001. *Librillo preliminar del primer simposio transfornterizo sobre el medio natural pirenaico (flora, fauna, gea): Sort (Pallars Sobirà, Catalunya) del 4 al 6 de mayo del 2001.* Sort: Ajuntament; [s.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [s.l.]: Museu de geologia de la UPC. ISBN 8488894554.

Mata Perelló, J. M., ed., 2001. *Librillo preliminar del segundo simposio transfornterizo sobre el patrimonio natural (flora, fauna, gea): Vilanova de Meià (Noguera, Lleida) del 23 al 25 de marzo del 2001.* Vilanova de Meià: Ajuntament; [s.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [s.l.]: Museu de geologia de la UPC. ISBN 8488894538.

Mata Perelló, J. M.; López i Pla, A., eds., 2001. *El Medio natural Pirenaico: libro de actas del Primer Simposio Transfronterizo, Sort (Pallars Sobirà) del 4 al 6 de mayo del 2001.* [Sort]: Ajuntament de Sort. ISBN 848889466X.

2002

Mata Perelló, J. M., ed., 2002. *Actas del segundo Simposio Ibérico sobre Geología, Patrimonio y Sociedad y del primer Simposio sobre el Patrimonio Minero Aragonés: Fayón/Faió (Aragón, España) del 3 al 5 de mayo del 2002.* Faió: Ayuntamiento de Fayón/Faió; [S.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Manresa]: Museu de Geologia de la UPC. ISBN 8488894864.

Mata Perelló, J. M., et al. eds., 2002. *Libro de actas del 2º Simposio Ibérico (y 1º Pirenaico) sobre Geología, Termalismo y Sociedad: Salardú (Val d'Aran), 13-15 de julio del 2001.* [Barcelona]: Museu de Geologia de la Universitat Politécnica de Catalunya SEDPGYM ISBN 8488894716.

Mata Perelló, J. M.; Gonzáles Pérez, J. M., coords., 2002. *Primer simposio sobre la minería y la metalurgia antigua en el sudoeste europeo: Centre d'Arqueologia d'Avinganya, Serós (Segrià), del 5 al 7 de mayo de 2000.* Manresa; Lleida: Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals de la UPC, Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. ISBN 8488894740.

Mata Perelló, J. M.; Serra i Corts, J., eds., 2002. *Actas del segundo simposio interfronterizo sobre el patrimonio natural: flora, fauna, gea: Vilanova de Meià (Noguera) del 23 al 25 de marzo del 2001.* [S.l.]: Museu de geología de la Universitat Politècnica de Catalunya: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Vilanova de Meia: Ajuntament. ISBN 8488894651.

2003

Mata Perelló, J. M., ed., 2003. *Actas del cuarto Simposio Latino sobre Geología, Minería, Medio Ambiente y Sociedad: Vilanova de Meià (Noguera, Lleida) del 9 al 11 de mayo de 2003.* Vilanova de Meià: Ajuntament de Vilanova de Meià; [s.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Barcelona]: Museu de Geologia de la UPC. ISBN 8468821861.

Mata Perelló, J. M., ed., 2003. *Libro de actas del primer simposio latino sobre minería, metalurgia y patrimonio minero en el área mediterránea: Bellmunt del Priorat, del 8 al 10 de noviembre del 2002.* Bellmunt de Priorat: Ajuntament; [S.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Manresa]: Museu de geología de la UPC. ISBN 8468821888.

Mata Perelló, J. M., ed., 2003. *Libro de actas del tercer simposio ibérico sobre geología, minería, medio ambiente y sociedad: Cubells (Noguera, Lleida) del 12 al 14 de abril del 2002.* Cubells: Ajuntament; [s.l.]: Sociedad Española para la defensa del Patrimonio Geológico y Minero; Manresa: Museu de geologia de la UPC. ISBN 8488894872.

2004

Mata Perelló, J. M., ed., 2004. *Actas del IV Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: defensa del patrimonio y desarrollo regional; VIII Sesión Científica de la SEDPGYM: Utrillas (Teruel), 25 y 28 de septiembre de 2003.* [S.l.: s.n.]. ISBN 6885235X.

Mata Perelló, J. M., ed., 2004. *Libro de actas del tercer simposio sobre el patrimonio minero y geológico aragonés y del tercer simposio sobre el medio natural pirenaico: Estopiñan del Castillo/Estopanyà, Ribagorza/ribagorça, Aragón, España, 26,27 y 28 de marzo del 2004.* Estopiñan del Castillo: Ayuntamiento de Estopiñan del Castillo; [Manresa]: Museu de Geologia "Valentí Masachs" de la UPC; [S.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM). ISBN 8468905488.

Mata Perelló, J. M., ed., 2004. *Primer simposio ibérico sobre el Ebro arteria de comunicación, energía y minería: (la navegabilidad de los ríos peninsulares) y del segundo simposio ibérico sobre el patrimonio minero aragonés: Fayón/Faió (Aragón, España) del 28 al 30 de marzo del 2003.* Faió: Ayuntamiento de Fayón/Faió; [S.l.]: Sociedad

Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Manresa]: Museu de Geologia de la UPC. ISBN 8468852341.

Mata Perelló, J. M.; Gavaldà i Bordes, J., eds., 2004. *Libro de actas de la VI Reunión Nacional de la Comisión de Patrimonio Geológico: Salardú (Val d'Aran, Lleida) del 8 al 11 de julio del 2003.* [S.l.]: Comisión de Patrimonio Geológico de la Sociedad Geológica de España; [Manresa]: Museu de Geologia Valentí Masachs de la UPC. ISBN 8468852333.

2005

Mata Perelló, J. M., ed., 2005. Libro de actas del cuarto simposio latino sobre geología, minería, medio ambiente y sociedad: Cubells, Noguera, Terres de Lleida, Catalunya, España, 13, 14 y 15 de mayo del 2004. Cubells: Ajuntament de Cubells; [s.l.]: Agrupació Cultural "Terres del Marquesat"; [s.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero; [Barcelona]: Museu de Geologia de la UPC. ISBN 846890547X.

Mata Perelló, J. M., ed., 2005. *Libro de actas del tercer Simposio Iberico sobre Geología, Termalismo y Sociedad: Arenys de mar, Maresme, Catalunya, España, 2,3 y 4 de julio del 2004.* Arenys de Mar: l'Ajuntament; [Manresa]: Museo de Geologia "Valentí Masachs" de la UPC: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero (SEDPGYM). ISBN 8468905461.

2007

Mata Perelló, J. M., ed., 2007. *Actas del I Congreso Internacional de Minería y Metalurgia en el Contexto de la Historia de la Humanidad: pasado, presente y futuro: IV Simposio sobre Minería y Metalurgia Históricas del Suroeste Europeo: Mezquinenza, 6-9 de julio de 2006.* [Mequinenza]: Ayuntamiento de Mequinenza; [S.l.]: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. ISBN 9788461238026.

Rábano, I.; Mata Perelló, J. M., eds., 2006. *Patrimonio geológico y minero: su caracterización y puesta en valor.* Madrid: Instituto Geológico y Minero de España. ISBN 8478406360.

2008

Restrepo Martínez, C.; Mata Perelló, J. M.; Patronato de Cultura y Turismo de Andorra., eds., 2008. *Libro de actas del IX Congreso International sobre Patrimonio*

Geológico y Minero: Andorra, Teruel, España, septiembre 25-28 de 2008. [S.l.: s.n.]. ISBN 9788493563332.

Restrepo Martínez, C.; Mata Perelló, J. M., eds., 2008. *Actas del primer Congreso Internacional sobre Geología y Minería en la Ordenación del Territorio y en el Desarrollo: Utrillas (Teruel), mayo de 2007.* [Madrid: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero]. ISBN 9788461238019.

2009

Mata Perelló, J. M., ed., 2009. Libro de actas del segundo Congreso Internacional sobre Geología y Minería en la Ordenación del Territorio y en el Desarrollo: Utrillas, comarca de las Cuencas Mineras, Aragón, España, 2009. [Utrillas]: El Ayuntamiento. ISBN 9789992017623.

2010

Mata Perelló, J. M., ed., 2010. *El Cinca Medio (Huesca): inventario de los indicios minerales y del patrimonio geominero.* [Manresa]: Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals, Universitat Politècnica de Catalunya. ISBN 9788469316702.

Mata Perelló, J. M., ed., 2010. *Selección de itinerarios geológicos en torno al Señorío de Molina de Aragón y del Parque Natural del Alto Tajo.* [Manresa]: Departament d'Enginyeria Minera i Recursos Naturals, Universitat Politècnica de Catalunya. ISBN 9788461412990.

2011

Mata Perelló, J. M., ed., 2011. *Actas del primer Congreso Internacional sobre Termalismo, Minería y Geología: Ariño, octubre del 2010.* Andorra: Silvia de Cambra. ISBN 9789992017920.

Mata Perelló, J. M., ed., 2011. *Valorización de elementos geomineros en contexto de los geoparques: libro de actas del XII Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: 16ª sesión científica de la SEDPGYM: Boltaña, Huesca, España 29 de septiembre-2 de octubre 2011.* Boltaña: SEDPGYM. ISBN 9789992017708.

Mata Perelló, J. M.; Carrión Mero, P., eds., 2011. *Introducción al conocimiento del patrimonio geológico y minero de Bolivia: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero de Bolivia y de los Andes: Oruro, Bolivia, septiembre del 2010.* Boltaña: SEDPGYM. ISBN 97884693978481.

Mata Perelló, J. M.; Zamora Echenique, G., eds., 2011. *Patrimonio geominero, geología y minería ambiental: libro de actas del primer Congreso Internacional sobre Patrimonio Geominero, Geología y Minería Ambiental de Bolivia y de los Andes: Potosí, Bolivia, enero del 2011.* [S.l.]: SOBPAGYM: SEDPGYM: FISDPGYM. ISBN 9789992017944.

2012

Mata Perelló, J. M., ed., 2012. *El Patrimonio minero a lo largo de la historia: libro de actas del séptimo Congreso Internacional sobre Minería y Metalurgia Históricas en el Sudoeste Europeo: Utrillas, Teruel, España 11-13 de abril 2012.* Manresa: Universidad Politécnica de Cataluña, Departamento de Ingeniería Minera y Recursos Naturales. ISBN 9789992017944.

Mata Perelló, J. M.; Palacios Ubach, S., eds., 2012. *La Minería sostenible: patrimonio de hoy y del mañana. Libro de actas del XIII Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: 17ª sesión científica de la SEDPGYM: Manresa, Catalunya Central, España 20-23 de septiembre 2011.* Manresa: SEDPGYM. ISBN 9789992017692.

2013

Mata Perelló, J. M., ed., 2013. La minería y la geología ambiental: herramientas para el desarrollo sostenible. Libro de actas del Tercer Congreso Internacional sobre Geología y Minería Ambiental para el Ordenamiento del Territorio y el Desarrollo. Cardona (Catalunya) 2013 [en línia]. [Manresa]: SIGMADOT; SEDPGYM. ISBN 9789992017692. [Consulta: 20 març 2020]. Disponible a: <http://www.sedpgym.es/18-publicaciones/actas-congresos/55-libro-de-actas-del-tercer-congreso-internacional-sobre-geologia-y-mineria-ambiental-para-el-ordenamiento-del-territorio-y-el-desarrollo-cardona-2013>.

2014

Mata Perelló, J. M., ed., 2014. *El Patrimonio geológico y minero como motor del desarrollo social: actas del XIV Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: XVIII Sesión Científica de la SEDPGYM: Castrillón, Asturias, España, 2013* [en línia]. [Manresa]: SEDPGYM. ISBN 9789992017715. [Consulta: 20 març 2020]. Disponible a: <http://www.sedpgym.es/index.php/18-publicaciones/actas-congresos/76-actas-del-xiv-congreso-internacional-sobre-patrimonio-geologico-y-minero-xviii-sesion-cientifica-de-la-sedpgym-castrillon-2013>.

2015

Mata Perelló, J. M.; Hunt Ortiz, M. A.; Orche García, E., eds., 2015. *Patrimonio geológico y minero: de la investigación a la difusión: actas del XV Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: XIX Sesión Científica de la SEDPGYM: Congreso en memoria de Vicente Sos Baynat y Craig Merideth: Logrosán, Cáceres, España, 25-28 de septiembre 2014.* Logrosán: Diputación de Cáceres; SEDPGYM. ISBN 9788469316757.

2017

Mata Perelló, J. M.; Hunt Ortiz, M. A., eds., 2017. Minería del pasado,proyecto de futuro: libro de actas del XVI Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero: XX Sesión Científica de la SEDPGYM: Belmez/Peñarroya Pueblonuevo (Córdoba-España), 1-4 de octubre de 2015. Córdoba: Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero. ISBN 9788469316726.

2019

Mata Perelló, J. M.; Ubach i Tarrés, M., eds., 2019. *Congrés de Patrimoni Miner i Història de la Mineria i de la Geologia a Catalunya: homenatge a Lluís Marià Vidal: Solsonès, Bages i la Noguera, maig de 2018: llibre d'actes.* Manresa: SIGMADOT. ISBN 9788469316702.

Mansilla Plaza, L.; Mata Perelló, J. M., eds., 2019. *El patrimonio geológico y minero: identidad y motor de desarrollo / XVII Congreso Internacional sobre Patrimonio Geológico y Minero; XXI Sesión Científica de la Sociedad Española para la Defensa del Patrimonio Geológico y Minero.* Madrid: Instituto Geológico y Minero de España. ISBN 9788491380818.